

MAGYARSÁG ÉS ZSIDÓSÁG

Írta:
SZÁSZ ZOLTÁN

Kiadja SZEKULESZ IMRE és TÁRSA
Budapest, VII, Erzsébet-körút 29.

*Krisztus szent árnya s Heine ördög-arca
Táncolt előttük az úton.
Hullt, hullt a szitok, a röhej, a sugár ...
Szaladnak a bélyegesek
S egy nagy csillag van a homlokukon.*

ADY.

Előszó.

Talán nincs még egy társadalmi mozgalom, mely annyi nemtelen szálból szövődnék együvé, mint az antiszemitizmus. A tudatlanság, a zsidók mivolta felől való tájékozatlanság még legkevésbé visszataszító eleme; társult azonban ezzel a századok folyamán s a különböző népek körében a vad mesékkel elbódított tömeg felekezeti elfogultsága, az idegenszerű, olykor kétségtelenül elavult életformáktól vagy a némileg elütő rasszjellegtől húzódozó szűkkeblűség, az üldözöttsége ellenére is megmaradó fölényes embertípus iránt érzett irigység, az alantas szellemek gyűlölete egy kétségtelen, minden üldözöttségen átsugáztó nemesség iránt, a többé-kevésbe kiközösített csoportok és egyének javait áhító rablási vágy, a fizikai gyöngeség ébresztette aljas hősködési hajlam s még egy csomó ezekhez méltó alantas emberi indulat. Persze korszakok és országok szerint hol ez, hol az az elem mutatkozott döntő tényezőként, fő indító ok gyanánt. Mindenesetre jellemző a mozgalomra s arra a lelki alkatra, mely a tipikus antiszemita ismer-

tető jele, hogy mind a kettőnek viszonylag még legrokonszenvesebb vonása a tudatlanság.

A m agy át társadalmat ez a mozgalom most úgy járja át és folyja körül mint egy negatív előjelű, fagyos g öl jár ám, mely az egész társadalmat kulturális fekvésétől elütő zordságúvá és terméketlenné hanyatlítja. Hatása, mely vetekszik a háborúvesztés, az idegen megszállás, a reakciós szellemű forradalmak pusztításaival, lefokozza az egész nemzet gazdasági és szellemi színvonalát. Úgy vélem tehát, hogy nem egészen fölösleges és időszerűtlen igyekezet fölfedni azoknak a tévedéseknek és ámtásoknak igazi mivoltát, melyekből ez a mozgalom tomboló erőit szívja. Könyvemnek azonban se szűkreszabott terjedelménél, se írójának hajlamai-val fogva nem az a célja, hogy minden a zsidóságba s a zsidóság és magyarság viszonyára vonatkozó ismeretet egybefoglaljon s e kérdések részletes monográfiáját nyújtsa. A feladat, melyet magam elé tűztem, nem ilyen széles keletű, de viszont annál határozottabb célkitűzést és áthatóbb végrehajtást kíván meg: a magyar öntudattá lidércnyomásként nehezedő antiszemitizmus szörnyetegének főüttöereit és idegszállait igyekszem elmetszeni. E m ű v e - let nyomán felosztandó teteménél eltakarítása felvilágosított közéleti gondolkodás feladata lesz majd.

Nem írtam antiszemita könyvet, legalább azzal a védőügyvédi módszerrel, mely a vádlottakat bűneitől, sőt hibáiról is hallgat, s a vád támadó igaztól anyagaival a vádlottat hófehér ártatlansággá avató túlzást állít szembe. Könyvem csak annyiban filozemita, amennyiben a legszélesebb értelemben vett filantrópság azaz emberség és emberpártiság kétségtelenül magában foglalja a filozemitizmust is. De a zsidóságnak épp úgy bírója és kritikusa igyekszem lenni, mintahogy az antiszemitizmusnak, illetve már most jelzem: az antiortodoksizmusnak jogos vádjaira is ráámutatok,

Nem áltatom magam azzal a reménnyel, hogy azok, akik a mai, nagyarányú antiszemitizmus hullámaim magas állami vagy társadalmi állásba, a vagyoni jólét vagy a hírnév ormára emelkedtek, írásom nyomán megtagadják majd hasznothajtó elveiket s begöngyölitik sötét lobogójukat. Akiknek egyéni érdeke az, hogy mindaz, aminek téves s megtévesztő voltára én rámutatok, igazságszámba menjen, azok természetesen tovább fogják fújni az évezredes hallali-kürtöt a zsidóság ellen. Szerencsére azonban, bár ilyen egyén sok van, a nemzet érdeke szempontjából sok, ahhoz mégis ke-tuben vannak, hogy fejtegetéseim és szuggeszcióim hatását lajtosán visszafojthassák. Hiszem, hogy a nagyközönség, az igazsági a s az igazságosságra lelke

mélyén áhítózó tömeg, melyhez tartozik az elámitottal, fájdalom; nem éppen jelentéktelen tömege fogékony lesz irásom iránt. S főleg remélem, hogy a szellemi elit, az értelmi és erkölcsi kiválasztottak vezetésre hivatott csoportja, melynek nagy esze mű még tompa ernyedtséggel szemléli egy oly végzetes szellemi fertőzés rombolásait, ami végeredményben magának a szellemnek és a kultúrának trónvesztését idézheti elő, könyvemből ébresztő, lendítő impulzust fog vetteni oly cselek v és ékhez, melyek gondolataimat gyakorlati valósággá fogják váltani.

SZÁSZ ZOLTÁN.

MIRŐL VAN SZÓ?

Mióta államok és nemzetek bomlását és alakulását a történelem megfigyeli, talán soha nem állott emberi közösség oly bénult és megzavart öntudattal a reá váró világos szellemet és különös cselekvési rugalmasságot megkívánó feladattal szemben, mint most a magyar.

A háború meddő erőfeszítései és végső, összeomlásos kudarca, a békerendelkezés kegyetlensége, a reakciós forradalmak és az idegen megszállás pusztító hatásai halmozódva nem jelentenek olyan veszedelmet és nem teszik oly aggasztóvá a magyarság jövőjét, mint köztudatának az a megzavarodása, értelmi világának az a mániákus félreferdülése, mely mogakailályosza annak az útnak meglátásában, mely ebből a romlásból kivezet. Nem tartozom azok közé, a kik a társadalmi jelenségeket mindenáron az egyedi öntudati élet analogonjai alapján igyekeznek megmagyarázni, de még az ilyen természetű hasonlatok csábjaival szemben edzett elme se térhet ki az elől a gondolat elől, hogy a zsidókérdésnek az a féktelen felnagyítása és eltorzítása, ami ma Magyarországon folyik, a nemzeti öntudat mániás megzavarodottságának tünete.

Az utolsó évtizedben az egész európai emberiség s benne a magyarság olyan sohasem sejtett

szemléltető erejű s a szó szoros értelmében húsba-vágó leckékben részesült, melyek mindazt bizonyították, hogy ma már sem a felekezeti, sem az ú. n. „faji” kérdés nem döntő tényezője az európai történelem fejlődésének. A világháború első sorbeli okai a tőkés gazdasági renddel járó imperialista politika, a nemzeti eszme túlzott igényei, egyes, sőt a legtöbb állam antidemokratikus vezetése és több más tényező volt. Felekezeti, vagy ú. n. faji ellentét azonban alig szerepel köztük. Maga a háborús front két oldalán egyazon felekezeti és ú. n. faji közösségek részei álltak egymással szemben, Katholikusok katolikusokkal, protestánsok protestánsokkal, mohamedánok mohamedánokkal szemben. S a tévesen bár, de sok öntudatban mégis faji szempontból egy közösségbe tartozó germán, szláv, turáni népeket is egymást tipró részekre szaggatta ez a front, S jellemző, hogy soha háborús uszítónak vagy háború magyarázónak eszébe nem jutott felekezeti, vagy rassz ellentéteket akárcsak belé szuggerálni ebbe a küzdelembe. Államok, nemzetek, gazdasági érdekkörök, uralmi- és kormányformák ellentétét fel lehetett ismerni a nagy kavargás döntő tényezői közt, felekezeti vagy „faji” ellentétet nem. Vacher de Lapouge, egy hírhedt rassz-teoretikus megjósolt ugyan egy olyan háborút, melyben az emberek néhány foknyi koponya-indeksz-különbség miatt le fogják mészárolni egymást, hogy azonban ebben a világháborúban ez a jóslat beteljesedett volna, azt senki sem állíthatja.

A háború utáni égszakadás-földindulás nyo-

mán, a forradalmak, az utóháborúk korszakában félelmes erővel bontakozott ki a háború-csináló és békekötés-szerző elvek mellett az osztályellentét torlénelemalakító hatalma is. S azok a feszültségek és összeütközések, melyek eme ellentét kiélesedése nyomán támadtk, kilobbantották az állami és társadalmi épületek eresztékeiből a forradalmak és polgárháborúk lángjait. De itt is a szemben álló rétegek egyazon felekezeti vagy rassz tagjait sorakoztatták egymás ellen. Igaz, mindennek: háborúk, forradalmak, igazságtalan békék nyomán kiütközött Európa dült talajából a politikai és szellemi rekáció gaz-tenyésztete is. A reakció nem egyéb, mint az európai civilizáció századok folyamán kialakult, haladási vívmányainak visszacsínálása, régi, olykor századok előtti jogi állapotok és érzésmódok föléledése. Mert bármennyire igyekeznek is a háború utáni reakció új formákba öltözni, demokratikusan kendözni magát és szociális ízt keverni üzelmeibe, lényegileg mégis a történelemből már zsarmoksági és ámítási formák újjáéledése. Hogy a múlt nem újult meg pontosan a régi ábrázattal, ez mit se változtat ezen: hiszen tökéletes isméltlést nem ismer a történelem. De éppen a reakcióra illik leginkább: plusza change plus c'est la chose, minél jobban változik, annál inkább ugyanaz.

Itt aztán, mikor a *mából*, a háború előtti s némileg a háború alatti világból visszahanyatlottunk a történelmi *tegnapba*, már előütköztek s az állami életbe is belotólultak a felekezeti és faji ellentétek

eszméi. Azonban nem mint igazi felekezeti viszállyok, mert hiszen hittételek igazáról vajmi kevés szó esett e korszakban vagy mint faji ellentét, mert hiszen tudatosan átértzett leszármazási ellenszenv alig szerepelhetett olyan csoportok harcában, melyeknek vezérei gyakran egész más származásúak voltak, mint az általuk vezetett, különben származásilag igen vegyes sereg, hanem mint egyéni és csoport-érdekeket szolgáló jelszavak. Ilyen értelemben tehát, nem mint történelmet csináló, hanem mint visszacsináló tényezők jelentkeztek a felekezeti és faji ellentét kísértetei.

Kétségtelen, hogy a háború utáni német belső vívódásokba némileg belejátszott a protestáns Észak s a katolikus Nyugat és Dél ellentéte. Ez némileg talán erősítette az ellentétet a különböző rassz-összetételű északi és déli, meg Rajna-menti németek között. Sőt mint egészen szélsőséges kilengés átreszketett Európa e részeinek szellemi légkörén a zsidó-ellenes keresztény jelszavak gyűrűzését zavarva valami kereszténység ellenes germán, illetve magyar nemzeti válást kívánó követelőzés is. Mindez azonban a nagy vihar fő légáramlatainak csupa mellékes kis örvénye volt csupán. Magasabb szempontból mérve fel a harcoló érdekek és eszmék erejét minden felekezeti vagy ú. n. faji ellentét mellékes jelentőségűnek s csak mint a múltból feltámadó kísértetjárás mutatkozik.

S ma mégis a magyar öntudatban úgy szerepel a zsidó-kérdés, mint a nemzet központi problémája.

Törvények sújtják a másodosztályú polgárokká minősített zsidókat, áttörve a kultúr-állam számára kötelező jogegyenlőség elvét. A sajtóbeli és másféle politikai agitáció egészen groteszkké torzuló mániakussággal teszi meg minden baj okává a zsidót. Cudenhowe Kaleigi, Pánerrópa eszméjének megpendítője szerint, aki pedig régi, rokonszenvező apai hagyományok fűznek országunkhoz, Magyarországon kormányelvvé vált az antiszemitizmus. Igaz, a zsidóellenesség világjelenség, mint ahogy számtalan egész jelentéktelen társadalmi ellentét is az; olyan hevesen és mélyen azonban talán sehol sem siklott le a nemzeti gondolkozás az emberiség és minden emberi közösség nagy céljai felé vezető vágányokról a zsidó-kérdés hamis mellék vágányára, mint ezen a háború utáni Magyarországon. Mert ez a mai magyar társadalom helyzete: egy félig kisiklott, félig kisiklatott vonat veszteglése és megindulása egy céltalan, az emberiség haldási irányából kivezető holt-vágányon.

Arról van tehát szó, irányba kell terelni a magyar állami és társadalmi élet állásfoglalásait a zsidósággal szemben, hogy ezek az állásfoglalások erősítsék a magyar nemzet igazi nagy életfeladatának megoldásához szükséges készséget. Mert amiként a magyar zsidók részei a magyar közösségnek, épp úgy ügyük is csak az egész nemzet nagy életproblémájának megoldásán keresztül oldható meg. Zsidó-kérdés kétségtelenül van, S amilyen ámitás és kártevés az antiszemiták ama törekvése, hogy ezt

a kérdést felduzzasszák és elmérgesítsek, éppoly döreség a zsidók egyrészének húzódozása attól, hogy ügyüket egyáltalában mint kérdést fogják fel. Sok zsidó, főleg a liberális polgársághoz tartozók azt vallják, hogy mihelyt a zsidó egyén elnyerte a más felekezetiekkel való egyenjogúságot s a zsidó vallás a többi bevett felekezethez hasonlóan bevett felekezetté vált, a zsidó-kérdés megoldást nyert. Ugyan olyan tévedés ez, mint az, hogy a jogi egyenlőségét biztosító demokrácia már meg is oldotta a szociális kérdést. Kétségtelen persze, hogy ma a szociális kérdés megoldása is csak a demokrácia alapján kísérelhető meg reményt nyújtó esélyekkel s tagadhatatlan az is, hogy a zsidó-kérdés jogegyenlőség nélkül meg nem oldható.

Ez a megoldási alap azonban csak alap és nem tető. Ha az állam ki is küszöbölt törvényeiből mindent, ami csak emlékeztet is arra, hogy a zsidót a többi állampolgárnál kisebb rangúnak vagy idegebbnek tartja, s így megvalósítja ebből a szempontból a teljes jogegyenlőséget, ez még nem jelenti azt, hogy a társadalmi életből, az emberek egymás közötti érintkezéséből eltűnik minden igazságtalanság vagy maradiság, mely a zsidóságot sújtja vagy melyeknek a zsidóság a hordozója. Sőt valójában csak a jogegyenlőség kiküzdése után kezdődik a zsidó-kérdés megoldása körüli finomabb munka a zsidók teljes társadalmi befogadásáért, a zsidókkal szemben táplált előítéletek s a zsidó maradiságok ellen vívandó mindennapi küzdelem.

Ma, amikor Magyarországon elsősorban a jog

egyenlőségért kell küzdeni, melyet a numerus clausus törvénye kiáltó cinizmussal tör át, amikor még alig halványult el azoknak a gyilkosságoknak és Fosztogatásoknak emléke, melyek a zsidókat sújtottak, háttérbe szorult a teljes társadalmi egyenjogúság és összeolvadás jelentőségének tudata. Maguknak a zsidóknak egy része sem vallja sürgősnek ily távolabbi célokért való küzdelmet. Ez a háború utáni antiszemitizmus, mely az úgynevezett kurzusban sűrűsödött politikai és társadalmi irányzattá, különben is visszavetette az asszimilációs hajlamot, s erősített bizonyos zsidó elkülönülési törekvéseket. Nem nyíltan hirdetett álláspont ez, de temérdek jelenség kétségtelenné teszi. Mivel minden reakció bizonyos szempontból Hszolidáris, az antiszemita reakciót is a köteles nyílt fájdalom mellett némi titkos örömmel hasznosítja az ortodoks maradiság. Mindez azonban a zsidónagy fejlődési irányvonalát nézve, épp oly múltó mint a numerus clausus s a benne rejlő jogi sérelem. Ennek megdőlésével, mint a gát ledőlésével a visszafojtott vízáradat megint meg fog indulni a teljes társadalmi befogadottságáért vívandó harc is s az asszimiláció folyamata a régi tempóban fog megindulni. Mert a zsidókérdés csak ilyen széles területen oldható meg s nem egy még oly sérelmes törvény megszüntetésével.

MI A ZSIDÓSÁG?

Nem csoda, ha a zsidósággal, ezzel a különös és sokak számára idegenszerű, az egész földön elszórt embercsoporttal szemben nem alakult ki arra vonatkozó végleges ítélet, hogy vallási, nemzeti vagy embertani egység-e.

Az igazság elhomályosításában érdeküket látók számára nagyon kedvező körülmény az, hogy a társadalmi jelenségekre vonatkozó fogalmak nem olyan egyszerűek és élesen elhatároltak, mint a mértaniak vagy természettudományiak s azt, hogy mik egy bizonyos felekezethez vagy nemzethez való tartozás ismérvei nem lehet olyan vitathatatlanul megmagyarázni, mint azt, hogy mi egy háromszög vagy mi egy vegytani elem. Bizonyos területeken, főleg Keleten s általában primitivebb körülmények közt a felekezet egyszersmind nemzeti sajátság is s itt viszont az embereket jobban el is választja egymástól a felekezet, mint a nyelv vagy a nemzeti sajátság. A zsidóság, mely egyes egyéneiben a nyugatiság élén halad, nagy tömegeiben meg ilyen szempontból orientális jelenség. Érthető tehát, hogy a róla alkotott fogalmakat különös sikerrel zavarja össze az ámítás és bizalmatlanság.

Már egy röpké áttekintés az össz-zsidóságon, melyet alaposabb taglalás fog még követni, sejteti azonban, hogy nem „faj”, illetve nem rassz. E földrészeket áttekintő szemle folyamán látjuk, hogy a zsidók közt mindenféle bőr- és hajszínű, arc-metszésű, koponyaformájú, arcalkatú és testalkatú lények: sötétbarnabőrű, hosszúfejű orientális zsidók, kerekfejű, szőke mongolos egyedek, teljesen n éger szerű típusok és mongol típusú kínaiak találhatóak. Vissza kell tehát riadnunk attól a feltevéstől, hogy a zsidóságban tiszta rasszt lássunk. A „szlávok” vagy mongolos lengyelzsidó, a földközi tengeri típust az orientálissal egyesítő „szefárd” spanyol zsidó, a teljesen negroid, gyapjashajú, duzzadt ajkú, széles, lapos orrú afrikai falasa az emberiség rassz-táblázatának legkülönbözőbb pontjain helyezkednek el.

S hogy nemzet-e az össz-zsidóság, azaz egy közös nyelvet beszélő, bizonyos történelmi sorsközösségben és kulturális kapcsolatban élő csoport-e, erre megadja a feleletet az a tény, hogy a zsidóság a legkülönbözőbb nyelveket beszéli, kultúrája a sajátos vallási kultúrelemektől eltekintve, a legkülönbözőbb néprajzi és nemzeti vonásokat mutatja s hogy, megint a vallási kapcsolattól eltekintve minden sors-kapcsolat nélküli tömbökre és törmelékekre oszlik. A francia, vagy a dán, vagy a magyar zsidóság közt nincs semmi nemzeti közösség, az a vallási közösség vagy bármiféle nemzetköziség pedig mely összeköti ezeknek egyes tagjait, mit se változtat ezen a tényen.

Minden zsidó ellenben, aki ennek tartja magát, legyen bár a londoni City bankárja, észak-afrikai barlanglakó, valamelyik litván gheftó koldusa egyaránt vall bizonyos hitelveket s gyakorol bizonyos szertartásokat és életformákat. Az ó-testamentumot s ennek főalkatrészét, Mózes öt könyvét minden zsidó istentől kinyilatkoztatott parancsok és tilalmak foglatának ismeri el. Az egy-istenhit, a fiúgyermekes körülmetélése, bizonyos étkezési törvények, a szombat ú. n. megszentelése, a héber nyelv vallási nyelvként való alkalmazása oly ismertető jelei a zsidóságnak, melyek mindenütt, minden éghajlat alatt minden kultúrkörben jellemzik a zsidót.

Igaz-, ez is csak nagyjában áll meg. A falasak, ez a talán még Jeruzsálem első pusztulása előtt zsidóvá lett negroid nép sokban a hagyománytól eltérő vallási szokásokat követ: a karaiták, a khaszi-deusok szintén. A cionista, aki esetleg szabadgondolkodó s nem hisz a zsidó hittételekből semmit s el is hanyagolja a vallási törvényeket, vagy a reformzsidó, aki vasárnap jár német vagy angol nyelvű istentiszteletre s nem metélteti körül a fiát, szintén zsidóknak tartják ugyan magukat, ezek azonban egyéni, esetleg magasabb koncepciójú zsidók s csupán törmelékei az összzsidóságnak, akiket a zsidóság óriási többsége nem-zsidóknak tart. Ez a többség Esdrástól kezdve Saadja Gaonon és Majmonideszen keresztül egész a mai napig azt vallja: „mi zsidók a tóra által vagyunk zsidók”.

Persze ez még nem jelentené okvetlen azt, hogy így is van, ha a tények ezt megcáfolnák. Ha az ösz-

zsidóságot rassz-közösség vagy nemzeti jelleg is összekötné, akkor hiába tagadnák ezt a zsidók, mégis kimondható volna róluk, hogy rasszt és nemzetet is alkotnak. Ilyesmi azonban ki nem mutatható. Igaz, hogy a zsidóság körében vannak igenis némi nemzeti jelleget mutató vagy közös rassz-jellemvonásokat mutató csoportok. A keleti zsidók rendelkeznek a nemzetiség egyik, ha nem is feltétlenül szükséges, de mindenesetre rendkívül fontos, lehet mondani centrális jelentőségű jellemvonásával: a „nemzeti” nyelvvel. Ez azonban nem a héber, hanem, egy héber, arameus és szláv szavakkal kevert középkori német dialektus: a „jidis”. Ezek a zsidók zárt tömegekben is élnek, van jidis irodalmuk, sajátos viseletük is s így a nemzetiségnek döntő vonásait mutatják. E teljesen ki nem fejlődött, zsidókból álló jidis nyelvű nemzet mellett van a zsidóság kebelében részben Európában, részben Palesztinában egy készülő szintén zsidókból álló új nemzetfele, amelynek már héber a nyelve s mely a zsidó nemzeti jelleg és kultúra kifejlesztését tűzte céljául.

Ezek a cionisták. Mindkettő azonban csak részjelenség a zsidóság egészének keretén belül, melynek felekezeti jellegét épp ezért nem is dönthetik meg.

Az antiszemitizmus legújabb fejlődése előtérbe tolta azonban azt a felfogást, hogy a zsidóság egy leszármazási közösség, rassz, sőt faj. Nálunk is ez a harci jelszava az antiszemitizmust, a fajvé-

játságai miatt támadó mozgalomnak. Szükséges tehát ennek az álláspontnak alapos megvizsgálása. A zsidó-kérdés, bár egyáltalában nem ez, ma úgy jelentkezik sokak szemében, mint a fajkérdés egy sajátos esete.

I.

A FAJKÉRDÉS.

A zsidók önmagukról szent könyveikben szívesen beszélnek „faji” alapon, Ábrahám magjának nevezvén magukat s Ezsdrás, a második templom megalapítása idején, a babiloni fogságból visszatérve, a sajátos zsidó leszármazást védő törvényekkel akarta a zsidókat a környező népekkel való vegyüléstől megóvni. Tudományos alapon azonban a zsidók leszármazási összetételével csak a legújabbban foglalkozik a zsidó kérdésre vonatkozó irodalom. Ismétlődik e jelenség keretében az egész faji kérdés története. A kezdetleges emberi társulások: a család, a torzs, a horda, mind abban a hitben éltek, hogy tagjaikat vérszerinti rokonság tartja össze. Nagyon hamar, a csoport némi megnagyobbodása után azonban már elveszett a vérközösség kimutatásának lehetősége s épp ezért bizonyos istenekre vagy istenített állatokra való hivatkozás pótolta a közös származást igazoló bizonyítékokat. S később is, mikor már közös nyelv, közös vallás vagy közös kultúra tartotta össze a csoportokat s jelezte másokkal szemben különállóságukat, még mindig szívesen hivatkoztak a vérszerinti közösségre is. E faji kérdési felvetés és válaszok után azonban még hosszú ideig sem lehetett arról, hogy e mindenféle elemekből össze-

keveredett különböző származású csoportok tagjainak igazi leszármazási mivolta megfelelő ismeretek alapján és módszerek alkalmazásával kimutatható lehessen. Ma viszont, amikor azok a tudományok, melyek az ilyen vizsgálatokra hivatottak, megglehetősen fejlettek, azok a közösségek, az államok és nemzetek, melyekben az emberiség s főleg a kultúr-emberiség élénk lép, oly óriásiak s olyan keveredett emberállományt foglalnak együvé, hogy igazi leszármazási összetételükről éppen a feladat nagyságánál fogva a tudomány alig tud valami biztosat mondani.

Ami persze nem változtat azon, hogy komoly antropológusok dicséretes buzgalommal s naiv vagy rosszhiszemű rasszteoretikusok elszánt merészséggel ne igyekeznének a mai kultúr-emberiség leszármazási összetételét megmagyarázni s az emberiséget rasszok szerint osztályozni, sőt egyes csoportokat egymással szembe is állítani.

Fogalomzavar.

Mi sem jellemzi azonban jobban azt a zűrzavart és pontatlanságot, mely a fajiság szempontjából a tudományos antropológusokat s a világos, egyértelmű fogalmakat kedvelő írókat kivéve, majdnem az egész mai gondolkodáson uralkodik, mint a kedélyes fesztelenség, mellyel az ilyen főfogalmakat, mint: faj, fajta, rassz s az ilyeneket, nép, nemzet összetévesztik s csere fogalmakként használják.

Nemcsak a köznapi beszédben, de a közszellemet

irányító munkákban, sőt tudományos művekben is lebet olvasni ilyen megjelöléseket: német faj, francia rassz, avagy germán, latin, sváb fajok. Holott a faj, fajta, rassz olyan életformáknak gyűjtőneve, melyeket azonos öröklődő testi és lelkijegyek kötnék össze. A faj egy szélesebb, a fajta vagy rassz egy szűkebbkörű fogalom. Mindakettő a természet-tudomány világába tartozik. A faj fölsmertető jele az, hogy keretein belül a különmemű lények, illetve csiraanyagok egyesülése élet- és szaporodásképes utódokat tud létrehozni. Azoknál a lényeknél, akikkel szemben ez a korlátlan szaporodási képesség nem jelentkezik, van a faj határa. A rassz ellenben, melyet sokan a fajtával egy jelentőségüként használnak, egy változat a faj keretén belül, melyet bizonyos testi és lelki sajátosságok öröklődése jellemmez.

A nép, a nemzet, a nemzetiség, ami egyes nyelvek használatában állampolgárságot is jelent, továbbá a nyelvi rokonság ellenben egész más valami. E fogalmakat egy egész világ választja el az előbbiektől, az a világ, ami a természettudományt az úgynevezett szellemi tudományoktól választja el. Nép alatt rendszeren együttélő, azonos néprajzi és életmódbeli sajátosságokkal bíró embercsoportokat értünk. A nemzet már gazdagabb jelenség s azonos nyelvű, azonos kultúrszínezetű, azonos történelmi emlékeket ápoló közösséget értünk alatta. A nemzetiség szót egyes államokban, mint például a régi osztrák-magyar monarchiában a teljesen ki nem fejlődött, kezdetleges nemzeti jelleg megjelölésére al-

kalmazták; ezzel az elnevezéssel kisebbitgettük a tót, a román, a szerb nemzetet. Franciaországban viszont a nationalité állampolgárságot jelent. A germánság, latinság, szlávtság olyan nép vagy nemzet-csoportok megjelölése, melyeket nyelvszerkezeti és nyelvkincsbeli hasonlóság köt össze. Semmiféle átöröklődő testi vagy lelki sajátságok ezeket a csoportokat nem jellemzik. Vannak testileg és lelkileg a legnagyobb mértékben elütő, egészen eltérő típust képviselő egyedek minden nép, nemzet vagy pláne nyelvközösség tagjai közt. S ez természetes is; nép, nemzet, ezek szellemi közösségek, melyeknek az élet-tani átörökléshez semmi vagy csak igen kevés közük van. Már a felszínes, minden tudományos vizsgálódás nélkül történő áttekintés valamely nemzet emberállományán sejteti a különbséget a természettudományhoz tartozó fajtság s a kultúrával összefüggő nemzetiség között. Aki északról délre utazik Franciaországon keresztül az uralkodó rassztípus jellemző változását fogja látni. Normandiában vagy Pikardiában nagy számban fognak eléje tűnni magas, világosbőrű és hajú, kékszemű hosszúfejű egyének: az északi rassz képviselői. Az ország közepe táján kistermetű, sötétbőrű, szemű és hajú, kerek fejű, erősen mongolos, az alpesi rasszhoz tartozó típusok lesznek túlsúlyban. Délen, a Provánszban kistermetű, sötéthajú és szemű, hosszúfejű az uralkodó típus: ez a földközi tengermelléki rassz elterjedtségének területe. Mind ezek a különböző rasszú egyének azonban francia nyelvűek, francia érzésűek, francia kultúrájúak. S

ez sokkal tudatosabban él bennök, sokkal erősebben tartja össze őket, mint a rövidfejűség és járu-lékai vagy a kékszeműség az ilyen jegyekkel jellem-zett csoportokat. Egy ilyen utazás Magyarorszá-gon, főleg a mai Magyarországon keresztül talán nem mutatna ennyire világosan kibontakozó rassz-sávokat; Bartuc Lajos egyetemi tanár, a je-les antropológus csak annyit mond, hogy északról dél felé és nyugatról kelet felé a magyarság általá-ban magasabbá és sötétebb színezetűvé lesz. Ettől az alaposabb vizsgálatokból kiderülő jelenségtől függetlenül azonban bárki tapasztalhatja, hogy a legkülönbözőbb típusok: magas, szőke, hosszúfejű, magas, sötét, rövidfejű, kicsi szőke és kicsi barna egyének összevissza váltakoznak. A nyelv, a kul-túra, a nemzeti egységtudat azonban nem változik, Ha tehát a fajiság és a rassz szavaknak azt az ér-telmet akarjuk adni, amivel bírnak s ami átörök-lődő testi-lelki tulajdonságok összefoglalását je-lenti, akkor nyilvánvaló badarság magyar fajról beszélni.

Hogy tehát költeményekben, vagy általánosan inkább az érzelmekre hatni akaró írásokban itt-ott a fajnak, a vérnek s a nemzetnek, a népnek azono-sítása megtörténik, ez még talán hagyján. De hogy az értelemre hatni igyekvő vagy pláne a tudomá nyosság igényével fellépő művekbe vagy politikai megnyilatkozásokba, sőt esetleg törvényekbe kerül-hessen bele ez a fogalomzavar, ez már a gondolko-dás súlyos eltévelyedéseit jelenti. Minden termé-keny gondolkodásnak a fajkérdés körül tehát azzal

kell kezdődnie, hogy az ilyen értelmetlenségeket, mint magyar faj vagy német vér vagy latin rassz, teljes időtlenségükben felismerjük és szólásaink tárából száműzzük.

Rasszelméletek

Hiszen eléggé bizonytalan és ingatag már az is, amit ismereteink a fajkérdésről, amely ebben az értelemben, amelyben mostanság használják, tulajdonképpen rasszkérdés, közölnek. Az a három típus, melyben a mai emberiség elénk lép: a fehér, a sárga és a fekete régi kezdetleges, de ma is a köztudatban mélyen gyökerező s az embertan által is nagyjában elfogadott osztályozás. Természetes hogy ez a felosztás csak nagyjában áll meg s hogy mind a három típus tömördek változatra bomlik. Az ember testi és lelki alkatával foglalkozó tudomány, az antropológia ma még nem olyan ekszakt ismeretág, mint a mennyiségtan vagy akár a fizika: nem is rendelkezik olyan megdönthetetlen jogossági! felosztási elvekkkel, melyekből az emberiség végérvényes rassz szerinti felosztását levezetni lehetne. Nem meglepő tehát, hogy Linné négy, Blumenthal öt, Topinard három, Huxley négy, Friedrich Müller hét, A. Retzius négy, Welcher, Broca, Kollmann hat, Bory de Saint Vincent tizenöt s Morton huszonnégy rasszra osztja fel az emberiséget. Természetesen a legtöbb a maga felosztását még bonyolítja mindenféle alrasszok megállapításával. Ha azonban meggondoljuk, hogy milyen óriási tömegnek, körülbelül 1800 millió emberi egyednek osztá-

lyozásáról van szó, akkor nem csodálkozhatunk ezen a tapogatódzáson. Az embertan, a kérdés e hivatott megoldója, egy tömegekkel dolgozó tudomány, s így csak rengeteg kutatás után, ha nem is az egész emberiség, de mindenesetre gondosan kiválasztott igen nagyszáma egyének alapos átvizsgálása után juthatna némileg megnyugtató eredményekhez. Ebből a szempontból azonban ez a tudomány még munkája kezdetén áll.

Ha azonban a komoly tudósok még óvatosak a rasszá-avatások bonyolult feladatával szemben s még óvatosabbak, ha az olyan természetű értékítéletek kimondásáról van szó, hogy melyik rassz milyen fejlettségi fokot, milyen kultúrképességet képvisel, bizonyos rassz-teoretikusok hangos csoportja annál merészebben vág neki ezeknek a bonyolult kérdéseknek. Ez az újonnan elterjedt tudós és írótypus nemcsak az emberiség történelmét, nemcsak egyes kultúrák emelkedését és bukását, nemcsak népek étnemzetek rangját, de egyének szociális értékét is rassz szempontban állapítja meg. Lord Beacensfield-től, egy velencei származású zsidótól, aki lorddá emelkedése előtt a D'Izraeli nevet viselte, származik az a hangzatos jelszó, mely a fajelméletcsinálók vezérgondolatává vált: *race is all, a rassz minden.* Igaz, hogy ezt Lord Beacensfield nem mint az angol világbirodalomnak, egy, az ő rasszától ugyancsak különböző rassz-összetételű birodalomnak megalkotója, hanem mint regényíró mondta. Egy másik diplomata, gróf Gabineau a múlt század közepén hatalmas munkát írt ebben a szellemben *Essai sur*

l'inégalité des races humaines címen. S ezzel mintegy alapját vetette meg a ma Európaszerte hangoskodó fajelméleti tanoknak általában, de különösen egy sajátos elméletnek, mely az északi, régebben árjának vagy indogermánnak nevezett rassz számára foglalja le a mai Európa-, amerikai kultúra alapításának dicsőségét, sőt magát az kultúralapító képességet. Egy csomó író: Schemmann, Vacher de Lapouge, Ottó Ammon Wotmann s végül, de nem utolsóként Houston Stewart Chamberlain szötte tovább könyvtárra menő művekben ezt a gondolatot. Gobineau eme elmélete szerint minden baj és hanyatlás onnan származik, hogy a sötéthajú és szemű, kerekfejű, alacsony, alsóbbrendű rasszelemek kiszorítják a magas, szőke, kékszemű, hosszúfejű magasabbrendű rasszt, amelyet ő még árjának nevez. A könyvek, röpiratok, újságcikkek, egyesületi kiadványok hatalmas áradata hömpölyögteti szerte azokat a gondolatokat, terveket, javaslatokat, melyek ebben az elméletben fogantak. Hogy mindezek az állítások, a szőke, magas, kékszemű, hosszúfejű egyének fölényéről, sőt kizárólagos magasabbrendű értékéről igen ingatag alapokon nyugvó vélekedések csupán, ezzel e gondolatnak hirdetői rendszeren nem törődnek. Néhány, báí egyáltalán nem döntő adat alapján kimondják, hogy a római és a görög kultúra addig virult, amíg a szökő északi rasszú egyének voltak hordozói. Az a tény pedig, hogy az északi rassz az angol, az amerikai, a skandináv népek s a németiség körében, tehát a mai civilizáció vezető népei köré-

ben van leginkább elterjedve, természetesen nagy mértékben támogatja azt a hitet, hogy ez a rassz egy kiválasztott, uralkodásra és vezetésre hivatott típus. Nem is csoda tehát, hogy az északi rassz magasabbrendűségéről táplált hit egyes írókat a legvégletesebb javaslatokra ragadta. Hol az északi rasszú egyének tenyésztési intézete, hol ugyanennek a rassznak politikai diktatúrája röppent föl ebből a gondolatkáoszból emberiségmegváltó ötletként.

Szerencsére – vagy esetleg, fájdalom – az emberiség életének problémái nem oldhatók meg ilyen egyetlen szempontból levont s nagyobbára különben is téves következtetések alapján. A rassz épp oly kevéssé minden, amint hogy nem minden a termelési rend, ahogy ezt a Marx Engels-féle történelmi ökonomizmus túlzói tanítják s nem minden a szellem se, a spiritualista filozófiák világmozgató elve és sok minden más nem minden, amit a különböző tudósok és bölcselők a történelmi alakulások döntő rugóivá avattak. Mert amiként minden jelenség több okra vezethető vissza, épp úgy a jelenségeknek azt a bonyolult sokaságát is, melyből az emberiség történelmének menete rakódik össze, az irányító tényezők sokasága határozza meg. És még senki sem mutatta ki, hogy mily mértékben hatnak ezek a tényezők, melyik a gyöngye, melyik az erős és melyik a legerősebb ...

Európai rasszok.

Kétségtelen azonban, hogy emberi rasszok vannak s hogy bizonyos rasszhoz való tartozás épp

úgy jelentőséggel bír az egyén életében, mint ahogy bizonyos rasszösszetétel befolyásolja egy nemzet történelmi szerepét. Már jeleztem, hogy a rassz egy szűkebb fogalom, mint a faj, ennek mintegy váltózata, s színién öröklődő sajátságokban rejlik lényege. Az azonban, hogy milyen sajátságok és hány sajátság öröklődése szükséges ahhoz, hogy rasszról beszéljünk, ez ma még tisztázatlan. Hiszen rassznak neveznek olyan élesen kialakult típusokat, mint a mongol és a néger, viszont azokat az elmo-
fcódottabb, egymáshoz közelebb álló típusokat, melyekből az európai emberiség osszerakódik, szintén.

Bizonyos sajátságok: a testmagasság, a testrészek-arányai a koponyaalkat, a haj, a bőr, a szem színe, a száj és fül idoma s még egy csomó más tulajdonság vizsgálata alapján az európai emberiség körében megállapítottak néhány jellemző embertípust, azaz olyan egyének gyakoriságát és egyes helyeken tömegesen kimutatható jelenlétét, akik azonos testi és szellemi tulajdonságokkal bírnak s ezeket utódaikra át is öröklik. Ilyen a magas, rózsás bőrű, szőkehajú, kékszemű, hosszúfejű *északi rassz*, mely a legnagyobb számban Svédországban, északnyugati Németországban, aztán Angliában, Hollandiában, a skandináv államokban s Észak-Franciaországban van elterjedve. Találhatók azonban kisebb-nagyobb mennyiségben ilyen típusú egyének a lobbí európai államokban is s szerte a földön sokfelé, az angol nyelvű Amerika fehér

törzslakosságát is főleg ilyen rasszú egyének alkotják, Olasz, főleg Délolaszország, Spanyolország s bélfranciaország főtelepülő helye a *középtengeri* rassznak, ennek a kistermetű, barnabőrű és hajú, sötétszemű finom testalkatú s szintén hosszúfejű rassznak. A magastermetű, rendkívül rövidfejű, barnaszemű és hajú, nagyorrú, nyers összbenyomású *dinári rassz* a Balkán nyugati felén, az osztrák alpesi vidékeken s déli Ukrajnában él nagy tömegekben. Az alacsony, rövidfejű, sötétszínű, kissé mongolos jellegű *alpesi rassz* egy hatalmas ékalakú területen van elterjedve, melynek széles része Oroszországra, Lengyelországra, Romániára, Magyarországra borul s mely Dél- Neme tor szagon haladva át s egyre keskenyedve végül Közép-Franciaországot borítja be s egész az Atlanti Óceánig terjed. Végül az inkább alacsony termetű, szürkészemű, fénytelen szőkehajú, szintén mongolos jellegű *kelet-balti* rassz nagy számban Finnországban, keleti Németországban, az északi szláv országokban s Magyarországon otthonos. Találhatók azonban Európában még ázsiai rasszelemek is: az erősen mongolos *középázsiai rassz*, a kistermetű, rövidfejű, nagyorrú *előázsiai rassz* s más ázsiai, sőt afrikai, négeres rasszelemek is.

Ez legalább a jelenleg uralkodó antropológiai becslés, melynek végleges igazolása azonban egyáltalában nem tekinthető biztosítottnak. Hiszen maguk az elnevezések is, melyekkel az egyes típusokat illetik, az egyes írók szerint változnak. A földközi tenger melléki rasszt nevezik olykor nyugati rassz-

nak is, az alpesit viszont keletinek. Tévedés volna továbbá azt hinni, hogy Európa bármely területén is a lakosság körében száz vagy akár csak a százat megközelítő százalékszámban volna akár csak egy rassz is képviselve. Svédországnak, ahol pedig a legerjedtebb az északi rassz, a lakossága 40%-bán barna. Az antropológiai térkép nemhogy olyan éles határa és egységes foltokat mutatna, mint a politikai, de még olyanokat sem mutat, mint az ugyancsak mozaikszerű nyelvészeti térkép. A jelzett tiszta típusok mellett és között ugyanis töméntelen vegyülési típus, a korcsok számos változata él. Az európai emberiség az évezredek folyamán, a nagy népvándorlások, telepítések és háborúk következtében annyira össze-vissza keveredett s e változások következtében a rasszelemek oly bonyodalmas egymásbatolódása jött létre, hogy teljesen tiszta rasszterület Középeurópában aligha van s tiszta rasszú egyén is mérsékelt számú.

A rasszdiagnózis nehézségei.

Annak megállapítását különben, hogy egy egyén milyen rasszösszetételű (s ilyen egyéni vizsgálatok tömegéből lehet csak következtetni egyes nemzetek s végül az egész emberiség rasszösszetételére) rendkívül bonyodalmas feladat. Martin a nagy svájci antropológus szerint a rasszdiagnózis igen nehéz. A külső testi jegyek, a testmagasság, bőrhaj- és szemszín, a termetarányok, sőt még a vérösszetétel sem döntő jegyei egy egyén rassz-mivoltának. Ezek csak az úgynevezett *fenotípust* a jelent-

kezési típust határozzák meg; rasszszempontból a külső testi és szellemi egyéni alkat a fontos, hanem az egyén csíraanyagában levő örök-lődő tulajdonságok összessége, az úgynevezett *genotípus*. A legalaposabb, ma még meg sem közelített antropológiai vizsgálódások, amelyek alapossága csak erre a fenotípusra, a környezet hatása alatt kialakult egyénre vonatkoznának, az olyan kevert népek körében, amilyenek a kultúrnemzetek, tulajdonképpen csak egy fátyolnak a vizsgálatai volnának, mely mögött az igazi rasszállomány, az egyéneken rejló csíraanyagok mivolta titokzatosan meghúzódik. Azt pedig, hogy a csíraanyag, egy férfi-spermatozóon vagy egy női pete milyen tulajdonságokat rejt magában, ma még közvetlenül megállapítani nem lehet. A rassz tehát egy sokkal burkoltabb, rejtettebb valami, mint a fajteoretikusok gondolják. Még ha igaz is, hogy a rassz minden, honnan tudjuk meg, hogy az egyes, töméntelen keveredésből származó egyénben mi ez a minden?

A helyzet tehát ez: az emberiség rasszfelosztása, főleg a fehér kultúremberiség által lakott területek keretén belül, meglehetősen ingatag alapú, folytonos javításra szoruló hozzávetés csupán, a valóságnak inkább becslése, mint megállapítása. Legújabban öt európai rasszt fogad el az antropológia; holnap talán többet vagy kevesebbet. E rasszok azonban, kivéve néhány tiszta foltot, mindenütt nagyobbára összekeveredve, korcsleányekben összevegyülve jelentkeznek. Hogy ki a tiszta rasszegyén, ki a korcs, ezt biztosan megállapítani nagyon nehéz, mert va-

laki magán viselheti a fenotípusán, a testi és szellemi megjelenésén egy rassz jegyeinek majdnem tökéletes gyűjteményét s azért csíraanyaga mégis korcs lehet, s így utódainak fenotípusai az övétől egészen különbözők. Senkiről egész biztosan nem lehet megállapítani, hogy tisztarasszú, minden kultúrember körülbelül korcsgyanús. Az egész antropológia tapogatódzás a sötétben. Becses tapogatódzás, mely, ha lelkiismeretes kritikai érzékű tudósok végzik, minden elismerésre és támogatásra méltó, de azért mégis csak tapogatódzás.

Rassz és kultúrképesség.

Ha azonban az antropológia, mint becses törvényeket megállapító tudomány, ilyen fejletlen ma még, mennyivel bizonytalanabb lehet minden olyan természetű antropológiai állítás, mely az értékítéletek világába merészkedik? Pedig azok a rasszeteoritikusok, akik alsó és felsőrendű rasszokról beszélnek, akik a kistermetű, sötéthajú és szemű, kerekfejű emberek terjedésében az emberiség kulturális el sötétülésének előidézőjét is látják, akik minden kultúrát-teremtő képességet bizonyos rasszok kiváltságává avatnak s más rasszokat csak utánzó és szolgálai tevékenységre korlátoznának, ezt cselekszik. Holott ma az sincs még tisztázva, hogy mi az, ami valamely rassz kulturális értékét megszabja, rangsorát a rasszok közt megállapítja. Vannak természetesen elméletek, melyek bizonyos testi sajátosságok fejlettségi fokát ajánlják a rasszérték mértékéül. Hol a bőr színe, nevezetesen világossági

foka, hol az orr kisebb vagy nagyobb kiugrása az arcsíkságból, hol az agyvelő fejlettsége, illetve a koponya alkata. Fejlettségi fokmérőként említik még a majomalkattól való eltávolodottságot, a nagy szaporaságot a betegségekkel szemben tanúsított ellenállóképességet és sok más élettani saját-ságot.

Nem egy ilyen mérték csábító, de egy sem olyan, hogy alkalmazása ne vezethetne meglepő, kétséget ébresztő eredményekre. A koponya űrtartalma szempontjából például a kultúrailag igen fejletlen eszkimók felülmúlják az európai fehéreket. Ami pedig a szellemi képességeket, melyek részben szintén rassztulajdonságok s az egyes többé-kevésbé ilyen vagy olyan rasszelemekkel át-ítatott nemzetek kulturális teljesítményeit illeti, ezek még használhatatlanabb értékmérők. A rassz-lélek ugyanis még szétfolyóbb, nehezebben meg-állapítható valami, mint a rassz-testiség. Az ószaki rasszról elmondják ugyan dicsőítői, hogy ideális hajlamú, tudományos kutatásra és költői alkotásra különösen hivatott, hogy hű, bátor, kaland-vágyó, előrelátó; a földközi tengeri rasszról a mozgékony-ságot, formaérzéket, a dináriról a harcias-ságot és zenetehetséget, az alpesiről – erről a mostohagyerrnekről – a szorgalmasságot, a takarékosságot, az óvatosságot, de e nyárspolgári ére-nyek mellett még az alattomos-ságot és tisztátalan-ságot is megállapították lelkitulajdonságokként. német antropológiai író pláne az alpesi vagy rassz saját-ságaként felfedezte a bordély-

házak látogatására való hajlamot. Ki tudja azonban megállapítani, hogy e szellemi tulajdonságok mily mértékben származnak öröklött rassz-sajátságokból, s mily mértékben a környezeti hatás, a művelődés, a gazdasági helyzet eredményei? Kétségtelen annyi mindenesetre, hogy a kultúra nem tisztán csak a rassz, hanem a természeti viszonyok, a földrajzi fekvés, a talajgazdagság, egy szóval a környezet hatásának eredménye is. Teljesen indokolatlan feltevés volna tehát abból, hogy a négerrek például eddig nem hivatkozhatnak oly művelődési csúcs-teljesítményekre, mint a fehér emberiség, vagy akár a sárga, arra következtetni, hogy ez a rassz kultúrképtelen.

Mindezzel természetesen nem akarok holmi értékelési relativizmus vagy pláne parttalan nihilizmus szószólója lenni. A kultúra a természet törvényeinek felismerésén és e törvényekhez való alkalmazkodás épül fel, mindezeket a műveleteket az emberi szellem végzi, ennek teljesítőképessége pedig összefügg az agyvelő alkatával és az egész szervezet bizonyos berendezéseivel. Valószínű tehát, hogy bizonyos testi jelleg elősegíti a művelődés-alakító-képességeket. Hiszen az esztétikai érzék, ez az intuitív embertan is hajlik arra, hogy bizonyos rassz szók legalább ezideig kiemelkedő jelentőségében higgyen. Kétségtelen például, hogy a testmagasság – bizonyos fokig – egy szépségelem, nem különben az arc lélekteljes kimintázottsága. Ezek pedig a fehér embereknél átlagban gyakoribbak, mint a színeseknél. Igaz, egyes felső Nílus-menti

törzsek magassága eléri az északi rasszúakkal legteljettebb európai népeket. Az európai szépségideál hódító hatását a színészekre igen széleskörű tapasztalat bizonyítja. A primitív afrikai környezetben élő néger a széles lapos orrot s a fekete bőrt tartja szépnek; a fehér kultúra légkörében élő, például az északamerikai néger ellenben a keskeny, kiugró orr, a világos testszínű általában a fehér szépségideál hívévé alakul át. A négerek vagy mulattok mohó vágyakozása a fehér nők után nyilvánvalóvá teszi az esztétikai érzék e megváltozását. Japánban Stratz szerint oly mértékben tartanak szépnek egy nőt, amily mértékben arca nem-mongolos, hanem inkább európai, illetve amerikai metszésű. A rasszfölötti esztétikai érzék – ami pedig intuitív antropológiai állásfoglalás – tehát hajlik a fehér-rassz, ha nem is éppen a némileg merev és kifejezés-szegény arcú homó-nordikus kiváltságolásra. örök időkre szóló dogmatikus rangsormegállapításra azonban még ez sem ösztökél.

Hol értékesíthetők a rassz-elméletek?

Nyilvánvaló, hogy a rassz-elméleti szempontból kiinduló gondolkodás csak igen óvatos és fenntartásos lehet. Minden létjogot tőle megtagadni azonban döreség volna. Sőt vannak területei az életnek, ahol igen termékeny lehet azoknak az ismereteknek értékesítése, melyek a tudományos embertan már eddig kitermelt s annak az intuitív embertani szemlélő-módnak érvényesülése, mely megérez bizonyos rasszbeliségekkel együttjáró alkal-

másságokat és elhivatottságokat. A nevelés, a pályaválasztás, a párválasztás s ennek egy gyakori folyamánya, a házasságkötés mind becses intéseket nyerhetnek az antropológia s a rasszelméletek területéről. A sablonizáló, minden fejlődő egyént egyazon kaptafára húzó nevelés ideje úgyis lejárt; e között és az egyéni nevelés közt, e döntő nevelési elv között becses átmeneti és útbaigazító gondolat lehet az azonos rasszösszetételűeknek látszó gyermekek vagy serdülők hasonló módszerű nevelése. Valószínű, hogy ugyanazon nevelési módszer, mely az északi rasszú gyermeknek megfelel, nem volna teljesen a földközi tengermelléki vagy az alpesi rasszú gyermek testére és lelkére szabva. Ha tehát a nevelő ebből a szempontból is ismeri neveltjeit s ily természetű gondolatokkal is irányíttatja magát, ez csak eredményesebbé teheti a nevelési munkát. A pályaválasztás nagy kérdésével szemben szintén becses lehet a pályát választó és a pályát javasló tanácsadó számára egyaránt annak ismerete, hogy milyen rassztulajdonságok lépnek az adott esetben az életbe. Persze, mint már a nevelésnél s az oktatás terén is az efféle kérdésekkel szemben: ilyen vagy olyan rasszú egyén milyen iskoláztatásra, milyen diplomára vagy képesítésre s ennek folyamányaként milyen szociális elhelyezkedésre rendeltetett, itt a pályaválasztásnál is óvakodni kell a mai rasszelméletek túlbecsülésétől. Az a gondolat, hogy bizonyos rasszú egyének ne is igyekezzenek magasabb társadalmi pozíciókra s mások viszont eleve hivatottak a vezetői pozíciók igénylésére, leg-

feljebb tömérdek más megfontolás ellenőrzése mellett suhanhat át a pályaválasztáson tépelődő öntudaton. Mert hiszen még ha el is ismerjük, hogy bizonyos rasszúság egy gazdagabb szellemi életútra való jel, mint valami más rassz-összetételőség, ez még nem jelenti azt, hogy szorgalommal, kitarással, a természettől rasszilag szegényesebben felszerelt egyén nem egyensúlyozhatja ezt a viszonylagos fogyatékoságot. A sárga és a fekete rassz nem egy szellemi kiválósága olyan tudományos művészeti és szociális teljesítményekkel járult hozzá az emberiség művelődési vívmányainak nagyszerű tárházához, hogy már csak ezért se szabad a legmagasabb szociális állásra való eljutás lehetőségét se elzárni e rasszok tagjai elől. Az egyén, mint szociális lény, mint a művelődés óriási üzemének alkatrésze, par excellence környezeti termék, környezetével összekapcsolódó lény s épp ezért ebből a szempontból nem annyira döntő jelentőségűek benne az örökölt rassztulajdonságok, mint a – párválasztás és szaporítás szempontjából.

Rassz és párválasztás.

Mert kétségtelen, hogy itt van a legnagyobb jelentősége minden fajelméletnek s minden rasszértékelési gyakorlatnak. Mert valóban a fajfenntartással szemben az egyén a szociális életben oly fontos szerzett tulajdonságait: tanultságát, nevelését, sőt az igazi szabad párválasztás világában, szociális helyzetét is levetkőzve, csak mint csira anyagának, tehát igazi rasszmivoltának hordozója áll.

Itt, a szaporodás és örökítés, a rasszkérdés e tengelyei körül forog minden. A nemi vágyban, s ennek lelki szétterebélyesedésében, a szerelemben a rasszgéniusza igyekszik összehozni az egymásnak megfelelő csíraanyagokat.

Régi gondolat, az állattenyésztés, azaz a rasszjavítás elveit átvinni az emberi párválasztás és szaporodás világába is. Hiszen magát az egész kultúremberiséget, illetve a különböző kultúrák emberálmányát is úgy lehet felfogni, mint domesztikált, megszelídült állatokat, akik önmagukat tenyésztették, félig tudatosan, félig tudattalanul kultúr-lényekké, a kultúrélet magasabb feladatai számára alkalmas „háziállatokká.” Az állat és növénytenyésztés bámulatos sikerei nagyon csábítóvá teszik ezt a gondolatot. Nagy nehézséget jelent azonban az, hogy az emberiségnek nincsenek olyan világosan kitűzött céljai, mint az állattenyésztőnek, akit tevékenységében rendszeren egy pontosan körvonalazott egyszerű célgondolat vezet, hol az állat futóképessége, mint a versenylovaknál, hol bizonyos zsír- vagy húsbőség, mint a sertésenyésztés különböző fajtáinál, hol a gyapjúbőség, a tejbőség, a tojásbőség s más efféle. Az ember azonban nem lehet eszköze ilyen egyszerű tenyésztési célnak, hanem a maga egészében öncél. Legfeljebb az ilyen sokértelmű, bonyolult fogalmakat mint: boldogság, erkölcsösség, szociálisság, lehetne tenyésztési célul megjelölni. Ki ismeri azonban ezeknek pontos alapfeltételeit az egyes egyének rasszajátságáiban?

Megint csak azt a kérdést lehet felvetni, hogy

milyen testiségi s esetleg lelkitulajdonságok fogadhatók el az emberi fejlettség mértékeiül. A felelet erre azonban ma még bizonytalan és tétovázó, s különben is nem egészen bizonyos, hogy akár az életteni, akár a pszichológiai fejlettség egyszersmind a nagyobb boldogság záloga is. Könnyelmű bátortalanság volna azonban e bizonytalanságok tudatát annyira elhatalmasodni hagyni, hogy az embertenyésztés gondolatának valamiféle hasznosítását teljesen elejtsük. Hiszen a testi és szellemi átöröklés ténye kétségtelen. Nagyon helyes tehát, ha a fajelméletek hívei s elsősorban a tudományos embertan javaslataikkal a nemi és szerelmi élet s a házasság intézménye körül kereskednek.

Magát az egyén szerelmi életet is összhangzatosabbá és egészségesebbé tenné, ha az embertani gondolkodás, mely különben intuitív formában az esztétikai érzésben már úgy is hat, egyre jobban elterjedne. Az ilyen gondolatokkal telített öntudat sikeresebben vehet részt a párválasztás nagy harcaiban; saját boldogsága és a társadalmi érdek is biztosabb alapokhoz jutna eme ismeretek sugallatának hatása alatt. Amit politizáló fajelmélet gyártók^{ol} y gyakran emlegetnek, az úgynevezett vértudat, itt^ valóban szerepet játszik s ennek öntudatosítása elsősorban az embertani, az emberi rasszokra vonatkozó ismeretek befogadása útján történhetik. Hisz még az ilyen gondolatoktól teljesen ment önmegfigyelő egyén is az évek folyamán rájön arra, hogy nemi vágya bizonyos típusokkal szemben dénkebbé válik, mint másokkal szemben, hogy nemi

és szerelmi élete bizonyos testi jellegű és lelki alkatú egyénnel különös összhangzatossággal bontakozik ki.

Az egynejlőségre alapított házasság kétségtelenül igen nagy erkölcsi és érzelmi értékek kicsiráztatására és kiterbélyeztetésére képes vívmánya az eddigi civilizációnak. A nő egyéniségének és emberi méltóságának kifejlődése számára kedvezőbb légkört teremt, mint a mohamedán vallású vagy más kezdetleges népek többnejlősége. Hogy azonban a hosszú lejárátú, esetleg a válás lehetetlenítésével életfogytiglanná kovácsolt egynejlőség az utolsó szava volna a nemi élet jogi szabályozása terén észlelhető fejlődésnek, ez már nagyon is kérdéses. Az állattenyésztés példája letagadhatatlanul bizonyos magasabbrendű, a kultúrember érzelmi és erkölcsi világába beilleszkedő többnejlőség irányába feszítgeti a mai nemi berendezkedést; ha nem is az egyidejű, de mindenesetre az egymásutáni többnejlőség felé, ami különben a gyakori válással tulajdonképpen már meg is valósulhat. Az az élet-tani tény, hogy egy hím a nőstények egész sorát, tehát nemcsak egyet tud majdnem egyidejűleg megtermékenyíteni, közelfekvővé teszi azt a gondolatot, hogy inkább a becses átöröklődési tulajdonságokkal bíró hímek szűkebb csoportja lássa el egy társadalom egész nőállományának megtermékenyítését s így a jövő nemzedék alapvetését, mint a hímek összessége. Kétségtelen, hogy ennek a gondolatnak érvényesülése javítaná az illető embercsoport rassz-

állományát. Különben már ma is érvényesül ez az elv abban a tényben, hogy a nemileg legalább látszólag értékesebb férfi könnyebben köt házasságot s házasságon kívül is több nő nemi hajlamosságát képes megnyerni, mint a nemileg silányabb minőségű. A titkos többnejűségben élő férfi, a nőhódító, a Donjuan, tehát egy új, élettani erkölcsstan szempontjából nem volna olyan erkölcsstelen lény mint amilyennek a mai nyilvános közfelfogás vallja. Igaz, hogy e típusok élettani becse inkább csak mint lehetőség jelentkezik, mert hiszen a törvényes házasságon kívüli kapcsolatok általában nem oly termékenyek, mint a törvényesek s gyakran a férfinak nem élettani, hanem gazdasági kiváltságosságán alapulnak.

Nem lehetetlen tehát, hogy a rasszelméletek nyomása alatt nemi életünk a párválasztás olyirányú felszabadulása felé fog igazodni, mely egyre inkább háttérbe fogja szorítani a gazdasági és társadalmi szempontokat s egyre erőteljesebbé fogja tenni az élettani szempontok érvényesülését ezen a par excellence élettani területen. A tiszta és nyers állattenyésztési elvek ugyan még hosszú ideig aligha fognak e téren általánosan érvényesülni s a hódító férfi sem fog nyilvánosan lebélyegzett tenyészállattá minősülni. Viszont mindaz az intuitív tenyésztő erő, mely a nemi vágyban és a szerelmi Érzésekben szunnyad, szabadabban fog e gondolatok hatása alatt érvényre jutni. A rassz-elméletek tehát bizonyos tekintetben a szabad szerelemnek, természetesen egy erkölcsi keretek közt meg-

nyilatkozó szerelmi szabadságnak útját egengeti.

Rassz és állam.

Az a terület azonban, ahol a mai rasszelméleteknek legkevésbé lehet döntő jelentőségük, az az ember és ember között fennálló szociális viszonylatok birodalma. Nem azért, mintha végső sorban maguknak a rassz-tulajdonságoknak itt nem volna jelentőségük, hanem az ezekre vonatkozó ismereteink bizonytalanságánál fogva. Különösen távolnak látszik még az a lehetőség is, hogy egy olyan államban, mely törvényeit erkölcsstani alapokon nyugvóknak tartja, polgárait bármilyen rasszelmélet szempontjából első vagy másodosztályúvá értékelje s ezen az alapon juttassa több vagy kevesebb joghoz. Minden fejlett erkölcsstannak alapelve az a tétel, hogy amit magadnak nem kívánsz ne cselekedd mással, ami nem más, mint kissé hűvösebb és szűkkeblűbb megfogalmazása annak az etikai parancsnak, hogy szeresd felebarátodat, mint önmagadat. Mindeme tételek, melyeken mint alappilléreken nyugszik erkölcsi felfogásunk, csak felebarátról, embertársról beszélnek s elvesztenék hatékonyságukat és varázsukat, hacsak bizonyos rasszlényekre vonatkoznának. Egy állam pedig, mely lemond arról, hogy törvényeit eme erkölcsi alapokra vezesse vissza, önmagára süti az erkölcsi alapnélküliség bélyegét. Az állam ugyanis olyan szervezet, mely rendelkezéseinek végső soron, ha szükséges erőszakkal szerez érvényt. E rendelkezések te-

hát, épen mert mögöttük az erőszak súlyos és gyakran visszacsinálhatatlan szankciói állanak, különösen rászorúlnak arra, hogy erkölcsileg igazolhatók legyenek. S valóban ma már minden civilizáltnak tartott állam törvényrendszerének alapja a jogegyenlőség, melyeket ugyan még csorbít egy-két lettebb államban is a születési előjogok egy-egy maradványa. Nagyjában igazságos jognak azonban csak azt ismeri el a kultúremler öntudata, mely az egyént származásától elvonatkoztatja s tisztán cselekedetei alapján ítéli meg. Megfelel ez az egyéni felelősség elvének is, amin egész erkölcsanunk nyugszik. Nemcsak a vallást, de a származást is a civilizált államok magánügynek tekintik.

Kétségtelen már most, hogy lehet ezt az álláspontot károsnak minősíteni s holmi indiai kasztrendszer kialakulását elősegítő törvény-rendszer és erkölcsi felfogás felé igazodó gondolatokat mérlegetés tárgyává tenni. Hogy azonban ezek a mai kultúremleri öntudatba összehangzóan beleilleszkedő h a valóságba átvihető javaslatokba kristályosodhassanak, ehhez olyan biztos alapokon nyugvó élet-tani szociológiára volna szükség, melynek ma még körvonalai sem látszanak. Az egyes rasszok szellemi sajátságai, erre vagy arra a társadalmi tevékenységre való különös alkalmasságuk, a különböző rasszkeveredésekből származó egyének minősége és sajátságai, az, hogy mikor támadnak úgynevezett összhangzatos s mikor összhangtalan korcsok s milyen mértékű összhangzatosság vagy összhangtalan-milyen szociális prognózist tesz az illető

egyénre nézve valószínűvé s általában az átöröklés törvényei – mindegyre a lelkiismeretes tudomány ma még oly bizonytalan feleleteket ad, hogy meg-gondolatlanság volna e feleletek lidérc-fényszerű csábját követve elhagyni a mai etika ama kívánalmát, hogy minden egyén számára lehetővé tétessék minden társadalmi pozíció elérése. Mert bármennyire nyilvánvaló is, hogy az emberek természettől fogva egyenlőtlenek, az nem következik ebből, hogy ne legyenek egyenlő jogok.

Az élettan nem ekszakt tudomány, összekapcsolása egy még kevésbé ekszakt tudománnyal, a szociológiával épp ezért csak nagyon óvatos lehet. Bármily termékeny tehát mindaz, amit az antropológiai tudomány az ember testi és lelki alkatára vonatkozólag eddig is megállapított s bármennyi becses intuícióval gazdagította is, nem egy fajelmélet az emberi történelem megértésének tudományát, sőt irányításának művészetét is, egész eddigi szociális és erkölcsi gondolkodásunk olyanfokú felforgatására, amelyet a politikai reakció s főleg az antiszemitizmus faji alapon tervez s olykor végre is hajt, ezek az eredmények nem jogosítanak fel. A zsidó-kérdés megoldását is kétségtelenül nem egy érdekes adattal szolgálják ezek az elméletek. Dőreség is éppen ezért egyes zsidó vezéregyéniségek húzódozása attól, hogy felekezetük emberállományára ebből a szempontból is világosság sugározzék. Főleg azért dőreség, mert hiszen embertani megvilágításban is a zsidóság annak a kivételesen becses embercsoportnak mutatkozik, amilyen a történelem szempontjából nézve. A

sárga-vörös folt, mellyel a középkorban tényleges valóságban s az újabb korban is bizonyos társadalmi háttérbeszorítások formájában képletesen megkülönböztették a zsidókat a nem-zsidóktól, eme ellenük felvonultatott rassz elméletek világosságában ama ismertetőjelekre emlékeztető díszbélyeggé válik, melyekkel az állattenyésztő a bármily szempontból becses tenyészanyagot a többi állattól megkülönbözteti.

II.

A ZSIDÓ TESTISÉG.

A zsidó külső mindig izgatta az emberi érdeklődést. Annak a regényes és titokzatos sorsnak, mely ezt az embercsoportot évezredek kalandos útjain tovahajtotta, testi kiütközését és magyarázatát keresték a zsidó arcon, a zsidó természetén, a zsidó megjelenésén. Minél gyakrabban és alaposabban terelődik azonban a figyelem erre a különös ember-típusra, vagy még inkább az embertípusok eme különös csoportjára, minél több országból vagy földrésről való s minél több kultúrfokot képviselő zsidót szemlélünk és hasonlítunk össze, annál nyilvánvalóbbá válik, hogy a legkülönbözőbb arcok, termetek, testi megjelenések találhatók közöttük.

Nagy általánosságban azonban meg lehet állapítani a zsidók jelentős részén előforduló olyan tulajdonságokat, melyeket aztán zsidós vonásoknak lehet nevezni. Ezeknek foglalata azonban nem ad egy öröklődő rassz-képet, hanem inkább csak egy, nagyobbára egymás közt párosodó embercsoport tagjainak nemzedékről-nemzedékre ismétlődő tulajdonság-halmazaként jelentkezik. Tulajdonképpen nincs egyetlen egy olyan élesen ki-domborodó arcvonás vagy testi-lelki sajátság

nem, mely kizárólag zsidó tulajdonság volna. A szem csillogása, a szemrés mandula-metszete, a szemhéj duzzadtsága és hajlama a lehanyatlásra, gyakran előfordul nemzsidóknál is. A „zsidó” orr egyáltalában nem zsidó orr. Legalább is a nagy, kiugró kampós vagy erősen ívelt orr épp úgy, sőt még inkább jellemző vonása az örményeknek vagy a szerbeknek s általában a dinári rasszal átítatott népeknek, mint a zsidóknak. Ha valami jellemzi a zsidók orrát, az inkább az alsó rész túlbujánzása: Jacobs szerint a zsidó orr oldalról nézve az orrcimpák különös felfelé hajlottságánál s az orrhegy mély fekvése folytán a hatos számjegyhez hasonlít. Karrikaturisták gyakran így is rajzolják. A zsidók szája gyakran buja, sőt duzzadtajkú, amit még jellegzetesebbé tesz az alsó ajak előbugygyanása. Bőrük és hajuk gyakrabban sötétszínű, mint világos, de azért van elég világosbőrű, szőke zsidó is. Vannak bizonyos sajátos zsidó hangadási módok és mozdulatok is, de ezek se rassz tulajdonságok, mivel megtalálhatók más népeknél is, például olaszoknál s keleti népeknél is; ott, ahol a zsidókban képviselt rasszok az illető népnek szintén alkotó elemei.

Ami a testalkatot illeti, ez általában inkább kicsi, a Jewish Encyclopaedia szerint 1.63 méter. Ez a kicsiség persze olyan országban, mint Magyarország, ahol a lakosság átlagos testalkata nem magas, nem szembeszökő, de az egész európai és amerikai fehér lakossághoz viszonyítva, még a felszínes szemlélő számára is nyilvánvaló.

A zsidóság rasszösszetétele.

A mai embertani álláspont szerint a zsidóságban következő rassztípusok mutathatók ki: A hosszúfejű, egyenes orrú, barnásszínű, de nem feketehajú orientál is rassz, mely a mai arab beduinságban van legtökéletesebben képviselve. Ilyenek voltak valószínűleg azok a héber törzsek, melyek a Krisztus előtti második ezredév közepén vetődtek a mai Palesztinába, tehát a bibliai felfogás szerinti ős-zsidók. A nagyorrú, rövidfejű, feketeszemű, sötétbőrű zsidó, tehát a mai legáltalánosabban tiszta zsidónak vélt típus eszerint nem is a zsidóság legősibb elemeitől származik. Ez az elem a zsidóságba az előbb jellemzett orientális rasszú zsidóknak egy örményszerű, kicsi, feketehajú és szemű, rövidfejű, nagyorrú rasszhoz tartozó néppel való egybeolvadása folytán került. Ez az előázsiai rassz, mely a hatalmas hettita birodalom lakosságának zömét adta, egy nagymúltú, igen magas kultúrképességekkel bíró embertípus, melynek az orientálissal együtt nagy szerepe volt az asszír és babyloniai kultúra kiépítésében, az örménység körében uralkodó, de a mai törökök és görögök közt is gyakori. Ezt a rasszt különben a szintén barna és rendkívül rövidfejű, de viszont igen magas dinári rassz testvér-rasszának tartják, mely feltűnően rányomta bélyegét a szerb, bosnyák, dalmát s általában az egész nyugati Balkán népeire s az osztrák alpesi lakosság, a karinthiaiak s a tiroliak közt is nagyon el van terjedve. A Tirolban, e hírhedten zsidómentes és zsidóellenes országban nagyon elterjedt hatalmas, zsidóornak

nevezett kampós orr ennek a rassznak a tulajdonsága.

E két döntő rasszelemen kívül beleolvadtak a zsidóságba jó korán, történelmi fejlődésének kezdetén, a Krisztus előtti második ezredév közepén a szőke, kékszemű, magastermetű északi rasszhoz tartozó eleinek is, az amoriták, aztán a kistermetű, kerekfejű, szélesarcú, rövidorrú, turáninak is nevezett keleti rassz tagjai is. Fel lehet azonban ezenkívül a zsidók közt fedezni a kicsi, hosszúfejű, keskenyarcú, egyenes vagy hajlott orrú, sötétszemű nyugati vagy földközi tengermelléki rasszt is. Mint különös, bizarrul színező elem járul végül az egészhez a négeres vérelem. A vegyülék tehát igen változatos, s képviselve van benne minden olyan rassz, melynek sajátos területén valaha a zsidók megfordultak, vagy amelynek területén a zsidó hittérítés valaha is működött.

A zsidóság keveredési területe.

Tévedés ugyanis azt hinni, hogy a zsidó vallás mindig annyira tartózkodott a hittérítéstől, mint ma. Egy óriási területen, mely délen a legmélyebb Szudánig, keleten egészen Indiáig, sőt Kínáig, északon Kiewig, nyugaton az Atlanti Óceánig terjedt, folyt századokon át a térítés, egészen addig az ideig, amíg úrrá lett ezeken a területeken egyrészt a kereszténység, másrészt a mohamedánizmus, melyek a zsidósággal egy ideig együtt megtett versenyfutásban a világvallási hatalomért győztesek maradtak. A zsidóság különben már jóval a kereszténység

előtti századokban nem volt mai értelemben vett nemzeti nyelvhez, államterülethez, sajátos néprajzi jelleghez kapcsolódó vallás, hanem szellemi „tan”, amely hosszú ideig a föld többi népeit meg akarta hódítani. Azaz elzárkózás és önmagába gubózás, mely a középkori és mai orthodoxsiát is jellemzi s mely elfogad ugyan áttérőket, de nem toborozza őket viszonylag újabb, még alig ezeréves, sőt egyes területeken ilyen idős jelenség se. Értethető tehát, hogy a mai zsidóság annyi különböző származásra valló testi megjelenésű egyént zár magába. Kétségtelen persze azért, hogy ennek a vegyüléknek is vannak bizonyos nagyjában jellemző tulajdonságai, melyek a legnagyobb mennyiségben szereplő rasszelemek testi bélyegeiből rakódnak össze. Bizonyos „délszaki” jelleg előmlik majdnem az egész zsidóságon, mert hisz azok a rasszok, amelyekből a legnagyobb mennyiséget zár magában, ezt a jelleget képviselik. Ez a magyarázata annak, hogy azok a földközi tenger-melléki népek, melyek szintén ilyen délszaki jellegűek, nem ütnek el annyira a zsidóktól, mint az északi népek. Különösen áll ez a zsidóság egy típusával, az ú. n. szefárd zsidóval szemben, melynek összetételében nagy szerepet játszik az alacsony, nyúlánk, feketeszemű, hosszúfejű nyugati vagy földközi-tengermelléki rassz. Ez a gyakran igen szép, nemes arcmetszésű emberpéldányokban jelentkező típus alkotja a zsidóság kisebb, az összzsidóság körülbelül egy tizedét kitevő elitjét, mely a durvább testalkatú, kerekfejű, szélesarcú s gyakran világoshajú és szemű askenáz

zsidóval szemben érezteti is fensőbbiségét. Sok helyen, ahol együtt él mind a két típus, a szefardok szigorúan elkülönítik egymást az askenázoztól.

Zsidóság és négerség.

A „faji” antiszemiták különös nyomatékossággal mutatnak reá a zsidókon elég gyakran jelentkező gypjas hajra, duzzadt, sőt redős ajkakra s az úgynevezett zsidó-keresztény vérkeveredéstől azzal a vészjóslással igyekeznek minden keresztényt elriasztani, hogy egy ilyen párosodásról származó egyéneken az átöröklés sajátos törvényeinél fogva nemcsak hogy mindig a zsidó jelleg, hanem a zsidóságban állítólagosan szereplő rassz-elemek legállatiasabbjai, a busman vagy zulukaffer fog kiütközni. Az átöröklés törvényei oly rejtelmesen hatnak s a különféle visszaütések ismeretlen ősökre elég gyakoriak, nem lehet tehát azt mondani, hogy ilyesmi nem történhetik meg. Gyakran nem igen fordul elő, az bizonyos, hisz még az sem áll, hogy a zsidó-keresztény párosodásból mindég vagy akárcsak túlnyomóan zsidótípusú gyermekek születnek. Sőt Salmon, egy amerikai tudós szerint éppen megfordítva, az ilyen kereszteződések termékei az Északamerikai-Egyesült-Államokban túlnyomó részben északi rasszú, vagy amint ő mondja, angolszász jellegűek. De különben is mi abban a különösen riasztó s a zsidókat mintegy megbélyegző, hogy ereikben esetleg néger eredeti vér is folyik? Nemcsak a zsidók közt, de, hogy a felekezeti kategóriák körében

maradjak, a római katolikusok körében is tömördek a négeres arcú ember, Dél-Olaszországban, Dél-Franciaországban, Spanyolországban, Portugáliában s e mellett az egész Keleten és Észak-Afrikában is. Mindenütt, ahol az ú. n. földközi-tengeri rassz telephelyei vannak nagy volt a negroid elemek beszivárgása. Mindenki, aki volt Nápolyban vagy Szicíliában, Marseilleben vagy Spanyolországban, gyakran láthatott hamisítatlan gyapjas-hajú, szélesorrú és erősen duzzadt ajkú embereket s ezek között gyönyörű, magas alakokat. A portugálok pláne annyira át vannak néger vérrrel itatva, lu gy maguk a négerek nem is tekintik őket európaiaknak. Egész Dél-Európában s Észak-Afrikában, egyszóval a sajátos néger területekkel szomszédos országokban a néger vérkeveredés tünetei a legfelszínebb vizsgáldás számára is nyilvánvalók.

Bizonyos rassz-tudósokat ez persze nem indít a zsidó négerek enyhébb megítélésére, mert hisz ezek az egész földközi-tengeri rasszt is mérsékelt kultúrértékű embertípusnak tartják s ezt is szívesen kitörlik az elsőosztályú emberek sorából. A „nordic race”, az északi embertípus felmagasztalói ezek. A négerség ezeknek a rassz-arisztokratizmust hirdető antropológusok e fajtájának valóságos „bête-noir”-ja, üldözött vadja. Vannak ezek között olyanok, akik nemcsak magasabbrendű kultúrára, de általában minden erkölcsi nemesedésre képtelen félállatoknak tartják Afrika származékait. Az élet tényei azonban megcáfolják őket. Valószínű, hogy átlagban a négerek az európai, fehér

ember által teremtett kultúrának alacsonyabb fokáig juthatnak el, mint a fehérek. S bizonyos, hogy nem tudunk olyan magas kultúráról, melyet ők fejlesztettek volna ki. Teljes és föltétlen kultúrképtelenségükről beszélni azonban rosszindulatú elfogultság. Amerikában emancipációjuk óta óriási szellemi és erkölcsi fejlődésen mentek át: ma már százezerszámra tudnak írni, olvasni s ezerszámra termelik a legmagasabb képzettségű intellektüelleket. Olyan egyének, mint Booker Washington vagy Toussaint L'Ouverture pedig a legmagasabb európa-amerikai szellemi katona-mértéket is megütő jelenségek. S hogy a néger vér európai rasszok vérével keveredve, milyen rendkívül finom, sőt ragyogó egyéniségeket tud kitermelni, azt az európai irodalom nem egy nagysága bizonyítja. Puskin Anyegin Eugénnek, ennek a páratlanul gyengéd érzelműségű és előkelően szellemes verses regénynek szerzője igen könnyen felismerhető néger bélyegeket viselt megjelenésén. A három Dumas, az újabb francia történelemnek és irodalomnak ez a csodálatos három alakja pedig egy Dumas nevű néger nőnek a Martinique-szigeti francia kormányzóval való viszonyából származott.

Végül megjegyzendő még, hogy bizonyos négeres jegyek az európai fehér lakosság egyes egyénein egyáltalában nem jelentik szükségszerűleg afrikai származású vér átütését. Nagyon valószínű, hogy egyes történelem előtti rasszok nem veszték ki teljesen, hanem részben legalább beolvadtak az őket kiszorító rasszokba s amazoknak,

főleg a neandervölgyinek, de emellett egyenesen az afrikai négerrekhez hasonló ősi típusoknak egyes vonásai jelennek meg ma is itt-ott az európai emberiség egyes egyéneinek testiségén.

Nyilvánvalólag mese tehát az a minden zsidót szorosán egybefűző vértudat, melyről oly nagy buzgalommal beszélnek a fajelméleti antiszemiták. Egy felekezeti konszenzus, mely minden hívő zsidót egybefűz, valóban létezik; bár ennek jelentőségét is eltúlozzák. Ezt át lehet természetesen keresztelni vérközösséggé, valóságban azonban egy ilyen egyes rasszösszetételű embercsoportban igazi életteni, a vérben, idegekben, ösztönben székelő egybehangzásról szó sem lehet. Az ármenoid zsidó és keresztény örmény, az orientális rasszú zsidó s az ugyanilyen mohamedán, a turáni vagy kelet-balti lengyel zsidó s az ugyanilyen rasszú szláv vagy magyar inkább érezhetik az öntudatban különben nagyon nehezen kielemezhető vérközösséget egymással szemben, mint a különböző rasszelemekből álló zsidók. *Épp azért pártatlan nép-ámítás holmi magyar, vagy német, vagy román vértudatot szembeállítani a zsidó vértudattal.* Kétségtelen persze, hogy magyarokat, németek és viszont zsidókat is fűz azért össze bizonyos érzés és gondolkodásbeli közösség, ezt azonban nem rassztulajdonosságok, hanem nemzeti sajátosságok vagy felekezeti meggyőződések azonossága idézi elő. Ennek a magyar nemzeti együttérzésnek azonban lehet részese a legkülönbözőbb fejkatú, szem- és hajszínű s a legkülönbözőbb felekezeti magyar, tehát a zsidó is.

A vérközösség s rasszkülönbözöség túlzott hangoztatása egyáltalában nem alkalmas arra, hogy akár a magyarságot tömörítse, akár arra, hogy a zsidóság egészétől élesen különválassa. Ez csak a nemzetben létező ellentétek kiélezésére alkalmas. Mert hisz nagy tévedés azt hinni, hogy a zsidóságot elkülöníti ugyan valami sajátos rasszösszetétel a többi magyarságtól, ez azonban, ha maga nem is egységes rasszú, de legalább is a benne jelentkező típusoknak minden osztályában egyenlő arányú keveréke. A helyzet egészen más. Bizonyos ember-tani, azaz testalkati és szellemi színezete az egyes társadalmi osztályoknak és rétegeknek is van. Ha nincs is bebizonyítva az, hogy az északi rassz, a múltban és jelenben minden kultúra megteremtője és hordozója és az sem, hogy ma is a szociális kiválogatódás, a társadalmi hajcsövesség törvényei ennek a rassznak tagjait tömörítik együvé az európai magasabb osztályokban, az szembetűnő, hogy a legtöbb kevert társadalom felső rétegei más rasszösszetételűek, mint az alsók.

Kétségtelen, hogy van egy öröklődő „mág-nás”-típus és „úri” külső, mely a felsőbb osztályoknak saját osztályaik határán túlra tévedt csíra-anyaga nyomán az alsóbb osztályok egyes tagjain is gyakran kiütközik. Egy olasz antropológus meg is írta a gazdag és szegény osztályok antropológiáját. Hogy a felsőbb, jobbmódú osztályok tagjai magasabbak, hosszabb lábúak, élesebben kimintázott arcúak, mint az alsóbb osztályokéi, akik közt szerte Európában sok a rövidlábú, alacsony testal-

katú, mongolos jellegű egyén, ezt minden figyelő szem észreveheti. Ennek lehet oka a különböző osztályok emberállományának rasszösszetétele, de a gazdasági körülmények, a környezet hatása a testi fejlődésre is. Azt mondani azonban ezen az alapon, hogy az uralkodó osztály s a paraszt-osztály vagy proletariátus a maga egészében különböző két rassz, melyet a vérség áthidalhatatlan ellentétei választanak el egymástól aligha lehet. Arra azonban ennek a jelenségnek kiélezett hangoztatása igen is alkalmas, hogy a különböző társadalmi osztályok közt úgylétező viszályokat súlyosbítja.

A zsidók és nemzsidók viszonyára ez a felfogás bizonyos országokban azért alakult ki, mert a zsidóság hosszú ideig élesen jelzett társadalmi, vallási és szellemi elkülönültségben élt s így az esetleg létező rasszösszetételbeni különbségek szembeszökőbbekké váltak. Ma azonban, hogy ez az elkülönülés egyre jobban csökken s a zsidók főleg a társadalom felső osztályaival élettanilag és társadalmilag erősen összekeveredetten élnek, nyilvánvaló, hogy a zsidók pld. testi megjelenésüket illetőleg átlagban sokkal jobban hasonlítanak a születési arisztokráciához, mint ez a parasztsághoz. Bizonyos zsidó típusok: pld. a nagyorrú, keskenyarcú, finom testalkatú szefárd zsidók egyenesen arisztokratikus benyomásúak. Stratz, a híres német antropológus szerint a zsidó arc épp úgy beltenyésztés! termék, mint az arisztokrata arc vagy egyes európai dinasztikiák, a nagyorrú Bourbon és a lógó-alsóajkú Habsburg család arca. Egy délamerikai indián törzset a ba-

kairit is említi ebben a kapcsolatban Stratz: ez a törzs nagyon szigorú beltenyésztésben él és ennek eredményeként arctípusa egészen „zsidós”, nagyorrú és lógó alsóajkú.

A zsidó test vizsgálata tehát nyilvánvalóvá teszi, hogy a zsidóság nem rassz, hanem különböző rasszok keveréke, s hogy nincs egy, minden zsidón, akárcsak többé-kevésbé is mutatkozó, örökletes zsidó testi típus. Természetesen a beltenyésztés, melynek főleg néhány évszázad óta, egyes helyeken évezredek óta hódol a zsidóság gyakorivá tett bizonyos sajátos testi alakulatokat, melyeket aztán eme gyakoriságuknál fogva zsidó jellegűeknek tartunk. Ha ugyanis nem egységes rassz is a zsidóság, bizonyos antropológiai jellege azért van, mint különben más felekezeteknek és társadalmi osztályoknak is. Rasszelemeinek délszaki jellegénél fogva rajta is előmlik valami délszakiság. A beltenyésztés továbbá egyes testi vonások olyan kiéleződését idézte elő, ami a zsidók közt gyakorivá teszi az arisztokratikusnak nevezett embertípust. Ez az egész rövid foglalata mindannak, amit a zsidó testiségről mondani lehet.

III.

A ZSIDÓ LÉLEK.

Nem akarom ezúttal, zsidó lélekről szólva a lelkiesség végérvényes meghatározását nyújtani; megelégszem annak jelzésével, hogy mindazt, ami a zsidóság szellemi, érzelmi, akarati életéhez tartozik e kifejezés alatt foglalom össze. Mivel a lelkiesség valami szétfolyóbb, bizonytalanabb, kevésbé körülhatárolható és mérhető jelenség, mint a testiesség, nyilvánvaló, hogy ez úgyis csak igen nagy általánosságban jellemezhető s főleg az, hogy a legkülönbözőbb s egészen ellentétes testi típusokat felölelő zsidó testiességen felépülő zsidó lelkiesség különösen nehezen meghatározható és jellemezhető jelenség. „Zsidó:” ez is, így egyszerűen olyan nehezen megfogható és kimeríthető valami. Mennyivel változatosabb és összetettebb lehet a zsidó lélek!

Bármilyen csábító gondolat a lelki tulajdonságokat testi sajátságokkal összefüggően fogni fel s ezekből vezetni le, mégis dőre kísérlet volna, ma még legalább, az úgyis bizonytalan jellegű zsidó

zsidóság egész lélektanát. Maga a rassz-lélektan még igen fejletlen ismeretág. Az kétségtelennek látszik, hogy bizonyos testalkat, hajszín, fejforma, vérösszetétel s más rasszjegyek együtt járnak bi-

zonyos lelki tulajdonságokra való hajlammal, amint hogy kétségtelen, hogy a testi tulajdonságok mellett a lelkiek is öröklődnek. Hogy a szerzett tulajdonságok öröklődők-e, e körül folyik most a tudományban a nagy küzdelem: a győzelem az öröklődés elmélete felé hajlik; ha nem is olyan gyakori és általános öröklődés felé, amilyent az átlagos gondolkodás feltételez. Az azonban, hogy melyik testi jegynek milyen lelki tulajdonság felel meg, még nagyon homályos kérdés, mint általában az egész átöröklődési probléma. Igaz, hogy az egyes rasszok lelki alkatáról – mely rasszoknak testi típusa is nagyon ingatag – található az irodalomban holmi elmosódott és meglehetősen önkényes jellemzések. Nehéz azonban megállapítani, hogy nem-e éghajlati, gazdasági, vagy művelődési hatások szülte tulajdonságok beszámításával jöttek-e létre ezek a jellemzések is. Minden idevonatkozó állítás rendesen vagy banalitás vagy keveset mondó általánosítás.

Mennyivel nehezebb lehet már most testi jegyekből vonni le egy olyan embercsoport lelkiségének kimerítő jellemzését, mely a legkülönbözőbb rasszok keveréke? Ha az egyéni lélek tisztán az egyéni test, ha a rasszlélek tisztán a testi rasszbélyegeket függvénye volna is s ha ezeket az összefüggéseket pontosan ismernők is, milyen nehéz volna még akkor is a zsidó nép lelkiségét, ezt a végtelenül változatos kollektív jelenséget abból a végtelenül változatos összetételű rasszgyelegekből vezetni le, mely a zsidóság embertest-állománya!

Mindez persze nem jelenti azt, hogy nincs sajátos zsidó lelkiség, hogy nem lehet bizonyos sajátos lelki tulajdonságokból, – melyek gyakran lelki rassztulajdonságokként is jelentkezhetnek, – megrajzolni a zsidóság lelki arcának fővonalait. Sőt, ilyen, a zsidó lelkiséget jellemző tulajdonságok, melyek persze mindannyian töméntelen részlet-jellemvonás foglalatjai kétségtelenül vannak is és pedig a következők: – a délszakiság, az ősi kulturáltság és civilizáltság, az erős szellemi élet, a városiasság, a kereskedelmi érzék s az üldözöttség hatásai. Ha mindezeknek megnyilatkozását a zsidó lelken kutatjuk, lassanként eléggé meg fogjuk érteni ennek legtöbb sajátosságát.

A délszakiság

Nyilvánvaló, hogy a zsidó léleknek – különben a testiségnek is – ez a jellemvonása csak az északi népek szempontjából és ezekre vonatkoztatva áll fenn. Mivel azonban a fehér kultúremleriség óriási többsége az északi félgömbön bönnek is mérsékelt égövi részén lakik s a zsidóság is legnagyobb részét itt él, tehát talán lehet ezt a kifejezést használni. Különösen az északi rassz embeveivel szemben, – nyelvészeti elnevezésekkel szólva – germán és részben szláv népekkel szemben feltűnő a zsidóságnak ez a délies jellege. A gyorsabb mozgásmódok, a gyors észjárás, az érzésnek a hevessége, az ú. n. temperamentumosság mind ennek tünetei. Ez főleg azokban a zsidó rétegekben van meg, melyekben az orientális (nagyobbára szemita nyelvű)

s az előázsiai (örményszerű) rassz van erősen képviselve. Az a terület, ahol az egykori zsidó nemzet kialakult, tehát Palesztina s az a többi ország, ahol a kereszténység megalakulása előtti és utáni századokban a zsidóság buzgó hittérítési tevékenysége egész népeket és néptörödékeket hódított meg, Egyiptom, Arabia, Szíria, Kizsázsia, a Kaukázus, kifejezetten ilyen déli, illetve délkeleti területek. Ezért lehet a zsidóság délszakiságát „keletiségnek” is nevezni, de mivel a Kelet ma már távolabbi területekre, Indiára és az u. n. távoli keletre, Kínára és Japánra való utalást is jelent, mégis jobb a délszaki elnevezés; főleg azért, mert a zsidók átlagban testileg és lelkileg sokkal inkább hasonlítanak a spanyolokhoz, délfranciákhoz, olaszokhoz, görögökhöz, törökökhöz, ezekhez a kifejezetten déleurópai népekhez, mint az igazi keletiekhez, pl. mongolokhoz. Igen hók lelki tulajdonság, mely eme népeknek nemzeti vonásaként szerepel: a gyors észjárás, a özenvedélyesség, a nemi érzés erőssége, feltalálható a zsidók nagy részénél is. Az úgynevezett rassz-antiszemitizmus ezeknél a népeknél sokkal nehezebben terjedő betegség is, mint az északi népeknél: a zsidó külsőt és zsidó lelkiséget itt sokkal nehezebb idegenné bélyegezni. Amint hogy kétségtelen, hogy a spanyol, a délfrancia, az olasz, a görög, a török népállomány bán. felismerhető a beolvadt zsidóság nyoma. Az inkvizíció üldözése nemcsak, hogy kiűzött tömérdek zsidót Spanyolország területéről, de vérkeveredésre is kényszerített. Ma is sok származására büszke spanyol minden alkalommal nyoma

tékosan kiemeli, hogy nem folyik ereiben „zsidó vér”, ami arra vall, hogy az ilyesminek ellenkezője, a zsidó vérrrel való keveredettséggel, nem lehet ritka jelenség.

Régi kultúra és civilizáció.

Bár merész túlzás az az állítás, melyet köznapi műveltségű zsidók, sőt nem-zsidók is gyakran emlegetnek, hogy ugyanis a zsidóságnak öt, sőt hat-ezer éves kultúra csörgedezik ereiben, kétségtelen ennek a kultúrának régisége sok európai népéhez viszonyítva. Valójában azonban csak negyedfélezer éves, illetve harmadfélezer éves kultúráról lehet beszélni. A Krisztus előtti második ezredév közepén alakult meg, bizonyos Keletről Palesztinába betörő héber törzsek és az itt lakó népek összeolvadásából a zsidó nemzet. Ezen az alapon számítva tehát a zsidó nép s vele együtt a kultúrája negyedfélezer éves. Ez a zsidó nemzet azonban az első templom lerombolása után majdnem teljesen elpusztult. A babilóniai fogságból visszatérő zsidók, Esdrás és Nehemiás vezetése alatt felépítették ugyan az ötödik század közepén a második templomot, de egy modern értelemben vett zsidó nemzet ennek nyomán nem támadt újra, bár Esdrás még fajtisztító rendelkezésekkel el is tiltotta a zsidók és nem-zsidók közti házasságot is. Ez az új zsidóság nyelvében máianem volt zsidó, nem héberül, hanem arameusul beszélt és csakhamar mindenféle újabb vérkeveredéssel ment át. Innentől kezdve a zsidóság lényege a „tan”. Mai értelemben ez a zsidóság már felekezeti s

ez a második templom alatti zsidóság a mai zsidóság igazi magja. Innen számítva tehát a zsidóság kultúrája harmadfélezer éves. Ez is minden esetre tekintélyes kor a legtöbb mai nép s főleg az északeurópai nemzetek múltjához viszonyítva. Ismeretes mondás, hogy az európai északi népek még a barlangban laktak, mikor a zsidók közt már nagy törvényhozók és bölcsek éltek. Persze a kultúra folyamatos régisége még nem bizonyítéka a kulturális f elsőbbségnek, mert hisz egy a barbárságból hirtelen kiemelkedő különösen kultúrképes rassz, magasabb kultúrfokra emelkedhetik. mint ősi kultúrájú, de megromló rassz-összetételű népek. Csakhogy a zsidók kiválóságának fő bizonyítéka és magyarázata nem is a régi zsidók magas kultúrája, melynek különben is eredete, kora és sajátos zsidó voltának mértéke meglehetősen bizonytalan, hanem a mai zsidók nagy kultúrképessége.

Ha ez nem volna, kétes értékű hivalkodás volna az ősi kultúra emlegetése. Mint egyik magyarázó tényezője ennek a jelenségnek azonban elfogadható ez is. Még ha nem is ismerjük el a szerzett tulajdonságok átöröklődésének lehetőségét és így nem mondjuk azt, hogy annak a bensőséges szellemi életnek, melyet a zsidóság nagy tömege már akkor élt, amikor a kereszténység nagy részének még fejedelmei és nemessége se tudott írni, olvasni, az agyvelőre gyakorolt átalakító hatásai átöröklődtek apáról-főúra és így a zsidó csíra-anyagban felhalmozódott képességek teszik kiválóvá a mai zsidóságot, – az kétségtelen, hogy a kultúra kedvelése és nagyra-

tása szent szokás a zsidóknál és évezredek óta száll át nemzedékről-nemzedékre.

A zsidóság egy népnek a lelki tulajdonságok szempontjából történt öntenyésztéséből fejlődött azzá; ami ma. A zsidóság évszázadok óta a szellem népe: az erőszakos, a katonás, az emberi összeütközéseknek izomerővel való elintézésére törekvő emberek, akik a keresztények közt évezredekken keresztül, sokhelyt még ma is a férfi-eszményt testesítették meg, náluk egy kiselejtezésre ítélt lény volt, vagy legalább is nem bírt sajátos szaporodási előnnyel. S ha ez a körülmény a zsidók körében uralkodó általános szaporodási kötelezettség mellett nem is meddősítette ezeket a brutálisabb egyedeket teljes mértékben, már az is nagyjelentőségű, hogy az ilyen barbár lények nem bírtak szociális előnnyel a szellemi érdeklődésű egyedekkel szemben.

De a zsidóság, legalább is az európai zsidóság az utolsó századokban: a béke népe is. Ez az újabb – nem a legújabb! – ghettó-zsidóság nem vett részt a háborúban s így a háború, – ami egyike a legerősebb ellenszelektációs tényezőknek – sem fosztotta meg a zsidók emberállományát annyi becses egyén teljes szaporodási értékétől, mint a kereszténységét. Egyáltalában a zsidóság élet-léggöre évszázadokon át szellemibb, emberibb volt, mint a keresztényeké s így a zsidók nemi kiválasztódása is olyan volt, ami elősegítette a legjobbak és a legbecsesebbek nemi érvényesülését és kiadós szaporodását. Az egész orthodox zsi-

dóság tulajdonképpen egy szerzetesrendhez hasonlít, a katolikus kereszténység ama embercsoportjaihoz, melyeket az egyház a katolikusok elitjének tart; míg azonban a keresztény szerzetesek nem szaporodnak, a zsidóság egy olyan szerzetesrend, a mérsékelt, racionalista, szellemi életre törekvő emberek egy olyan szövetkezése, mely szaporodik és szaporodott a múltban. Ennek a szerzetesrendnek az életszabályai a mai tudomány magaslatáról nézve nagyobbára elavultak. Bár még ma is a keresztény emberiség széles tömegeihez, pld. a keleteurópai paraszthoz viszonyítva, a keleti zsidó egy fejlett kultúrlény. A múltban azonban az ortodokszia eme, a kedvező szelekciót elősegítő hatása nagyban emelte a zsidóság színvonalát.

Csak azt kell meggondolni ezzel szemben, hogy a középkorban a keresztény szellemi életnek majdnem kizárólagos hordozója a katolikus papság volt, melyet a nőtlenség meddősített és így a legszellemibb hajlamú egyedek kikapcsolódtak a szaporodásból. Hogy mit vesztett a kereszténység emberállománya a katolikus papság nőtlensége folytán, ezt megsejteti az az ismert tény, hogy egyes protestáns országokban, Nagybritanniában és Németországban a papi családokból tömegesen kerültek ki jeles szellemi tehetségű emberek. Régebbi századokban mindenütt, az angol-szász országokban még ma is a papi pálya a tehetséges, kiváló egyének versenyttere, e foglalkozási ág tagjainak szaporodása tehát nagy érdeke minden kulturális fejlődésnek. A

zsidóságnál a tudosság, a papi hivatás mindig elő is segítette a társadalmi érvényesülést, a megélhetést s így a bő szaporodást. Itt tehát a becses átöröklési értékek amaz elpazarlásának, amit pld. főleg régebben a katolikus papi nötlenség jelenteti, éppen az ellenkezője történt.

A zsidóság kulturális és civilizációbeli nagy fejlettsége tehát elsősorban élettani, egy bizonyos tenyésztő szelekción alapuló jelenség. Nemcsak egyszerű beltenyésztés segítette tehát ezt elő, hanem az értékeesebb egyének akadálytalanabb elegyülése és bővebb szaporodása is. Azoknak a jobbak elszaporodását akadályozó tényezőknek, melyek a kereszténység körében oly nagy mértékben hatottak, kisebb volt a szerepe a zsidó életben.

A szellemi élet kultusza.

A zsidóság fejlett szellemi életet élt már akkor, mikor a legtöbb európai nép ősei még félbarbár nomádok voltak. Ismétlem, még ha nem is hiszünk a szerzett tulajdonságok átöröklődésében, az kétségtelen, hogy a szellemi életet élő szülő szellemibb légköre környezeti hatásként javítólag hat az ilyen légkörben születő és felnevelődő gyermekekre. A zsidó egyén tehát, ha nem is születik okvetlen halmozott szellemi tulajdonságokkal, bizonyos, hogy beleszületik egy viszonylag – legalább is a keresztények tömegéhez viszonyítva, – magasabb szellemi környezetbe. Hiszen minden népnél tapasztalható, hogy az írni és olvasni tudó egyén gyermeke átlagban sokkal hajlamo-

sabbak a szellemi életre, mint az analfabéta sarjak. A zsidók körében pedig az analfabéták már akkor is kisebbség voltak, mikor a keresztények felsőbb osztályaiban is az óriási többséget alkották, így aztán a zsidó egyén nevelése már eleve magasabb szintről indult ö, mint a nem zsidók óriási többségéé.

Az a hit, hogy a zsidó egy kiválasztott nép, mely mint láttuk élettani értelemben is igaz, benne él minden zsidó tudatában: a társadalmi emelkedésnek, a kultúrára való igénynek pedig mi sem nagyobb lendítője, mint az a meggyőződés, hogy már isten eleve többre szánta egy embercsoport tagjait, mint a többi nép fiait. Eme kiválasztottság bizonyítékának tekintette a zsidó mindenha azt az észbeli fensőbbiséget, mely hite szerint őt a többi emberiségtől megkülönbözteti s melyet épp ezért, mert isteni rendelésnek tartott, buzgón ápolt. A zsidók egész vallásossága, az ó-testamentumnak, tehát egy könyvnek, illetve könyvhal-maznak kultuszán alapszik; ennek olvasása és magyarázása évezredek óta töméntelen zsidót foglalkoztat. Igaz, az ó-testamentum mai szemmel nézve, jórészt elavult mese, és babonahalmazi s az ortodoks zsidó, aki betűszerinti magyarázásán s a róla szóló kommentárok magyarázásán csiszolja elméjét, korlátolt lény is; de az a hagyomány, mely e könyv folytonos tanulmányozása folytán a zsidókat általában a tanulmányozás, a szellemi élet felé hajtotta, tovább él az orthodoxia levetkezése után is és odatereli az ősi hagyomány hatásaként a felvilágosult zsidókat a mai tudó-

mány, irodalom és művészet ápolásához és egyáltalában a magasabbrendű szellemi élet felé. *Amit tehát a zsidóságra mint összességre „mint fajra” nézve a szerencsés szelekció, a magasabbrendű kultúrképes egyedek szabad elszaporodása jelentett, azt jelentette az egyes zsidók egyéni fejlődésére vonatkozólag a zsidóság szellemi légköre, szellem-kultusza.* Azt lehet mondani: a sajátos zsidó életkörülmények folytán nemcsak akadálytalanul elszaporodtak az értékes öröklésbeli tulajdonsággal bíró egyének, bőven születtek a kiváló tehetségű zsidók, – de ezek olyan légkörbe is jutottak, amely szellemi tehetségük kifejlődését nagyon elősegítette. Az üldözöttség, az a rengeteg szenvedés, amin a zsidóság átment, mindennek hatását csak részben rontotta le. Egy nép színvonalát a nyomor és szenvedés, üldözés és betegség sokkal kevésbé szállítja le, mint az értékes egyének gyér termékenysége s a silányak így létrejövő, legalább is viszonylagos elszaporodása. A zsidók pedig minden nyomoron keresztül nemcsak, hogy szaporodtak, de semmiféle intézményük vagy foglalkozásuk nem gátolta a kiválók szaporodását, sőt ellenkezőleg egész közszellemük elősegítette ezt.

Sőt a régi századokban az üldözés, a gúny is kedvezően hatott a zsidóság kiválogatódására; mert bizonyos, hogy az a része a zsidóságnak, mely az üldöző dogmatikus kereszténység s a kényszerkeresztelés előtt meghajolt, erkölcsileg silányabb volt mint az, amely hű maradt s tovább is a zsidóság számára nemzett és szült. Nem jelenti ez természetesen

azt, hogy a zsidó ragaszkodás vallásához minden körülmények közt a szellemi és erkölcsi értékesség jele. *Ott, ahol a zsidó vallásosság egy tudományos élet-magyarázást és egy szabad egyéni vallásosságot hirdető világnézettel áll szemben, már inkább a kiemelkedés a zsidó vallási konszenzusból a kiválóság jele.* De ez a világnézet nem is üldözi és gúnyolja a zsidóságot, sőt ellenkezőleg a zsidó világnézetben a maga előfutárját látja.

A zsidóság városiassága.

Ha nem is kizárólag, – mert hisz földművelő, falusi életet élő zsidóság is van – de mégis a zsidóság nagy része városlakó. A civilizáció pedig városi termék, nagyobbára városokból kisugárzó eredménye az emberi fejlődésnek. Nagy átlagban a városi ember értelmesebb, mozgékonyabb, szélesebb látókörű, szellemileg nyugtalanabb is, mint a falusi. A kultúra és civilizáció vívmányai itt szaporábban sarjadnak és gyorsabban terjednek el, mint falusi településeken. Természetes tehát, hogy egy olyan embercsoportban, melynek nagy része városokban s különösen nagyvárosokban él, megérződik ennek a fejlett légkörnek a hatása. Azt megállapítani, hogy milyen szerepe volt egyrészt a mai nagy városok kialakulásában a zsidóságnak s másrészt a zsidóság főleg legújabb gazdag szellemi és gazdasági fellendülése mennyiben vezethető vissza városlakó mivoltára, nehéz volna. Bizonyos, hogy a modern zsidó szellem és nagyvárosi szellem rokonjelenségek. A keresztény városi ember, tisztán eme jellegénél

fogva közelebb is áll a zsidóhoz, mint a paraszt és általában a falusi ember.

A kereskedői foglalkozás.

Miként a város mint társadalmi környezet minden időben rányomta bélyegét a zsidóság nagy részére, épp úgy nyoma van a zsidó szellem fejlődésén annak is, hogy a zsidóság, ha egyáltalában nem is mindig, sőt ma sem a maga teljességében, de évszázadok óta mégis jelentékeny részben kereskedésből élt. Állítólag az előázsiai rassz, mely az örmények, görögök és általában az ú. n. levantei népek körében nagyon el van terjedve, s mely antropológusok szerint a zsidó nép egyik legfontosabb rassz-eleme, különös tehetséggel bír a kereskedelemre.

Eszerint tehát a zsidók közt sok a született kereskedő. Ehhez járult az, hogy főleg a középkor második részében Európában a zsidókat a különböző országokban egymásután eltiltották a földbirtokszerezéstől, kizárták a céhekből, megfosztották a hivatalviselés lehetőségétől és így mintegy kényszerítették őket a kereskedői pályára. A velük született kereskedői gondolkodásmódot tehát fokozta magának e foglalkozás üzésének hatása, mely áthálózta az egész zsidóság szellemi légkörét. Már pedig bármily megvetéssel illeti a sajátos „úri” felfogás s gyanakvással a paraszti gondolkodás a kereskedői gondolkodásmódot s bármily ellenségesen áll vele szemben a marxista szocializmus is, mégis nyilvánvaló, hogy a kereskedés az emberiség mai fejlődési fokán nemcsak nagyon szükséges, de igen magasrendűnek

is számító tevékenység. Van valami rokonság a kereskedői gondolkodásmód legfejlettebb formái és a költészet között: az intuíció mélységeiből fakadó és az értelein legfinomabb disztinkcióig emelkedő lelki tevékenységeket mozgat mindakettő. Mint a városi élet általában, így benne és rajta kívül is a kereskedelem a kultúra egyik sajátos hordozója. Nem csoda tehát, hogy egy embercsoport, mely akár hajlamból, akár kényszerből ezzel a foglalkozással oly szoros viszonyt kötött, a művelődésbeli fejlettség magas fokára emelkedett.

Az üldözöttség hatása.

Az évszázados üldözöttség és ghettó élet, ha talán nem is rontotta meg jelentősen a zsidók öröklődő jellegét – ezért szabadul is ennek tüneteitől oly bámulatos gyorsan, egy-két nemzedék alatt az asszimilálódó zsidóság – hosszú ideig befolyásolta az egyes zsidók egyéni lelkiségét s így lényeges elemévé lett annak a képnek, melyet a zsidókról a többi népek alkottak. Az üldözöttség, az igazságtalan kiközösítettség, a megbélyegzettség a legtöbb zsidóban az állandó ideges nyugtalanság egy nemét ébreszti fel, ami eme sérelmek enyhültével csökken ugyan, de megmarad mindaddig, amíg a zsidó származás bármiféle igazságtalan megítélésekre alkalmat ad.

A modern ideg- és lélek-gyógyászat kutatásai kimutatták, hogy a gyermekkori benyomások az egész életre kiható jelentőséggel bírnak. A legtöbb zsidónak pedig döntő gyermekkori élménye az a megismerés, hogy zsidó volta sok nem-zsidó sze-

mében valami alantasnak, meg bélyegzőnek számít. Sok gyermekben az első „büdös zsidó” ami az iskolában fülébe csap, egész életre való pesszimizmust idéz elő s az emberiségbe vetett naiv hit szétfoslását idézi elő. Szerencsére azonban sokkal több zsidóban valami nemes dacot ébreszt, – a „csak azért is” lendítő elszánását, – melyből aztán ezt az igazságtalan lebecsülést ugyancsak megcáfoló ragyogó zsidó pályák és pálmák fakadnak.

Általános jellemzés.

Mindezek természetesen csak az átlagos zsidóra illő, a zsidók körében folyton jelentkező vonások, a zsidó lélek minden árnyalata azonban felsorolásukkal természetesen nincs jelezve. Hogy is lehetne egy ilyen sokrétű, változatos, töméntelen árnyalatban csillámló jelenséget kimerítően jellemezni? Hiszen éppen, mert a zsidó par excellence kultúrember, lénye különös gazdagságban mutatja azt a bonyolultságot, mely általában a kultúrembert a primitívebb emberekkel szemben jellemzi. Azok, akik a lélek összhangzatosságát s nyugodt derűjét a tisztarasszúság kivirágzásának tartják, szívesen magyarázzák a zsidók körében gyakori túlbonyolodottnak látszó gondolkodásmódot, lelki meghasonlottságot, sőt világfájdalmasságot a zsidók kevertvérűségével. Még ha igaz is volna azonban, hogy mindez sajátosan zsidó lelki jellemvonás, még akkor sem volna szükséges jelenlétüket a kevertvérűségre alapítani, elég magyarázatul szolgálna a zsidók magas kulturáltsága is. A bonyolult, teker-

vényes, zeg-zúgos vonalban haladó gondolkodás természetes formája a kifinomult elmék ama törek-
 szenek, hogy az élet egész változatosságát befog-
 ják fogalmaikba. Általában a filozófiai, magasabb-
 rendű gondolkodás mindig tekervényesebb, mint az
 egyszerű józan ész. A középkori keresztény skolasz-
 tika épp oly aprólékos és agyafúrtsággal telített,
 mint a talmud s általában a rabbinikus irodalom.
 S a keleti zsidó élcnek csak egy kevés csiszolódásra
 van szüksége s kész a francia esprit. Persze különb-
 ségek vannak itt is, de az nagy szakadék, mely a
 zsidó szellemet más népek megfelelő magasságú
 szellemi megnyilatkozásaitól elválasztaná, nincs
 sehol.

Zsidó kiválóságok.

Hogy mennyire nem idegen ez a szellem a nem-
 zsidó kultúremberiség gondolkodás- és érzésmódjá-
 tól, azt ama temérdek zsidó tudós, író, közéleti ve-
 zérférfiú hatásosan bizonyítja, aki az emancipáció
 óta minden nemzet körében fel tűnt. Az európai
 kultúra égboltozatán valóságos tejútként ömlik el
 a zsidó nagyságok tömött hada. Olyan egész civil-
 izációnkat mélyen befolyásoló mozgalmak, mint a
 marxizmus, a bergsonizmus, a freudizmus, három
 nagy zsidó szellem, Marx, Bergson és Freud hatása
 alatt született meg. Minden tudományos és művé-
 szeti ágban népességi arányukat meghaladó szám-
 ban találhatók zsidók. A mennyiség elvitathatatlan

lítást, hogy e jeles zsidók általában nem elsőrangú minőségűek s hogy a zsidóság termékeny ugyan tehetségekben, de lángeszeket nem termel. Eltekintve attól, hogy nagyon nehéz megnyugtató mértéket találni arra, hogy melyik kiváló szellem tehetség és melyik lángész s így tehát ez az állítás nehezen bizonyítható, a zsidó kiválóságok névsora nem egy olyan nevet mutat, mely az egész emberiség köztudata szerint igényt tarthat a lángész díszcímére. Csak Spinozát, a nagy bölcsészt, ki Goethe gondolkodását oly mélyen befolyásolta, s Heinét a búbajos hangú lírikust kell említeni. Ha egy, viszonylag oly kisszámú nép, mint a zsidóság az újkor rövid néhány százada folyamán két olyan elsőrangú csúcs-lényt termelt, mint ez a két nagyság, akkor nevetséges azt állítani, hogy csak közép-kiválóságok és utánczók támadnak soraikból.

S ehhez kell venni még azt is, hogy tulajdonképpen csak másfél évszázada vesz részt ez a felekezet az európai kultúra munkájában; egészen a Mendelssohn-féle mozgalomig majdnem a maga egészében az ortodoksziába begubózva élt s alig bocsátott ki a felekezeti határokon túlra tehetségeket. A legtöbb zsidó nagyságot épp ezért aránylag újkeletű dicsőség övezi s így értékelésük számára hiányzik a megfelelő távlat. Lehet, hogy nem egy közülök idővel el fog halványodni, minden jel azonban arra vall, hogy Spinoza és Heine mellé, az ő magasságukba új zsidó kiválóságok fognak sorakozni. Főleg akkor majd, ha az a sok előítélet és tudatos akadályállítás, mely a zsidó tehetségek elé

tornyosul meg fog szűnni. Mert kétségtelen, hogy még ma is, még ott is, ahol nem hatalmas a politikai antiszemitizmus, ahol a törvények szerint zsidó és nem-zsidó egyenrangú, többet kell produkálnia a zsidónak, mint a kereszténynek, hogy ezzel egyenlő érvényesülési fokra jusson. Hiszen vannak ma is még, a világháború után is államok, ahol állások betöltésénél, közéleti pozíciók megnyílása alkalmával tehertéteként számít a zsidó származás. A sokat emlegetett zsidó szolidaritás ezt nem ellensúlyozhatja. Ez a szolidaritás különben is oly gyenge, oly szórványosan és szervezeti nélkül megnyilatkozó, hogy jelentősége elenyészik az államszervezetek, a társadalmi intézmények s a tudatlan tömegek zsidó-ellenességének nyomásával szemben.

Zsidó erkölcsiség.

A kultúr-zsidóság sikere tehát kétségtelen. Óriási szenvedés-tengerből, a zsidók nagy többségének nyomorából bontakozik ki és emelkedik fölfelé a jólét és dicsőség ormára a sikerzsidók hada, de minden akadály ellenére egyre nagyobb számban jut el ide. A zsidó-ellenesek azonban ezekben a sikerekben nem a tehetség, a kitartás, a céltudatosság, a szorgalom megérdemelt jutalmát látják, nem is arra a salakra figyelmeztetnek, mely a mai ki zsákmányolással és üzletiességgel átszőtt társadalmi életben majdnem minden érvényesülést be szennyez, hanem a zsidók erkölcsi felfogásának alantosságával magyarázzák a zsidó sikereket. S

valóban: másként nehéz is volna megmagyarázni azt a jelenséget, hogy az állítólag alantas rasszösszetételű, korcs zsidóság, mely szellemi téren is csak utánozni tud, de alkotni nem, mégis oly sokra vitte a magasabb rasszú, tehetségesebb, eredetibb szellemű más felekezetűek közepette! Baj azonban, hogy ez a zsidók erkölcsi alsóbbrendűségéről szóló elmélet, melynek az a feladata, hogy állítólagos testi-lelki alsóbbrendűségük ellenére letagadhatatlan sikereiket megmagyarázza, mivel sem támogatható kitalálás csupán.

Igaz, alig van nehezebben értékelhető valami, mint egy közösség erkölcsi színvonala. Még egy egyén felől is nehéz erkölcsi ítéletet mondani, még az egyes cselekedetet is gyakran kockázatos a jó és rossz szempontjából lebélyegezni. Pedig az egyént csak cselekedetei alapján lehet megítélni, ezt a cselekedet pedig csak valamennyi külső körülményt tekintetbe véve. Az igazi, igazságos ítélkezés azonban többet kíván ennél is: az indokok, a szándék ismeretét, ami gyakran a látszólag gonosz cselekedetet nemessé s a látszólag jó cselekedetet nemtelenné minősítheti át. Milyen nehéz mármost egy többmillió emberből álló közösség erkölcsi színvonalát állapítaná meg s összemérni ezt más közösségek erkölcsi fejlettségével! Homályos terület ez, nem csoda, hogy ennek a homálynak a zavarosából halásszák ki az antiszemiták a zsidó sikerek és érdemek lebecsüléséhez szükséges érvet.

De bármily homályos terület is, némi világosságot mégis lehet bocsátani reá. Vannak az emberi

cselekedeteknek és viselkedéseknek bizonyos csoportjai, melyeknek megvizsgálása alapján hozzávetőleg következtetni lehet egy embercsoport erkölcsi színvonalára. Ilyen a bűnözésben való részvétel, a nemi élet és főleg a házasságon kívül született gyermekek száma, a jótékonyági és általában a közadakozási hajlam. Ebből a szempontból vizsgálva meg a zsidókat, minden inkább derül ki róluk, mint erkölcsük romlottsága vagy pláne elveledettsége.

Zsidó kriminalitás.

Persze a bűnügyi statisztika a különben is csak nagyon óvatosan értékesíthető statisztikák közt is a legóvatosabban használandó fel. De éppen a zsidóság kriminalitásáról szóló nagyon világosan beszél. Kivéve Oroszországot és a keleti zsidóság másik nagy telepterületét, a Galíciát magában foglaló háborúelőtti Ausztriát a zsidóság bűnözési arányszáma mindenütt kisebb, mint a keresztényeké. Az 1892–1901-beli időszakban Németországban százezer büntethető lakosra 1206 keresztény és 1030 zsidó büntettes esett. Németalföldön pedig, ahol jelentősszámú a zsidó lakosság, tízezer lakosra 29 keresztény és 18 zsidó bűnöző. Az 1897. statisztika szerint Franciaországban az elítéltek százalékszámát az összlakossághoz való arányszámhoz viszonyítva, a keresztényekre vonatkozólag 3.70, és a zsidókra 2.75 volt. Svájcban a zsidók és keresztények kriminálása körülbelül egyforma; azaz a büntettek közt körülbelül annyi zsidó van, amennyi országos

arány számuknak megfelel. Oroszországban már más a helyzet. Itt – a háborúelőtti, cári Oroszországról van szó, – ahol az államhatalomnak egyenesen programja volt lehetetlenné tenni a zsidók megélhetését s ahol különben is a zsidóság majdnem teljesen műveletlen, ortodoxsz elemekből állott, a zsidó kriminalitás nagyobb volt, mint a keresztény. Százezer büntethető lakosra 240 zsidó s 210 keresztény büntetett jutott. A háborúelőtti Ausztriában, melyhez az ortodoxsz zsidókkal sűrűn átszőtt lakosságú Galícia és Bukovina is tartozott, szintén túlhaladta a zsidó kriminálás a keresztényt. Az 1900-1901-iki korszakban itt 208 zsidó büntetéssel 164 keresztény állott szemben; mindig százezer lakost véve alapul. New-yorkban viszont, ahol pedig a zsidó lakosság nagy része szintén frissen bevándorolt ortodoxsz elem a Board of Magistrates 1898-iki jelentése szerint a zsidók kriminálálása kisebb volt, mint a más felekezetűeké: csupán 8.2%-nyi, holott részességük az összlakosságban 11.2%. A londoni zsidóság is ebből a szempontból jobban áll, mint az ottani kereszténység; Russel és Lewis (The Jew on London) szerint Whitechapelban, a híres zsidó negyedben aránylag kevesebb a zsidók bűnözése, mint a nem-zsidóké. S végül Magyarországon! Itt is szembezőkő az ortodoxsz s az asszimiláns zsidók közti etikai különbség. Amilyen mértékben asszimilálódott a magyarországi zsidóság s megkezdte a közösség számára is oly termékeny diadalútját a magyar gazdasági, társadalmi és szellemi élet minden

ágazatában, oly mértékben csökkent a zsidó kriminalitás a keresztényhez viszonyítva. 1873-80-ig, a mikor a még sokkal keletibb jellegű zsidóság az összlakosság 4.55%-át tette, a büntetettek közt 5.35% volt a zsidó; az 1909/13 közti időszakban, amikor már feldagadt a zsidó lakossági arányszám 5.1%-ra a bűnözési arányszám leesett 3.9 % -ra, tehát mélyen az össznépeségben való részességét kifejező szám alá. A magyar zsidóság sokat gáncsolt és rágalmazott emelkedése tehát aligha volna visszavezethető holmi erkölcsi aggálynélküliségre, a törvényeken és emberiessegen átgazoló lelkiismeretlenségre, mert hiszen akkor valószínűleg a zsidóság bűnözési statisztikája nem javult volna ebben a korszakban ily jelentékeny mértékben. A legutóbbi évtizedek magyar zsidósága tehát – egyes részleges ingadozások és visszaesések dacára, ez az összbenyomás! – semmiesetre sem bűnözőbb természetű, mint a keresztény. Sőt a statisztika szerint a zsidó férfiak 18.2%-kal, a nők 52.8%-kal kedvezőbben állnak, mint a keresztény férfiak, illetve a nők. A zsidó nők e feltűnő megóvottsága a bűnözés csábjával szemben elsősorban a kultúr-zsidóság bensőséges családi életére s nagy nő-kultuszára, tehát oly jelenségekre vezethetők vissza, melyek lehetővé teszi a zsidó nő számára, hogy a törvénybeütközés kényszerhelyzetébe ritkábban jusson, mint a keresztény.

Mint minden statisztika, természetesen az sem meríti ki s dönti el végérvényesen azt a kérdést melyre vonatkozólag konzultálják. A bűnügyi sta-

tisztikán alapuló összehasonlításoknál különben sem elegendő az országos arányszámhoz viszonyítani valamely osztály, felekezet vagy bármiféle embercsoport bűnözési számait. Tekintetbe kell itt venni a bűncselekmények fajtáját s ezeknek összefüggését a foglalkozással, a műveltségi fokkal, a szociális helyzettel. Csak ha egyféle foglalkozású, műveltségi fokú és gazdasági és szociális helyzetű zsidókat és keresztyéneket hasonlítunk össze közelíthetjük meg némileg a számokban lappangó erkölcsi tanúságot. A zsidók például az úgynevezett intellektuális bűncselekmények elkövetői közt gyakoriak, aminek az a magyarázata, hogy ezeket a kereskedői foglalkozásúak szokták leggyakrabban elkövetni. Magyarországon okirathamisításért, csalásért, sikkasztásért, csalárd bukásért, zsarolásért és uzsoráért több zsidót ítéltek el, mint keresztyént. Természetesen csupán abszolúte véve. Relatív, azaz ha a zsidók s a keresztyének részvételét ama kereskedői és pénzügyi pályákon tekintjük, melyeknek üzése a leggyakoribb feltétele e bűncselekmények elkövetésének, ebből a szempontból már is kedvezővé válik a zsidóság bűnügyi mérlege. Persze az ilyen viszonylatokat fogyatékos statisztikák alapján csak sejteni lehet. Döntő véleményt épp ezért tisztán a bűnügyi statisztikára alapítani nem lehet.

A zsidóság nemi erkölcsei.

A zsidók nemi és házassági élete szintén bőven termi az adatokat a zsidó erkölcsiség megítéléséhez. Talán nincs még egy olyan jelensége a nemi élet-

nek, mely széles tömegek, például egy bizonyos embercsoport erkölcsiségét annyira jellemezné, mint a házasságon kívül született gyermekek száma. Az egynejű házasság bizonyára nem utolsó szava a nemi életre vonatkozó jogi és erkölcsi szabályok fejlődésének. Kétségtelen is, hogy ma már igen erkölcsös, sőt különösen magas etikai színvonalú szerelmi kapcsolatok szövődhetnek a házasság határán kívül. Ha azonban nagy tömegek s átlagos emberi lények nemi erkölcsét vizsgáljuk, akkor ma még becses intésül szolgálhat, a nemi élet tisztaságát vagy zavarosságát megállapítani igyekezvén, árinak ismerete, hogy hány gyermek születik egy ilyen tömeg köreiben házasságon kívül. A nők nemi és erkölcsi ellenállóképességének s a férfiak lelkiismeretességének ez is egy, ha nem is egyetlen mértéke. Nos, körülbelül minden európai társadalomban a keresztények körében több a házasságon kívül született gyermek, mint a zsidók közepette. Ugyanilyen kedvező színben tünteti fel a zsidóságot a zsidó nők részesedése a prostitúcióban; bár itt is az ortodox zsidóság lenyomja az összzsidóság kedvező arányszámát. A zsidó nő, főleg a házasságon kívül élő zsidó nők nemi ellenállóképessége általánosságban megállapítható s el is ismert jelenség. A társadalom ormán fényűző életet élő zsidóság női riok gyakran feltűnést keltően laza erkölcsű szerelmi Hete, ez a bármilyen kirívó, de végre is szórványos jelenség, nem változtat az előbbi, a mély zsidó nő-tömegekre vonatkozó megállapítás érvényén. Méltó ellenpárja a zsidó nők eme erkölcsi ellenálló-

képességének, lehet mondani: nemi okosságának az átlagos zsidó férfi nő-kultusza és a család-apai kiválósága. Az a széles keresztény nőtömegekben gyökerező felfogás, hogy a zsidó jobb férj, mint a keresztény, ezzel egybehangzó tünet. Többek között ez is egyik oka lehet annak, hogy a keresztény-zsidó vegyes házasságokban több a zsidó-férjű, mint keresztényférjű házasság; a keresztény nő szívesebben megy zsidó férfihez, mint a zsidó nő keresztény férfihez feleségül.

Zsidóság és jótékonyág.

De egy csomó más ismert és elismert jelenség is minden elfogulatlan elmét hajlamossá tesz arra a feltevésre, hogy a zsidóság nem lehet az a lelkiismeretlenül haszonleső, siváron önző embercsoport, amilyenné az antiszemitizmus kikiáltja. A zsidók jótékonyága és pedig úgy a velük egyazon felekezetekhez tartozókkal, mint a másfelekezetűekkel szemben túlhaladja az „emberszeretet vallását” valló keresztények jótékonyágát. Közadakozások, mecénási tevékenységek s általában mindenféle emberbaráti és művelődést pártoló akciók is minden országban, nemcsak számukhoz, de tehetőségükhöz mérten is meglepő mértékben és gyakorisággal származnak zsidóktól. Ilyesmiről nincs pontos statisztika, de minden nyílt szemű és elfogulatlan ember tisztában van ezzel. Nem akarom én mind-ebből levonni azt a konzekvenciát, hogy a zsidók fejlettebb erkölcsi érzékűek, vagy pláne jobb-szívűek, mint a keresztények: a szívek jóságát

mérni végtelenül nehéz. Bizonyos azonban, hogy ilyen részben számokban is megnyilatkozó, részben a mindennapi tapasztalatból letagadhatatlanul kiüt-köző tanulságokkal szemben csak tudatos ámitás beszélhet a zsidóság s főleg az asszimilált zsidóság erkölcsi alsóbbrendűségéről.

Összefoglalás.

Végső eredményként, mindeme megismerések alapján következőleg bontakozik ki a zsidóság mi-volta. A zsidóság felekezet. Bizonyos vallási törvények nagyjában egyöntetű követése az az összekötő kapocs, mely a zsidóságot egységgé, minden más embercsoporttól különbözővé teszi. Más szempontból nem lehet egy ilyen egységet és különállóságot megállapítani; rassz-szempontból sem. Azok az embertani, a zsidó testiségen és lelken jelentkező vonások, melyek gyakori jelentkezésükkel jellemzik a zsidóságot, s melyeket épp ezért lehet zsidó testi és lelki tulajdonságoknak nevezni, nem egy zsidó-rassz öröklődő jegyei, hanem különféle rasszok tulajdonságai, melyeket a beltenyésztés és szelekció kiélezett. Beltenyésztés és szelekció ez a zsidó típus és kiválóság titka. Természetesen nem jelenti ez távolról sem azt, hogy a zsidó nép soha idegen elemeket nem fogadott magába, hanem csupán azt, hogy a beltenyésztés különösen nagy szerepet játszott a zsidóságot alakító tényezők körében. Legfontosabb jelentősége volt a szelekciónak és pedig egy a szellemi életre, kultúrára, emberségségre hajló egyéneknek kedvező szelekciónak. A

zsidóság valóban egy kiválasztott nép, egy tudatlan s tökéletlen, de azért viszonylag igen hatékony módszerrel dolgozó kiselejteződés és kiválogatódás eredménye. Ezért van a zsidók közt aránylag több kiválóság, mint a többi felekezet körében. Valóban megnyilatkozik tehát a zsidóságban valami embertani, testi lelki mivoltukon jelentkező sajátosság. De ez nem olyan valami, ami őket rasszilag egyedülállókká és elkülönültekké teszi, hanem csupán azt eredményezi, hogy szellemileg – átlagban – fejlettebbek, mint a nem-zsidók. Ha a különböző rasszokat az emberiség vízszintes irányban szemlélt elkülönüléseinek tekintjük, akkor a zsidóság nem valami elkülönült sajátos alakulás; ha ellenben az emberiséget bizonyos irányú, a mi kutúránk szellemében történt fejlődés szempontjából, mintegy függőleges vonalban nézzük, akkor a zsidóságot – átlagban – fejlettebbnek, magasabbra jutottnak látjuk, mint a nem-zsidókat. Nem egy önálló rassz-pavillon a zsidóság, hanem az emberiség emeletes épületén egy inkább magasabb emeleten áthúzódó csoportosulás. Azt is lehetne mondani, hogy a zsidóság nem egy önálló rassz-hadserég, hanem egy különböző rassz-hadseregekből összszeverődött tisztikar, melyet azonban összetart és jellemez az a tudat, hogy tisztikar. Hogy ez mennyire a szelekció műve s mennyire a szerzett tulajdonságok átöröklődéséé, azt még nem tudjuk, mert hisz az utóbbinak jelentősége még nincs tisztázva. Kétségtelen azonban, hogy ilyen élettani tényezőknek nagy szerepe volt a zsidóság kialakulásában.

Az embertenyésztés gondolata, ez a jövő zenéje, ott is lappang a zsidó vallásban s főleg annak legkövetkezetesebb formájában, az ortodoksziában. Ma már persze elavult módszer ez, s így a zsidóság problémája lényegileg nem is más, mint az ortodoksziától való megszabadulás; de ennek múltbeli érdemei kétségtelenek.

III.

AZ ORTODOKSZIA.

Kevés olyan különös, sőt rejtelmes emberi közösséget hozott létre a történelem, mint az ortodoksz zsidóság. Az a problematikusság és idegen-szerűség, az a megragadó regényesség és riasztó ellenszenvenesség, amit mind az egész zsidóság jellemzőjéül emleget a nem-zsidó közfelfogás, valójában csak az ortodokszokra illő megállapítás. Egy nép, mely évezredek óta otthon nélkül, állami támasz nélkül, idegenként idegenek közt, el nem oszolva a környező nemzetek köreiben hű maradt ősei hitéhez: mindez csak az ortodoksz zsidókra illik, sőt még ezekre se teljesen. S mindaz, amit az asszimilált zsidókban még sajátosan zsidóságnak érzünk, ennek az ortodokszságnak a maradványa.

A földön élő tizenöt és félmillió zsidó közül körülbelül nyolcvanszázalék, lehet mintegy tizenkétmillió az ortodoksz. Természetesen tökéletes egység a hittételek és életszabályozó törvények tekintetében itt sincs, árnyalatok itt is megállapíthatók, de azért ez a hatalmas tömeg egységesen és kifejezetten a tóra és a hagyomány híve. Egész a tizen-nyolcadik század közepéig Mendelssohn Mózes fel-lépéséig körülbelül az egész zsidóság az ortodok-

sziához tartozónak volt mondható, A vallásreform, az emancipáció, az asszimilálódás s általában az európai civilizáció és kultúra fejlődése, mely a zsidóságra is hatott, megnyitotta azonban ezt a tömeget s a liberális szellemű, asszimilált, sőt reformzsidók tömegeit választotta ki az ortodokszia tömbjéből. A zsidó tömb azonban ma még mindig ez. Ez az ortodoks zsidó egy olyan ember, akinek majdnem egész életét, minden cselekvését vallási parancsok irányítják. Az ó-testamentom, elsősorban Mózes öt könyve s az ezekből levezetett elmélkedő iratok szabályozzák ezt az életét. Más népek életét is irányítják vallási parancsok, de ezeken kívül azonban ezektől világosan elhatárolt állami törvények, erkölcsi parancsok, egészségügyi ismeretek és illemszabályok is. S mindezeknek az életirányító szabályoknak más-más tekintélytől való származása ezeknél a népeknél egészen tudatos; egy meglehetősen műveletlen keresztény is tudja, hogy az állami törvényeket a törvényhozás s esetleg a fejedelem írja elő, az egészségieket a tudományos intézetek, esetleg a közigazgatás, az illemszabályokat a műveltek példája vagy szavai. A tóra zsidója azonban minden törvényt közvetlen isteni parancsnak vesz. S a reggeli kézmosástól kezdve minden cselekedetét szabályozza is a Sulchan Aruch, a zsidó vallási törvényeknek ez a tételes, rendszeres felsorolása. Hatszáztizenhárom törvényt irányítja a hithű zsidó életét, ezek közül kétszáznegyvennyolc a parancs, háromszázhatvanöt a tilalom. A rabbik magyarázataiban ez persze ezer és ezer rendelkezésre

aprózódik, egy bonyolult, zeg-zugos csatornarendszerré bonyolódik, melyben a zsidó életnek a születéstől a halálig lefolynia kell. Nem is egy Prokrustesz-ágy, egy Prokrustesx-labirintus ez.

Kétségtelen, hogy ezek a szabályok keletkezési idejükben jórészt indokoltak, az akkori tudásnak megfelelőek voltak. Az erkölcsi önfegyelemnek, a szellemi emelkedésnek tömérdek indítéka szunnyad nem egy ma teljesen esztelennek látszóban is. Viszont ózonban a legtöbb az egyszerű betűimádásból, a tóra szövegének egész a gyerekességig menő kultuszából származik. Itt van az orthodox zsidóság beteg pontja: – egy lelki gyökerében bizonyára tiszteletreméltó hitnek, annak a meggyőződésnek mániákus elfajulása, hogy Mózes öt könyve személyes kinyilatkoztatása istennek – egy különös szellemi börtön lakójává teszi a tórazsidót.

Mint már jeleztem, egykor, régebbi századokban az a sövény, melyet a törvény a zsidók köré vont, érthető óvintézkedés volt a nemzsidókkal való keveredéssel szemben. Minden állattenyésztés kiindulópontja bizonyos egyedek vagy egyedcsoportok elszigetelése; a zsidó vallás pedig zsidó-tenyésztővallás volt. Ma is műveletlen, nyers, kezdetleges embercsoportokkal, például egyes keleti nemzetek parasztságával szemben érthető lehet az orthodoxiához való ragaszkodás, mert hisz a szintén műveletlen s csupán öröklődő tulajdonságaiban becses zsidó emberállományt sem lehetne talán másként távortartani attól, hogy lefelé asszimilálódjék, azaz eme barbárokhoz hasonuljon. Ott

azonban, ahol a zsidóság olyan keresztény tömegek közt él, melyeknek kultúrája és életmódja a mai civilizáció legfejlettebb formáit öltötte magára, maradiság az ortodoksziához való ragaszkodás; itt a felfelé való asszimilálódás szükségessége áll elő! Mert az ortodoksziában megnyilatkozó tényésztesi elv érvényesíthető vallási ortodokszia nélkül is: az eugenika, az értékes egyének bő szaporodásának elősegítése elsősorban házassági reformokkal és a nemi erkölcs ehhez idomuló megújulásával, az embertani és esztétikai iskolázottsága párválasztásnak juttatott nagyobb szabadság s egy csomó más társadalmi reform jobban szolgálja ma a kívánatos szelekciót, mint a vallási ortodokszia. Mert bármily kevésbé ekszakt tudomány is a mai élettan és embertan Mózes öt könyvének természettudományánál kétségtelenül fejlettebb. A mai felvilágosult és tudományos életirányítás tehát az, ami előtt az ortodoksziának meghajolnia kell, illetve amely felé igazodva kell lassan lebontania önmagát.

Persze, az ortodokszia lebontása, azaz a zsidó vallás megreformálása nagyon könnyű és egyben nagyon nehéz. Ebben az ellentétben rejlik magyarázata annak a megállásnak, hogy ne mondjam csődnek, melyhez a tizenkilencedik század első felében megindult vallási reform-mozgalom kezdetben gyorsütemű fejlődése vezetett. Ellentétben a ke-

bölcsesség és erkölcsstan, mint bármely más Európa bân dívó vallás. Olyan kifejezetten metafizikai problémák mint a szentháromság, az eredendő bûn, a megváltás s a katolikus vallás többi észszel meg sem közelíthetõ misztikumai nem terhelik ezt a jellegzetes ész-vallást. Gyökereiben persze a zsidó vallás is, mint minden egyszeri, alkalmi kinyilatkoztatásra hivatkozó, észellenes, de tanainak további elágazásaiban már majdnem teljesen racionális életbolcsesség és erkölcsstan. Mi sem volna észszerûbb, és természetesebb tehát, mint az, hogy a zsidó vallás az emberi ismeretek haladásával egyre változtassa tanait és törvényeit s lassankint átalakuljon az egyistenhit s bizonyos erkölcsi alaptörvények hirdetésén kívül mindent az egyénekre bízó szabadvallásá. Aminthogy maga a zsidóság mint embercsoport hajlik is erre a fejlődésre. A vallások azonban nehezen mozdulnak előre. S a zsidót, éppen mert metafizikai bordazata igen vézna az a veszély fenyegeti, hogy a már egyszer megindult fejlődés annyira átalakítja, annyira megneemesíti, hogy a műveletlen rétegek elfordulnak tőle, aminek viszont az volna a következménye, hogy bizonyos zsidó tanok betűszerinti magyarázásából élő elemek tudománya értéktelenné válnak. A tömegek műveletlensége s klerikális érdekek akadályozzák meg lehet az ortodokszia gyors likvidálódását. Ami azonban nem jelenti azt, hogy ez nincs folyamatban. Valóságban ugyanis az ortodokszia önlebónlása megkezdődött az asszimilációban, amely, helyesen értelmezve, a zsidókérdés megoldásának útja.

IV.

AZ ASSZIMILÁCIÓ.

A 18. század vége s a 19. század a zsidók politikai fölszabadításának korszaka. De nemcsak jogilag s a törvény előtt váltak egyenlővé a szabadság-eszmék eme előretörés! korszaka folyamán a zsidók, de a társadalmi összeolvadás rendkívüli eredményeit is kitermelte ez az időszak. Az orthodox szellemű keleti zsidóságnak egyre nagyobb tömegei vetették le maradi, elzárkózást teremtő idegenszerű életformáikat s vették át azoknak a nemzeteknek nyelvét és kultúráját, valamint életfelfogását, sőt túlzásait és elfogultságait is, amelyeknek tömegei közt éltek. Mendelssohn programja: a „zsidó felekezeti német” egyre több változatban alakult meg, s különösen az angol, a francia, az olasz, a dán, a német s a magyar zsidóság asszimilálódott oly mértékben s olvadt bele annyira társadalmilag, sőt élettanilag is a környező nemzeti közösségekbe, hogy csakhamar ezekben az országokban a nemzeti élet igen fontos és döntő foglalkozásait és pozícióit zsidó felekezeti avagy teljesen vagy félig zsidó származású egyének töltötték be. Franciaországban, Nagybritanniában, Olaszországban, amely országokban ez a beolvadás legelőbbre haladott, az államszervezet-

ben, a hadsereg tisztikarában, a vezető közigazgatási pozíciókban, a parlamentben és természetesen a szellemi és gazdasági szabad pályákon voltak és vannak magasan országos arányszámukat meghaladó mértékben a zsidók képviselve. Német területeken és Magyarországon, – bár itt a maradibb szellemű államszervezet keretében is jelentős helyet vívtak ki, – inkább a szellemi és gazdasági életben érvényesíthették képességeiket és juthattak nagy jelentőséghez. A 19. századnak ez az ortodokszia sövénye mögül kiáramló s Európa kultúrájában elhelyezkedő zsidóság egyik jellemző tünete.

Ez a diadalmenet azonban, melyet a ghe ttó zsidó hernyóéletéből pillangó-létre lendült kultúr-zsidóság megtett, nem nyerte ki se a társadalmi folyamatok természetszerű lassúságát és bonyolultságát átlátni nem tudó értetlenség, se az emberi fölszabadulással és haladással szemben ellenséges politikai reakciók tetszését. Magának az orthodox zsidóság vezető elemeinek egy része is ellenségességgel fogadta az emancipációt s nem akarta meghallani a kulturális fejlődésnek, ennek az igazi messiásnak hívó szavát. A jóhiszemű értetlenek pedig lassúnak tartották az asszimiláció tempóját s hiányosnak eredményeit. S bizonyos is, hogy az asszimiláció, –ha ez az asszimiláció helyes irányú – nem lehet eléggé gyors s ebből a szempontból nézve sajnálatos, hogy még ma is sok a nyugateurópai kultúrába nagyrészt beolvadt zsidón is ott lóg a régi orthodox életformák és vallási rituálé nem egy foszlánya. Minden sürgetés, persze tisztán csak gyöngéd és toleráns

sürgetés a maradi zsidóságból való kibontakozásra tehát jogos, ha ez valóban csak ilyen, az asszimiláció tempóját lassúnak találó elégedetlenségből fakad. Fájdalom azonban, az emancipáció nem egy kezdeti híve később abba a balhitbe esik, hogy az egész emancipációt tévesnek tartja. Ez az utóbbi leifogás jellemzi a mindenféle reakciókat is, akik érzik, hogy a zsidóság felszabadulása és asszimilálódása nemcsak az általános embertestvéresülési folyamatnak egy vívmánya, – tehát olyan valaminek, aminek ők elvi ellenségei, – de egyszersmind tapasztalják, hogy az így felszabadult zsidóság egyedei vezéri tehetségüknél és más emberi értéküknél fogva fontos pozíciókat hódítanak meg s egyre bővebben ömlenek a társadalmi fejlődésért folyó harc frontjára.

Helytelen volna azt állítani, hogy minden zsidó szükségszerűleg a haladás bajnoka, sőt kétségtelen, hogy igen szép számmal vannak közöttük a haladási irányzatokkal szemben álló egyének is. Nagyjában és átlagban azonban a zsidók egy új és igazságosabb társadalmi rend hívei és ezért a reakció emberei általánosságban antiszemiták, sőt kaphatók minden oly törekvés számára is, mely az asszimilálódást gátolni, vagy pláne visszacsinálni szeretné. Ebben természetesen egyik a nem-zsidó maradi szellemek az ortodoxsz zsidóság sok hangadó egyéniségével, sőt a cionistákkal is, akik ugyan nem akarják a zsidóságot visszaterelni a régi ghettóba, de mindenesetre valami modern, felvilágosult ghettó-félébe akarnák átkanyarítani a zsidóság fejlődésének útját.

Élettani asszimiláció.

Az asszimilálódási folyamatnak e zavarai, a nyomában támadó esetleges csalódások és alkalmi visszaesések azonban nem jelentik ennek az irányzatnak elhibázott voltát, vagy pláne bekövetkezett csődjét. Nem igazolható ez a pesszimista vagy rosszindulatú felfogás, az antiszemitizmus legújabb kiindulópontjából, az antropológia szempontjából se. Már jeleztem azt, hogy a zsidóság nem egy rassz, azaz nem egy egyforma öröklődő testi-lelki bélyegekkel, vagy a külvilágra való visszahatási módokkal bíró embercsoport, hanem különböző rasszok keveredéséből jött létre. Még ha valaki azt is mondaná tehát, hogy a különböző rasszok egyedei nem hasonulhatnak szellemileg egymáshoz s hogy keveredésük se ajánlatos – amit állítani vakság és döreség, – még akkor sem volna ez a szabály alkalmazható a zsidóság és kereszténység s a zsidóság és valami európai nemzet viszonyára, mert hisz itt nem különböző rasszokról, hanem oly rasszvegyülésekről van szó, melyeknek azonos rasszelemeik is vannak.

A zsidóság, főleg a keleti, askená-zsidóság nagyrésze az ú. n. előázsiai, vagy egyesek szerint kaukázusi rasszhoz tartozik, ez pedig egyenesen testvér-rassza, a dinárinak, mely nagy számban van képviselve a délszláv népek körében s így az ezek soraiból származó magyarságban is. Egy előázsiai-rasszú zsidó és egy dinári-magyar tehát a keveredés szempontjából igen szűkkeblű antropológus szemében sem eredményezne diszharmónikus azaz

nem kívánatos korcsokat. Viszont hány alpesi, vagy kelet-balti, esetleg középázsiai csíraanyagokat magában hordó zsidó van, aki tehát még e szigorú felfogás szerint is a legszerencsésebben keveredhetik a magyarság alpesi vagy turáni elemeivel. Hisz végre is a valóságban nem nemzetek, nem is rasszok keverednek, hanem egyedek, vagy pontosabban ezeknek csíraanyaga: – mihelyt tehát egy embercsoport nem kivétel nélkül csupa olyan egyénből áll, melyhez antropológiai szempontból hasonló vagy rokon a másik csoportban egy sincs, már elméleti szempontból badarság arról beszélni, hogy e két csoport keveredése nem ajánlatos. Ha pedig a két csoport, pld. a keresztény és a zsidó magyarság igen sok közös rassz-elemmel rendelkezik, akkor gyakorlati szempontból is az.

Mindezt azonban csupán csak bizonyos szűkeblű rassz-elméletek hatásának ellensúlyozása céljából mondtam el. Mert hisz az olyan állítások, hogy az északi rassz és dinári rassz, s a dinári rassz és földközi-tengeri rassz keveredése összhangzatos kősi csókát ad, az előázsiai és az alpesi vagy a kelet-balti rasszok keveredése pedig diszharmónikus korcsokat, gyakorlati értékkel alig bíró feltevések. Bizonyos ellenben, hogy az emberi faj minden rasszának keveredéséből szaporodás-képes és kultúrképes utódok támadnak. Az emberiség változatos típuskálájából hiányzik az emberi osszvér. Még oly távoli típusok, mind az északi rasszú búi s a hottentotta keveredése is egy igen életképes, rendesen szaporodó kis népnek, a

rehabotí basztardoknak adott életet. Stratz „*Naturgeschichte des Menschen*” című könyvében két szép, vonzó arcú egyén képét közli: egy olasz-japán és egy német-japán korcsét. Hacsak azt nem tételizzük fel, hogy ez az olasz, illetve német szülő maga is mongoloid volt, ami végre is lehetséges, hanem inkább arra, az olasz és német nép összetételét tekintve, valószínű feltevésre hajjunkt, hogy itt a földközi-tengeri, illetve a dinári és az északi, illetve a dinári rassznak mongollal való keveredéséről van szó, akkor viszonylag távol álló rassz elemek, – a képek után ítélve – legalább is esztétikailag szerencsés egyesülésével állunk szemben.

Szerte az öt világrészben egymástól viszonylag igen távol eső rasszok egyedeiből igen harmonikus korcsok jönnek létre. Különbö is azt, hogy mi egy harmonikus és mi egy diszharmónikus korcs, hol kezdődik az egyén antropológiai alkatában, esztétikai összbenyomásában és erkölcsi lényében az összhang, vagy az összhangtalanság, még senkinek sem sikerült megállapítani. Igen diszharmónikus egyének váltak már az emberiség dicsőségére és hasznára és érték el egyben nagy egyéni sikereket s látszólag legalább csupa-harmónia lények tündek el az életből nyomtalanul, egy üres, unott élet terhét cipelve halálig.

Különbö tömérdek zsidó-keresztény „korcs” további szaporasága, társadalmi érvényesülése, becsessége bizonyítja, hogy az asszimiláció prognózisa élettani szempontból is kedvező. A legelfogultabb zsidó-ellenség sem állíthatja, hogy az egyéni pár-

választás szempontjából, – pedig ez minden rasszkeveredésnek döntő területe – zsidó és keresztény taszítaná egymást. Sőt azt lehet mondani, hogy a sötét típusú, délies jellegű zsidó s a világos, északi rasszú keresztény közt éppen e viszonylagos ellentétnél fogva a nemi vágy hevesebb.

A zsidóság élettani asszimilálódási hajlamára vall az az eléggé nem hangsúlyozható tény is, hogy maga a zsidóság, vagy legalább a kultúr-zsidóság nem tartja szépnek a zsidó típust. A kultúr-zsidónak szépség-ideálja épp úgy az általános európai szépség-ideál, mint a nem-zsidónak. Bizonyos erősen „zsidós” egyének párválasztásában megállapítható egyenesen bizonyos menekülés a zsidó vagy keleti típustól. Mintha itt bizonyos beltenyésztésszülte túlsűrítettség menekülne vér-frissítő antropológiai alkatok után. Párhuzamos jelenség volna ez azzal a hajlammal, mely erősen racionalista és túlkultúrált szellemeket a naiv, közvetlen lelkek felé vonz.

A zsidóság élettani asszimilálódásának kérdése tehát eldől és pedig az asszimilálódás lehetőségét bizonyítva azon a tényén, hogy a zsidó és keresztény egyének párosodásából élet- és szaporodásképes utódok származnak. Természetesen ez nem jé lenti azt, hogy zsidó származású szülők testi, lelki jegyei eltűnnek a keveredési termékben s így a zsidók úgy „beolvadnak” a keresztényekbe, hogy egészen eltűnnek végül. Azt még kevésbé, hogy e keveredésből állandó új típus támad, valami új rassz-féle, hanem tisztán csak azt, hogy a zsidók rassz-elemei s ama nemzet rassz-elemei közt, me-

lyek körében a zsidóság él az összekeveredés átmeneti típusokat hoz létre, amelyek ha elszaporodnak rányomják az egész társadalomra jellegüket b így végre egy keverék-népet hoznak létre, melyen a zsidóktól és nem-zsidóktól származó embertani sajátságok egyaránt el fognak oszlani. Holmi tökéletes asszimilálódásról, a zsidóságnak a keresztényekhez való teljes hozzá hasonulásáról természetesen nem lehet beszélni; ez különben azért is nehéz volna, mivel maguk a keresztények sincsenek egymáshoz teljesen asszimilálódva, sőt a legkülönbözőbb testi és lelki típusokat mutatják; igen gyakori és szerencsés keveredésről azonban igen, s ez teljesen elég ahhoz, hogy a zsidóság társadalmi és szellemi asszimilációja, amely a valódi területe a zsidó asszimilációnak élettanilag, rasszilag is mintegy alátámasztódjék.

Szellemi és társadalmi asszimiláció.

Az a kérdés, hogy a zsidóság s a zsidó szellem asszimilálódhatik-e más népek vagy nemzetek jellegéhez és szelleméhez csak azóta mehetett problémaszámba, mióta a zsidóság elzárkózott s nem akart asszimilálódni s a zsidóellenesség üldözte a zsidót s nem akarta befogadni az asszimilálódni akaró zsidót. Tehát legfeljebb ezer év óta, vagy még annyi idő óta se. Mert hogy a zsidóság tud asszimilálódni s asszimilálni azt eldöntötte már saját keletkezése, aminek során a legkülönbözőbb rasszelemek és népek kebeleződtek bele a zsidóságba s a zsidó szellem hasonló képességét talán eléggé igazolja az, hogy

az emberiség egyik legnagyobb és legelterjedtebb világvallása nem egyéb, mint a zsidó szellem hozzá hasonlása a görög-római civilizáció szelleméhez s ama népek szelleméhez, melyek azóta e területen feltűntek s keresztényekké lettek. De ezen kívül is: a zsidó szellem Élő-Ázsiában jórészt orientális és előázsiai rasszú és sémi nyelvű népcsoportok köréből indult világgá s részben beömölve a kereszténységbe, részben elkülönülten maradván elterjedt a Tsad-tól az Arai tóig, Indiától, sőt Kínától az Atlanti óceánig s hozzá hasonult az itt lakó legkülönbözőbb vérségű, kultúrájú és nyelvű népek szelleméhez. S főleg ma már melyik európai nemzet nem mutathat fel tömegesen olyan zsidó egyénetet, akik nemcsak, hogy teljesen hozzáidomultak környezetük sajátos szellemi életéhez, de egyenesen ennek a környezetnek sajátos nemzeti jellegét és aspirációit tipikusan reprezentálják?

A velencei zsidó származású D'Izraeli alakította ki, mint lord Beaconsfield az angol világuralom mai formáját, az angol-szász akarat leghatalmasabb termékét; a félzsidó Gambetta vetette meg a francia köztársaságnak szilárd alapjait s lett a nagy francia forradalom művének, ennek az annyiszor visszacsinált és veszélyeztetett alkotásnak végleges megszilárdítója. Egy csomó francia író, akik sajátosan a francia, sőt gall esprit virtuózaiként szerepelnek, zsidó volt, vagy ma is az. S végig a kontinensen kimutatható ez minden nemzet körében. Miért?; mert a szellem alkalmazkodó, a lélek beleélő képessége végtelen. Sőt azt lehet mondani,

hogy minél magasabb szellemi fejlettségű egy embercsoport annál könnyebben asszimilálódik – persze csak oly irányba, amelyet erre méltónak és érdemesnek tart. Egy magyar paraszt, aki esetleg egyenes leszármazottja azoknak a többé-kevésbé mongoloid honalkotó magyaroknak, akiket sokan az Ázsiából mintegy készen behozott magyarság őseinek vélnek, valójában műveletlenségénél vagy egyéni szellemi renyheségénél fogva sokkal idege-
nebb a magyar kultúrától, mint egy tiszta orientális vagy armenoid rasszú zsidó, akit a magyar környezet, a magyar nyelv s az ő egyéni hajlamai magyarrá tettek. A szellemi asszimiláció terén – s a társadalmi asszimiláció ennek egy fajtája, – a szellemileg fejlett egyén vagy csoport hamarabb halad előre, mint a szellemileg fejletlen.

Ez a törvényszerűség magyarázza meg különben a zsidó asszimiláció egy jellemző jelenségét. A zsidó minden nemzet körében asszimilálódik, de rendszeren csak a maga kulturális fejlettségével egyazon síkon vagy pláne felfelé. Amiként tévedés azt hinni, hogy a zsidó biológiailag annyira beolvad az esetleg más rasszú tömegbe, hogy rasszbélyegei későbbi nemzedékekben ki nem ütköznek, épp úgy önáltatás az a remény, hogy a zsidóság egyenletesen szivárog bele az összes társadalmi osztályokba is hogy nem jelentkezik asszimilálódása után is rajta az, hogy zsidó volt. Akik valami szimplista gondolkodással holmi mechanikus összekeveredést óhajtanának, azokat ez a kijelentés bánthatja. Akik azonban fontosnak vélik, hogy a

kultúrértékek minden társadalmi elegyülés köze-
 pette megmaradjanak, azok ezt nemcsak természe-
 tes, de örvendetes jelenségnek is tartják. A zsidó-
 ság nem asszimilálódik a kelet-európai parasztság
 tömegeihez, még a maradi testi-lelki szűkösségben
 élő keleti zsidó se keveredik társadalmilag a ruthén,
 a lengyel vagy a román paraszttal. Ezeknek a terü-
 leteknek s általában egész Európának polgárságába
 és arisztokráciájába azonban beszívódik. Mert hi-
 szen a legműveletlenebb ghettó-zsidó is az átlagos
 kelet-európai paraszthoz képest egy kultúr-lény.
 Az ilyen elnyomott, írástudatlan, állati robotban
 tengődő keresztény tömegek nem is lehetnek csábítók
 a zsidók számára. Ezekre az elhanyagolt, lelki-
 leg tompa, anyagilag vigasztalan életet élő lényekre
 nagyrészt ráillenek azok a keresztényeket kicsinyítő
 állítások, melyek a rabbinikus irodalomban s főleg
 az ortodoksz zsidóság élőszóval terjedő köz-
 felfogásában el vannak terjedve. A pa-
 raszt vallásossága, főleg a keleti-hitűé valóban
 veszedelmesen bálványimádó jellegű s élete a sze-
 génységszülte tudatlanságban telik el; a bálványhit
 és a tudatlanság pedig a zsidó számára a legriasztóbb
 jelenség. Amily mértékben azonban egy társa-
 dalmi réteg a civilizáció és a szellemi élet lépcsőin
 magasra jutott, oly mértékben hajlamos a zsidóság
 a hozzávaló hasonulásra. A polgárság s általában a
 felsőbb osztályok tehát a zsidó asszimiláció igazi
 területei s itt is a szellemileg legfejlettebb polgár-
 ság, a szabad foglalkozásúak, a művészek, az írók.
 Jelentkeznek persze minduntalan akadékos-

kodó lelkek, akik az egész asszimilációt reménytelennek tartják és kimutatják a legasszimiláltabb zsidó csoportokban vagy egyéneknél azt a különbséget, mely ezek közt és nemzsidó környezetük között fennáll. Ebben megint találkoznak az antiszemiták és ortodoksok. Az előbbieket fölfedezik a legelfranciásodottabb vagy a legelnémetesedett zsidóban a zsidó jelleget, ha másban nem, abban, hogy ez franciább vagy németebb az átlag-franciánál vagy átlag-németnél, az orthodox pedig kárörvendve mutat rá arra, hogy a zsidóságot teljesen levetkőző, sőt kikeresztelkedett asszimilánssal is éreztetik itt, ha máshol nem, kaszinók tagfelvétel gyűlésén zsidó származását. Bizonyos rasszelméletek fanatikusai szerint a zsidó és keresztény egyáltalában sohse értheti meg egymást. Mindez rosszindulatú vagy korlátolt akadékoskodás. Szerencsére a mai civilizáció nem uniformizálja annyira az embereket, hogy mindenki, aki beléje illeszkedik, ezzel már el is veszti egyéniségét, tehát érthető, hogy mindenkinek annyira, amennyire megőrzött egyéniségén kiütözik a származása és kultúrája is. A finomabb megfigyelő észleli még azt a különbséget is, ami katolikusok és protestánsok közt vallási életükön kívüli vonatkozásban is fennáll s az alsó vagy felső osztályból való származás gyakran több nemzedék után is érezhető az egyéneken. Egy a déli rasszokból származó egyén délszaki jellege épp úgy megérződik akkor is, ha asszimilálódott egy nagybárá északi rasszú közösséghez, mint ahogy megérződik a megfordított viszonylat is. A társadalmi asszimi-

láció ugyanis nem jelenti a múltnak az új közösségben való teljes eltűnését. Ez csak akkor volna lehetséges különben is, ha egy társadalom egyénei tökéletesen egyforma, mértani idomok volnának és nem egyéniséggel bíró, szellemi lények. Kis ellentéték, a teljesen idegennek érzett orthodox zsidóval szemben érzett ellenszenv utórezgései jelentkezhetnek tehát a teljesen asszimilálódottnak mondható kultúrzsidoval szemben is, ez azonban csak annyiban jelenti a tökéletes asszimiláció lehetetlenségét, amennyiben minden tökéletesség eleve lehetetlen. Minden emberi igyekezet közös sorsa a siker tökéletlensége s épp ezért ez nem foszthatja meg hitelétől az emberileg elérhető eredmények terén oly sikeres asszimilációs mozgalmat se. Az emberi tökéletlenség tagadhatatlan tényével való visszaélésen alapszik az az állítás is, hogy zsidó és keresztény sohasem nem érheti meg egymást. Temérdek keresztény-zsidó házaspár harmonikus élete, keresztény és zsidó tudósok és művészek termékeny együttműködése, keresztény és zsidó tömegek és egyének egyesülése politikai pártokban, gazdasági vállalkozásokban, a háború és béke munkáiban, ennek éppen ellenkezője mellett tanúskodik.

Az asszimiláció-ellenesek szerint minden ilyen esetben ki-kiütözik valami összhangtalanság. Ezt még senki se mutatta ki, de még ha valóság is volna ez, nem volna ez más, mint speciális esete annak az általános szabálynak, hogy tökéletesen súrlódásmentes, abszolút összhangzatos együttműködés ember és ember között nincs. Bizonyos, hogy minden

egyén egy külön világ, mely másként látja a természetet és a kultúrát, mint a többi egyén. Egyazon nyelven beszélő vagy bál miféle egyforma gondolat-közvetítő jelrendszert használó egyének se érthetik meg egymást tökéletesen, mert hisz mindenki egyazon szón és jelen mást ért. Ennek a vélekedésnek a helyessége azonban nem változtatja meg azt a tényt, hogy ezek az egymást tökéletesen meg nem értő emberek, ezek a bábelinél-bábelibb összezavarodottságú nemzetek mégis kifejlesztették az egész kultúrát és civilizációt, a technika, a tudomány és művészet csodáit és mindezt nagyrészt emberi együttműködés alapján. Kétségtelen, hogy az aszimilált zsidó sem válik tökéletes emberré s így az emberi egyének a többi egyénnel szemben fennálló megértési nehézségei alól meg nem váltódik, megszabadul azonban a sajátos zsidó felekezeti előítéletektől és ezáltal mindenestre közelebb jut a nem-zsidókkal való társadalmi együttműködés ideáljához. S ez is rendkívüli nagy eredmény.

Vallási asszimiláció.

Hillel a Jézus-kori zsidóság egyik legkiválóbb szelleme arra a kérdésre, hogy mi a zsidóság lényege ezt felelte: *szerezd embertársadat, mint önmagadat, minden más csak kommentál.* Azt jelentette ez, hogy a zsidó vallásban semmi szorosan vett hittétel nem fontos, s csupán az emberszeretet, az altruizmus, tehát az erkölcsi elem alkotja a vallás lényegét. A hit ezek szerint tulajdonképpen másodrendű s teljesen az egyénre bízható, hogy miféle

formulákban oldja meg viszonyát istennel, az emberszeretet azonban lényeges és mindenekelőtt kötelező.

Az asszimilálódott zsidók közül manapság is sokan az individualista hitéletben látják a vallás legfejlettebb formáját, mert tudják, hogy a dogma elválaszt, az altruizmus ellenben egyesít, íme nemcsak a zsidó test, a zsidó fizikum, nemcsak a zsidó tudományos vagy művészi hajlam, de a zsidó vallásosság is asszimilálódhatik a nem-zsidókéhoz; hisz legnemesebb formája, Hillel által kijelölt lényege egybeesik általában a vallásosság ama fejlettebb formájával, melyhez más származású és más felekezeti kötelékekből elindult egyének is eljutnak. Sőt éppen, Hillel-re hivatkozva a zsidó önérzet azt mondhatja, hogy azok a hitvallásbeli szabadságot s emberszeretetet hirdető vallási közösségek, melyekbe a kereszténység főleg Amerikában szét és feloszlik, tulajdonképpen a zsidóságra való áttérést jelentik. Ehhez persze az volna szükséges, hogy a zsidóság többsége maga is eljusson erre a vallási magaslatra, ami fájdalom, az asszimiláció rendkívüli eredményei dacára még nem mondható. Még a civilizált zsidóság nagy része, az angol, a francia, az osztrák, a dán, a magyar zsidóság se öltötte magára holmi angol-amerikai „barátok társasága” s más – hitvéleményekre nem néző – erkölcsi társulatok jellegét. S ez addig, amíg a keresztény illetve a nemzsidó-elemek közt is kevés az ilyen vallási fejlettségű egyén, érthető is. De az, hogy a felekezet-nélküliek

és a szabadkőművesek közt oly nagy arányszámban vannak zsidók, bizonyítja, hogy a zsidóság mily nagy rétegei hajlamosak a tisztán humanisztikus s az isteni kinyilatkoztatás hangoztatásáról lemondó vallásosságra, ami felöltheti olykor az ateizmus jellegét is, de egyáltalában nem mindig azonos ezzel.

Vannak azonban államok, ahol tilos a szabadkőművesség s a kiskorúak felekezet-nélküli nevelése is nehézségekbe ütközik; ez az, ami sok esetben visszataszíja a zsidó szülőket attól, hogy felekezet-nélkülivé válva, Hillel szerint való zsidókká emelkedjenek. Az is visszariaszt sok zsidót az önemancipáció eme módjaitól, hogy egyes országokban a felekezet-nélküliek és szabadkőművesek közt, éppen a vallási szabadságérzés ilyen magas fokára jutott keresztények viszonylag kis száma folytán, aránylag igen sok a zsidó.

Szomorú jelenség azonban, hogy a zsidó vallás, bár maguk a zsidó egyének közt és pedig még a felekezeti kötelékben maradottak közt is annyi a dogmatikus és rituális válaszfalakat elítélő egyén— ez a vallás, még ú. n. neológ formájában is nagyon maradi és reakciós érzülettel száll a haladó világgal szembe. Bár a kereszténység első századaiban a karaiták s a tizenharmadikban a kaszideusok megalkották a zsidóság proetstantizmusának nevezhető mozgalmaikat s bár a zsidóságnak is megvolt a kiközösített és elátkozott Spinozában a maga Voltaire-je, ezek a mozgalmak és kritikák még sem közelítették a zsidó vallás gyakorlatát annyira a

majdnem dogmamentes tisztán etikai valláshoz, mint amilyen az amerikai protestantizmus vagy Voltaire deizmusa. A reformzsidóság nagy lépés volt ebben az irányban: hatalmas csapásokkal irította ez a zsidókat elkerítő sövény legbozótosabb szakaszait. Fájdalom azonban azután a fellendülés után, melyet a tizenkilencedik század első felében mutatott, a múlt század végén ez a mozgalom Európában legalább is, lehanyatlott.

Pedig, mint a teljesen individualista, semmi papi tekintélytől be nem folyásolt, tisztán emberszeretet hirdető etikai valláshoz való átmenet roppant fontos volna a reform-zsidóság új megerősödése. Azt a szociális idegenséget, melyet még ú. n. neológ zsidókkal szemben is érez sok keresztény kultúrember, rendkívül csökkentenék, sőt megszüntetnék azok a reformok, melyek ezt az erősen európaizált, illetve amerikaizált zsidóságot jellemzik. Ennek a reform-zsidóságnak legfőbb újításai következők volnának: Kihagyná a körülmetélés szertartásából a levágott és feltépett fityma helyén támadó vérző sebnek azt a még divatos, egészen primitív és egyáltalán nem megnyugtató fertőtlenítés! módját, amely a kultúremberre legalább is idegenszerűleg hat és általában ezt a kifejezetten sebészi műveletet sebészekkel végeztetné. Megszüntetné a héber nyelv iskolai oktatását, ami antipedagógikus, a gyermekeket fölöslegesen megterhelő követelmény és legfeljebb olyan szerepre szorítaná ezt a zsidó val-

tudományos higiéné nem javall, mint a zsidó tömegek életét megterhelő és a nemzsidókkal szemben igen gyakran társadalmi gátat alkotó intézményi megszüntetne. Az ünnepek alkalmával szokásos teljesen maradi, olykor groteszk – pld. a lerészegedést kötelezővé tévő szokásokat megszüntetné. A munkaszünet napját szombat helyett vasárnapra tenné át. Körülbelül ilyen mértékű, sőt az orthodoxia leépítésében még továbbmenő zsidó hitközségek alakultak már Berlinben, Amerikában és máshol is. A magyar zsidóság, melynek asszimilációs hajlama kétségtelen s melynek igen nagy rétegei valójában ilyen reform-zsidónak nevezhető vallási platformon élnek, bölcsen tenné, ha ezt intézményes formában, egy ilyen természetű hitközség megalapítása által is bizonyítaná.

Nem akarom itt ezt a szuggeszciómat teológiai és zsidó vallás-történelmi érvekkel alátámasztani. Tisztán csak szociális üdvösségét hangsúlyozom ezúttal. A zsidókérdés forgópontja szerintem nem a „faji” ellentétben rejlik; még ott sem, ahol a nemzsidók rasszilag esetleg különböznek a zsidóktól. A magyarországi örmények legalább is annyira különböznek a nem örmény magyarságtól, mint a zsidók, akiknek jórészeivel, az ú. n. előázsiai vagy másnéven armenoid rasszúakkal azonos antropológiai osztályozásba esnek. Az örmények és zsidók hasonlósága különben is közismert. Mindazt, amit a zsidók szociális és gazdasági térhódításáról, országos arányszámukat meghaladó szerepükről a kereskedői és intellektuális pályákon mondanak,

fokozott mértékben ki lehet mutatni az örményekre vonatkozólag is. Erdélyben az örmények hosszú időközön át ugyanazt a szerepet is játszották, mint Magyarországon a zsidók.

És mégis az örménységet nem veszi körül az idegenségnek az az érzelemhűtő, sőt riasztó légköre, melyet a nem eléggé asszimilált zsidóság áraszt magából. S ez nem azért van így mert az örmények keresztény dogmákat hisznek, hanem mert életükre nem borul rá, illetve sokkal kisebb mennyiségben borul rá vallási eredetű szokások, szertartások, formaságok hálózata. Az orthodox vagy eléggé meg nem reformált vallású zsidók életét a nem-zsidóval szemben az ágytól és asztaltól való elválasztottság állapota jellemzi. Épp ezért egy minden dogmától ment, tisztán individualista vallásosságú vagy akár atheista európai vagy amerikai kultúremler sokkal több életformabeli idegenséget fog érezni egy nem eléggé asszimilált zsidókból álló társaságban, mint a vallásuk minden parancsát követő r. katolikusok között. Az előbbieket fejlettebb szellemisége vagy kultúrérzéke talán tisztán szellemileg le fogja bilincselni; s a bigott katolikus dogmatikai korlátoltsága riasztani fogja; de a szociális idegenség érzését, mégis inkább a zsidók fogják benne felébreszteni.

Ha azonban azt mondom, hogy a zsidóság életének vallási jellegű és eredetű avultságai és idegenszerűségei akadályai az asszimilációnak s így okai részben az antiszemitizmusnak is, ezzel egyáltalában nem akarom a zsidókat a zsidó vallás lényegé-

nek az elhagyására vagy pláne a keresztény vallás dogmatikájához való közeledésre serkenteni. Az európa-amerikai civilizációba való nem szolgál, másoló, de tevékeny és ezt továbbfejlesztő belépés, ez az, amit szükségesnek tartok. Csak amennyiben ezzel ellenkezik, csak amennyiben idegenszerű a zsidó; s az asszimilációnak se a keresztény vallás, hanem a többek között nagyobbára kereszténynek is nevezhető kultúr-nemzetek életformái felé kell igazodnia. Ma már a fejlettebb zsidók is érzik, hogy az igazi messiás a kultúra; az asszimilálódás tehát a messiás fölismerését és követését jelenti.

De nem is igazodhatik az asszimiláció a keresztények átlagának életszínvonala és életformái felé és nem lehet ez kritika nélküli átvétele mindannak, ami a keresztény tömegek életét jellemzi. Már jeleztem, hogy a zsidóság nem asszimilálódhatik lefelé s nem mondhatja azt: a keresztény dogmákat nem, de minden keresztény barbárságot és gyarlóságot igenis vállalok. Az asszimiláció tulajdonképpen nem lehet más, mint egy versenyfutás a többi emberiséggel az igazi kultúra és egy igazságosabb társadalmi rend felé. S éppen mert ebben a versenyben a zsidók, még az egészen nem is asszimiláltak sok szempontból előbbre jutottak, mint a nemzsidók, valóságban a két csoport asszimilálódása igen sok szempontból a keresztényeknek a zsidósághoz való közeledését is jelentené. Ma is, főleg Közép- és Kelet-Európában a zsidók átlagban véve sokkal indokoltabban lehetnének mintái a keresztényeknek, mint üldözés tárgyai. S ez is kétségtelen: amely

mértékben a zsidók levetik vallásuk külsőségeiben megnyilatkozó maradi és idegenszerű jellemvonásait, oly mértékben fogy velük szemben a keresztények és más nemzsidók idegenkedése és ellenszenve. Hiszen a hernyószerű orthodox zsidóból csillogó pillangóként bontakozik ki a kultúr-zsidó! Minden antiszemitizmusban nagy szerepet játszik a zsidók nem-ismerése és ebben a zsidó életre boruló, ezt mintegy elrejtő orthodoxia is bűnös.

A mai zsidóknak nyilvánvalóvá kell tenniök, hogy ők, mint emberek fejlettebbek, haladottabbak, mint vallásúik elmúlt századokat és idegen földrajzi viszonyokat tükröző rituáléja és szertartás rendszere. *Meg kell valósítaniok ön-emancipációjukat saját vallásuk túlságosan gyámkodó parancsai alól.*

V.

ZSIDÓSÁG ÉS POLITIKA.

Mióta a zsidóság emancipációja és nagyfokú asszimilációja folytán a Nyugat- vagy Közép-európai-államokban legalább megszűnt a zsidóság titokzatos, idegenszerű, elzárt, külön világ lenni s a zsidó egyének egyre nagyobb számban kezdtek a nem-zsidók közé elvegyülni, azóta az ellenük kövácstolt vádakt tartalma is megváltozott. A vérvád ugyan teljesen lehetetlennek még ma sem mondható, de az a múlt századokban oly kelendő vád, hogy a zsidók mérgezik meg járványok alkalmával a kutakat, már aligha merné felütöni a fejét. Az uzsoráság bélyegét sem lehet a ma már, annyi nem-kereskedelmi jellegű foglalkozást űző zsidó létezése folytán, az összzsidóságra rá nyomni. Az ősi, tipikus zsidóellenes vádakt tehát, ha nem is veszték ki teljesen, ritkábban jelentkeznek s kisebb virulenciával is hatnak már. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az antiszemita vádaskodás általánosságban csökkent volna. Új, kevésbé rejtelmes, de annál csökönyösebben jelentkező vádakt léptek a régiek helyébe.

Az abszolút monarkiák s a születési előjogokkal vagy fejedelmi s másféle származású kiváltságokkal

bíró csoportokból álló társadalmak idején a zsidókat társadalmon kívüli elemnek tekintették s éppen ezért hatásukat az állami élet fejlődésére nem is tartották veszélyesnek. Mihelyt azonban a francia forradalommal megkezdődött az az egyenjogúsítási és demokratizálódási folyamat, mely a zsidókat is bevonta a nem-zsidók társadalmi életébe, mely politikai jogokhoz juttatván őket igazi polgárokká avatta a ghe ttó egykori lakóit, rögtön felvetődött az a kérdés, hogy milyen a zsidó mint a közösség tagja, milyen viszonyban van a nemzettel, melynek körében él, milyen polgár és milyen hazafi?

Nos, mindenütt kivétel nélkül bebizonyosodott, hogy a társadalmi szolidaritásnak ezeket a formáit legalább oly mértékben képesek magukból a zsidók kifejleszteni, mint a más felekezeti vagy más származású egyének.

Az emancipáció óta valamennyi európai társadalom legtöbb foglalkozási ágában a kiváló zsidók oly mennyiségben tűntek fel, mely jelentősen meghaladta országos arányszámukat. De nemcsak a legtöbb főfoglalkozás”, igaz, inkább a szellemiek, mint a testiek terén, tűntek fel hasznos polgarokul a zsidók, de minden politikai és világnézeti irány számára is támadtak fejlesztők és harcosok köreiből. A nemzetközi proletár-szocializmus vezérszelleme Marx, a nemzeti szocializmus németországi vezére Lassale, a radikális, köztársasági liberalizmus franciaországi nagy alakja Gambetta, az angol világbirodalom kiépítő jé és a konzervatív tory-párt vezére D’Izraeli, a későbbi

lord Beaconsfield, zsidók vagy félzsidók voltak. Ha azonban túlzó általánosítás is tehát az, hogy minden zsidó már zsidó-voltánál fogva felvilágosodott, demokrata, szociális szellemű s így az antiszemita és reakciós felfogás szerint „született destruktív”, – az asszimilált zsidóság sokkal nagyobb arányban csatlakozott a haladó szellemű irányzatokhoz, mint a reakciós világnézetű és társadalmi felfogású csoportokhoz. Eltekintve az átlagosnál magasabb intelligenciától, mely legalább is a kelet-európai népekkel összehasonlítva kimondható róluk, természetes, hogy a zsidók túlnyomó része azért is szembeáll az olyan társadalmi renddel és gondolkozással, mely húzódozik a jogegyenlőségtől s a szociális igazságosságtól, – azaz a reakcióval, mert hisz ennek részleges vagy teljes megszünte juttatta őket is egyenjogúsághoz és szabadsághoz. Az a nagyjában kétségtelenül megálló tény, hogy minél demokratikusabb egy ország, annál kevesebb elnyomásban részesül benne a zsidóság, természetszerűleg arra int minden zsidót, hogy a népuralom híve legyen. Igaz, nem mindannyi fogadja meg ezt az intést s tagadhatatlan, hogy primitív, műveletlen demokráciák olykor hajlanak az antiszemitizmusra is. Nagyjában azonban mégis megállapítható ez a szabály s nagyjában igazodnak is hozzájuk a zsidók.

Nem csoda viszont az se, hogy a reakció legtöbb formája, azaz minden olyan gondolkozási mód vagy társadalmi mozgalom, mely a fejlődést a demokratikus irány már elért állomásairól vissza

akarja csavarni, hajlamossá válik az antiszemitizmusra, A zsidók száma, asszimilációs foka, némileg a nem-zsidó lakosság rassz-összetétele szerint lanyhább vagy hevesebb lesz ennek az antiszemitizmusnak a megnyilatkozása. De még Franciaországban is, abban az államban, amely elsőnek ismerte el a zsidók egyenjogúságát a többi állampolgárral, melynek katonatiszti és államhivatalnoki karában már a múlt században igen sok volt a zsidó, melynek lakossága rassz-összetétele folytán antropológiailag is elég közel áll a zsidósághoz s ahol viszonylag kevés a zsidó, még itt is a Dreyfus-ügy kapcsán a reakció és haladás közt támadt küzdelemben a zsidókérdés vált ütközőponttá. Ez a probléma mintegy a vegyi kémlőszer szerepét játsza: aszerint, hogy milyen állást foglal el vele szemben egy egyén, egy csoport vagy irányzat, következtetni lehet az egyén, a csoport, vagy irányzat haladó vagy maradi szellemére.

Zsidó világuralom?

Sokakat, akik üdvösnek tartják a demokratikus eszmék és demokratikus intézmények ama terjedését, mely rányomta bélyegét az egész XIX. századra s akik a zsidóságnak ezzel párhuzamos jogi felszabadulását és szociális előretörését is örömmel nézték, – mert benne egy értékes embercsoport indokolt érvényesülését látták, – megingatott ebben a meggyőződésükben a marxista szocialisták s főleg orosz bolsevisták köreiből található sok terrorista szellemű vezető egyén zsidósága.

A régi hagyományosan és mindenáron antiszemita társadalmi tényezőket pedig ez a jelenség természetesen megerősítette gyűlöletükben. Kialakult az a felfogás, hogy a zsidó destruktív és forradalmi, a mai állami és társadalmi rend esküdt ellensége; sőt szélséges fanatikus antiszemiták fogalmazásában ez a felfogás azzá a váddá mérgesedett, hogy az egész zsidóság egy óriási összeesküvő tábor, melynek célja a mai keresztény lakosságú államok megdöntése s a romokon egy valamennyi nem-zsidó népet leigázó zsidó viláგuralom megalakítása.

Dőreség volna mindannak a töméntelen, hamisított zsidó írásokra támaszkodó állításnak cáfolatába fogni, mely mindezt bebizonyítani igyekezik. Hogy az ó-testamentumban és a későbbi zsidó irodalomban, sőt ma is használatos zsidó imákban felbukkannak részletek, melyeket naiv vagy rosszhiszemű elmék így értelmezhetnek, az nem jelent semmit. Többszázados, sőt ezeréves írásokból mindent ki lehet magyarázni. Minden primitív nép fantazmagóriáin átsuhan a világhódítás álma Amiként azonban a szeder-esti lakomán egyetlen zsidó se üdvözli a másikat a kötelező „Jövő évben Jeruzsálemben!”-nel abban a tudatban, hogy ez egy komoly reményt vagy pláne fogadkozást fejez ki, épp így kizártnak tekinthető az, hogy egyetlen józan zsidó is gondoljon egy valaha is elkövetkezhető zsidó viláგuralomra, a „zsidó” alatt mózesi törvényeket vagy zsidó egyéneket s uralom alatt állami, politikai hatalmat értve. Már pedig csak ilyen értelmezés alapján állva

lehetne a zsidókat más felekezetű, származású vagy nemzetiségű népek leigázására s a mai állatok rendjének megdöntésére törekvőnek feltüntetni. A „*Cion bölcseinek okmányai*” című hamisítvány s más ilyen természetű írások tehát nyilvánvaló álmítások.

A zsidóság szerepe a forradalmakban.

Más kérdés, hogy mi a zsidók szerepe az ellenőrizhető történeti időkben lezajlott forradalmi átalakulásokban. Hogy a zsidó szellemnek nagy szerepe volt a római birodalom szétbomlásában s ekkor valóban forradalmi szerepet játszott, ez kétségtelen. Ezt azonban kereszténységgé átalakulva tette s így, ha ellenségei is lehetnek emiatt az antik kultúria mai hívei, akik a zsidó-keresztény szellemenben egy hanyatlási tünetet látnak, nehezen egyeztethető össze egy ilyen vádemelés azzal a felfogással, mely a keresztény szellemet az európa-amerikai civilizáció felépítőjeként ünnepli. A kereszténység diadala, főleg teljes megerősödése óta századokon át az európai zsidóság viszont társadalmon-kívüli életet élt s nem vett részt az európai társadalmi mozgalmakban. A ghejtóban, hová részben beszorították, részben visszavonult, inkább a konzervativizmus mintaképét nyújtotta. A Cromwell-féle tizenhetedik századbeli angol forradalmat ugyan nagyon is fűtötte bibliai, tehát zsidó szellem, de zsidók nem vettek benne részt. Az újkor, – egész a mostani oroszokig, – legnagyobb forradalmának, a tizennyolcadik századbeli franciá-

nak egyetlen vezető alakja se volt zsidó, egyik legnagyobb szellemi megindítója Voltaire pedig, ha nem is volt antiszemita, a zsidóknak, mint egyéneknek ellensége, heves harcot folytatott a Bibliában kifejeződött zsidó és egyben keresztény szellem ellen. Még a tizenkilencedik század utópista szocialista, a Saint-Simonok, Fourier-k, Owen-ek közt se volt zsidó s a negyvennyolcas forradalmi mozgalomban is csak másodsorban szerepeltek zsidószármazású egyének. Bizonyos azonban, hogy az emancipáció nyomán minden társadalmi rétegbe és mozgalomba beáramló zsidóság végül elérkezett a forradalmi mozgalmak vezető pozícióiba is: Lassale, Marx, a különben ugyancsak nem forradalmi Eduárd Bernstein, Kautsky s az ú. n. tudományos-történelmi ökonomizmuson alapuló szociálixmub vezéreinek egész sora zsidó.

Hogy azonban a zsidó szellemet valami különös hajlam vezetné ehhez az irányzathoz, azt csak az állíthatja, aki nem veszi tekintetbe, mennyi zsidó játszik vezető szerepet ennek az irányzatnak céljaival ellenkező hatalmi szférákban: első-sorban a nagy kapitalizmus szerveiben körülbelül egész Európában és Amerikában, aztán a magas hivatalnoki karban Angliában és Franciaországban, a katonatiszti karban t s az egyetemi tanári kaiban Olaszországban. A zsidók mindenütt, minden politikai irány táborában, minden társadalmi rétegben ott vannak, ez a valóság; minden világnézettel és politikai módszerrel rokonszenvező egyén található köztük. Persze összességüknek mai

szociális helyzete azt eredményezi, hogy a demokratikus, szociális, haladó szellemű irányzatok mégis több hívet szívnak soraikból magukhoz, mint túlzóan konzervatív vagy pláne reakciós irányok.

Zsidóság és bolsevizmus.

Ebből a szempontból nézve válik minden erőszakolt faji vagy néplélektani magyarázat nélkül érthetővé a zsidók nagy szerepe az orosz bolsevizmusban. A leninizmus, az orosz proletár-diktatúra uralmi módszere ugyan Marx néhány kijelentésére, nevezetesen a proletár-diktatúráról mint a szocializmus megvalósításához vezető átmenetről szóló jóslására vezeti vissza magát, valójában azonban nem Marx igazi szellemének a szülötte. Be lehet bizonyítani ugyan jogosságát Marxból is, de meg lehet cáfolni ezt jogosságot ugyancsak Marx alapján. Azt mondani tehát, hogy a bolsevizmus a zsidó Marx szellemének terméke, legalább is nagy túlzás. Különben maga Marx a zsidó szellemet egyenesen azonosította a kapitalizmus, a burzsoázia szellemével. A marxizmusnak az a nagyon is egyoldalú alkalmazása, amit Lenin és társai 1917. októberében Oroszországban véresen megindítottak, nem érvényesülhetett volna a cárizmus évszázados bűnei s a háborúvesztés hatása nélkül. A zsidóság nagy szerepét is elsősorban ezek a körülmények magyarázzák meg.

A háború előtti orosz területen hat millió zsidó élt s itt a legraffináltabban kieszelt elnyomás és üldözés martaléka volt. Egyrészt az államhatalom

az évszázadok óta, jóval a moszkovita uralom megalakulása előtt itt lakott zsidóságot nem kívánatos elemnek tekintette és arra kényszerítette, hogy néhány kormányzóságba összezsúfoltan éljen s különben is minden életlehetőségében korlátozta, másrészt a keresztény társadalom minduntalan kegyetlen pogromok formájában szorongatta és irtotta. Az orosz cárizmus háború előtti zsidópolitikája világbotrány volt, melyet megvetéssel nézett minden nem; erkölcsi érzékkel bíró túrember „s mely” különben méltó kiegészítője volt e korrump bürokráciára és bestiális tisztikarra támaszkodó uralom egész népelnyomó rendszerének.

Maga a háború aztán, melynek legtöbb pusztulást látott és legtöbb szenvedés dúlta színtere éppen a keleti zsidóság lakta területek voltak, még inkább fokozta ennek a népnek nyomorát. Nem csoda tehát, hogy még azokban a szocialista zsidó vezérekben is, akik nem egyenesen ezekből a szenvedő tömegedből szűrődtek a bolsevizmust megindító forradalmi vezérkarba, hanem máshonnan, az emigrációból vagy más országok szocialista mozgalmából kerültek előtérbe, az a meggyőződés erősödött meg, hogy az orosz uralkodó réteg, mely így bánt a keleti zsidósággal, méltó az összetörésre, sőt kiirtásra.

Kommunizmus és bolsevizmus.

Hogy valami zsidó messiánizmus is fűti az orosz bolsevizmust, az lehetséges, hiszen egy ilyen mozgalom nem egyetlen forrásból nyeri lendítő energiáit. Amennyiben az orosz bolsevizmus kom-

munizmust akart csinálni, ennyiben lehetett benne szerepe a sajátos zsidó vallási világnézetnek. A bolsevizmus azonban nem azonos a kommunizmussal. Mert a kommunizmus az emberiségnek egy évezredes álma, mely mindenkor hevítette azokat a lelkeket, akik a nyereszkesedő, önzésen alapuló társadalom helyébe egy olyan életrendszert sóvárogtak, melyben az egyén felolvad a közösség érzésében s minden munka eredményét – kikötött ellenérték nélkül – annak a közösségnek juttatja, mely az ő szükségleteiről úgyis gondoskodik. Gondoljunk az esszénusokra, erre a zsidó szektára, melynek nagy hatása volt Jézusra; maga Jézus és környezete is hajlott ilyértelmű kommunizmusra. Érthető tehát, hogy az ősi zsidó érzelmi forrásokból táplálkozó keleti zsidók csatlakoztak a forradalomhoz, abban a hitben, hogy ez a kommunizmust fogja megvalósítani. Az orosz bolsevizmus azonban nemcsak, hogy nem azonos a kommunizmussal, de nem is végzett semmiféle kommunista munkát; egyetlen maradandó és valószínűleg végeredményében üdvösnek bizonyuló tette, az orosz parasztság földhöz juttatása, magántulajdonunk és pedig az orosz paraszt mai műveltségét tekintve, meglehetősen önző és szűklátókörű magántulajdonnak teremtése.

A bolsevizmus egy politikai módszer, a burzsoá államgépezet széttörésére és a proletárdiktatúra, helyesebben szólva egy párt-diktatúra felállítására szolgáló módszer; egy meglehetősen kegyetlen, terrorisztikus erőszakrendszer. Már pedig, ha a ke-

leti zsidóság érzésvilágában és gondolkodásában, nevezetesen az ó-testamentumban, mely ezeknek kialakulásában nagy szerepet játszik, kimutatható ugyan az erőszakra, a vérengzésre, a kegyetlenségre való hajlam, viszont legalább ily mértékben szerepel bennök a békeszeretet, a vértől való irtózás, az igazság kultusza is. Magának a zsidóságnak történelme a szétszóródásban – pedig ennek hatása erősebben ütközik ki a keleti zsidók jellemén, mint az ó-testamentum mentalitása – inkább az utóbbiakat tette sajátosan zsidó jellemvonásokká. A nyugati kultúrzsídó, de a keleti ghettó-zsidó is inkább az egyezkedések, a kompromisszumok, a szabad gazdasági és szellemi tevékenységek híve, mint az erőszaké, a vérengzése és a fizikai hódítása.

Ha tehát mégis sok zsidó szerepel az oly vérengzővé vadult, a kérlelhetetlen diktatúra lejtőjére siklott bolsevizmusban, ennek nem holmi ősi zsidó mentalitás, nem a zsidók sajátos forradalmi és zsarnoki hajlama az oka, hanem a keleti zsidóság szociális és politikai helyzete a cárizmus alatt. Egy olyan uralommal szemben, melynek egyik vezéralakja, Podjedenoszcev, az ortodoxsz szent színódus elnöke, a zsidó kérdést következő hármasszabály alapján akarta megoldani: egyharmada kikeresztelkedik, egyharmada kivándorol, egyharmada elpusztul, elkerülhetetlen lélektani alapú feleletként jelentkezett sok keleti zsidóban a bolsevista uralomhoz való csatlakozás. Viszont azonban a bolsevista Oroszországból származó nagyon

ellentétes hírek közt egy se állítja, hogy az állítólagos zsidó uralom kevésbé üldözné a zsidó vallást, mint a keresztényt. A proletárdiktatúra mindkettőt egyformán nyomja el, egyformán a nép elbolondítására szolgáló ópiumnak tekinti. S a népbiztosok és vezető Kommunisták közt épp úgy általános országos arányszámukat meghaladó mennyiségben vannak lettek és örmények is, mint zsidók. Egyáltalában, ha mindenáron antropológiai magyarázatát is akaróik adni a bolsevizmus terjedésének, akkor sokkal helytállóbb az a vélekedés, hogy turáni, mongolkeveredésű népek különösen fogékonyak eziránt az államforma iránt. Valóság ugyanis, hogy azokban az országokban, nevezetesen Finnországban, Oroszországban, Magyarországon volt eddig bolsevista uralom, amelyekben – mint különben egész Kelet-európában, – a nép erősen turáni, illetve mongol keveredésű. Ezeknek a rasszelemeknek tunya, túrésre hajló természete sokkal döntőbb magyarázata a proletárdiktatúra kialakulásának, mint az a végre is csupán történelmi esetlegesség, hogy ezeknek a területeknek nagy részén sok a zsidó. Mint világmegváltó program végül a bolsevizmus azért se lehet az ösz-zsidóságra nézve rokonszenves, mert ez kifejezetten egy testimunkás érdekeket képviselő uralom, a zsidóknak nagy része pedig szellemi munkás.

A magyar bolsevizmus.

A zsidóság nagy szerepe a magyar bolsevizmusban más társadalmi és lélektani alapra vezet-

hető vissza, mint az oroszé az oroszban. Mindekenelőtt el nem felejtendő, hogy a magyarországi bolsevizmus nem volt helyi termék, nem egy itt termett, a történelemben először felbukkanó jelenség, mint az orosz, hanem külföldről behozott járvány. Kétségtelen, hogy vezetői közt sok volt a zsidó, de ezeknek legnagyobb része akarata éllé né re, a nagyobbára nemzsidó munkástömeg, sőt az egész nemzet nyomása folytán tolodott bele ebbe a tragikus kalandba. A magyar bolsevizmus az egész magyarság kétségbeesési cselekedete volt a háborúvesztés rettenetes következményeivel szemben. Igen sok zsidó és nemzsidó szociáldemokrata vezér, aki később akarva nem akarva népbiztos lett, sokkal később fogadta magába a nemzeti dacnak ezt a világlobbantó elszánását, mint töméntelen polgári, sőt konzervatív politikus. A kegyetlen entente-tai szemben, mely már szabdalta kérlelhetetlenül a magyar térképet, egyetlen mentségnek tűnt fel ekkor a nemzet többségének szemében az orosz orientáció.

Aki ezt az alaplényt elfelejti, az vagy nem érti meg vagy meghamisítja a magyar bolsevizmus keletkezésének történetét. Károlyi ellenállása is vele szemben azért volt reménytelen, mert a társadalom, a nemzet többet várt a bolsevizmustól, mint amennyire félt tőle. Természetes már most, hogy ezt az orientációt a szociáldemokraták csinálták meg, mert hisz a bolsevistaság, ha megbetegedése is a szociálistaságnak, mégis csak a szociálistaság logikus megbete-

gedése. Nemi betegséget is rendszeren azok kapnak, akik nemileg érintkeznek s nem az eunuckok és az impotensek. Azok a pártok és rétegek, melyek számára nem is létezett szociális kérdés, melyek nem is foglalkoztak a társadalmi rend átalakításának gondolatával, nem is eshettek bele abba a fertőzetbe, amely e kérdés forradalmi megoldására lesekedik. Ha pedig szocialistáknak kellett megcsinálni a bolsevizmust, akkor természetesen sok zsidó is részt vett ebben, mert a szociáldemokrata-párt vezetői közt viszont sok volt a zsidó.

De nemcsak itt, hanem a haladás, a kultúra, a demokrácia, egyáltalában a nagyobb jóléért és több kultúráért vívott harc egész frontja zsúfolva volt zsidókkal. Ha tehát e front egy szakasza, a politikai haladásért való harc frontrészlete téves fényjelek, és líderchangok csábja nyomán mocsárba és szakadékba zuhant, természetesen sok zsidó is elől volt ebben a zuhanásban.

Csakis ilyen kül- és belpolitikai körülmények és egy sajátos társadalmi szerkezet okozta viszonyok eredménye volt tehát az, hogy a magyar népbiztosok túlnagy százaléka volt zsidó s nem holmi zsidó mentalitás és „faji” hajlam. Sőt ilyen, egyes társadalmakban és társadalmi csoportokban bennrejlő hajlamosságok körében tovább keresve annak okát, hogy a magyar társadalom ilyen könnyen rászánta magát a bolsevizmusra, egy tipikus nem-zsidó, hanem keresztény-magyar sajátosságra bukkanunk. A proletárdiktatúra egy olyan államforma, melyben mindenki, kivétel nélkül államhi-

vatalnok. Hogyan nem érzett volna erre, részben talán tudattalan hajlamosságot egy olyan nemzet, melynek nemzeti ideálja az állami hivatal, melynek óriási százalékszámra hivatalnoki Hogy a főhivatalnokok, a hatalmat gyakorló vezérállások birtokosai nem grófok s nem a dzs centri tagjai, hanem zsidó vagy nemzsidó proletárok, ez mérsékelten bánthatta talán az ú. n. fajmagyarságot; mivel azonban éppen ez, statisztikai kimutatások szerint az előbbi uralmak alatt is legerősebben az alrendű hivatalokban volt képviselve, az újnak eme szépség hibája előtt mégis csak szemet hunyt. Hozzávéve ehhez azt a másik, elégszer nem ismételhető bolsevizmus-nemző vétket, mely a nemzet demokrácia el lenes, a munkásság nagy részét az alkotmány „sáncain” kívülhagyó alkotmányában rejtett s ami szintén nem írható a zsidóság számlájára, az 1919. diktatúra egyáltalában nem jelentkezik zsidó bűnként. Egy nagy magyar eltévelyedés volt ez.

A zsidóság és nemzetköziség.

Akik a bolsevizmussal együtt a zsidóságot mint ennek előidézőjét támadják, rendesen ennek a rendszernek leggyűlöletesebb elemeként nemzetellenességét és nemzetköziségét említik s a zsidóságot eme „destruktív” hajlamok hordozójává bélyegzik.

Az a vád a zsidóság ellen, hogy nemzetközi érzelmű, hogy idegen a nemzeti érzéssel szemben, mindenkor felhangzott, különös nyomatékkal azonban a nemzetköziséget alapvető elvvé emelő bolse-

vizmussal kapcsolatban. Alig képzelhető el azonban ellenmondásosabb tartalmú s emellett igaztalanabb célzatú vád.

A nemzeti érzés és nemzetköziség nem ellenkezik egymással s nem zárják ki egymást. Csupán a népámító sovinizmus kedvelt hazugsága egy ilyen ellentét hirdetése. Ha a nemzet egy közös nyelvű, közös kultúrájú, bizonyos múlt és jövőbeli sors-közösségbe egybekapcsolódó embercsoport – már pedig a mai gondolkodás ezt nevezi nemzetnek – miben akadályozná vagy akárcsak csorbítaná egy ilyen közösséghez való tartozást egy olyan szélesebb közösség tudata és átélése, amely valamennyi nemzetre és így az egész emberiségre kiterjed! Amiként az egyén családi érzése nem ellenkezik a szűkebb haza, a szülőváros, az otthon iránt táplált érzéssel, amiként a helyi hazafiság nem kívánja meg a szélesebb, a nemzeti haza iránt érzett közönyt, épp így esztelenség azt állítani, hogy a nemzet az emberi szolidaritás utolsó szava, a legnagyobb összetartó egység, amelyen túlra már a jó hazafi nem lát és melyen túlra nem is igyekszik érzelmileg igazodni. Nyilvánvaló, hogy ennek épp az ellenkezője igaz s az emberiség fejlődési irányzatának megfelelő.

A nemzeti hazák eszményénél való megállás a nemzeteknek temérdek veszélyt nemző öncsonkítása, amin csak a nemzetköziség minél több irányú érvényesülése segíthet. A nemzeti érzés ápolása jogosult a helyi partikulárizmusok, az osztály- és csoport-érdekek elkülönülés! hajlamával szemben;

mint a nemzetköziséggel szembehelyezkedő „szent önzés” ellenben maradiság s csupán azoknak az egyéneknek és csoportoknak az érdeke, akik ebből az elkülönültségből hasznot húznak. Ez az önzés is egy olyan szent, melynek maga-felé hajlik a keze.

Amennyiben tehát a Zsidók nemzetköziek, ez nem gáncsolandó, hanem mint szélesebb értelmi és érzelmi horizont bizonyítéka becses és utánzandó tulajdonság. Különben is nem csak a zsidó felekezeti nemzetközi; sőt azt lehet mondani, hogy a primitív, nemzeti színezetű vallási életet élő ortodox zsidó kevésbé nemzetközi, mint egy minden felekezeti elfogultságtól ment kultúrember, aki nemzeti szolidaritása fölé tudatosan ívelteti az emberiség iránt érzett szolidaritást. A római katolikus és protestáns felekezeti nemzetközi; a katolikus fölött pláne oly központi tekintély uralkodik, mely vallási kérdésekben fenntartás nélküli engedelmességet követel. Csak a kisebbszámú zsidóság nagyobb fokú szétszórtsága, mintegy atomizáltsága a népek kórében s az a nagy fokú üldözés és elnyomás, mely rájuk nehezedik, teszi egyrészt szembezőköbbé, másrészt mélyebben átértetté az ő felekezeti nemzetköziségüket. Az a vád is, hogy a német zsidó közelebb érzi magát a magyar zsidóhoz, mint a német keresztényhez oly mértékben veszi jelentőségét, amily mértékben a német, illetve a magyar zsidók levetnek minden ortodox felekezeti elkülönültséget s németekké, illetve magyarokká válnak, aminek nem kell szükségszerűleg megakadályoznia azt, hogy a felekezeti nemzetköziség helyét érzésvi-

lágukban egy minden felekezeti, sőt leszármazási elemektől ment nemzetköziség, egy tiszta ember-testvériségi érzés foglalja el.

Meddő játék különben is azt találgatni, hogy egy egyénben, melyik érzés: a felekezeti vagy a nemzeti érzés, az általános emberi közösség iránti rokonszenv vagy valami sajátos nemzetközi osztály-szolidaritás vagy végül a hasonló műveltségen alapuló rokonszenv a legerősebb. Valószínű azonban, hogy a nemzeti érzés aligha fog erőssé fejlődni abban az egyénben, akinek hazájában, nemzete körében jogtalanság és szenvedés jut osztályrészül. Minden keleteurópai állam sovínisztái, a magyarok is, váltig panaszolják, hogy a parasztság, amely pedig csak a nemzeti nyelvet beszéli s kultúrájában is teljesen nemzeti, illetve népi, idegen a nemzet nagy céljaival szemben. Az alsóbb, főleg földművelő néposztályok műveletlensége és elnyomottsága eléggé magyarázza ezt a közönyt. Éppen a zsidóság ellenben nem egy nemzet kebelében nyújtja témérdek példáját a nemzeti nyelvhez és kultúrához való ragaszkodásnak oly korszakokban is, amikor a nemzet vagy legalább is a nemzet hatalmasai részéről elnyomásban és üldözésben részesül. A mai határokon belüli és kívüli magyar zsidóság túlnyomó nagyrészének viselkedése a háború utáni években döntő példája ennek a megható jelenségnek.

Részben alap nélküli ráfogás, részben erények is üdvös magssabbrendűségek bűnné és kártevővé hazudása az a keresztényámító híresztelés, hogy a zsidók mindannyian vagy akár csak túlnyomó rész-

ben forradalmárok és hazátlan nemzetköziek. Hogy a XIX. században, a jogilag felszabadult és egyre inkább asszimilálódott zsidók is résztvettek azokban a forradalmi mozgalmakban, melyek e században s a XX-ban is kirobbantak, ezt szociális helyzetük s mindenféle vezéri pozíciókra hivatott egyénekben való nagy bőségük eléggé megmagyarázza. Nemzetköziségük s főleg a f elvilágosodott kultúr-zsidó nemzetközisége pedig, amely különben távolról sem olyan fejlett, mint az antiszemiták hirdetik, üdvös jelenség, mely minden nemzetiségű kereszténynek csak mintául szolgálhat. Szerepelhet e jelenségek létrejöttében végül a messziánizmusnak az a szelleme, amely a zsidó vallásoságot is átlengi s mely mint nemes csapadéka az ősi hitnek megmarad sok olyan zsidó öntudatban is, amely minden vallási hittételtől és szertartás követéstől rég elidegenedett.

E messziánizmus lényege a zsidó vallásban kifejeződött erkölcsi rend uralomrajutásában való hit s az ezért való munkálkodás; egy olyan, minden ember békéjét és testvéries együttélését kívánó rend ez, mely körülbelül minden magasabbrendű vallás erkölcsstani lényege is. Nyilvánvaló, hogy ilyen erkölcsi eszmék unalmát áhítják győzelmi imáikban a zsidók s nem valami politikai uralmat s erőszakon alapuló diadalt.

Ez a világmegváltást és igazságosságot áhító és előmozdító messzianisztikus szellem egyik legfontosabb eleme annak a lelki nemességnek, mely annyi zsidón olykor még az ortodoxzia babonáin és mara-

diságain át is valami különös emberségességgént s velők született érzelmi kiműveltségként ütközik ki. íme: azon a ponton, ahol az utóbbi években a legtöbb támadás és vád éri a zsidóságot, éppen azon a ponton talán a legerősebb!

VI.

A CIONIZMUS.

A tizenkilencedik század vége felé egy az asszimilációval szembenálló mozgalom indult meg a zsidóság kebelében, mely hivatottnak hirdette magát a zsidó-kérdés megoldására. A cionizmus ez! Visszamenni újra Palesztinába az ősi földre, hova kétezer év óta úgyis vissza vágyik minden zsidó szív, ez az alapgondolata ennek az új mozgalomnak, mely különben, mint a legtöbb újság nem teljesen elődtelen, múlt nélküli jelenség. Amilyen ősi, egészen a babiloni fogságig visszavezethető jelenség a zsidóság szétszórodottsága s „számkivettségben” való megmaradási hajlama – hiszen Babilontól) is a zsidóknak csak egy részéé tért vissza régi hazájába – épp oly régi az a vágy és törekvés is, melynek a Jeruzsálembé való visszajutása végcélja. Természetes fejleménye ez annak a nacionalista, lokális szellemű vallásosságnak, mely azt hiszi, hogy istent a legnagyobb eredményességgel egy bizonyos helyen, ebben az esetben Jeruzsálemben lehet imádni. Jeruzsálembé zarándokolni, Jeruzsálembé visszatelepedni, legalább meghalna Jeruzsálemben, ez mindenkor álma volt a galuthzsidók nagyrészének. Ki is lehet mutatni, hogy a századok

folyamán folyton támadtak kisebb-nagyobb mozgalmak, hol olyan fantasztikus, félrajonuló félszélhámósok körül, mint a 17. századbeli Szabbaitai Cewi, hol realisabb alapon, mint amilyen pl. Nászi József, a nakszoszi herceg kísérlete volt, melyek a zsidóságnak Palesztinába való visszatérését és ott a zsidó állam újjáépítését célozták. De benne él a cionista gondolat a zsidó és zsidókról szóló irodalom jelentős részében is; ebből a szempontból elég D'Izraeli regényeire rámutatni.

Herzl fellépése

A régi, de inkább lappangó gondolat azonban hatalmas lángra lobbant és szellemi vagy inkább érzelmi tűzvészként terjedt el a zsidóságban Herzl Tivadar fellépése nyomán. Ez a szellemes bécsi író és újságíró, aki annyira ment volt minden fantasztikumtól és fellengősségtől, amennyire a Neue Freie Presse párisi tudósítójának mentnek lennie illik, a Dreyfus-ügy folyamán szerzett benyomásai következtében a zsidóságot megváltani igyekvő prófétának csapott fel és egy „Der Judenstaat” című könyv formájában beleröpítette a szenvedő zsidóság éjszakájába az új honalapítás gondolatának rakétáját. A Dreyfus-ügy, amely a francia nacionalista és klerikális demagógiának alkalmat szolgáltatott egy antiszemita tömegszításra, mely azonban mégis Dreyfus rehabilitációjával és az igazság győzelmével végződött, azt a hitet vagy inkább hangulatot ébresztette Herzl érzékeny kedély világban, hogy a zsidók európai hazájukban nem találhatják meg igazi otthonukat és

így nincs sürgősebb tennivalójuk, mint az ősi földre való visszatérés. A Juden-staat Herzl szániára kiröpítésekor valószínűleg csak egy nagy távlatot nyitó szellemi sziporka, egy bűvösfényű rakéta volt, sikere azonban oly nagy lett, az ősi hazába való visszatérés e könyvben felidézett gondolata különösen a túrhetetlenül nyomorgó keleti zsidók tömegeiben oly nagy visszhangot ébresztett, hogy végül is Herzl e gondolat komoly apostolává szegődött, egész további életét tette fel reá és hatalmas népcselekvéssé szervezte a cionizmust. Az első cionista kongresszus, mely 1897-ben Baselben ülésezett, kimondta, hogy a mozgalom célja a „zsidóság számára Palesztinában közjogiilag biztosított otthont teremteni.” Emez első kongresszus óta egyre többen csatlakoztak a mozgalomhoz, úgyhogy ma már híveinek száma százazrekre megy, későbbi kongresszusokon részletes programokat dolgoztak ki és végül a világháború végén a cionisták előtt a közeli beteljesülés káprázatos képe jelent meg: a világháborút követő elrendezkedéseket intéző legfelsőbb tanács elhatározta, hogy a Törökországra vonatkozó intézkedések közé beveszi Balfour angol külügyminiszter 1917-ben tett nyilatkozatait, mely megígérte, hogy Anglia el ő fogja segíteni a zsidóság Palesztinában való letelepedését és itt egy önálló zsidó állam megalapítását. Hogy három évtizednyi küzdelem után a közeli beteljesedés így egyszerre biztosítottnak lássék – oly váratlan fordulat volt ez, mely méltán ejtette mámorba a regényességre és ekszaltációra úgyis haj-

lanos keleti zsidóságot. S e váratlan siker nyomán a zsidóság oly rétegei is, melyek eddig mit sem törődtek ezzel a mozgalommal, szembekerültek azzal a kérdéssel: üdvös és helyes törekvés-e a cionizmus, csatlakozni kell-e hozzá, vagy megtagadni?

A cionizmus vádja az asszimiláció ellen.

A cionizmus tulajdonképpen két nagy feladatot tűz maga elé, melyeknek megvalósítása áthatja és segíti egymást: felébreszteni a zsidóban a nemzeti érzést és a feltámadt zsidó nemzet hazájává tenni az egykori zsidó hazát, Palesztinát. Felvetődik tehát itt a zsidó nemzetiség kérdése. A vallási ortodokszia gubójába beszövődött zsidó számára nem is probléma az, hogy ő milyen nemzetiségű, mert hiszen fogalma sincs arról, hogy mit jelent mai értelemben a nemzeti jelleg s természetesnek tartj? hogyha ő valamely nemzethez tartozik, úgy ez csak a zsidó lehet. Mihelyt azonban kilépett a zsidó ebből a középkorból s részesévé válik a mai kultúrának, mely eléje egy bizonyos nemzet, a francia vagy német vagy magyar nemzet sajátos árnyalatú kultúrájaként lép, akkor felvetődik számára az a kérdés, hogy hozzátartozik-e valamelyikhez nem-nemzetek közül. A középeurópai és nyugateurópai zsidók óriási többsége igenlő szellemben felel orrá a kérdésre és vagy felekezetenküli vagy zsidó felekezeti franciának vagy németnek vagy magyarnak vallja magát. A cionizmus szerint a nyugati zsidóságnak ez az állásfoglalása nagy tévedés s Mendelssohn Mózes, a zsidóságnak

harmadik nagy Mózes, akitől a „zsidó felekezetű német” koncepciója származik, melynek alapján kialakult a zsidó felekezetű magyar vagy zsidó felekezetű francia fogalmazása álláspont, helytelen, sőt végzetes irányba terelte népét. A cionisták szerint az emancipált zsidóságnak nem kellett volna a környező nemzetekbe nyelvileg és művelődésileg beolvadni, kívánni és kivívni a teljes társadalmi és érzelmi befogadást, mert ez végül a zsidó jelleg feladására és a teljes elmerülésre vezet, hanem inkább önálló nemzetté kellett volna kibontakozniok. Mert szerintük ezt a teljes társadalmi és érzelmi befogadást úgyszólván hiába remélik; a nemzetek idegennek tekintik továbbra is a zsidót, aki így önmagában meghasonlik és a felemáság érzelmével lelkében megtűrt lényé hanyatlak. Azt hiszem az asszimilációról szóló fejezetben már eléggé megvilágítottam és megfelelő jelentőségükre szállítottam le azokat a kételyeket és elégedetlenségeket, melyekkel a zsidóság beolvadásának vagy helyesebben szólva a zsidók és nemzsidók összekeveredésének folyamatát mindkét oldalon kísérte. Fölösleges tehát most újólá részleteznem, mennyire türelmetlen és kicsinyes az az álláspont, mely egy alig másfél-száz éves fejlődést tévedésnek minősít tisztán azért, mert ez nem pergett le holmi programmszerű pontossággal, minden visszásságtól, súrlódástól menten. Mivel azonban a cionisták olyan kicsinylően nyilatkoznak az asszimiláció eredményeiről s elhibázottnak tartják azt az irányt, melyen ez halad, nem lesz érdektelen

megvizsgálni, vajjon milyen reményekkel kecsegtet az ő programjuk, vajjon a zsidóság nemzeté proklamálása, illetve ezzé fejlesztése olyan reális és esélydús vállalkozás-e, melynek megvalósítását a másfélszáz év óta állítólag tévelygő kultúrzsídóságának s a körülbelül ezer év óta tisztán vallási törvények (közé zárkózott ortodoksz zsidóságnak megkísérelnie érdemes.

Zsidóság és nemzetiség.

Tagadhatatlan, hogy bár a nemzet szó a nemzéből származik, ma már egyetlen nemzetet sem lehet holmi kiszélesedett családként, mint egy emberpár elszaporodott utódait fogni fel. Sőt minél népesebb, fejlettebb és kultúráltabb egy nemzet, annál nyilvánvalóbb a cáfolata ennek a felfogásnak. Dőreség tehát a cionisták törekvése az állítólag létező zsidó vér-közösséget, mivel ezt fajjá, sőt t assza minősíteni nem lehet, nemzeté minősítő tulajdonságként hasznosítani. Ha azok a zsidók körében gyakran előforduló testi és lelki közös tulajdonságok, melyeket zsidó jelleg- és jellemvonásoknak lehet nevezni, nem elegendők ahhoz, hogy zsidó rasszról beszélhessünk, meg sokkal kevésbé szogálhatnak azok alapul egy az összzsidóságot magábafoglaló nemzet proklamálásához. Mert hisz már jeleztem, hogy a fajnak, a rassznak s általában az antropológiai szempontból megállapított csoportoknak a nemzeti, vagy felekezeti csoportosulásokhoz semmi vagy körülbelül semmi közük sincs. Azt vizsgálva ellenben, hogy a kétségtelenül

nemzetnek elismert közösségeket, a franciákat, az angolok; t. a németeket mi teszi nemzetté, felsorakoznak a következő alkotó elemek: a zárt területen való együttlakás, a közös nyelv, közös sajtós kultúra, közös szokások és erkölcsök, a közös múltból fakadó hagyományok és emlékek és a közös jövője irányuló remények és aggodalmak. Bizonyos, hogy nem minden nemzeti közösség szövődik üsző eme szálak mindenkéből. Van nemzet, melyben egyik vagy másik hiányzik vagy csak kezdetleges formában van jelen. Az alkotó elemek nagy számának, főleg az elsőnek, a legfontosabbnak jelenléte azonban okvetlenül szükséges ahhoz, hogy nemzetről lehessen szó.

Nos, miután eme meghatározás folytán világossá lett a nemzet szó értelme, felvetődik az a kérdés, hogy lehet-e mondani, hogy a zsidóság nemzet? Azt hiszem, még a legelszántabb cionista sem merne erre igennel felelni. Zárt együttlakásról ennél a legszétszórtabb embercsoportnál igazán nem lehet szó. A zsidóság nagy része törmelékekben, sőt egyenesen atomizálva él: óriási területeken, egy-két ezres, sőt százas csoportokba széthintve nagyobb nemzsidó tömegekben. Egyazon nyelven sem beszél az összzsidóság; sőt ellenkezőleg ősi jellemző tulajdonsága a zsidóságnak, hogy majdnem mindig átveszi annak a nemzetnek a nyelvét, melynek körében él; a héber hármad félezer éve holt nyelv s eltekintve az újabb kísérletektől, melyek elevenné és a zsidó tömegek közlekedési nyelvévé szeretnék tenni, nagyjában olyan viszonyban van a zsidósággal,

mint volt a latin a középkori tömegekkel: a tudósok nyelve. Köti-e össze közös sajátos kultúra az összzsidóságot kulturális közösséggé? Amennyire a vallás kultúrát jelent és amennyire a zsidóság vallásos, igen. Ez azonban nagyon kevés ahhoz hogy az egész zsidó emberiségre boruló zsidó kultúráról beszélni lehessen. Olyan értelmű és olyan fejlettségű sajátos kultúrája, mint amilyen az európai-amerikai fehér emberiségé, nincs az összzsidóságnak és még azt sem lehet mondani, hogy a zsidóság, amely ennek a kultúrának részese és gazdagítója, egy olyan külön válfaját teremtette volna meg ennek a nemzetközi kultúrának, mint amilyen a francia vagy angol vagy a német kultúra. Hogy mindenütt ahol zsidó csoportok vagy egyének hozzájárulnak a kultúra gazdagításához, – s mily sok helyen járulnak hozzá!–szociológiai és lélektani analízissel ki lehet mutatni a sajátos zsidó lélek színező hatását, ez kétségtelen. Ez azonban legtöbbször a zsidó egyedek működésének eredménye, olykor kisebb zsidó közösségeké, de nem a zsidóságnak, mint egésznek szülotle. Zsidó nemzeti kultúra tehát, mely úgy viszonylanék az összzsidósághoz, mint pld. a német kultúra a németséghez, nincs. A nemzetiségnek legdöntőbb kellékeit, a nyelvet és a kultúráit tehát nélkülözi az összzsidóság. Hagy állunk végül a közös szokásokkal és alkotásokkal, a közös múltból fakadó hagyományokkal és emlékekkel? Itt megint azt lehet mondani, hogy amennyiben mindez közvetlenül vallási természetű, amennyiben vallási szo-

kás és erkölcs, vallási hagyomány és vallási emlék, annyiban lehetnek ezek közösek a földkerekségének összes vallásos zsidóinál. A népéletnek minden a valláson túllépő idevonatkozó jelenségei azonban a különböző országokban lakó zsidóknál különbözők. Öltözködés, lakás, életmód mind különbözők, ami természetes is, mert hisz mindez az éghajlat, a gazdasági viszonyok és a lokális művelődési körülmények függvénye.

Az összzsidóság tehát határozottan nem nemzet. Az azonban, hogy a zsidóság nem nemzet, néni jelenti még azt, hogy egyáltalában nincs zsidókból álló nemzetféle alakulás. A zsidóság legnagyobb tömegben együttélő halmazát, azt az öt-hat milliót nézve, mely Lengyel, Litván és Oroszországban, benyúlva egész Romániába és a magyar felvidékre, terjeszkedik, ezt az úgynevezett keleti zsidóságot vizsgálva meg a nemzet fogalmának szempontjából, rájövünk arra, hogy itt egy, ha nem is kész, de (kezdődő vagy újrafeltámadó nemzettel állunk szemben. Ez a meglehetősen zárt egységben együttélő több millió ember egyazon nyelvet beszél, bír sajátos kultúrával, mely az irodalom és a művészet terén eléggé gazdag termelésre hivatkozhatik, végül pedig sajátos népszokások, különleges erkölcsök is hozzájárulnak ahhoz, hogy egy rendes nemzeti élethez legalább is hasonlóná tegye a közösségüket. Igaz, hogy a nyelvük nem a héber, – bár újabban ez is kezd köztük terjedni, – hanem a jidis, ez a héber és szláv szavakkal átszótt középkori német tájszólás, de végre is ez az általánosan elter-

jedt szellemi közlekedési eszközük. Nem a legfejlettebb, leggazdagabban kialakult nemzet a keleti zsidóság, némi jóakarattal azonban igenis lehet mondani azt, hogy itt a Visztula tájékán valami zsidó nemzetféle él.

A cionisták azonban nem erre a jidisnyelvű zsidóságra gondolnak, mikor nemzetté minősítik a keleti és nyugati zsidóságot, hanem egy hébernyelvű, a keleti és nyugati zsidóságot egyaránt egybefoglaló nemzeti közösségre – amit, azonban, a jelenben nem lévén még ezután kell életrekelteni. Ennek a nemzetnek lenne hazája és egyben az egész zsidóság kulturális gócpontja az újonnan felépítendő Palesztina. Különösen a háború után Kelet-Európában voltak jelentős tünetei az ilyen értelmű agitációnak. Az osztrák-magyar monarchia utódállamainak az ortodoksziából kinőtt, de a környező nemzetekkel még össze nem nőtt, avagy az újonnan alakult államok uralkodó nemzete által rossz szemmel nézett nemzetiségű zsidói egy kényszerhelyzetből kivezető útnak tekintették a cionistaságra való áttérést. Sok asszimilált magyar zsidó számára az utódállambeli törvények, főleg a gyermekek iskoláztatására vonatkozók, nehézzé tették a magyar nemzetiség mellett való megmaradás nyílt vállalását, azt ellenben, hogy zsidó nemzetiségűnek vallja magát s gyermekeit héber iskolába járassa, lehetővé tette, így tehát, egy különben azóta enyhült politikai nyomás kedvezett a cionista nacionalista agitációnak s ez valóban életre is keltett szinte máról-holnapra zsidó

nemzetüvé vedlett, héberül beszélő zsidókat. Én azonban csak egy immár elfolyó dagály volt. Nagyon valószínűtlen is, hogy az asszimiláció terén már jelentősen előrehaladt, franciává, németté, cseh-vé, vagy magyarrá lett zsidók bármiféle cionista agitáció hatása alatt tömegesen és tartósan hébernyelvű zsidókká alakuljanak át. Ami nem is volna kívánatos, már csak az emberiség egyik átkának, a nyelvi sokféleségnek eme új alakulás nyomán támadó súlyosbodása miatt sem.

Palesztina felépítése.

Ez a mozgalom azonban nemcsak a nemzeti érzést akarja az összzsidóságban életre ébreszteni, de fel is akarja építeni a palesztínai zsidó államot és minél több zsidót idetelepíteni. Valami rokonhöz az utóbbi gondolatban kétségtelenül van széles zsidó tömegek lelkében ott él valóban a sóvárgás Cion után és a keleti zsidóság nagy részének helyzete valóban tűrhetetlen. Miért ne valósuljon meg a nyomorgó tömegek évezredek álma, miért ne találjanak ezek új otthon a régi hazában! Így, emberbaráti mozgalomnak fogva fel a cionizmust, nem lehet tőle megtagadni a rokonszenvet. Itt is felvetődhetik ugyan és fel is vetődött már az a kérdés, hogy nem volna-e alkalmasabb más, a gazdasági és kulturális fejlődésre több reményt nyújtó területre telepíteni a mai otthonukban boldogulni nem tudó zsidókat? A Palesztina-gondolat faszcináló ereje azonban oly nagy, hogy minden más irányú kísérletet, Hirsch báró argentiniai telepítéseit, az Uganda-tervet s Cyprus

zsidókkal való benépesítésének tervét is kitérte a zsidó nép érdeklődési köréből és így a legtöbbet csődbe is juttatta. Persze ez még nem jelenti azt, hogy Palesztina feltámadását, pláne abban a fényben és jelentőségben, ahogy ezt ígérgetik, meg lehet majd valósítani. Jellemző erre az egész törekvésre, hogy egy vallási ábránd megvalósítását tűzte ki céljául. Érthető tehát, hogy sok a fantasztikum és kalandosság benne. Palesztina egy kis ország, harmincezer négyzetkilóméter nagyságú terület, kilenc-tizedrészben műveletlen földdel és oly szélességi fokok alatti fekvéssel, melyek a mai értelemben vett kultúra létrejöttére almás éghajlati viszonyok legszélső határát jelenti. Bár harminc év óta folyik az intenzív cionista agitáció, mely a Balfour-féle deklaráció óta egy valóságos vándorlási lázra támaszkodhatott, mégis ma, illetve a legújabb, az 1924-ről való adatokat közlő Kreppel-féle statisztika szerint egész Palesztinában 73.000, nagyon optimisztikusan számolva 120-ezer zsidó van; azaz legjobb esetben alig félannyi mint most Budapesten.

És ezek is nagyobb részt Jerzsáleben, a fővárosban telepedtek le, azaz a zsidóságnak nagyobb része itt is városi életet akar élni és nem nagyon hajlamos a földműves foglalkozáshoz való visszatérésre, aminek elősegítése pedig a cionistáknak egyik fontos programmpontja. Pedig éppen e szempontból égető volna, valami szembeszökő siker kimutatása. Egyik fő elerőtlenítője minden cionista agitáció hatásának s egyik legfőbb érv a

palesztínai zsidó állam telepíthetősége ellen a zsidóság megrögzött városlakó természete. Az kétségtelen tény, hogy a régi városlakónak igen csekély hajlama van a paraszttá való visszafejlődéshez. Már pedig a mai Palesztinában egyelőre a szónak legridegebb értelmében vett paraszti munkára van szükség, mert a mai abszolút kezdetleges állapotból egyszerre átmenni holmi magasabbrendű, csak gépekkel és tudományos módszerekkel dolgozó eszményi földművelésbe, még akkor sem volna lehetséges, ha az ehhez szükséges anyagi eszközök együtt volnának. Igaz, vannak Palesztinában szépen működő földművestelepek is. De ezek a lakosság oly kib részét alkotják, hogy még a palesztínai cionista zsidóság összességét sem fosztják meg városlakó jellegétől.

És itt van végül a palesztínai terv legkényesebb oldala. Palesztinának jelenleg harminc évi aigitáció után optimista statisztika szerint százhúsz-ezer zsidó és hétszázezer arab lakosa van. Egy másik szintén zsidó, de nem cionista statisztika szerint a zsidók a lakosságnak csak egytizedét alkotják. Kétségtelen tehát, hogy az arabokkal szemben a zsidóság elenyésző kisebbség. Hozzájárul ehhez az is, hogy az arab határozott ellenséges érzelmekkel viseltetik a zsidókkal szemben, akiket betolakodóknak tekint. Bizonyos, hogy ebben az állás foglalásban nagy szerepe van az arabok tudatlanságának, mert hisz kétségtelen, hogy a zsidó gyarmatosítás az országnak nagy hasznot hajtott. De mindegy, a feszültség fennáll és azok a pánarab moz-

galmak, melyek a Dél-Arábiától Örményországig terjedő területnek arab főuralom alatt való újjászervezésére törekednek, egyáltalában nem kecsagetnek e feszültség enyhülésének reményével, különösen, ha a zsidó bevándorlás oly arányokban fog folyni, mint amilyen ugyan nem valószínű, de amilyent a cionisták élőkorbácsolni szeretnék. Hogy mennyi erőszakoltság rejlik abban a tervben, mely Palesztinát máról-holnapra zsidó országgá akarja átalakítani, azt kimerítően bizonyítja egyetlen példa. Nagybritánia az új alakulás protektora többek között beígérte Palesztina politikai életének demokratikus és parlamentáris megszervezését, amit már csak az arab törekvések ellensúlyozása miatt is meg kell tennie. És mit szoltak ehhez az angolokkal különben a legjobb egyetértésben cselekvő cionisták? Nagynevű vezérük, a különben ragyogó elméjű és tollú Nordau Miksa, akinek azonban a cionista vezérség nem a legszerencsésebb szellemi tevékenysége volt, kifejtette egy cikkben, hogy Palesztinában veszélyes volna mindaddig a demokratikus rendszert behozni, amíg a jelenleg elenyésző kisebbséget alkotó zsidóság a bevándorlás folytán többséggé nem dagadt. Hivatkozik a nagy író ebben az írásában arra, hogy amikor a világháború folyamán felvetődött az a terv, hogy népszavazásra bízzák a döntést Elzász-Lotaringia hovatartozása fölött, a franciák kikötötték azoknak az elzász-lotaringiaknak a szavazati jogát is, akik ötven év előtt hagyták el hazájukat. Épp így be kell várni Nordau szerint Palesztina politikai berende-

zöinek ama zsidók utódainak a véleménynyilvánítását, akiknek apái ezelőtt kétezer évvel vagy régebben szakadtak el a Jordán mellől s akik őseik hőnaira, de talán csak a jövő évtizedek folyamán vissza fognak térni. Tehát Palesztina mai népe várjon a maga jogainak érvényesítésével addig, amíg elég zsidó gyűlt egybe ahhoz, hogy a lakosság többsége zsidó legyen. És mindez azon az alapon, hogy kétezer évvel ezelőtt ezen a területen zsidó állam volt. Íme ilyen erőszakos antidemokratikus álláspontra tévelyedik még egy olyan igazságos és mély elme is, mint Nondau, ha ráereszkedik a cionista fantasz-tikum lejtőjére!

Mindent összefoglalva: a cionizmus csírájában és kiindulási pontjaiban egy rokonszenves mozgalom. Hazát teremteni és ezzel együtt anyagi és lelki boldogulást biztosítani azoknak a zsidóknak, akik jelenlegi tartózkodási helyükön szenvednek és kilátástalannak tartják életüket és mivel a zsidó lélek különösen reagál egy Palesztinában alakulandó haza gondolatára, tehát itt az ősök földjén valószínű meg ezt a tervet – helyes és szép gondolat! – Nemkülöbön rokonszenves a mozgalom legalján szunnyadó az az alapérzés is, hogy a zsidónak nincs oka szégyelni származását, hogy a gerinces, bátor hitvallás a zsidó származás mellett egy erkölcsi értékkel gazdagítja a világot. Dőreség volna azonban akár magát a cionista gondolatot, akár az érte folyó agitáció eddigi eredményeit túlbecsülni. Egy-kétszázezer zsidó mindenáron egy hébernyelvű zsidó nemzetté akarja magát az ortodoksziából tel-

tornászni s az asszimilációból kitornászni; nem baj; nem örvendetes jelenség ez ugyan, mert úgylis túl sok nyelv és nemzet léte bonyolítja már is az emberiség fejlődésének problémáit. Kétségtelen azonban, hogy se ez a gondolat nem olyan nagy-szerű, és az érte folyó agitáció sikerei, akár az európai és amerikai, hogy a palesztinai eredmények után ítéljük, nem olyan jelentősek, hogy a zsidóság miatta lemondhatnia az asszimiláció gondolatáról. S valóban azalatt, amíg a vallási fanatizmus és világagitáció hatása alatt a zsidóság e zárna Palesztinában ötvenezerrel optimista számítás szerint százhúszezerre növekedett, az Észak-Amerikai Egyesült Államokban kilencszázharminchét ezerről három millió hatszáz ezerre szaporodott. Ma az Atlanti óceánon túli nagy köztársaság a földkerekségnek legnagyobb zsidó lakosságú állama.

Az igazi Cion, az új Cion Amerika. Hiába minden ősi vallási fanatizmus vagy újsütetű zsidó nacionalista agitáció, a zsidó tömegek, még azok a zsidók is, akik lelkük mélyén érzik ezt a fanatizmust s kedvtelve hallgatják az elkülönülésnek modernizált tanát, az európai fehér emberiség nagy áramlását követik s az európai kultúrával, melynek részeseivé lettek, átkelnek az óceánon. Ez is bizonyosága annak, hogy a zsidók túlemelkedtek vallásuk betűszerinti értelmén, mely igen is visszasóvárogatja őket vicinális hazájukba s követik gazdasági ösztönüket s kulturális hajlamaikat. S ezeknek sokkal dúsabb kielégülést

is ígér az északi és a déli Amerika természeti kincsekben gazdag s az emberi együttműködés dús szövevényeivel borított világa, mint a kopár, kiszűrt s az új, cionista művekkel inkább csak feldíszített civilizációja Palesztina. Itt, a földkerekségének eddig legtökéletesebb nép-olvasztó tégegyében, – nem élettani értelemben vett olvasztóműhelyben, mert ilyen nemes – de ebben a szociális olvasztótégelyben, megint csak az asszimiláció útja nyílik a zsidóság elé. S ez az út az Unió és a többi amerikai állam szabad hagyományaihoz méltóan szelesebbnek és göröngytelenebbnek ígérkezik, mint az európai. Zavartalanul ez az asszimiláció se fog lezajlani, az ortodoksia hátráltatni fogja itt is. De már az a tény, hogy a zsidóság áramlásának főága ide ömlik s Palesztinába csak kis erek szivárognak, bizonyítja, hogy a zsidóság az asszimilációt akarja.

AZ ANTISZEMITIZMUS.

Az antiszemitizmus olyan mozgalom s olyan éizület, melynek már a neve is hamis. Ez a név a zsidóellenességet akarja megjelölni, a zsidók azonban nem szemiták. A szemitaság egy nyelvészeti szempontból folyó megállapítás és oly népek tulajdonsága, melyek szemita nyelveket beidéinek. Ilyenek az arabok, egyes szíriai népek, iyeneik voltak egykor a héberék, a mai zsidók óriási többsége elleniben nem. Ez ugyanis, a keleti és nyugati zsidóság egyaránt árosául, lengyelül, jiddisül, németül, franciául, angolul vagy más indoeurópai nyelveken beszél és épp ezért nyelvészeti szempontból maga is indoeurópai. Csak elenyésző kis része a zsidóságnak használja köznapi közlekedési eszközül a szemita héber nyelvet. Mivel pedig az antiszemitizimus nem fordul a szemita arabok vagy más szemita nyelveket beszélő népek ellen, hanem csupán az indóeurópai nyelven beszélő zsidók ellen, épp ezért hamis már maga az elnevezése is. Abból az időből származik ez a név, amikor még a népek leszármazási osztályozását nyelvi rokonság alapján ejtették meg s mivel a zsidók egykor egy szemita nyelvet beszéltek, tehát őket ma-

gukat is szemitákká minősítették. Ma tudjuk, hogy a nyelv és a rassz közt csak távoli összefüggés van s ezzel nyilvánvalóvá is válik az antiszemitizmus szóban rejlő egész visszásság.

A név azonban csak másodrendű jelentőségű. A hamis, azaz ebben az esetben elavult címzés alatt azért meghúzódhatnak nemes érzelmek és helyes célzatú mozgalmak is. Az antiszemitizmus azonban, ha nem is mindig tudatosan gonosz indulatból fakad, általánosságban mindenesetre az emberiség műveletlen és erkölcsileg silányabb elemeinek évezredes tévedéseiből táplálkozik. Nem mondom ezzel azt, hogy minden vád, ami a zsidóság ellen valaha elhangzott, téves, még kevésbé azt, hogy a zsidóság folttalan mártírként vonul át a történelmen, tagjain az ártatlanság hófehér köpenyével. Nem, bár a mártír jelleg megilleti a zsidóságot, ez nem jelenti azt, hogy büntelen s minden vád, amit ellene hangoztatnak, igaztalan. Csak éppen az a helyzet, hogy a vádak nagy része hamis, továbbá, hogy ami miatt a zsidóságot jogosan vádolhatnák, például vallási szokásainak maradisága, azt is hamisan és túlzóan tárják fel s főleg hogy azok a vádak, melyeket az antiszemitizmus legújabbán hangoztat, az u. i. faji antiszemitizmus vádjai, tökéletesen visszás badarságok.

Antiszemita vádak

Mert az antiszemitizmus arca egyre változik, a szerint, hogy a századok folyamán ez vagy az a vád nyomja rá jellemző bélyegét. Magasról nézve

ezt a változást, azt tehet mondani, hogy a régebbi antiszemitizmus mistikusan ostoba volt, az újabb fontoskodva tudatlan; a régebbi végcélként a zsidók legyilkolására törekedett, az újabb a zsidók kifosztására. Persze csupán az arányok változtak: ma is, főleg keleti országokban járja a misztikus antiszemitizmus és a zsidók gyilkolása; egy bizonyos eltolódás, az antiszemitizmus némi megszelídülése azonban megállapítható. A vérvád például ma már félig-meddig kultúrált országokban nem igen hangzik el. Pedig évszázadokon át ez volt az antiszemita vád-ária, magas c-je. Már az ókorban felhangzott, egy Apion nevű görög író ismerteti is; lényege az, hogy a zsidók kovásztalan kenyерüket általuk leölt nemzsidó-gyermekek vérével sütik. A tömeg butasága s a kétségtelen sok különöséggel telített zsidó vallás idegenszerúsége aztán nagyon kedvelté tette ezt a vádat, mely évezredekken át vándorolt s minduntalan felbukkant mindig alkalmat szolgálva a zsidók üldözésére és legyilkolására. Igaz, hogy több császár és pápa felszólalt ellene, igaz, hogy soha egyetlen esetben rá nem bizonyult a zsidóság még egy kis csoportjára sem, hogy ilyesmihez akár csak hasonló cselekedetett hajtott volna végre, mégis ei? a vád sokáig tartotta magát.

De ha némileg kultúrált országokban, ma már nincs is esélye a sikerre ennek a mesének, akad azért még elég abszurd és igazságtalan vád a zsidóság ellen. Ezek közül néhány tartalmilag egészen hazug, néhány pedig valamely valóságban meg-

történt tény igazságtalan általánosítása. Azt, hogy a zsidók ölték meg Jézust, még ha el is fogadjuk, hogy nem a Palesztinában Jézus idejében a főhatóságot gyakorló rómaiak, hanem az akkori zsidók felelősek e különben történelmileg egészen homályos háttérű cselekedetért, teljes esztelenség a mai zsidóknak róni fel. Ki felelős azért, amit állítólagos ősei kétezzer év előtt tettek? Az ilyen vádak is: hogy a zsidók nem ismerték el Jézust megváltónak, s hogy még mindég várják a messiást, azzal a célzattal, amellyel elhangzanak, szintén esztlenségek. Nemcsak a zsidók, de a szabadgondolkodók és a mohamedánok, a budhisták és általában a nemhívő keresztények és a nemkeresztények sem ismerik el oly értelemben Jézust, hogy ő isteni származású megváltó volna, pedig ezeknek nagy része él ma hívő keresztényekkel szoros együttműködésben és még sem részesül e hitetlensége miatt üldözésben. A zsidók messiásvárása, e közvetett Krisztus-tagadás, szintén olyasvalami, amit csak a legkorlátoltabb felekezeti elfogultság róhat fel nekik. S itt van még a többi unos-úntalan emlegetett vád: a zsidó görgről szóló, amely görög abból a hitből táplálkoznék, hogy a zsidó külön ember, mint a többi, sőt hogy csak a zsidó ember; a zsidók erkölcsi alsórendűségét hangoztató, mely a zsidó sikerek egyedüli magyarázata volna; a zsidó türelmetlenséget, konzervativizmust s ezzel ellentétben a forradalmiságot felhozó; a hatalom előtt való szolgálai megalázkodást, az elnyomott nép iránti közönyt hirdető; a haszonlesésről, a nemzsidókkal

hiszemben vallott amoralizmisról, a csalárdságról, a gyávaságról szólnak; az a vád továbbá, hogy a zsidó tisztátalan, rosszszagú; hogy nem tisztel semmi tekintélyt; hogy nem eredeti s csak utánozni tud; hogy sohase lángész, legfeljebb csak tehetség; hogy hazafiatlan, nemzetközi, nem akar katonászkodni s nem szereti a testi inunkat; hogy rossz modorú, ónhitt, nem tiszteli a nőt, hogy fényűző, kéjvágó és csapodár.

Cáfolatok és helyesbítések

Gyorsan igyekeztem leperegtetni ezt a bizarr vádsorozatot, melynek legnagyobb része nyilvánvaló igazságtalanság, melyek közül igen sok különben meg is cáfolja egymást, nem egy vaskos általánosítás csupán, néhány pedig helytálló ugyan, de a zsidóságnak inkább dicsősége, mint szégyene. Nem fogom most ezeket a vádakot sorra cáfolni; könyvem a maga egészében úgymint elvégzi ezt a munkát, ott természetesen és annyiban, ahol és amennyiben a vádak igazságtalanok. Az eddigi fejezetek során e munkának jelentős részét már el is végeztem. Csak néhány jellegzetesebb és igen gyakran szereplő vádról akarok megemlékezni. Már jeleztem, hogy a zsidóság valóban mai, életani értelemben is egy kiválasztott nép. Ez nem jeleníti azt, hogy a legutolsó litván koldus becsesebb tény, mint egy nagy keresztény tudós, de azt igen is hogy átlag véve és a mai kultúra szempontjából nézve, mely az észet s a céltudatos cselekvőképessé-

get kiváló tehetségeket tartja, a zsidóság színvonalát magasabb, mint a többi emberiségé. Ha ennek tudata zsidó göggé fajul, ez persze megrovandó; ilyesminek a mása ott van azonban az angol-szászok, meg a franciák és a németek gondolkodásmódjában is, akik mind az emberiség csúcs-népének tartják magukat. Az a kicsinylés, amellyel az amerikaiak nagy része, különben nem egészen indokolatlanul, az európaiakról nyilatkozik vagy amely az angolok „kontinentális népek” kifejezésében benne cseng és végül a német mondás „an dem deutschen Wesen wird die Welt genesen” eléggé igazolja ezt.

A zsidók bűnözéséről és nemi erkölcséről szólva, megvilágítottam már azt a kérdést, hogy lehet-e a zsidók erkölcsi alsórendűségéről beszélni. Állítólagos forradalmiságukról is szóltam már. Ennek a vádnak általános jogosultsága ellen szól különben az a másik vád, hogy zsidók mindig a fejedelemmel, az uralkodó osztállyal és általában a hatalommal tartanak.

A valóság az, hogy asszimilálatlan, maradi ortodoks zsidóság, amely idegennek tekinti magát e nép közt, melyek őt is idegennek tekintik, természetesen eme idegen voltánál fogva meghajlik a hatalom előtt s tartózkodik ennek kritikájától, a emancipált, asszimilált zsidó ellenben eszességénél fogva s annak tudatában, hogy saját felszabadítását is a haladási eszméknek köszönheti, hajlamos a társadalomátalakító cselekvésekre. Tehát ha van is a hatalom előtt szolgáló megalázkodó zsidó s szél-

sőségesen haladó szellemű szintén van, az egész zsidóságról nem lehet sem azt mondani, hogy túlzótan szolgálai hajlamú sem azt, hogy felforgató.

A haszonlesés vádja.

Köteggé foglalhatók össze azok a vádak, amelyek a zsidók haszonleső természetét emelik ki. Mivel a zsidók, ha nem is mindig, de körülbelül a középkor második fele óta egész az emancipációig túlnyomó részt kereskedelemmel foglalkoztak s mivel a kereskedelem lényege a forgatott áru haszonnal tetézett továbbadása, tehát valóban évszázadok óta igen sok zsidó igyekezett mindenféle módon hasznot szerezni. Dőreség volna állítani, hogy a zsidók túlságosan idegenkednek az anyagi eredményektől, a vagyonszerzéstől s a vagyonuk minél jövedelmezőbb forgatásától és kiaknázásától. Kérdés csupán az, hogy ez egy nem kommunista, magántermelésen alapuló társadalomban hiba-e! A magán vagyonon alapuló, sőt a kezdő szocialista társadalmaknak vezérelve „de chacun selon ses capacités, a chacun selon ses oeuvres”, mindenki fejtse ki képességeit s részesüljön a teljesítményeinek megfelelő ellenértékben. Mivel azonban ezt az ellenértéket pontosan kiszámítani nem lehet, tehát ezekben a társadalmakban általánosan elfogadott elvé váll: minél kevesebb erőfeszítéssel, minél több pénzt szerezni. Kezdve a napszámostól fel az ezerholdas földbirtokosig vagy a nagybankárig a legtöbb ember ezt vallja. Ez pedig haszonlesés, haszonhajszó-

lás. Kétségtelen, hogy a kereskedelem terén ezt az elvet nagyobb eredménnyel lehet alkalmazni, mint például az alantas testi munkák terén; de viszont a zsidókat, akiket különben egyes antropológusok szerint rassz-sajátságaiik egyenesen a kereskedői pályára utalnak, az is tette túlnyomó részt kereskedőkké, hogy a középkor közepe táján a földművelésből, ipariból s a felsőbb „úri” foglalkozásokból kizárták őket. Részben legalább kényszer folytán tolódtak: a kereskedői pályára s természetes, hogy ezen a magángazdasági társadalom szellemének megfelelően működtek. Uzsorásságuk is ennek a kényszer-kereskedői foglalkozásnak elfajulása volt. Tévedés különben azt hinni, hogy akár a múltban, akár jelenben nem lettek volna, illetve nem volnának bőviben keresztény uzsorások. A középkor első századaiban az uzsorát főleg keresztények, sőt keresztény papok is űzték és aránylag igen nagyban; s mikor a múlt évtizedekben Oroszországban a zsidókat bizonyos kormányzóságokból az orosz kormány kitiltotta, itt után ok még sokkal kegyetlenebb, hitelesen óhitű uzsorások szaporodtak el.

Csupán egy kommunista, a magántermelést száműző s az üzleti szellemet bűnné bélyegző társadalom vádolhatná tehát a zsidókat haszonleséssel és nyereszkedési gondolkodással, de ezt kellene tenie egy ily társadalmiak az ilyen hajlamú, bár ezt talán kevesebb tehetséggel gyakorló keresztényekkel is. Mert a kommunista – nem bolsevista – társadalom jelszava chacun selon ses capacités á

chacun selon ses besoms, mindenki dolgozzék képességei szerint s mindenki részesüljön mindenben, amire szüksége van. Egy ilyen társadalom elveti a munkás ellenértékét követelő s ezt minél nagyobbak óhajtó követ előzést; az ilyen kommunista minden munkáját és energiáját fizetésben vagy jövedelemben való megtérítésre nem gondolva ajánlja fel a köznek, mely viszont tekintet nélkül a nyújtott szolgálatra, az érte dolgozó vagy alkotó egyén minden Szükségletéről gondoskodik. Áltatás volna azt mondani, hogy a mai emberiség egésze vagy akárcsak nagy tömege az ilyen önzetlenségre vagy inkább az ilyen kifinomult önzésre képes volna; különösen pedig altatás azt hirdetni, hogy terrorista, bolsevista eszközökkel mai emberekből egy ilyen társadalmat lehet kifejleszteni. A mai emberiségben csak múltó csoportosulások vagy kivételes egyének képesek az ilyen kommunista érzület magaslatáig felemelkedni. Mind a kettőhöz éppen az állítólag oly haszonleső és üzleties szellemű zsidóság szolgáltat bőven példákat. Az esszénusok felekezete, mely Jézus idején Palesztinában el volt terjedve, ilyen értelemben kommunista volt, de Jézus szűkebb köre is kommunista elvek alapján élt. S ma is a cionista Palesztinában vannak teljesen kommunista berendezkedésű földműves-telepek. S melyek azok a gyakran tudattalanul kommunista – nem bolsevista – szellemű típusok, melyek a mai társadalomiban már feltalálhatók? Minden művész, tudós, feltaláló, aki alkotásait nem a várható anyagi haszonért, nem ennek mér-

tekéhez méricskélve fáradozásait termeli ki magából s nyújtja át embertársainak, példája az ilyen nem üzleties, nem haszonleső érületnek. S ilyen kommunista lény a mecénás, a jótékony emberbarát s általában minden altruista szellemben cselekvő ember. A zsidó lélekről szóló fejezetben jeleztem már, hogy milyen hatalmas sűrűségben ontja, főleg az asszimiláció óta, a kultúr-zsidóság a szellemi kiválóságokat, az írókat, a művészeket, és tudósokat. Kétségtelen, hogy ez nem csupa üzleties mellemtől ment előfutár, kereső, vívódó művészlélek, aki tisztán az alkotás örömeiben s az emberi szellem gazdagításának tudatában találja meg fáradozásainak ellenértékét; (bizonyos azonban, hogy éppen a zsidók közt igen sok ilyen is van. S a tiszta, önzetlen emberbarátok és jótékonykodó személyiségek egész sokasága is zsidó. Már ebben a magántermelésre és anyagias önzésre épülő társadalomban is éppen a zsidók szolgálják sűrű példáit a nem-üzleties altruista szellemnek. Lehet-e tehát igazságos az az antiszemita vád, hogy az egész zsidóság üzleties, haszonleső, anyagias?

A testi munka és a zsidóság.

Annak az általánosabb érvényű vádnak, hogy a zsidóság nem oszlik el egyenletesen valamennyi foglalkozási ágban egyik sajátos hajtása annak felrovása, hogy különösen húzódozik a testi munkától. Rögtön megjegyzem, hogy az nem olyan mértékben igaz, amint a vád gyakoriságából vélni lehetne. Óriási tömege a zsidóságnak végez ipari

munkát, nem kis számú földművelést is. Kelet-Európában: Lengyelországban, Szovjetországban, Romániában, de Magyarországon is vannak zsidó parasztok, sőt napszámosok is, akik a legdurvább testi munkával keresik kenyerüket. S szerte a földön a zsidók igen sok iparágban mint munkások tevékenykednek; egyes iparágakban, mint például a szabóságban sok helyt, többek közt a legnagyobb zsidó centrumban, Newyorkban, domináló szerepet játszanak. Tény azonban, hogy az asszimilált középeurópai zsidóság inkább a felsőbb polgárságban áradt szét s így nagyobbára valóban szellemi foglalkozásokat űz. Sokkal több aránylag a zsidó kereskedő, ügyvéd, orvos, mint bányamunkás vagy napszámos. Hogy ez húzódozás a testi munkától, helyesebben: törekvés a Szellemi munka felé, ez nyilvánvaló; viszont aligha alkothatja ez komoly vád anyagát. Az egész emberi kultúra tulajdonképpen egy húzódozás a testi munkától; nem a testi tevékenységtől, de a fárasztó, a testet korán felőrlő testi robottól. Minden gép, minden szerszám, minden taylorizanus és scientific management, azaz tudományos üzemvezetés is végeredményben azt a célt szolgálja, hogy minél kevesebb testi munka és minél több szellemi tevékenység párosodása hozza létre az új javakat. Tiszta testi munka vagy tiszta szellemi munka alig van; de vannak inkább testi, mint szellemi munkák, sőt vannak egészségtelen, a testet korán felőrlő testi foglalkozások s vannak viszont inkább szellemi, mint testi munkák s vannak majdnem

teljesen szellemi, sőt alkotó szellemű tevékenységek is. A kultúra fejlődésével ezen a skálán egyre több ember működik a felsőbb fokozatokon s ezzel párhuzamosan egyáltalában nagyobb arányban szerepel az emberiség összmunkálkodásában a szellemi erő. Ha tehát a zsidók inkább törekednek a szellemi foglalkozások felé, ezzel csak a kultúra általános fejlődési mozgását viszik bele a saját társadalmi elhelyezkedési áramlásukba; ebben is par excellence kultúrembereknek bizonyulnak. Megvan ez a hajlam a keresztényekben is, csakhogy ezek nem tudják hajlamukat ily mértékben érvényesíteni. Nagyon kevés keresztény napszámos választotta lelkesedésből ezt a pályát. A zsidók körében támadó sok szellemi és vezéri tehetség, a zsidó család szellemibb környezete, a zsidó szülők áldozatkészsége gyermekeik nevelése körül s általában a zsidóság ősi szellem- és tudás-kultusza mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a zsidók nagyobb számban tudnak a durva és fárasztó testi munka társadalmi szféráiból szabadulni, mint a más felekezeti egyének. Ez se alap azonban a zsidóság megvadásására; itt is, mint annyi másban, a zsidóság inkább mint a nemzsidók számára, mint üldözési tárgy és vádolósi célpont.

A faji antiszemitizmus

Mindezek a vádak: hogy a zsidók roszszagúak, rútak, aztán hogy buják, túlfejlett nemiségnek s általában a zsidó testiségre s a zsidó nemiségre vonatkozó állítások mind nagyobbára azon a fel-

fogáson alapulnak, hogy a zsidó egy egész külön faj és pedig egy a nem-zsidó számára ellenszenves faj. A nemiség ugyanis egy olyan mélyen a szervezetben lehorgonyzott tulajdonság, hogy ennek inkább, mint sok más, szintén nagyrészt lelki elemekkel bíró tulajdonságnak jellege a rasszhoz kötöttnek látszik. Még azok közül is sokan, akik elismerik a zsidók szellemi képességeit s nagy szociális erényeit s azon az alapon állnak, hogy a többi felekezetekkel egyenlő jogokban, kell részesíteni őket, azt vallják gyakran, hogy a zsidó testiség ellenszenvet ébreszt bennök s ezen az alapon a ma iránéletökben antiszemiták. Hogy a zsidóiség nem így külön, a nemasidóktól elhatárolt faj, ezt már jeleztem. Ha ilyesmi volna, nem volna lehetséges, hogy külön nemű zsidó és nemzsidó párosodása szaporodás- és életképes utódokat tudjon létrehozni. Mert hiszem ez teszi az élőlények egy bizonyos csoportját fajjá, ennek a lehetőségnek hiánya két csoport közt viszont ezt a két csoportot külön fajjá. Hogy azonban a zsidóság magában nem faj, ez még nem jelenti azt, hogy nincsenek e csoport keretében gyakran előforduló olyan testi-lelki tulajdonságok, melyek zsidó karaktervonásoknak nevezhetők. Hisz vannak családok is, melyeknek tagjait ilyen átöröklődő tulajdonságok jellemzik, de ezért senki se téveszti össze a család fogalmát a fajjal. Bizonyos azonban, hogy ezek a zsidó antropológiai bélyegek ébreszthetnek ellenzen vet is. Kétségtelen, hogy a különböző rasszoknak van sajátos szaguk. Lehetséges tehát, hogy va-

lakit visszataszít az a szag, mely egyes zsidókat jellemez, aminthogy másoknak ellenszenves lehet az északi rasszú egyének szaga vagy a négerké. Megjegyzendő azonban, hogy ez a szag se volna szoros értelemben véve zsidó szag, hanem csak annak a rassznak vagy rasszösszetételnek a szaga, melyet az illető zsidó képvisel s viszont valószínű, hogy azt a nem zsidót, aki ugyanilyen rasszszaggal bír, nem fogja ez visszataszítani. Másról tehát nem lehet szó, mint arról, hogy egyes, bizonyos szaggal bíró zsidók undort ébreszthetnek egyes e szagtól undorodó egyénekben, akik azonban lehetnek más rasiszú zsidók is. Különbösen is, hogy milyen szagot árasztó rassz-összetételű egyének vonzák és taszítják egymást, az még nagyon tisztázatlan kérdés. Gyakorlati jelentősége különben is emnek csak olyan távoli típusokkal szemben van, mint a néger; ennek szagát a fehér ember kétségtelenül határozottan érzékeli, ami azonban szintén nem jelenti azt, hogy ellenszenvesnek érzi.

Ugyanez a helyzet bizonyos zsidók körében jelentkező testalkati, arcmetszési, mozgásbeli és temperamentumbeli sajátságokra vonatkozólag. Nagyon érthető lehet, hogy valakinek nem tetszenek bizonyos zsidó arcok vagy taglejtések vagy általában a zsidó temperamentumosság egyes megnyilatkozási formái. Esztétikai szempontból visszataszítónak lehet tartani a túlhosszú, alsó részeiben lelógó zsidó orrot; bizonyos zsidó taglejtések, a fejtartásnak és kézforgatásnak bizonyos módjai, az az egész olykor túlidegsként s így idegesítőleg

ható viselkedési mód, mely egyes zsidókat jellemez, valóban ellenszenvesen hathat. Megjegyzem, hogy ezek azonban csak részben öröklődő rassz-tulajdonságok, részben nevelés és szociális környezetiszülte sajátosságok, melyek oly mértékben megszűnnek vagy elhalványulnak, amily mértékben hordozója a sajátosan zsidó, ortodox környezetből kiemelkedik s az átlagos európai környezethez asszimilálódik. A zsidó temperamentumosság, mozgékonyosság, nagyobb nemi hevülékenység szintén érthető idegenkedést ébreszthet például egy hűvös, nyugodt, nemileg szenttelen északi rasszú egyénben; ugyanilyen idegenséget fog azonban érezni ez az angol vagy svéd egyén egy olasz vagy levantei hevesvérűségével és mozgékonyásával szemben s viszont egy északi rasszú zsidó is a nyugati rasszú vagy előázsiái rasszú zsidóval szemben. Valami nagy, általános alapot minden zsidó elkülönítő megbélyegzésére tehát az antropológiai és esztétikai ellenszenv se nyújt. Pedig ebben az előbb jelzett megszorításokkal van valami. Csakhogy nem szabad elfelejteni, hogy ilyen testi és lelki sajátosságokból kiinduló taszító vonzó hatások kimutathatók egyesek, sőt azonos rasszú egyének között is. Akár csoportok, akár egyének szociális üldözését vagy kiközösítését ilyesmikre alapítani azonban nem lehet. Magánkapcsolatok létrejötte, például a párválasztás kialakulása terén azonban egészen jogosan szóhoz juthatnak.

A keresztény és a zsidó parvenü

Azok a látszólagos engedmények, melyeket az antiszemitizmusnak a most jelzett szempontokból tettem, megmagyarázzák a társadalmi – nem politikai – antiszemitizmus nem egy tünetét. Hány-szor halljuk, hogy a zsidók modortalanok, tolakodók feltűnők, erőszakosak, önhittek még olyanok részéről is, akik különben lelkes elismerői a zsidók kiváló tulajdonságainak, sőt zsidók részéről is. De hogy ez a vád oly gyakran felhangzik, ennek egy sajátos jelenség a magyarázata. Az utóbbi százötven évből temérdek zsidó hatalmas társadalmi karriert futót be. A társadalmi kapillaritás törvényeit egy embercsoport se demonstrálja ily nagy mértékben. Egy állandó átömlése a zsidó hullámoknak keletről nyugatra és állandó fel szivárgása a zsidó egyéneknek a társadalom alsóbb osztályaiból a felsőbbekbe, ez jellemző tünete minden újabb európai társadalomnak, de az amerikaiak is. A zsidóság mint embercsoport egy tipikus parvenü-felekezet és egy felekezet se termelt annyi parvenüt, mint a zsidó. Persze a felsőbb osztályok és a régtől fogva beérkezett egyének a parvenüt egy megvetésre, vagy legalább is kicsinylésre méltó típusá rágalmazták; pedig ha a hozzá annyira hasonló, sőt vele majdnem azonos s mintaként magasztalt self made man típusát helyezük melléje, látjuk, hogy mennyi igazságtalanság van ebben a becsmérő állásfoglalásban. Igaz, hogy a parvenüt gyakran jellemzik modor béli tökéletlenségek s a fellépés bizonytalansága, mely gyak-

ran túlalázatosságban máskor meg túlönérzetes-
 ségben nyilatkozik meg. Olykor a megtanulható mű-
 veltség is fogyatékosabb nála, mint a több nemze-
 dék óta jó nevelésiben részesült, gondos gyermek-
 szobáiban nevelkedett egyénekben. Mindezt össze-
 véve azonban a parvenü, feltéve persze, ha nem
 lelkiismeretlen törtetésnek, hanem tehetségeinek és
 alkotó energiáinak köszönheti emelkedését, sokkal
 becsebb lény, mint azok a sima modorú élősdiak
 vagy népelnyomók, akik az öröklött vagyon és társa-
 dalmi helyzet ormán kicsinylő kritikával fogad-
 ják a frissen beérkező jövevényt. Különbö-
 nem csak zsidó parvenük vannak, de keresztények
 is. S ezekre az utóbbiakra még inkább rá lehetne
 olvasni a modortalanság, az esetlenség, a tolako-
 dás vádját. Sőt azt lehet mondani, hogy a paraszt-
 ság és kispolgárság rétegeiből fellendülő self made
 man-ek még sokkal rikítóbb formában mutatják a
 parvenüség foltjait, mint a ghetéből vagy a ghetto
 széléről felkapaszkodottak. Mert a zsidó szociális
 lecsúszottsága dacára rendszeresen hordoz magában
 nagy adag veleszületett arisztokratságot: többek
 közt ezért is sikerül neki a felemelkedés oly gyor-
 san. A zsidóság némileg egy kiközösített arisztok-
 rácia, amely szociális sikereivel csak azt a pozí-
 ciót foglalja el, melyre élettani kiválasztottsága
 már eleve predesztinálja. A keresztény parvenü-
 nél ellenben túlgyakran szerepel a szerencse, a ki-
 törtetési képesség, ami sokszor aztán egy
 valóban belső érték nélküli egyént hoz felszínre.
 A zsidó parvenü állítólagos modortalansága, han-

gossága, tolakodása olykor nem is egyéb, mint antropológiai sajátságainak, általános temperamentumosságának, lendületességének, eszességének eredménye s feltalálható a vele rokonrasszú örmény keresztény parvenüben is.

A társadalmi vagy inkább a társasági antiszemitizmus vádjai tehát vagy teljesen alaptalanok vagy túlzott finnyáskodásból fakadnak. Különben is alig lehet (bármivel is egy rassz vagy felekezet vagy általában embercsoport becsességéről kedvezőbb bizonyítványt kiállítani, mint azzal, hogy tagjainak modortalanságát említik az ellene felhozható legfőbb kifogásként. Ez; valóban nem lesújtó vád, még ha igaz is. Az ilyesmi már az antiszemitizmus végvonaglási tünete, utolsó hullámverése egy olyan rágalom-áradatnak, mely egykor is ma is a műveltség alsó fokán álló emberek körében az istengyilkosság vádjánál alább nem adta.

Az antiszemitizmus – levezető csatorna

Sokkal dicstelenebb jelenség, mint egyes egyének korlátoltságából vagy gonoszságból származó zsidóellenessége az az antiszemitizmus, melyet fejedelmek, kormányok, uralkodóosztályok idéztek fel, ápoltak, fejlesztettek nagyra – nem meggyőződésből, hanem politikai taktikából. Fejedelmek s általában az állami hatalom gyakorlói mindig szívesen terelték el az elégedetlen tömeg figyelmét saját bajaitól s az ő felelőségüktől háborúindítással s általában idegenek megtámadásával, összefogni a közös ellenség ellen – ez régi (kedvelt

jelszava azoknak, akik többé-kevésbé felelősek azoknak szenvedéseikért, akiket visszafogni akarnak. A belpolitikai »bűnök legjobb el felejtető jé a külpolitikai akció. E szélesebb érvényű tétel egy speciális esete az az antiszemitizmus, melyet a kormányok és uralkodó csoportok szoktak szítani. Már a közép-borban az alsóbb tömegek elégedetlenségét az – idegen, a zsidók felé irányították; hadd robbanjon feléjük. Tekintve, hogy a zsidó mint kereskedő, mint nagy gazdagságok felhalmozója, továbbá mint a vámok és adók bérlője ezekben a korszakokban nem lehetett nagyon népszerű, ez az uszítás rendszeresen sikerült is. S ez sokkal kevésbé volt kockázatos is, mint az idegen állam ellen indított háború; az utóbbi esetben ugyanis vereséggel is végződhetett a nép elégedetlenségének levezetésére törekvő akció. S ma is, amikor pedig, főleg kultúrállamokban, az előrehaladottan asszimilált zsidókat aligha lehetne idegeneknek nevezni, mégis az a mérsékelt elkülönültség, melyet a zsidó vallás még bennök is olykor fentart s esetleg egyes országokban a zsidóság embertani sajátosságainak némileg eltérő volta is elegendő ahhoz, hogy eme ingatag alapokon „idegenné”, „belső elégedetlenségé” deklarálják őket s a nép elégedetlenségét mesterségesen feléjük zúdítsák.

Tagadhatatlan, hogy legtöbb államban a testi munkásosztályok és pedig a parasztság s a városi proletárság egyaránt mély ellenszenvet táplál a felsőbb osztályok, az arisztokrácia és plutokrácia, az egész polgárság s főleg az „urak” ellen. Ez az el-

lenszenv olykor forradalmakban robban ki, de mindig sistereg s amennyire csak az elnyomott rétegek képviselve vannak a törvényhozásokban, folyton repesztgeti az osztályuralmat szolgáló intézmények és törvényeik fojtogató szövevényét. Mivel a zsidóság, főleg a nyugatibb államokban, nagyrészt a polgársághoz, tehát a felső osztályhoz tartozik s igen tekintélyes rész nagyvagyonu egyént foglal magában, tehát ez a szociális mélységekből jövő gyűlölet gyakran zsidókba is ütközik. Nem annyira mint zsidókba ugyan, hanem inkább mint burzsoákba, mint tőkésekre, mint a fennálló rendszer támogatóiba. Míg azonban reakciós országokban a hatalom szigorúan védi a felsőbb osztályok uralmat, a zsidók ellen lázadó elégedetlenséget többé-kevésbé szabadjára engedi. A cári Oroszországban, ebben a tipikus reakciós illámban, melyben a modern antiszemitizmus legszabadabban bontakozott ki, a kormány egyenesen elősegítette a pogromokat: s mindazt a gyűlöletet, melyet a bestiális tisztikar, a korrupt hivatalnok sereg s a butító papság iránt a nép érzett, tudatosan a zsidók és pedig az itt nagyrészt nyomorgó zsidók ellen irányította. A szociális kérdés egy sajátos megoldási módjává válik így az antiszemitizmus, mely a zsidók kiűzését, kifosztását és legyilkolását állítja a nép elé kivívandó célul. Ideig-óráig ezzel a kormányok elterelik a nép elégedetlenségét magának az egész társadalmi berendezkedésnek igazságtalanságairól, amelyeknek hordozóiként tüntetik fel a zsidóságot ők maguk vagy

legalább is az ilyen célzatú népámítást engedélyezik. Az antiszemitizmus eképen engedélyezett úr- vagy polgárellenességgé válik, ellentétben azzal az úr- vagy polgárgyűlölettel, mely szinten él a népben, melyet viszont a forradalmi szocializmus füt s melyet ugyanaz a kormány üldöz. A legtöbb keresztény szociális és „fajvédő” párt ennek a helyzetnek köszönheti erejét és feladata az, hogy a fennálló társadalmi rend konzerválását ilyképen szolgálja.

Nagy emberek antiszemitizmusa

Minden antiszemita káté nagy büszkén sorolja fel azokat a kiemelkedő szellemiségű egyéneket, akik valóságban vagy legalább a káté felfogása szerint zsidóellenesek voltak. Tacitustól kezdve Schopenhauerig igen előkelő lista alakul így ki. A tekintélytiszteletre ösztönösön hajló átlagembert rendszeren már az is megghatja, hogy ilyen elismert kiválóságok nevét olvassa egy-egy vélemény alatt; magának a véleménynek értékét s azokat a körülményeket, melyeknek ez létrejöttét köszönheti, nem is igen vizsgálja. Pedig az ilyen nagy emberek műveiből kiszakított gondol át töredékek jelentőségét csak alaposabb vizsgálat után lehet megállapítani. Igen sok író mondott rostokat a zsidókról, mielőtt ismerte volna őket s vonta ezt vissza később, amiről azonban a antiszemita propaganda nem emlékezik meg. Nagyon gyakori éppen kiváló embereknél, hogy szellemileg folyton fejlődnek s így ifjúkorukban egész más felfogást vallanak mint meg-

lett férfiakként s ekkor egész mást, mint öregkorukban. Ha tehát életük valamely szakában egy-egy antiszemita nyilatkozatot hallattak is, ez még nem bizonyítja azt, hogy egyéniségük egész súlyát a zsidók ellen lehet fordítani. Nem egynek műveiben az antiszemita kijelentések mellett lelkes zsidóbarát szavak is találhatók. És végül, nem beszélve az ókori antiszemitáikról, akik egy egész más, a maihoz és pedig az ortodoksához is alig hasonlítható zsidó népről szóltak, az újabbkoriak ama része, melyet valóban a iszellemi nagyság fénye ékesít, mind tulajdonfeépen az ontodokisz zsidóságról beszél. Voltaire a *Dictionnaire philosophique*-ben pénzsóvár és babonás, barbár népnek nevezte a zsidót s ez a jellemzés a tizennyolcadik századbeli asszimilátlan zsidóságra jórészt illik is. Voltaire különiben, mint a kereszténység s az egész Biblia kritikus, természetesen nem lelkesedhetett az ótestamentum betűihez ragaszkodó zsidósághoz. Aminthogy a zsidóság egyre elavultabb és károsabb hajlamává válik is ez a ragaszkodás. Goethének, aki különben „*decidierter Unchrist*”-nek nevezte magát s legérettebb írásában, a *Westostlicher Divan*-ban határozottan tagadta Jézus istenségét s a szentháromságot – „*der ihn selbst zwei Grotte machte, kränkte seinen heiligen Willen*” – szintén volt néhány zokszava a zsidóság ellen; ezek azonban a bibliai zsidóságról szóltak, amely kétségtelenül silányabb is volt, mint a mai. Ugyanígy a ghetto-zsidót bírálta elvetőleg Napóleon, akit érthetően töltött el idegenséggel a zsidóság elzárkózó hajlama,

mely a francia forradalom felszabadító napsütése után se olvadt el rögtön.

Mindezek a nagyok többé-kevésbé a felvilágosodás harcosai vagy gyermekei voltak s így nem lehettek hívei a zsidóság vallási maradiságának sem. Amily mértékben azonban ez csökken, amily mértékben felvilágosult, a modern kultúra szellemét befogadó zsidók jelentkeznek az európai életben, oly mértékben gyérülnek a komolyan számbavehető antiszemita kiválóságok.

Hogy a bibliai zsidót, melyet saját prófétái és vezérei is folyton gáncsoltak és becsméreltek, vagy a ghettó zsidót, mely tulajdonképen ennek a bibliainak erőszakolt konzerválódása akar lenni, emelkedett, felvilágosult szellemek részéről is érik bíráló gáncsok, az természetes. Fontos azonban, hogy ebből a szempontból érik s nem a szűk felekezeti elfogultság vagy a rassz-gyűlölet szempontjából. Ez a kritika nem is antiszemitizmus, hanem inkább filoszemitizmus, mert az utat jelzi, melyen haladva a zsidóság minden jogos gáncsot végérvényesen elnémíthat.

Az antiszemitizmus kettős lényege.

Jeleztem a fentebbiekben az antiszemitizmus különböző arcait, ennek a korok és nemzetek szerint változó jelenségnek legjellemzőbb megnyilatkozási formáit. Mi azonban az alapoka ennek az érzésnek? A zsidóság éles felekezeti elkülönültsége, amely más felekezetek elkülönültségénél nagyobb fokú s az a kiválóság, mely eme bizonyos körülmények

közt jogosult, de a mai fejlett kultúremberiség korában elavultnak mondható, elkülönültség védelme alatt bennök kifejlődött. Az antiszemitizmusnak ezek szerint két alapoka van. Egy jogtalan, igazságtalan, alantasságból és irigységből fakadó, mely a zsidókat azért támadja, mert átlagban életképesebbek, mint a keresztények. Ilyen a felekezeti elfogultság antiszemitizmusa, mely nem akarja elismerni a zsidók jogát ahhoz, hogy a maguk vallásának hittételeit igazabbnak tartsák, mint a keresztényekéit. Ilyen a gazdasági antiszemitizmus, mely bűnül rója fel a zsidónak, hogy ügyesebben és tehetségesebben nyelészkedik, mint a keresztény. Ilyen a nemzeti antiszemitizmus, mely nem tartja a nemzeti kultúra fejlesztésében, a nemzeti nyelv kultuszában oly kiváló zsidót sem eléggé nemzetinek, mert e mellett nemzetközi szellemű is. Ilyen a politikai antiszemitizmus, mely hol a hatalomhoz való szítással vádolja a zsidót, akit pedig kizárván a társadalomból, kényszerít arra, hogy védelmet keressen a házfalómnál, hol forradalmisággal, holott a forradalmiságra való különös hajlamát a zsidóságnak mi se bizonyítja; ellenben a társadalomnak haladó irányú átalakítására való törekvés, ami valóban gyakran fejlődik ki az asszimilált zsidóság köreiből, nagyon üdvös tulajdonság. Másik és jogos oka az antiszemitizmusnak, amit azonban a hazugságok és képtelenségek bozótja annyira betakar, hogy nem könnyű ezt alóluk kihámozni, tulajdonképpen nem is antiszemitizmus, nem zsidóellenesség, hanem antiortodoksizmus vagy antiritualiz-

nius. A zsidó vallás túlzó és elavult elkülönülési szabályai azok, amelyek ellen valóban helyes minden szellemi küzdelem az emberiség integrálódása. Egységes szolidaritású közösséggé való kiépülése érdekében. Szó se lehet természetesen arról, hogy a zsidó vallás lényege ellen irányulhatna bármi ilyen igazságos támadás. Hiszen a Hillel-féle koncepció, mely az embertárs iránti szeretet parancsában foglalja össze ezt, olyan magas vallási eszmény, mely a leghathatósabb elősegítője ennek az integrálódási folyamatnak. Az ortodokszia elvetendő sövénye azonban nem ennek a gondolatnak szálaiból van szöve. Ez egy tenyésztési célzatú elkülönülést biztosító, de egyre inkább elavuló kerítés, melyet épp ezért le kell bontani. Az az ellenszenv, melyet ez az elkülönülési hajlam ébreszt, ez a jogos eleme tehát az antiszemitizmusnak. Egyetlen keresztény felekezet se követel ilyen mértékű, az életet ezer vonatkozásban korlátozó elkülönülést tagjaitól. Ezek a felekezetek, melyeknek tagjai átlagban feltétlenül kevésbé kultúrált lények, mint a zsidók, ebből a szempontból a zsidóságnál magasabb szellemi fokon állnak. Nem is a zsidókban, mint egyéneknél, rejlik az antiszemitizmus jogos oka, hanem felekezetüknek nem szoros értelemben hitelvi, hanem életirányító szabályaiban. Az antiszemitizmusnak ez a jogos eleme nyilvánvalólag különbözik a középkori vagy középkorias szellemű antiszemitizmustól, mely a zsidókat azért támadta, mert nem fogadták el Jézus istenségét, messiás-voltát, a szentháromságot s általában a

keresztény vallás dogmáit és megtérésüket üldözéssel és kényszerkeresztelésekkel akarta előidézni. Ilyesmi attól az antiortodoksizmustól, melyet hirdetek, távol áll; ez nagyon is összefér valamenyny kerestetény dogma tagadásával, semmi köze sincs a keresztény valláshoz és épp ezért a haladószellemű zsidó épúgy hajlamos lehet erre az álláspontra, mint a haladószellemű keresztény. A feladat tehát: kibontakoztatni az antiszemita mozgalomból és gondolkodásból ezt az egyetlen jogos elemet, mely a zsidók elavult elkülönülési életformái ellen irányul s minden mást, tehát minden zsidót üldöző és becsmérő elemet elvetni. Az így megmaradó elem persze már nem lesz antiszemitizmus, hanem a zsidóság felszabadulásának legdöntőbb irányelve, a zsidó emancipáció útcsinálója.

A ZSIDÓKÉRDÉS MEGOLDÁSA.

Mint ahogy egy háromfelvonásos színdarab két első felvonásából szükségszerű logikával következik a harmadikfelvonásbeli megoldásnak, ha nem is minden cselekménybeli mozzanata, de igenis lélektani irányvonala, itt is a kifejtettek alapján magától következik mintegy, hogy miben állhat a zsidókérdés megoldása. Nem lehet ez tisztán politikai természetű s nem állhat a jogegyenlőség egyszerű és hiánytalan érvényesülésében. Szükséges, hogy a társadalmi élet, az egyén és egyén közti viszonylatok egész, jogilag nem szabályozott szövevénye is megeméssze ezt a problémát. Nem lehet természetesen ez a megoldás zsidóellenes, nem alapulhat a zsidóság „megszűnésén”, a nemzsidókban való nyomtalan fel- és elolvadáson vagy akárcsak tömeges kikeresztelkedéseken sem. A zsidóság megáláztatásának vagy önmegalázkodásának még árnyéka se vetődhetik reá. De viszont nem sarjadjhat egy olyan értelmű „zsidóbarát” felfogásból se, mely a zsidóságot valami nebánsvirággá minősíti, amit senkinek, főleg nemzsidóknak bírálni, felszabadulásra serkenteni, maradiságának levetésére ösztökélni

nem szabad. A felekezeti üldözés legenyhébb mellékizétől mentnek kell lennie minden e megoldással foglalkozó tevékenységnek; viszont azonban semmilyé felekezeti felfogás, tehát a zsidó se, követelheti, hogy szentnek és érinthetetlennek tartásák. Társadalmi szempontból nézve a zsidó vallás is egy társadalmi jelenség; miért riadjon vissza tehát vizsgálatától az, aki a társadalmi állapotok megjavításán fáradozik, tisztán azért, mert ez a vallás egyéb egyéneknek szentbég és misztikum. Ez csak kíméletre és ízlésre kötelez, de nem hallgatásra és bizonyos kérdések előtt való meghátrálásra.

A jogi egyenlőség:

Ha azonban, a jogi egyenlőség nem is minden, kétségtelenül nagyon sok. Addig, amíg a zsidók nem érethetik magukat egy országban teljes jogú polgároknak, addig nem is lehet követelni, hogy ezt az országot teljes értékű hazájuknak tartsa. Nemcsak a zsidóság érzés világában alakulhat ki – teljesen jogos és indokolt – feltételes hazafiság. Sokkal általánosabb érvényű jelenség ez. Mindenütt, ahol az alsóbb osztályok, tehát Európába nagyobbára keresztény tömegek politikai jogtalanságban és gazdasági elnyomottságban élnek, így fogyatékos ezeknek az osztályoknak a hazafias és nemzeti érzése. Éppen a nacionalista vezérek gyakran panaszkodnak emiatt. Petőfi mondása „ahol nincs jog, ott, nincs haza”, mély politikai igazság. Rokongondolat ez az „ubi bene ibi patria”

elvvel, melyet a reakciós államok hatalombirtokló elemei a hazafiság fogalmához méltatlan felfogásá bélyegeztek, ami azonban ennek ellenére szintén az emberi természetén alapuló igazság. Legfeljebb azt lehet mondani, hogy múltó politikai elnyomás és társadalmi üldözés csak gyökértelen érzelmi világú, felszínes lelki életű lényekben oh ki egy-kettőre és véglegesen a hazaszeretet érzését, mely nemcsak a politikai viszonyok és társadalmi körülmények, de a lakóhely természeti varázsainak, a nemzeti kultúrának, bizonyos helyhez kötött múltbeli élményeknek s jövőbe vetett reményeknek s egy csomó más lelki elemnek terméke is. Ezek a jelszószerű lélektani törvények különben a művelt zsidóság köreiben nem is érvényesülnek olyan határozottan és nyomatékosan, mint a parasztság vagy proletár köreiben. Ahol a zsidóság¹ már magába fogadta egy nemzet kultúráját, ahol a társadalmi kapcsolatok ezer szála fűzi a zsidót a nemzsidóhoz, ott a politikai elnyomást is gyakran meglepő nobilitással viseli el. Nyomtalan természetesen az ilyesmi nem marad; legnagyobb veszedelme az ilyen elnyomásnak az, hogy visszatolja a zsidóságot az asszimiláció útján az ortodokszia, a ghetto felé.

De nemcsak az olyan jogegyenlőségre van szükség, mely a zsidókat, mint egyéneket, az ő egyéni boldogulásuk szempontjából a másfelekezetű polgárokkal egyenlő feltételek közé helyezi, melj megadja nekik a teljes tanulási, pályaválasztási, gazdasági és szellemi szabadságot, hanem magá-

nak az állam egész intézmény rendszerének és szellemének elfelekezetiellenedésére is. Csak a laikus államban képzelhető el a zsidó kérdés maradéktalan megoldása, – de általában minden felekezeti ellentét eltűnése is; a protestáns kérdés megszűnése egy túlnyomóan katolikus lakosságú s némileg katolikus jellegű államban, a katolikus kérdése egy túlnyomóan protestáns lakosságú s az állami életben bizonyos protestáns vallási jelleget mutató államban. Eme utolsónak példája Nagy-Britannia, az előbbinek Magyarország.

Mikor a magyarság Géza vezér s főleg Szent István király alatt az európai civilizációba bekapcsolódott, akkor ennek nagyon erősen vallási, pontosabban keresztény katolikus jellege volt; a fejedelmek többé-kevésbé elismerték a pápa és az egyház főhatóságát vagy legalább is bizonyos beavatkozási jogát az állami életbe, így aztán a magyar állam már megszületésekor bizonyos katolikus jelleget nyert, mely nem kis részben mai napig is megmaradt, ami viszont azt is jelentette, hogy a katolikus állampolgárok a más vallásúakkal szemben előnyben részesültek. Régebbi századokban ennek nagy jeil ént őségé volt; a protestánsok hajoltak is az állam e felekezeti jellege ellen. A protestánsok természetesen idegenszerűnek, sőt ellenségesnek érezték az államnak katolikus jellegét. A zsidóság pedig az állam egész keresztény jellegét érezte és érzi ma is idegen szerűnek. – Ha tehát az úgynevezett államfentartó elemek

azt kívánják a zsidóságtól, így vessen le minden nyelvi, kulturális, életszokásbeli idegenszerűséget s forrjon egybe a nemzet más felekezetű tagjaival amit különben a magyar zsidóság jórészt meg is tett, vonják le ennek azt a következményét is, hogy az állam is vesse le a felekezetiség minden maradványát. Kegyeletes emlékesek természetesen fűződhetnek ahhoz a tényhez, hogy kilencszáz év előtt Magyarország keresztény katolikus állammá lett. Amiként azonban a protestánsok joggal követelhetik, hogy a katolikusság kiváltságos helyzete minden állami berendezkedésből és akcióból eltűnjék, épily joggal követelhetik a zsidók, hogy az állam keresztény jellege is megszűnjön. Igaz, éppen a legutóbbi években a protestánsok lazák voltak e követelések szempontjából; inkább csak az állásbetöltések alkalmával kívántak arányos részesedést; olyasvalamik tehát, ami teljesen helytelen. Harcos korszakaikban azonban nemcsak az állami intézményekből, de a történelemtudatból is ki akarták irtani a katolikus elemet; igazi református „a magyar vallás” nyakas híve csak az volt, aki szent István helyett I. Istvánt mondott, aki nem ismert szent koronát, hanem magyar koronát s aki protestánsellenes támadásnak minősítette a Regnum Marianum elnevezést. Én ezt jórészt túlzásnak tartom, miért hisz a közhasználat épp annyira „szentesítette” Szent Istvánt vagy Szent Lászlót, mint a Könyves Kálmánt; jeléül annak azonban, hogy a felekezetiség mily érzékeny, mennyire tiltakozik más felekezetű sajátságai

gok ellen még történelmi alakok nevében is, megemlítem. Nyilvánvaló tehát, hogy a különböző felekezetű elemek öszszeforrása az állampolgárság tudatában csak akkor történhetnék meg, ha az állam nem sérti se az egyes felekezetek, se a felekezetnélküliek érzelmeit s ezt csak úgy teheti, ha magi is – felekezetnélkülivé tisztul.

Általánosítás helyett az egyént kell megítélni!

Se az az antiszemita álláspont nem helyes, hogy a zsidók üldözöttségének és becsmérlő társadalmi megkülönböztettségének lisztára a zsidók az okai, se viszont az a zsidó állítás, hogy az egész zsidó kérdés antiszemita találmány. Épp ezért ha az ember a zsidó kérdés megoldásával, azaz oly állapotok kialakulásának elősegítésével foglalkozik, melyekben zsidók és nemzsidók az emberileg elérhető legnagyobb összhangban élhetnek és működhetnek együtt, meg kell vizsgálnia, mivel segíthetik elő ezt a keresztények s mivel maguk a zsidók. Olyan államokban, melyekben a keresztények többségben vannak – s ilyen minden európai és amerikai civilizált állam –, a jogegyenlőségért való küzdelmet, mely megszünteti a zsidók politikai elnyomottságát, főleg a keresztényeknek kell megvívniok. Legalább is addig, amíg nem szünteti meg a keresztény többség a keresztény és zsidó közti törvényelótti különbséget, addig nem vádolhatja igazságos alapon a zsidókat azzal, hogy elkülönültségüknek ők az okai. A zsidó kérdés megoldása azonban sokkal inkább társadalmi, mint politikai fel-

adat. S ebben a nagyobb feladatban megint nagyobb rész háramlik a keresztényekre. Mert hiszen bármilyen hangosan s bármiféle bő adattárral felfegyverkezve is hirdessék az antiszemiták, - hogy a zsidók így meg úgy elfoglalták a keresztények érvényesülési lehetőségeit, hogy egyre több földbirtokot és földbérletet ragadnak magukhoz vagy hogy – más országokban – egyre több államhivatalban jutnak vezető álláshoz, egyre több zsidó emelkedik orvosá, ügyvéddé és művésszé, azért a valóság mégis az, hogy a zsidóság túlnyomórésze, a keleti zsidóság, egy szegény, műveletlen tömeg s csak az asszimilált zsidóság bizonyos csoportjai jutottak magas társadalmi rétegekbe, – de ezek se oly mértékben, ami jogossá tenné azt, hogy bármely államban zsidó uralomról lehetne beszélni. Hiszen még ott is, ahol papíron jogegyenlőség van, a többségben levő keresztények úton-útfélen megnehezítik a zsidók érvényesülését. A legtöbb zsidó tanuló a keresztény tanár előtt, a zsidó álláskereső a keresztény hivatalfőnök előtt, a zsidó szállító vagy vállalkozó a keresztény hatóság előtt hátrányban van a kereszténnyel szemben. Minden állás és működési kör betöltésénél, ha ez kereszténytől függ, előnyben részesül a keresztény. A keresztények e társadalmi antiszemitizmus mentségéül azt hozzák fel, hogy a zsidók élelmesebbek, tolakodóbbak, sőt erkölcstelenebbek mint a keresztények s így jogos velők szemben az ilyen, természetű védekezés. Mindez azonban így általánosságban mondván, mint már kifejtettem, teljesen önkényes állítás;

az egyes zsidó előnyeit és hibáit pedig az illető egyéni megismerése és megítélése alapján kell megállapítani. Egyáltalában addig, amíg a keresztények nem a konkrét egyént nézik a zsidóban, hanem mindenféle antiszemita vádak igazolódását kutatják benne, addig a zsidó kérdés gyökeres megoldásáról szó se lehet. Igaz, a féligmeddig intelligens és jóhiszemű keresztényekben meg is van a hajlam ennek a visszás szokásnak megszüntetésére. Minden művelt keresztény hajlik arra a felfogásra, hogy vannak tisztességes zsidók és tisztességes keresztények s tisztességtelen zsidók és tisztességtelen keresztények. Ez a felfogás azonban halálos csapás minden a zsidó egyéneket háttérbe szorító antiszemitizmusra. Mert hiszen ebből nyilvánvaló, hogy nem a zsidót, hanem a tisztességtelenséget kell üldözni, jelentkezzék ez zsidóban vagy keresztényben.

A zsidóság kötelességei viszont egy sorban foglalhatók össze: asszimiláció. Másfélszáz éve a zsidóság erre az útra lépett is; a lényeg az, hogy a megkezdett asszimiláció minél gyorsabb tempóban s visszaesések nélkül folytatódjék.

A zsidóság: fokozatai jelzik a megoldás irányát.

A zsidóság nem egy olyan egységes, minden rétegében egyazon hitelveket követő felekezet mint pl. a katolikus vallás, hanem a vallás törvényeit s e törvényekből folyó életformákat különböző mértékben betartó fokozatok széles skálája. A legsötétebb ortodoksia mélységeiben élnek zsidók, akik a

Sulchan Aruch majdnem minden szabályát szigorúan megtartják; ezek csak jidisül beszélnek, csak a héber betűket ismerik, nemzsidóval az üzleti életen kívül egyáltalában nem érintkeznek, kaftánt és pajeszt viselnek. Vannak aztán, akiknek ortodoksziája már hígabb; ezek a vallási parancsokat szigorúan megtartják ugyan, de nemcsak jidisül tudnak írni és olvasni, gyermekeiket azonban még szigorú, ortodoksziában nevelik. Ezekből fejlődik ki a neológ zsidó, aki már nem is tud jidisül, hanem csak annak a nemzetnek a nyelvén, melybe beolvadt s nem tartja a szombatot, nem ragaszkodik az étkezési törvényekhez, de a nagy ünnepeket megtartja s a fiait körülímé telteti. A legelőretoltabb fokozat az, amely csak anyakönyv szerint zsidó, alapjában szabadgondolkozó s csak a körülmények kérdése, hogy kereszténnyel vagy zsidóval lép házasságra. Ez a négyféle zsidó réteg, melyet Éppily határolt ily módon körül, azonban csak négy elméleti fokozat, melyek közt a valóságban igen sok átmenet van. Sok zsidó még a saját élete folyamán átfejlődik az egyikből a másikba. A lényeg az, hogy ezek az árnyalatok az ortodokszia hatalmának tűnését s az asszimiláció vonzerejét bizonyítják. Ennek az átalakulásnak persze nem minden időben egyforma a tempója; vannak korszakok, főleg a gazdasági virulás és szellemi szabadság jegyében élők, melyekben ez a tempó gyors; zavaros, gazdasági és szellemi visszahanyatlóbban gyötrődő idők ellenben lassítják a tempót; ilyenkor már eléggé asszimilált körökben is

az ortodoksziába való enyhe visszahanyatlás észlelhető; az általános irányzaton azonban ez nem változtat semmit.

A kiváló zsidók asszimilációs hajlama

A zsidó tömegek e gravitálását az általános európai kultúra s így a nemzsidó kultúremberiség felé megkoronázza mintegy a zsidó kiválóságok nagy kikeresztelkedési hajlama s egyre nagyobb számú szereplése a szabadgondolkodók és felekezetnélküliek között s általában oly közéleti táborokban, mint például a szocialista s más baloldali politikai csoportok, melyek a vallást magánügynek tekintik. Nagyon gyakori jelenség, hogy zsidó hitközségi elnökök vagy másféle felekezeti vezérférfiak gyermekei vagy közeli rokonai kikeresztelkednek s keresztényekkel lépnek házasságra; zsidó származású tudósok és művészek körében még gyakoribb ez; Nordau Miksának, a legújabbkori zsidóság e legkiválóbb férfiának, aki élete alkonyán a cionizmus vezérférfiává lett, felesége keresztény nő volt. A zsidó haute finance s a keresztény felsőbb polgárság, de még inkább a történelmi arisztokrácia összeházasodási hajlama is egyik legjellemzőbb tünete a zsidóság fejlődésében rejlő tendenciáknak. A zsidóságnak, akár a szellemi, akár szociális emelkedettség szempontjából nézve, legkimagaslóbb egyedei, a zsidó csúcs-lények mintegy összeborulnak a nemzsidó társadalom ormának egyedeivel. Már jeleztem azt, hogy a fejlett ízlésű zsidó nem tartja szépnek a zsidó típust; s azt is, hogy a zsi-

dók közt igen sok a nem kifejezetten zsidós, de az általános európai szépségideált megközelítő egyén. Az előbbi jelenség magyarázza a fejlett ízlésű zsidók beolvadási hajlamát a nemzsidó felsőbb rétegekbe, az utóbbi e rétegek hajlamát a fejlett, kifinomult zsidók befogadására. Itt a társadalmi épület magasabb emeletein, a zsidóság élettani asszimilációja is megvalósul. Nem oly értelemben ugyan, hogy a keresztény–zsidó vegyületekből egy új, állandó rassz támadna; az ilyesmi nem keletkezik ilyen gyorsan; de a túlzottan zsidós típusok kiselejteződése s gyakran jelentkező oly átmeneti típusok keletkezése által, melyek a vegyülő zsidókon és keresztényeken található rassz-jegyekből lakódnak össze.

A zsidó csúcslények eme örvendetes asszimilálóclísi éh nemzsidó rétegekkel való keveredési hajlama mellett, melyeknek nem lényeges, nem szükséges s nem is mindig rokonszenves terméke a kikezteszelkedés – szintén nem túlságosan rokonszenves jelenség az olyan kiváló zsidók megmaradása a zsidó hitközségekben, sőt oly kori tüntetése a felekezeti kapcsolat mellett, akiknek szellemi fejlettsége, gyakran egész társadalmi, sőt irodalmi működése is arra vall, hogy a meggyőződés semmiféle szála sem köti őket a zsidó valláshoz. Nagyon kiváló, nyilvánvalóan felekezettföletti szellemű zsidók jelennek meg olykor zsidó istentiszteleteken, végeznek zsidó szertartásokat, tagjai zsidó temetkezési egyleteknek. Személyenként megróni őket ilyesmikért kétségtelenül tapintatlanság vol-

na; mint sajátos zsidó jelenséget azonban fel kell ezt jegyezni! A felekezet fölötti érzelmű katolikus, de még inkább protestáns rendesen alaposabban szakít volt vallásával; pedig ezeknek a felekezeteknek nincsenek olyan sajátos *nemzeti* ünnepei, mint a zsidónak s nem követelik meg az olyan szertartások és életszokások gyakorlását, melyek a más felekezetnek tőli való elkülönülést hangsúlyozzák. Valami rejtett félelem az asszimiláció nyílt tengerén való elveszéstől téríti vissza-vissza ezeket a zsidó „szabadgondolkodókat” a felekezeti-ség lagúnáiba. Több bátorság és nyíltság kétségtelesenül méltóbb volna e különben gyakran igen kiváló zsidó férfiakhoz!

A kikeresztelkedés

Mi sem érthetőbb, mint az, hogy a keresztény vallások papjai a zsidó kérdés megoldását, elméletben legalább, minden zsidó megkeresztelkedésében látják. Különösen a katolicizmus hajlik erre a megoldásra; hiszen ennek legharciasabb képviselői, a jezsuiták, a protestáns kérdés megoldását is úgy képzelik el, hogy a protestánsok visszatérnek az anyaszentegyház kebelébe. De nemcsak a papok, akik minden probléma megoldószereit vallásuk dogmáinak elfogadásában látják, vélik a zsidókérdést így elintézendőnek, sőt nem is ezek terjesztik ezt a gondolatot a legbuzgóbban, hanem bizonyos szimplista gondolkodásra hajló világi egyének, akik egy-kettőre szeretnék megoldani ezt a bonyolult kérdést. Ezek így gondolkodnak: a zsidóság egy aránylag kisszámú felekezet, melynek közvetve

vagy közvetlenül minden baja abból származik, hogy egy nagy keresztény többség közepette megőrizte vallását. Hagyják tehát a zsidók ezt el, legyenek keresztényekké s minden bajuknak egykettőre vége szakad.

Ez azonban a helyzet bonyolultságát át nem látó, túlegyszerű gondolkodás, tehát el nem fogadható. Vallászcserét javasolni különben is igen kényes s legfeljebb misszionáriusokhoz illő dolog: – olyanokkal szemben természetesen, akik hisznek abban a vallásban, melynek elhagyására akarják őket rábírní. A keleti zsidók nagy tömege pedig hisz vagy legalább is állítja, hogy hisz; ezeket csakis a műveltségbeli fejlődés, mely azonban nem megy végbe gyorsan, emelheti ki vallási maradiságukból s ez se fogja – nagy valószínűséggel lehet ezt jósolni – őket nagy tömegekben a keresztény vallásba beemelni. Hogy egy jezsuita vagy protestáns misszionárius elmenjen a legsötétebb ortodokszia területeire, Lengyelországba vagy Litvániába s itt, akárcsak Afrikában a négerek vagy Kínában a mongolok között, a saját vallási rajongásának sugalló erejével igyekezzék egyes vagy kisebb csoportnyi zsidókat kereszténnyé hódítani, az ilyesminek lehetne értelme, ha talán sikere nem is; de hogy a politikai programokból vagy egyes egyéni akciókként jelentkező felhívásokból kiinduló kereszténytoborzások jelentősebb eredményekkel járhatnának, ez az eddigi tapasztalatok alapján ítélve nagyon valószínűtlen. Történelmi átalakulási korszakok, nagy társadalmi megváltoztatások elő-

idézhetik a kikeresztelkedések számának gyarapodását, mint ez nálunk a proletárdiktatúra után meg is történt. De olyan történelmi fordulat, mely egyszerre tizenhatmillió zsidót vagy csak ezeknek ama túlnyomó részét, mely keresztények közt él, Krisztus híveivé szegődtetne, aligha fog bekövetkezni. A kevésbé művelt zsidókban különben is meglehetősen ellenszenv él a keresztény vallás iránt, melynek vallói annyi megpróbáltatást mértek rajok; a mohamedánizmust, amely különben annyiban is közelebb áll a zsidókhoz, hogy nem „bálványimádó”, de viszont így istenhívő, sokkal több rokonszenvvel nézi a zsidó, mint a keresztény vallást.

A tömeges kikeresztelkedést, mint a zsidó kérdés megoldását ajánlani tehát nyilvánvalóan meddő kezdeményezés; főleg olyan ember részéről, aki maga se hívője a keresztény dogmáknak. Ez azonban nem jelenti azt, hogy önmagában a kikeresztelkedés minden körülmények közt méltatlan, dicstelen vagy pláne szégyenletes cselekedet. Heine azt mondta, hogy a keresztlevél belépőjegy az európai civilizációba; ha ez az akkor még nagyjából ortodoks és csupán keskenyebb létegekhez asszimilált zsidóság helyzetére vonatkoztatva nem is volt már akkor se tiszta igazság, de nem is volt tiszta szellemesség sem. Csak az teljesen igaz, hogy az ortodoxia mélységeiből ki kell lépnie annak, aki a civilizációba, az európa-amerikai civilizációba akar lépni. Ki léphet persze a reform-zsidóságba, ki léphet a felekezetenélküliségbe s ki léphet a ke-

leszténységre is. A zsidók egy része, főleg a rabbik s más vezető emberek minden kikeresztelkedett áruháznak, zászló-elhagyásnak, nemtelen, hazug cselekedetnek minősíteni k. – Elhagyta ősei hitét, átment az ellenséghez, cserbenhagyta szenvedő társait, ilyen és ennél még súlyosabb szitkok hangzanak a kikeresztelkedő ellen. Az ótestamentumbeli próféták átkozódási és szitkozódási féktelensége éled fel ilyenkor a fanatikus utódok ajkain. Az elfogulatlan emberben első sorban irigységet ébreszt az a beavatottság, mellyel ezek a menydörgő fanatikusok minden egyes kikeresztelkedő legbelsőbb lelki hajlamai és állapotai felől értesülve vannak. Magam sem hiszem, hogy a kikeresztelkedők többsége meggyőződésből tér ki. De viszont azt a fanatikus merész állítást, hogy nincs közöttük egyetlen ilyen se, s főleg azt, hogy nincs közöttük jeentős számú, ha nem is szigorúan vallási meggyőződésből, de tiszteletreméltó indítókokból cselekvő, már a rosszhiszeműség háttorét súroló elfogultságnak tartom. A keresztény dogmák az én hitszükségleteim számára is legalább annyira használhatatlanok, mint egy buzgó zsidó számára; nagy merészségnek tartom azonban azt mondani, hogy ezek képtelenek oly vonzóerőt gyakorolni egy zsidóra, ami ezt megtérésre bírhatja. Ha pedig a katolikus vallás esztétikai varázsai, egyes protestáns felekezetek nemes, bensőséges egyszerűsége ejt meg egy zsidót – nemtelenség jele-e ez, áruhá-e ez! Elhagyta ősei hitét –, nos, igen, elhagyta, de hiszen éppen a vallás az, aminek cseréje nagyon is menthető, mert hisz

ebbe az egyen beleszületik s nem maga válassza ezt felnőtten, érett ésszel. Arról pedig értelmes lények körében szó se lehet, hogy az a zsidó, aki kikeresztelkedik, ezzel szükségszerűleg elárulja szenvedő társait s üldözötteket cserbenhagy. Ez csak akkor volna igaz, ha a zsidókért csak zsidóként lehetne küzdeni, amit pedig megcáfol az a temérdek szabadgondolkodó és keresztény, aki harcolt a zsidóság felszabadulásáért és mindennemű antiszemitizmus ellen.

Az nem lehet vitás, hogy igen sok kikeresztelkedést rideg haszonlesés, alantas érvényesülési vágy inspirál s szintén sokat a környezet-hatással szemben érzett nem éppen erős jellemre valló gyöngeség. Ezeknek a nagy része is azonban tulajdonképpen nem-hívő zsidókat tesz hitetlen keresztényekké. Nem valláscsere ez, hanem népszámlálási-rovat-csere. Egy családi örökségként nyert hazugság helyett egy választott hazugság szerepel a kikeresztelkedés nyomán az új keresztény életében – a változás tehát nem nagy jelentőségű s mindenestre nem illik reá az árulást emlegető féktelen szidalom. Az bizonyos, hogy a kikeresztelkedés nem esik a zsidóságból való természetes és emelkedést jelentő kilépés irányával egy vonalba: az az irány a felekezeti fölöttiség, az emberi együttérzés s a dogmákból ment egyéni vallásossága felé mutat. Arra felé, ahova a kereszténységből is a kiválóbb egyének, a tisztultabb vallásúak rajzanak. A zsidó kérdés megoldása tisztán vallási szempontból nem a kereszténységhez való közeledésből, ha-

nem egy olyan magasabb színvonalra való emelkedésből áll, ahol zsidók és keresztények mint emberek találkoznak.

A kiválasztott nép és a kiválogatódás.

Éppen mert a zsidóság üdvös fejlődését s a zsidókérdés megoldását az asszimilációban látom, szükségesnek tartom ezt a fogalmat minden félreértéstől és félremagyarázástól megtisztítani. Az asszimiláció nem jelenti a zsidóság tudatos önfeladását, kritikátlan hozzá-hasonulását akármiféle öt körülvevő nemzsidó tömegekhez, elmerülését és eltűnését a keresztény emberiségben. Azoknak a páratlan öröklődő értékeknek, melyek a zsidó emberállományban felhalmozva vannak, ennek az eleven köszénbányának, mely mint valami elsülyedt világ csak egy-két százada kezd feltárulni, kár is volna minden rendszer és elv félredobásával a nem-zsidó emberiség minden rétegébe széthányódnia. Az ortodokszia ekszkluzivitásának meg volt a múltban az értelme, megvan ma is olyan alantas népelemekkel szemben, akikhez a zsidóságnak asszimilálódni önlealacsonyítás volna. A beltenyésztés és főleg a szelekció gondolatáról, mely az ortodokszia kereteiben hatott, oly sok kiváló egyént termelt s nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a zsidóság egy valóságos tehetségnéppé fejlődött, nem szabad a zsidó egyéneknek ezután se lemondani. És pedig azért nem, mert ezek minden embertani fejlődés feltételei s így a nemzsidó emberiség számára is javallandó gondolatok. *Csak éppen a felekezeti el-*

kerítettségnek, mint tenyésztési eszköznek, kell megszűnnie. Az ortodoxsz zsidó szerint a zsidó felekezetű egyén, tisztán ennél fogva kiválóbb, mint a nemzsidó; egy öröklődő betegségben szenvedő zsidó többet ér, mint egy kiváló nemzsidó. A zsidónak csak zsidóval szabad párosodnia, – ez idézte elő a beltenyésztést a zsidók közt. S a zsidók közt a vallás törvényeit tanulmányozó és megtartó, szellemi életet élő egyént tekintették kiválónak, akit minden társadalmi tiszteletben és támogatásban kell részesíteni és így minél zavartalanabb szaporodási lehetőséghez kell juttatni, – e felfogás érvényesülésében nyilatkozik meg a színvonaljavító szelekció. *Mindebben mély igazságok rejlenek, csak-hogy ezeket felekezeti nyelvtől le kell fordítani, mai eugenikai nyelvre.* A kiváló egyének, illetve kiváló családok beltenyésztése egymás közt, legyenek ezek zsidók vagy nemzsidók, éppen az élettan legújabb álláspontjáról nézve egyáltalában nem elvetendő. Még az egész közeli vérrokonok párosodása se idézi elő okvetlen az utódok satnyaságát; ez csak a létező s a közeli rokonokban feltételezhetően hasonló öröklődő jelleg kiélesedését az utódokban teszi valószínűvé. A zsidó ekszkluzivitás üdvös eredményei tehát nem vesznek el, ha a zsidók ezután nem a zsidó törvényekhez való ragaszkodásban, hanem a pur et simple kiválóságban: a testi szépségben és erőteljességben, a szellemi jelességben és fejlett erkölcsi érzésben fogják látni a „kiválasztottságot”, a zsidó mivoltot, – aminthogy lényegileg ez is az.

Ilyen kiváló egyének, sőt egész családok azonban tömérdeken vannak a nemzsidók köreiben is. Sőt tekintve hogy a többszámilliónyi nemzsidó a fehér kultúremberiség elitje nagyobbára ilyen egyénekből áll, valószínű, hogy ilyen értelemben kiválasztott itt abszolúte több van, mint a zsidók közt, akiknek köreiben igen sok a sok tekintetben silány egyén. Míg azonban ezek a zsidóságon kívüli kiválóságok egy több százmilliós tömegben elszórva, több nép, nyelv, felekezet körébe zárva élnek, a zsidóságban a kiválók egyetlen, kisszámú felekezeti közösségbe összetömörülve vannak; ezért tűnik fel a zsidóknak maga a zsidó népiséghez és felezetiséghez való tartozás a kiválóság jelének.

Ezek felé a mindenhol található kiválóságok felé kell Orientálódniuk a zsidóknak, ami persze egyáltalában nem jelenti azt, hogy saját felekezeti és leszármazási társaiktól elforduljanak. Csupán a felekezeti ekszkluzivitásnak, helyesebben szólva felekezeti jelek után igazodó kiválogatódási hajlamnak kell átalakulnia a modern élettani szempontokat követő kilválogatódási hajlammá. Az a zsidóknak szóló vallási parancs: „ne vegyülj az idegen népek közé” adjon helyet eme zsidó és nemzsidó számára egyaránt érvényes elvnek: ne vegyülj az eugenikai törvények javallásai ellenére.”

Igaz, a faj-, illetve rassz-nemesítés törvényei s főleg ezeknek célszerű alkalmazásai az emberi társadalmakban még nagyon tisztázatlanok. – Bizonyos azonban, hogy a modern természettudomány mégis hasonlíthatatlanul helytál-

lőbb javaslatokkal szolgálhat ebben a kérdésben is mint a tóra, melynek legfőbb bölcsessége az, hogy zsidó csak zsidóval párosodjék s hogy ennek biztosítása céljából csak zsidóval érintkezzék – azaz a nem zsidótól elkülönülten éljen. Akár azt tartjuk, hogy az azonos, akár azt, hogy a különböző rasszúak párosodása ajánlatos, egyaránt célszerűtlen egy tisztán felekezeti ismérvek után igazodó ekskluszivitás. Mert hisz a zsidók közt a legkülönbözőbb rasszok képviselve vannak. Az azonos rasszúak párosodását követelő felfogásnak pedig tiltakoznia kell egy földközitengermelléki és egy turáni zsidó párosodása ellen. A különböző, sőt esetleg ellentétes rassz-összetételek vegyülését javallónak pedig fölösleges korlátozásnak kell tekintenie a zsidó felekezetihez való ragaszkodást, mert hisz esetleg épen ennek határain kívül található az a rassz-vegyülék, amely egy bizonyos zsidónak párosodási célból megfelel. Mivel azonban, ismétlem, a tudomány még nem elég fejlett az ily párosodási javallások felállítására számára, tehát nem lehet mást követelni mint az egyéni párválasztás felszabadulását. Ami természetesen nem jelenti azt, hogy az egyének ne igyekezzenek pár választási ösztönüket eugenikai és esztétikai ismeretekkel kifinomítani. Annyi különben még a felekezeti elkülönülés felrobbantása után is érhetően meg marad a zsidók számára, mint tekintetbeveendő tapasztalati igazság, hogy a zsidók közt relatíve sok a kiváló, becses csiraanyagú egyén, akikkel tehát párosodni érdemes. Csúpan a zsidóknak az a rideg és feltétlen előnybe ré-

szesítése, amit a vallási parancs a zsidóktól követőit, válik lehet elavulttá.

Minden ami becses a felekezeti zsidóságban átmentendő a zsidó kérdés megoldásaiba. Ha a körülmetélés üdvös hatását bizonyos betegségek megelőzése körül az orvosi tudomány javallja, mi sem szól az ellen, hogy általános emberi profilaktikus intézkedéssé váljék. Ami a zsidó étkezési törvényekben mai ismereteink szerint is helytálló elem az egy modern célszerű táplálkozási rendben is helyet foglalhat. Aminthogy általában az ortodoxia lebontása s a zsidó kérdés jelzett megoldása után is megmarad a „zsidó” elnevezésnek és jellegnek valami sajátos jelentősége; és ez inkább a becsesség, a kívánatosság mint az alsórendűség és a nemkívánatosság jelzője lesz.

A zsidókérdés megoldása tehát: a teológiai ortodoxia, a bibliai és vallásirodami szövegek szűklátkörű magyarázgatása helyett tudományos és etikai szellemű életirányítás; eugenika, egyéni és tömeghygiene; szociális szellemű társadalmi és politikai élet; internacionalizmus, pacifizmus! Azok a „hitehagyott” zsidók, akik életüket eme irányzatok szellemében élik, akik mint a tudomány és a társadalmi haladás fáklyái világítanak az emberiség élén s általában azok a zsidó rétegek, melyek feltárják életüket a haladó szellem mindennemű beáramlásai számára, valójában igazabb zsidók, hívebbek az ősi tradícióhoz, mint a bibliai vagy talmudi szövegek rabszolgái, hívebbek még akkor is, ha ezekre még ügyet se vetnek. A zsidó vallás elsősorban, az élet-

re, erre a földi életre irányuló vallás. Oly területre vonatkoznak tehát tanításai, amelyen az ész és a tudomány az ember hivatott eligazítói; a lélek halhatatlanságának, a földöntúli életnek problémáival, a keresztény vallás nagy metafizikai rejtélyeivel, nagy bölcsen nem igen foglalkozik. Misem természetesebb tehát, mint az, hogy az igazi zsidó éppen vallási hagyományainál fogva otthon érzi magát azoknak a törekvéseknek világában, melyek ezt a földi életet igyekeznek a kultúra s a civilizáció kiépítésével és terjesztésével az egész emberiségre nézve minél boldogít óbbá tenni. Természetesen nem elegendő s nem is vezethet a zsidókérdés megoldására az, ha csak a zsidók emelik földi életüket irányító vallásukká a kultúra és civilizáció hitét és munkálását; a nemzsidók, a keresztények s minden más felekezetűek ilyes szeillemű fejlődése nélkül nem nyerhet megoldást a zsidókérdés. Méltatlan volna azonban a zsidósághoz, hogy ha azok a tévelygések és visszaesések, melyek az emberiség haladási folyamatát megzavarják, megingatnák abban a küzdelemben, melyet évezredek óta az igazságosság uralmáért s az emberiség boldogulásáért folytat. Mint ahogy őse, Jákob, büszke daccal még a vele tusakodó angyalnak is szemébe vágta: *nem hagylak addig, míg meg nem áldasz*, neki se szabad abba hagyni nemes harcát mindaddig, amíg mindenek, az egész emberiség, el nem ismeri igazát.

Halljad, Izrael!

Lehetségesnek tartom, hogy szuggesztíóim, me-

lyeket a zsidókérdés megoldása érdekében felsorakoztattam, a zsidóság legtöbb vezetőjénél visszautasításra vagy eltökélt közönyre fognak találni. De a lények mellettem szólnak. A zsidóságnak valójában egyetlen rétege sincs, mely megtartana valamennyi vallástörvényt. Az ortodoksok se igazi ortodoksok, azaz igazhitűek; már ezek is levetkőztek a vallási szokások jelentős részét. Az úgynevezett ortodoksok és az úgynevezett neológok közt csak az a különbség, hogy az egyik az asszimiláció kezdetlegesebb fokán áll, a másik haladottabb fokon s az egyik konzervatívnak nevezi magát, bár nem konzervál minden vallási szokást és törvényt, a másik haladónak, bár ez viszont nem halad elég gyors tempóban. A tények legdöntőbb csoportja azonban az, hogy az úgynevezett neológ vagy haladó zsidóság, mely a zsidóság díszvirága, jórészt felekezeten kívüli életet él, körülbelül semmiféle vallási törvényt, kivéve az erkölcsstaniakat – meg nem tart. Ezeknek legalább részleges befogása egy reformhitközségbe, már amennyire ez éppen e zsidók szabad-valláosságra vagy szabadgondolkozásra hajló természetnél fogva lehetséges, tulajdonképpen a zsidó felekezeti nagy vívmánya volna. Miért nem történik meg ez mégsem? Ugyanama okokból, melyek azt idézik elő, hogy a konzervatív és haladó zsidók közötti határ sincs pontosan megállapítva. S ezek a zsidó papság húzódozása a hívők világos csoportosulásától s a zsidó egyéniek tájékozatlansága saját vallásuk törvényei felől. Pedig dicstelen látvány, hogy egy ilyen páratlanul értelmes és tehetséges

ember-csoport ennyire átengedje magát annak a gyámkodásnak, melyet felettük papjaik s másféle állítólagos írástudóik gyakorolnak. Ennek a papságnak nagy része, bár tudás és szellemi képességek tekintetében kétségtelenül méltó a kiváló egyéneknél oly gazdag zsidósághoz, már papi mivoltánál fogva se igen hajlik a zsidókérdés igazi, mélyreható megoldására. Igaz, akadtak a történelem folyamán egyre-másra éppen zsidó papok, akik reform-mozgalmak élére álltak s fölülemelkedvén azon a betű- és szövegbálványimádáson, mely a másféle bálványimádástól úgy irtózó zsidóság egyik legjellemzőbb sajátja, nyíltan az asszimiláció és pedig nemcsak a társadalmi, de a vallási asszimiláció elősegítői lettek. Nagyrészüik azonban ellensége a zsidóság élettéré boruló törvény- és tradíció-háló lazulásának, főleg azért, mert ezzel az ő tömkelegszerű teológiai tudásuknak értéke s a zsidó tömegekre gyakorolt hatásuk is csökkenne. Épp azért szükséges volna azonban, hogy a zsidó egyének maguk szelíd nyomást gyakoroljanak papjaikra és maradi vezérembereikre a zsidó vallás megreformálása érdekében. A zsidó vallás ugyan bevallottan legalább nem egy olyan tekintélyvallás, mint a katolikus, melynek tagjai föltétlen engedelmességgel tartoznak az egyház hit-irányításaival szemben; valójában azonban a zsidó papság ugyanilyen tekintélyt gyakorol. Megkönnyíti ezt számára az a nehézség, mellyel a zsidó vallási iratodba való behatolás, ennek a végtelenül bonyodalmas teológiai bozótnak a megismerése jár. A zsidó egyén,

aki nem szenteli egész életét ennek, épp ezért fegyvertelenül áll a kifinomult és ravasz papi tudással szemben. Jó volna pedig, ha az egyéni lelkiismereti szabadság s a kritika joga a papsággal szemben – a protestantizmus eme alapgondolata érvényhez jutna a zsidó tömegek vallási életében is. Valószínű, hogy ennek nyomán a zsidóság keretében is megindulna az a felekezeti differenciálódás, mely a kereszténységben a protestantizmus felléptével megindult és végül oly szabad, majdnem minden tételes hit-szabályok nélküli vallási közösségeket fejlesztett ki, amilyenek példáit főleg Amerikában látjuk. Az ilyesmi, bár a külsőséges vallásosság talán kárát látná, csak használna az igazi vallási életnek. Az „örök” igazságok és ősi „tradíciók” fanatikussai a zsidóság halálának neveznék az ilyen mozgalmat és a külsőséges felekezetiiséget megtagadó zsidóktól meg is tagadják a zsidó jelleget. Mint ahogy ma is minden konzervatív zsidó istentagadónak nevezi a kevésbé konzervatívot. Éppen a válásra illik leginkább azonban Goethe „stirb und werde”-je. A külső vallásosság: a szokások, szertartások, intézmények, sőt hittételek folytonos elhalálása nélkül nem bontakozódhatnak ki szabadon az egyre fejlődő lélek belső vallásos inspirációi. Ha a teológusok ezt nem értik meg, akkor értessék ezt meg velök a hívők... Halljad, Izrael!...

MI A MAGYARSÁG?

Annak a kérdésnek árnyékában, hogy mi a zsidóság, nagyon könnyűnek látszik erre a felelet. A zsidóság egy szétszórt, rendkívül sok egyéni és típusváltozatot mutató s épp ezért évszázadok óta mindenféle szempontból vitatott mivoltú embercsoport. A magyarság ellenben egy már területi elhelyezkedésében is egységesen jelentkező és ezenkívül sem túlságosan bonyolult jellegűnek mutakozó közösség. Nemzet; közös nyelvvel, sajátos kulturális színezettel, történelmi múlttal bíró közösség, éppúgy mint a többi európai nemzetek, a francia, a német, az olasz. Mihelyt azonban annak a szempontnak fénykévéjét bocsátjuk a magyarságra, melyben újabb időben a zsidóságot forgatják ide-oda, rögtön nem tűnik fel a kérdés ilyen egyszerűnek. Mi a „faji” szempontból a magyarság, rii általánosságban s a zsidósághoz viszonyítva?

Akik hanyag vagy rosszhiszemű könnyedséggel a fajt és nemzetet cserefogalmakként használják, azok gyakran a magyar nyelvű, magyar kultúrájú embereket, mínusz az ilyen zsidókat, magyar fajjá minősítik s nyugodt biztossággal operálnak egy ilyen fogalomhamisító osztályozás alapján. A felszínes köznapi beszédben és az alantas szín-

vonul政治ikai agitáció világában lehetséges is ez. Persze, hogy embertani szempontból mi az az embercsoport, amit magyarságnak neveznek, az sokkal bonyolultabb és tisztázatlanabb kérdés, mint ezt a politikai agitáció képzelet!

Nyelv és rassz.

A magyar nyelv ragozó természete s a mai magyarság egyes őscsoportjainak történelmileg viszonylag kései, – a kilencedik század végén történt – beáramlása oly területekről, ahol a mai európai, nyugati és középeurópai népektől nyelvileg és rasszilag különböző népek laknak, régebben kialakította azt a hitet, hogy a magyarság a mai európai népcsaládban némileg idegen, hogy távoli rokonnépek idevetődött szilánkjai: – „testvértelén ága fájának”. Amíg a népek osztályozásában a nyelvi szempont uralkodott, az indo-európai nyelvű népek közt a magyar, ez az uraltáji nyelvcsalád finnugor ágához tartozó nyelvet beszélő nép itt, Európában egy darab ázsiaként szerepeit. S mivel az egész magyarság inagyar nyelvű volt, (attól az erőszakolt politikai konstrukciótól, amely egységes politikai nemzetnek tekintette a régi Magyarország egész húszmillió lakosságát, el lehet tekinteni) tehát így, nyelvészeti szempontból nézve a magyarság helyzete az európai népek közepette nem is volt vitás.

Ma már azonban nyilvánvaló, hogy a népek nyelvrokonsága mit sem vagy igen keveset mond leszármazási rokonságukra vonatkozóan. A nyelv-

vek bizonyos tulajdonságainak kialakulása kétségtelenül összefügg rasszajátságokkal, a torok, a szájüreg, a fogak, az agyvelő alkatával. Ama hosszú időszak folyamán azonban mely alatt a mai nyelvek, főleg az európai kultúrnyelvek kialakultak, az az emberállomány, mely ezt a kialakítást végezte, annyi keveredésen és kicserélődésen ment át, hogy az összefüggés a rassz és a nyelv közt ma már a legtöbb népnél majdnem teljesen megszűntnek mondható. Mint ahogy hegyoromról-hegyoromra száll a felhő, úgy száll a nyelv rasszállományról-rasszállományra; egy-egy foszlány maradhat belőle az ősi alapon is, de következtetni a nyelvről a rasszra ma már alig lehet. A zsidóság, mely jelentékeny részben rasszilag valószínűleg szemita nyelveket beszélő orientális rasszú egyénekből származik, ma túlnyomórészt indoeurópai nyelveken beszél. Nagyon merész és felületes általánosítás tehát azon az alapon, hogy a magyarság ma egy uralaltáji, – tehát nagyobbára mongoloid népek ajkán élő – nyelvcsaládhoz tartozó nyelvet beszél, az egész magyarságot mongollá vagy akárcsak turánivá minősíteni.

Bármilyen buzgalommal, – némileg a többi tudományos problémák, nevezetesen a természettudományi és társadalomtudományi kérdések rováására – foglalkozott is a magyar tudomány a történelmi s főleg a magyarság történelmi feltűnésére vonatkozó kérdésekkel, a magyarság keletkezésének kérdése még ma is csak nagy vonalakban ismeretes. A honfoglalás ma is még a rege és a

költészet arany ködös felhőjén át jelenik meg a múlt időkbe hatoló szem előtt. Hogy milyen időközökben történt az első, akkor még összességükben nem is magyaroknak nevezett honfoglalók beáramlása, ez még teljesen tisztázatlan. Egyes történeti kútfők szerint északkeleten, a vereckei szoloson jöttek be, mások szerint az Alduna mentén, Erdély felől. Hogy hányan voltak, ez is vitás. Kétszázezer és húszezer között ingadozik a történetírók felfogása. Marczali Henrik szerint az utóbbi szám a helyesebb. Egyes történetírók ezeket a beáramló lovasokat a hunok rokonaiként és utódaiként állítják elének, mások, legújabban Karácsony János szerint a honfoglaló magyarok semmi rokonságban sem állottak a hunokkal és sohasem is voltak Ázsiában. A hun rokonság bizonyos világverő dicsőség örökségét csillogtatja meg a magyarság feje fölött, viszont azonban a nem mindenki előtt kedves s az Európával szemben való idegenséget kiemelő mongol származást valószínűsíti. Épp ezért a magyar köztudat, mint általában a mongol származással szemben, ebben a kérdésben is mindig meghasonlott volt; a tudomány pedig nem adott egyöntetű feleletet.

A magyarság rassz-összetétele.

Legbecesebb történelmi adatok a honfoglaló magyarok „faji” mivoltára vonatkozólag a honfoglaláskori és az ezt követő időbeli magyarság testi külsejéről szólnak volnának. Igaz, hogy a testi külső somi végérvényesen döntő tanúság a rassz-össze-

tétel szempontjából, azonban a nyelvnél mindenestre sokkal becsesebb.

Arra vonatkozólag, hogy a honfoglaló magyarok milyen testi megjelenésűek voltak, hogyan „néztek ki”, az egykori történeti kútfők igen kevés adatot szolgáltatnak. Pontos embertani megállapításokról, de még a testi szerkezet és színezet jelentőségének intuitív értékeléséről is, – e kor műveltségi fokát tekintve, – szó alig¹ lehet. Amit tudunk azonban az arra vall, hogy az akkori magyarok nem feleltek meg az európai szépség-eszménynek s valószínűleg mongolosabb külsejűek voltak, mint a mai magyarság. Spengler: *Der Untergang des Abendlandes* című művében említi, hogy 955-ben az augsburgi ütközetben magyar oldalról zsidó, tehát nyilvánvalólag körülmetélt mongolok maradtak a csatatéren. Korai találkozására ez az ősmagyarság és a zsidó szellem történelmi útjának. Ottó freisingi püspök, korának legelső történetírója, a bábenbergi hercegi család sarja s Barbarossa német császár rokona, aki a XII. század közepén Magyarországon járt, így írja le az akkori, tehát a már másfél század óta Európában élő magyarokat: sötétarcúak, beesett szeműek, alacsony termetűek, inkább monstrokhoz mint emberekhez hasonlítanak”. Kétségtelen, hogy ebben a becsmérő ítéletben nagy szerepe lehetett a gőgös nyugati ember elfogultságának, viszont azonban valószínű, hogy az akkori magyarság az északi vagy földközi tenger-melléki típusokhoz szokott szemlélő számára valóban túlságosan középázsiai jelleget lehetett.

A különben is végtelenül gyér történelmi adatoknál azonban sokkal értékesebbek az embertaniak, sőt az embertana vélemények is. Persze, mint már a fajkérdésben írt fejezetben jeleztem, pontos rasszdiagnózist állapítani meg az egyénről is nehéz, természetesen még nehezebb az egyének sokaságáról, egy egész nemzetről. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az antropológusok véleménye a magyarság rassz-összetételéről nem volna igen becses; csupán azt, hogy nagy óvatossággal kell ezeket a különben sem túlságosan összhangzó véleményeket fogadni. Török Aurél, az antropológia első tanára a budapesti egyetemen, aki variálva Révainak egy mondását a magyar nyelvről odakiáltotta az antropológia iránt kevésbé érdeklődő magyar közvéleménynek: „Uraim, nem ismerjük a magyart”, a Blumenbach-féle rassz-felosztás alapján állva a kaukázusi rasszhoz sorozta a magyarságot. Úgy látszik azonban, hogy valóban ő sem ismerte vagy legalább is nem ismerte fel helyesen a magyarság embertani mivoltát, mert a külföldi antropológusok nagy része inkább az alpesi és a keletbalti vegyületeinek tartják a magyarságot. Ripley, akinek „Európa rasszai” című műve jelentős standardmunka, az alacsony, sötét színezetű, kerekfejű, némileg mongolos alpesi rasszhoz sorolja a magyarságot. Jelentősen mongolosnak azonban ő se tartja; ezt bizonyítja az is, hogy a magyarságot szép, teljesen európai benyomású népnek minősíti. Ha összehasonlítjuk Ripley e hízelgő esztétikai ítéletét azzal a riasztó képpel, melyet Freisingi Ottó nyol-

cadfélszáz év előtt a magyarságról festett, rögtön sejthetővé válik, hogy ennek külseje a századok folyamán mennyire megváltozott. Ez világlik ki a legbuzgóbb magyar antropológus Bartuc Lajos írásaiból is. Bartuc tanár, aki több honfoglalás- és Árpád-kori sír csontvázmaradványait vizsgálta meg embertani szempontból, arra a következtetésre jut, hogy a honfoglalók általában alacsonyabb termetűek voltak, mint a mai magyarok, ami valószínűvé teszi, hogy több volt bennök a mongolos elem. Ezt ő körülbelül 30 százaléknnyira teszi, míg azt véli; hogy a kistermetű, szőke, világosszemű, kerekfejű keletbalti rassz, amiben különben szintén van némi mongoloidvonás, 40 százaléknny volt. A többi különböző más rasszokhoz tartozó elem lehetett. Ebbe az alapember állományba aztán a történelem folyamán hol keletről mongolos, hol nyugatról, északról és dőüről északi, földközi tengermelléki, dinari és mindeme rasszoknak a keletivel való keveredéssel áramlottak be. A mai magyarságban azonban Bartuc szerint ebből a rasszból, melyet Ripley a magyarság főrasszának tart, ma nincs több 20 százaléknál.

A magyarság átalakulása.

Mindezt természetesen csak becslésnek lehet tekinteni. Annak a néhány tucat középkori csontváznak s annak a néhány községnek vagy vidéknek az antropológiai átvizsgálása, amit Bartuc végzett, bármily becses és eredményes is legyen, mégse lehet másnak, mint szétfolyó hozzávetéseknek alapja. Kiviláglik azonban úgy a történeti adatok-

ból, mint. ezekből az antropológiai becsléseikből az a tény, hogy a honfoglalás óta a magyarság mongoloid jellege egyre inkább elhalványult s főleg a felsőbb osztályokról majdnem teljesen lemosódott; Mert bár valószínű is, hogy a magyarság; zöme még jó ideig a honfoglalás után a nyugat-európai ember számára, riasztóan mongoloid volt, bizonyos, hogy a felsőbb osztályok már akkor is egyre inkább európai rasszformákat öltöttek magukra. Az itt talált őslakókkal s a beáramló idegen országbeli telepésekkel való keveredés s az itteni lakosság szépségeszményének változása, mely tünet hatással volt a nemi szelekcióra, idézte elő ezt a közeledést Európához.

Különösen nyilvánvaló ez az uralkodó családra, – az Árpádokra vonatkozólag. Géza fejedelem óta majdnem kivétel nélkül minden Árpád-házbeli fejedelem, illetve király idegen országból vett magának feleséget, ami azt idézte elő, hogy az-Árpádok sokkal gyorsabban és alaposabban veszítették el Ősi mongoloid jellegüket, mint az egymás között házasodó alrendbeli magyarok. A Szent László külsejéről szóló írott és ábrázolásokban megnyilatkozó adatok egyáltalában nem tüntetik fel ezt a legendás királyt; – aki „vállal magasabb volt mindeneknél” s akinek „minden tagja oroszlányi volt” – mongolosnak. Inkább az északi rassz egy díszpéldányaként jelentkezik ez a magyar nemzeti hős, aki pedig száz évvel a honfoglalás után élt. III. Béla királyról is tudjuk, hogy őlesnél magasabb volt, s „minden ízében királyi”.

Kétségtelen tehát, hogy a Géza fejedelem alatt kezdődött s a Szent István alatt rendszeressé szélesedett telepítésekkel évszázadokon át az országba beáramló idegenek beolvadása nagy mértékben megváltoztatta a magyarság embertani ábrázatát. Mert bár az, hogy németek, olaszok, franciák, belgák telepedtek a magyarok közé s keveredtek ezekkel együvé, még nem zárja ki azt, hogy ezekkel ne jött volna be semmi mongoloid rasszelem, mert hisz ezek a telepések se voltak kétségtelenül csupa északi rasszú vagy földközi tengeri rasszú egyének, mégis valószínű, hogy csiraanyaguknak beszüremlése a magyarság csiraállományába eme típusok irányába tolta el a magyarság rasszösszetételét. S természetes, hogy ez az eltolódás leggyorsabban és legnagyobb mértékben a felsőbb osztályokban történt meg. Mert bár mániákus túlzásnak tartom az északi rasszért rajongó történelembölcselek ama állítását, hogy minden s így az európai és amerikai újabb kultúra is eme magas, szőke, kékszemű, hosszúfejű lények terméke s csakis az ilyen rasszú egyének hivatottak és képesek a társadalom vezető rétegének és vezéri pozícióinak betöltésére, – az némileg valószínűnek látszik, hogy bizonyos rasszok vagy rasszkeveredések nagyobb számban képesek a felsőbb osztályokba felemelkedni s ott helyüket megállani, mint mások így az északi és földközi tengeri rasszú egyénei inkább, mint az alpesi, keletbalti és általában; mongoloid rasszúak. E mellett szól már az is, hogy majdnem minden európai társadalom uralkodó

osztályának tagjai magasabb termetűek és kimintázottabb arcúak, mint az alsóbb osztálybeliek. Igaz, ennek lehetnek más, gazdasági és szociális okai is, mert hisz a testi növekedés s az arc jellege ezekkel összefügg, de kétségtelen, hogy öröklött rassz-sajátságok is közrejátszanak ebben. Érthető tehát, hogy elsősorban a magyarság felsőbb osztálya a századok folyamán egyre inkább elvesztette mongoloid jellegét, egyre jobban európaiabb ábrázatot öltött magára, ami nem jelenti azt, hogy egy bizonyos nem-mongoloid rassz egyenesen uralkodóvá lett volna. Ma már, amily mértékben haladunk fölfelé a társadalmi épület emeletsorán, oly mértékben ritkulni látjuk a mongoloid testiségű egyének számát. A nép körében van a legtöbb; a népből sárjadzó földbirtokos osztályban s az ebből kivált kis és közép hivatalnoki karban már kevesebb; a régebbi városi polgárságban s a szellemi foglalkozásúak közt még kevesebb; s legkevesebb végül a különben is erősen nemzetközi keveredésű arisztokráciában. Észlelhető ez a jelenség, ha a különböző osztályokban egyaránt jelenlevő zsidóságot egészen figyelmen kívül hagyjuk.

Turanizmus vagy európaiság?

Ha nem is tudunk túlsókat a magyarság rassz Összetételéről, az a kevés is, amit tudunk, elegendő ahhoz, hogy végtelen hűvösséggel álljunk szemben azzal a mozgalommal, mely a turanizmus név alatt szerepelve, már a háború előtt foglalkoztatta a magyar köztudatot, de a háború után egész határo-

zottan azzal az igénnyel kezdett fellépni, hogy mint valami jótékony árvíz átítassa az egész magyar gondolkodást s egész új orientációval termékenyítse meg a magyar lelkek talaját. Kétségtelen, hogy nemzetünk rassz-összetétele nem ment a mongol elemektől. Viszont azonban az még teljesen tisztázatlan, hogy mily mértékben van a mongolság benne képviselővé. Hisz található itt magiam, szöke, kékszemű, hosszú fejű, északi rasszú és magas, kerekfejű, sötétszemű dinári rassz-elemek is. Sőt már a honfoglaló magyarságban magában is képviselve volt állítólag a kistermetű, erősen kerekfejű, feketeszemű, nagyorrú armenoid vagy előázsiai rassz is. Ha féligmeddig pontosan tudnók, hogy mindezek a rasszok hány százalékban, szerepelnek a magyarság összetételében s hogy a magyarság jövője, kulturális fejlődése szempontjából melyiknek szaporodása s mindenféle érvényesülése a kívánatos, akkor lehetne valamiféle antropológiai politikát csinálni s esetleg a turanizmus jogosultsága is kiderülne. A fajkérdésről írván azonban jeleztem, hogy ilytermészetű véleményadásokra a komoly antropológia nem érzi magát hivatottnak. Egyelőre meg kell elégednünk azzal, hogy a magyarságot egységes *nemzetnek* fogjuk fel s tekintet nélkül rasszokra, mindazokat az egyéneket, akik nyelvükben, kultúrájukban és- érzésükben magyarok, a magyarság egyenrangú tagjainak tekintsük. Magyar érzés alatt persze nem holmi politikai hitvallást, hanem egyszerűen a többi magyar iránt érzett emberi szolidaritást értve.

A turánizmus nevű s a vele rokon fajvédő mozgalom azonban nincs ezen az állásponton. Ez mindenáron, bár nem mindig bevallottan s olykor nem is tudatosam a magyarság európaellenes és mongol orientációjáért küzd. De a magyar turánizmus hívei szemében a turániság nem is egy pontosan körülírt, testi-lelki jegyekből összerakott embertani típust, hanem egy nagy mértékben bizonytalan s változó tartalmú egész eszmekört jelent. Túrán: ez a turánisták számára eredetileg és legáltalánosabban egy földrajzi elnevezés s azokat a pusztaságokat jelöli, melyek a Perzsia és India közt elterülő iráni fensíktól északra terjeszkednek. Néprajzilap tekintve az ittlakó nomád vagy laza állam kötelékekben élő népeket foglalják e név alatt együvé; embertanilag pedig azokat a belsőázsiai mongoloid és mongol rasszelemeket, melyeknek letelepedési területe egész Japánig terjed. Politailag egy belsőázsiai-keletázsiai orientációt lely részben a bolsevista rokonszenvekkal való egygyülést, részben japán kegykeresést jelentene egészen pedig egy óriási kulturális hátra-arcot egy ezeréves történelem likvidálását jelentené a turánizmus.

Mint látható, a világos gondolatokat és reális célkitűzéseket kedvelő elme számára igazán nem lehet csábító a turánizmus. Hogyan lehetséges azonban az, hogy ez a zavaros tan mégis úton-útfélén hangoskodik s a jámbor tudományoskodó egyletesdi félhomályból ki-kilép a nagyobb, a politikai nyilvánosság terére is? Mint minden társadalmi és

szellemi jelenségnek, ennek is több oka van, melyek közül kettő a legjelentősebb. Az egyik a háború után s főleg a háborúvesztes nemzeteknél kigyúlt ultranacionizmus, mely nem elégszik meg azzal, hogy a nemzetben valami történelmi alakulást lásson, hanem mindenáron ősi, leszármazási, faji alapokra akarja ezt a kulturális alakulást visszavezetni. A németiség körében ez a törekvés az északi rassznak, mint a németiség dísz- és fő-rasszának bálványozására vezetett; nálunk a mongolom vagy mongolosnak vélt ősmagyarok s általában a turánság kultuszára. Sok tünetben jelentkezett nálunk ez a sajtóságot, az európai civilizációval, sőt a kereszténységgel is szembehelyezkedő magasztalása az állítólag turáni ősmagyaroknak. Az egész magyar történelmet, mely az idegeneket telepítő és a kereszténységet bevezető Szent István óta lefolyt, tévedésnek minősítették. Sőt Koppány a fajmagyarság képviselőjeként jelentkezett a renegát Szt. Istvánnal szemben. Mintha a mai magyarság a nagy vereség után, melyben Európa népeinek nagy többsége rátiport, menekülni akart volna ősi ázsiai múltjának, európánkívüli származásának emlékeibe! De nemcsak az általános európai civilizációtól, hanem a zsidóságtól való tüntető elfordulást is jelenti ez a turánizmus. A zsidóság túlnyomórészt előázsiai és orientális rasszú emberállományokat zár magába; s jelentős számban vannak földközi-tengermelléki eleinek is benne. Ezt a különben szintén csak nagyjában állítható tényt ragadta meg az antiszemita szellemű turánizmus s azt hir-

detve, hogy a mongolos elemek keveredése az elő-ázsiai, orientális és földközitengermelléki rasszú egyénekkel diszharmonikus lényeket hoz létre, szakadékot igyekezett ásní a zsidó és keresztény magyarság közé.

Minél mongolabbá lehet pecsételni a magyarságot, annál idegenebbnek lehet feltüntetni az európai kultúrával szemben egyrészt, a zsidósággal szemben másrészt – vélik a turánizmus hívei. Persze e számításba is sok hiba csúszik bele. A magyarság nem az az élesen kirívó embertani folt Európa testén, amilyenek ellenségei s a turánizmus hívei feltüntetni szeretnék. A keleti vagy turáni rassz nemcsak Magyarországon, de Romániában, Csehországban, Délnémetországon s Közép-Franciaországban is el van terjedve; az a mongolság, ami ebben a rasszban van, előmlik egész Európán. A magyarságot a benne rejlő kevés mongolság tehát antropológiai szempontból ma már nem is teszi idegenné Európában; a kulturális igazodás Közép-Ázsia vagy Kelet-Ázsia felé azonban annál inkább. De a zsidósággal szemben sem jelentene a magyarság teljes turániságának kiderülte kapcsolat nélküli el idegenülést; a keleti zsidóságban, melyhez a magyar zsidóság nagy része tartozik, kétségtelenül sok turáni, csiraanyag lappang. A zsidó szellemiség viszont épúgy európaizálódik, illetve amerikanizálódik s leveti ázsiai jellegének maradványait, minit ahogy a magyar szellemiség, mely az európai kultúra emelőin nőtt nagyra, teljesen európai jellegű. Az em-

béri szellem egysége s ennek keretén belül az európai civilizáció és kultúra egysége minden a magyarságban még mindig jelenlevő mongolság ellenére is lehetővé teszi és biztosítja tehát a keresztény és zsidó magyarság egybeforradását.

A magyar szépségeszmény.

Mindezekben a kérdésekben pontosabban fogniuk látni, ha a magyarság antropológiai ábrázatának tisztázását lehetővé teszik a magyar antropológusok számára. Szerencsére azonban, hogy ha arra a kérdésre, mongolok vagyunk-e vagy sem, vagy helyesebben szólva: mennyi a mongol rasszelem a magyarságban, ma még pontos feleletet nem is tudunk adni, arra a másik kérdésre, hogy akarunk-e, akar-e a nemzet több rége, a magyarság szellemiségének vezetőegyénei a magyarság leglelke mongollá lenni, az igazi, „faji” mongol orientációra áttérni, rég megvan; határozott válasz: – s ez tagadó!

A magyar szépségideál ugyanis ment minden mongoloid vonástól s nagyjában ugyanaz, mint a többi európai fehér népé. A szépség-eszmény pedig vagy egyén vagy embercsoport vallomása arról, hogy rasszilag milyen szeretne lenni. A többé-kevésbé világosan átértett szépségeszmény hatása alatt támadó párválasztások és párosodások millióin keresztül alakul ki egy nép „faji” jellege; ez az alkalmazott, inuitív antropológia, mely ugyan nem dolgozik fejhosszmérő körzővel a vérfehérjét megállapító vegyi eljárásokkal, – ami nem jelenti

azt, hogy egyszer nem fog – ugyanis egy nép ha nem is testi, de lelki hovatarozásának legbiztosabb ismertető jele. Ha tehát azt nem tudjuk, milyenek voltak az Árpád-körűli, s azt is igen hézagosan, hogy milyenek voltak az Árpád-kori magyarok tömegei, – s így a magyarság mongolságának múltbeli, sőt jelenbeli méreteivel sem vagyunk tisztában, – az bizonyos, hogy a magyar lélek, a magyar esztétikai érzék nem hajlik a mongol szépségideál felé, azaz a magyar párválasztás nem akar mongol orientációt.

Töméntelen költemény, kép, szobor foglalkozik a múltbeli és a mai magyarság ábrázolásával. De ezen a századok történelmét s a jelent visszatükörző képzeletbeli Magyarországon nem a mongol szépségtípus uralkodik. Vörösmarty „Zalán futása”-ban életre keltette a honfoglaló Árpádot és hadverő daliáit: az eszményi férfi, elsősorban Árpád ebben a hőskölteményben magas, mint egy torony, lengő hajú s nemes arcmetszésű, a szép nő pedig szelídnézésű, kerekkeblű, dúscombú: – mindebben nyoma sincs a mongolságnak. Ez a szépségfelfogás visszfénye azoknak a görög, lartin és olasz eposzi alakoknak, amelyek a magyar költő fantáziáját irányították. De hogy ő ilyennek érezte az ősmagyarokat s hogy az ő korabeli magyarság lelkesedéssel el is fogadta őket ilyeneknek s nem reklamált számukra sárga-bőrt, mongol-szemet, kistermetet s más turániságokat, ez azt bizonyítja, hogy szépség-ideáljának megfeleltek. Munkácsy „Magyarok bejövetele” című képe bizo-

nyara gyenge műalkotás; egy immár rokkant lélek erőtlen terméke; de bármilyen sok és sokféle kritika fogadta is jelentkezésekor, egyik sem kérte tőle számon azt, hogy Árpádot nem egy levágott koponyát lobogtató, sárgabőrű, gyér szakállú, ferde szem-résű kirgiznek, hanem egy nemes arcélú, szép szakállú arab vagy kaukázusi nagyúrnak festett le. S végig a magyar festészet és szobrászat, mely többek közt a magyar testi szépségideál mintacsarnoka is, hol találunk mongol vagy akár csak mongoloid alakokat? Izsó „Búsuló juhásznál”, mely egy gatyás-bajuszos Apolló egész az irredenta szobrok jelképes alakjaiig nyoma sincs a mongol rasszvonásoknak. Legfeljebb azon a pogány magyaron, mely a Gellért-szobor alján hallgatja a csábító keresztény tanokat, – egyes turániak szerint a magyar tragédia kezdő akkordjait – látunk mongol jelleget. Lehetséges, hogy ez a különben újabb korban keletkezett jelentéktelen kóbor-alak előfutárja valami művészi turanizmusnak; szerencsére úgy el van rejtve, hogy senki se látja. A történelmi festészet művelői közül se Székely Bertalannak, se Lotz Károlynak, se Madarásznak soha eszébe nem jutott, hogy olykor egész távoli századokból életrehívott magyar alakjaikat mongolosnak fessék. Lotz Károly Attiláján dereng valami ilyes szándék; a különben szép, daliás alak szakállnövése sejteti ezt. De ez Attila, aki végre is nem volt magyar s akinek mongolsága egy közismertebb, mintegy nemzetközileg bejegyzett vélekedés, ami elől tehát nehezebb volt kitérni. S azt hi-

szem, hogy a magyar költészetben a népdaloktól kezdve Jókain keresztül egész a legmodernebb regényekig hatolva, sehol se vagy csak egészen szórványosan találnánk mongolosnak leírt férfiakat és nőket. Nem mondom, a realista irányzat, mely valóságban létező alakokat és típusokat tükröztet vissza, egészen tudattalanul és szándéktalanul szeicpeltethet ilyen típusokat is. Hisz, ha a magyar népben vannak mongol rasszelemek, mi sem természetesebb, mint az, hogy a magyar élet realista ábrázolása ezt is tükrözteti. A szép magyar ember vagy a szép magyar nő, vagy akárcsak a tipikus magyar leírása azonban máig, legalább a turánizmus nagy ébredésééig nem túrte a mongol rasszjegyek szerepeltetését. Vörösmarthy néhány gyönyörű sorban ragyogtatja fel a magyar nő szépségét: Fürtidben. tengervészes éj, – szemekkel, mint a csillagtűz, – hol annyi gög és annyi kék; – ki vagy te márványkeblű szűz?...” Nem hiszem, hogy valaki akkor akadna legvalószínűbben ilyen női arcokra, ha mongoloid rasszelemeket kutatva, az Alföld, vagy a Dunántúl állítólag ősi településeit bújja. Azonban megtalálhatja azt a magyar arisztokrácia, a felsőbb polgárság, a zsidóság, sőt a népnek is nem-mongol ős rétegeiben. S leginkább pedig a bármely származású magyar lélek mélyén, mely a szép nőt így képzei el.

Ez a szépség-ideál pedig az európa-amerikai úgynevezett fehér szépségideál, melynek megtestesülését némi erőszakossággal a mágia típusában látja az északi rassz magasztalója, me-

lyet görögórámai, kaukázusi és földközítenger-melléki szépségideálnak is neveznek. – Ez nem egy nagyon pontosan meghatározható geometriai idom, hanem formában és színben tömértelen átmenetet bír meg, de kétségtelenül ment minden mongolizmustól vagy a turánizmustól. Tudat-talanul a magyarság különben is századok óta. antituráni érzelmű és hajlamú. S az igazi vezető szellemei, e fogalomnak talán ismerete nélkül, tudatosan azok voltak. Báró Eötvös József abban is reménykedett, hogy ki lehet mutatni a magyar nyelv indo-európai származását. Kossuth Lajos pedig állítólag azt mondta – egy róla szóló emlékirat jegyzi fel ezt – hogy a magyarság finn-ugor származását a Habsburgok találták ki. *Se non e vero...* Mikor az antropológiai kutatások kezdetén egy francia antropológus a finneket s így a velük rokon magyarokat az akkor még kaukázusinak nevezett európai rasszhoz sorozta, egy magyar antropológus örömmel jegyzi fel ezt az – *előkelő* beosztást. Én a mongol vagy mongoloid vagy turáni származásban semmi szégyelni valót nem látok. Igen fejlett, ősi kultúrák sarjadtak ebből a vérből. Csakhogy ma már vissza nem csinálható tény, hogy a magyarság egy más kulturális fejlődés útjára tért s így dőre és idéttlen gondolat volna erről az útról visszafordulni valami bizarr ázsiai kaland irányába. Körül-belül olyan dőre ez a gondolat, amilyen idéttlennek tartja a magyar ízlés a mongol típust.

ZSIDÓSÁG ÉS MAGYARSÁG.

Mindabból, amit az előbbi fejezetekben a magyarság alakulásáról mondtam, nyilvánvalóan következik, hogy a zsidóságnak újabkori nagyarányú beáramlása a magyarságot alkotó emberállományba és pedig akár szociális közékéveredés, akár élettani vegyülés formájában is jelentkezzék ez a beáramlás nem újszerű jelenség a magyarság történetében. Ez a szó „magyarság” csak gyűjtőneve egy nagyobbára egyhelybenlakó emberállománynak, mely a századok folyamán egyre újabb elemeket vett föl magába. Ezt az emberállományt nem „faji”, öröklődő testi-lelki jegyekben megnyilatkozó hasonlóság tartja egységben és különíti el a többi ilyen természetű közösségektől, hanem a nyelv, a kultúra s a nemzetiség már jelzett sajátosságai, amelyek pedig nem öröklődnek. Minden kultúrnemzet egy folyamhoz hasonlít, mely bár vízállományában folyton változik, mert hiszen a vízmenység mely alkotja, sohasem ugyanaz, de mégis mint folyam mindig ugyanaz is, mert hiszen egyazon mederben, egyazon földrajzi területen halad tova. A folyam tovatűnő hullámai a születő és meghaló nemzedékeket jelképezik; a beléömlő mellékfolyók a különböző rasszelemeket, melyek ezt a hullámáramlást táplálják.

Korlátolt, századokat vagy évezredekelt feltáró magasságba emelkedni képtelen gondolkodásból fakadhat csak az antiszemita ijedelemaz utóbbi 100 illetve 200 év nagyfokú zsidó beáramlásával szemben. Főleg egy olyan nemzethez, mely gyakran és szívesen emlegeti évezredes múltját, méltatlan ez a kicsinyes, szűklátokörű riadozás. Más volna persze a helyzet, ha a zsidóság valami silány, alsórendű emberállomány volna vagy rassz-összetételénél fogva oly mértékben idegen, hogy társadalmilag képtelen volna a nem zsidó magyarsággal asszimilálódni vagy élettani keveredése a más felekezettű magyarokkal élet vagy kultur-képtelen, satnya vagy alsórendű korcsleányeket adna. Ilyesmiről azonban szó sem lehet.

A zsidóság a magyarság történelmében.

A magyar zsidóság története s jelenkori képe e kérdésekre a legmegnyugtatóbb feleletet adja. Nem tulajdonítok túl nagy jelentőséget azoknak a többé-kevésbé megalapozott történelmi feltevéseknek, melyek szerint még a feketetengermelletti vándorlások és telepedések idején beolvadtak zsidó elemek a később magyarsággá alakult nép-elemekbe. Annak a Kazárbirodalomnak, mely a hetedik és tizedik század közötti időszakban a Fekete-tengertől északra egész az alsó Volga mentéig terjedt uralkodó osztálya zsidó vallású volt; hogy milyen mértékben volt a kazárság leszármazásilag is rokon a zsidósággal azt nem lehet tudni és-azt se, hogy mennyire volt zsidó rassz-elemekkel telített az a kazár törzs, a

kabar, mely a magyar törzsekhez csatlakozott s állítólag mint első honfoglaló hullám, mint utász-csapat lépte át a mai haza határait. Ez azonban nem is lényeges.

Bizonyos azonban, hogy a magyarság útja Dél-országon át áthaladt azon a területen, amelyre a zsidóság hitelesítő tevékenysége kiterjedt s így nagyon valószínű, hogy a magyarság zsidókkal érintkezett s zsidó elemeiket vett fed magába. Előbb találkozott tehát a zsidó vallással, mint a kereszténnyel, amely csak a mai Magyarország elfoglalása után egy századdal kezdett terjedni a magyarság köreiben. Előbb voltak zsidó magyarok, mint keresztény magyarok! Nem tulajdonítok annak se nagy jelentőséget, hogy a római korból származó, magyar földön talált zsidófelírású sírkövek és érmek arra vallanak, hogy a mai Magyarország területén már a népvándorlás előtti időkben is éltek zsidók, tehát előbb mint magyarok. Jó azonban ezekre a többé kevésbé alapos feltevésekre rá mutatni azokkal az ámtásokkal szemben, melyek a zsidóságot valami éppen a magyar leiektől és vértől egészen idegen, tökéletesen új s csupán legújabbban betolakodott elemként igyekeznek feltüntetni.

A magyarországi zsidóság sorsa végig a századokon nagyjában ugyanaz, amilyen a többi európai zsidóságé. A középkor első századaiban aránylag mindenütt kedvező a helyzetük; lehetett földbirtokuk, viselhettek tisztségeket; nagyobbára az állam vám- és adójövedelmének bérlői voltak. Magyarországon az izmaeliták mellett, akik mohame-

dán bolgárok voltak, a kereskedelem nagy részét is kezükben tartották. A középkorban szokásos törvényeknek másai, melyek részben ellenük irányultak, de részben kiváltságokhoz is jutattják őket, nálunk is megszülettek. Általában azt lehet mondani, hogy Magyarországon a sajátosan magyar vidékeken alig voltak zsidó-üldözések, inkább csak a városok német polgársága tört ki olykor a zsidó konkurrencia ellen. Az is kibontakozik majdnem törvényszerű vonásként a magyar zsidóság középkori és újkori történelméből, hogy a konstruktív királyok általában jól bántak a zsidókkal. Kálmán király reájuk vonatkozó törvényei aránylag szelídek; IV. Béla, aki a tatárjárás után újra felépítette az országot, kiváltságokban részesítette őket; Nagy Lajos ugyan kiűzte őket, de néhány év múlva vissza is hívta. Mátyás alatt valóságos „zsidó-uralom” volt Magyarországon: főnemesek, püspökök, horvát bánok voltak zsidók vagy kikeresztelkedettek. A török háborúk és török hódoltság, amely folytonos harcok területévé tette az országot gyérítette a zsidók számát, de a törökök kiűzése után megint nagyobb jelentőséghez jutnak. Erdélyben ahol általában kisebb számban voltak mindig s ahol az örmények töltötték be kereskedelem-monopolizáló szerepüket, Bethlen Gábor jól bánt velük; megengedte letelepedésüket több városban. I. Lipót császár alatt már hadseregszállítók; ez a különben oly vak buzgón katolikus császár is kímélte, sőt kiváltságokban, is részesítette őket. A haladó szellemű, felvilágosodott

II. József megnyitott számukra minden foglalkozást. Ennek halála után azonban a régi korlátozások részben kiújultak. A tizenkilencedik században azonban mégis megindul nálunk is a zsidó felszabadulás és felszabadítás nagy mozgalma, mely aztán a század végére befejeződött. Az 1840. évi országgyűlés kimondja, hogy a bányavárosokat kivéve, mindenütt letelepedhetnek és lakhatnak. Az 1867. XVII. te. egyenlősíti a zsidókat minden polgári és politikai jog gyakorlása szempontjából az ország más felekezettű lakóival. Az 1895. XLII. te. pedig bevett felekezetté nyilvánítja a zsidó vallást.

Valami jellegzetesen érdekes ez a történelmi film nem nyújt. Sajátossá a magyar zsidóság történelme csak az utóbbi félszázadban lesz. Ezt alapozza meg az utolsó két század folyamán történt gyors tempójú számbeli megnövekedésük s jelentségsbeli emelkedésük a 19. század 2-ik felében. A török hatalom megtörése után, a pragmatika szankció idején 1720-ban, amikor az országnak körülbelül harmadfél millió lakosa volt csak 12.000 zsidó volt Magyarországon. 1787-ben már 83.000. A magyar reform korszak legkezdetén 1825-ben 190.000. 1840-ben már 248.000, 1850-ben 366.000, 1869-ben 542.000, 1890-ben 707.000 és 1910-ben 909.000. Míg tehát kétszáz évvel ezelőtt a lakosságnak csak fél százaléka, a világháború kitörésekor, a régi Magyarország lakosságának körülbelül 5 százaléka volt zsidó. Kétségtelenül hatalmas arányú gyarapodás.

E számbeli gyarapodásnál azonban, sokkal na-

gyobb méretű és jellemzőbb a jelentőségben, mely a kiegyezés utáni évek óta bontakozott ki s a mai időkig megkapó méreteket öltött.

Nem akarok a statisztikai számoszlopok hadseregével felvonulni; csak néhány ezt illusztráló számot jegyzek ide. Az 1916-iki statisztika szerint a száz holdon felüli szabadforgalmú birtokoknak 14.6% volt zsidó kézben. Rendkívül nagy arányban van a zsidóság képviselve a kereskedelemben, ahol az 1910-i statisztika szerint 53.3% az arányuk, az ügyvédek közt, ahol 45%, az orvosok közt, ahol 48.9%, az újságírók, írók és szerkesztők közt, ahol 42%. Az iparban, szintén az 1910. statisztika szerint 10% működött; az önálló iparosok közt 12.5%. A kereskedelmi személyzethez tartozók korében 34.9%. Az egyházi hivatalnokok közt 11.2% s a tanügyiiek közt 9.6%. Mint látható, az erős gazdasági és kulturális jelentőségű foglalkozásokban a zsidóság magasan az országos arányszám fölött, mely a régi Magyarországon 5%, az újban 6%, van képviselve. Mert hiszen a legújabb statisztikai adatok csak részletekben tolták el ezt a képet.

Zsidó elkér és bolsevista antiszemitizmus.

A zsidóság sikere a legújabbkori magyar társadalomban tehát kétségtelen. Míg ellenben, ha egy egyén alantas sorból felemelkedik a társadalm¹ épület magasabb emeleteire vagy egy család több emberöltőn át nagyszámú jeles és eredményes

munkálkodású egyént térinél ki magából, ezt az egyént és ezt a családot elismerés övezi és a közfelfogás példaképpül állítja az emberek elé, a zsidóság sikereiből sokan gáncsot faragtak s ezt a példátlan eredményeket produkáló embercsoportot a társadalom ellenségévé, élősdie megrontójává bélyegezték. A háború utáni magyarországi antiszemitaizmus legkedveltebb és legnagyobb siker-biztosságal elharsogott vád-áriája éppen a zsidóság legújabbkori „térfooglalásának” részletes ismertetése volt. Ez n z ezerszer ismételt, írás-bán s élőszóval, sajtóban és népgyűléseken egyaránt újból és újból leforgatott vád-gramofonlemez úgy lép fel, mint meggyőző érv-raktár a zsidóság ellen. A siker bűnné, az egész társadalomra nézve termékeny,tevékenységek kifejtése benne „térfooglalássá” s a keresztények ki-szorításává minősül.

Ha olyan oldalról hangzanék el az ilyen felfogás, mely a mai társadalmi rend teljes, száznolc-van fokos visszautasítását vallja, ez könnyen ért hető is volna. A bolsevista népbiztosok szívesen indokolták közönyüket, sőt kíméletlenségüket az individualista gazdasági rend keretében elért sikerekkel, társadalmi pozíciókkal és hírnevekké! szemben azzal a véleménnyel, hogy: minden a kapitalista társadalomban szerzett vagyon vagy hírnév csalásnak köszöni létét. Ezért aztán igyekeztek is a föld színével egyenlővé tenni ezt az egész gyűlölt társadalmi épületet. Korunk antiszemitaái azonban, bármily sokat tanultak is a bolsevistáktól, bármennyire hasonlók is lelki alkat szempontjából a

markszista terror férfiaihoz gazdasági alapelveik szempontjából egyáltalában nem bolsevisták. Nagyjában a magántermelési rend alapján állnak s elismerik, hogy az üzlet jogosult formája a gazdasági tevékenységnek. Persze mindezt leöntik olykor némi szociáliskodó mártással, de nagyjában nem tagadják meg az individualista társadalmi rendet. Nem is róják fel nemzsidó egyénnek vagy csoportoknak, ha társadalmi sikerekkel kitűnnek s eredményes gazdasági tevékenységgel vagyont szereznek.

Miért válik tehát az antiszemita bolsevistává, ha zsidó sikerrel, a zsidóság érvényesülésével áll szemben? Az antiszemitizmus természete, melynek rugóit és lélektani arcait már részleteztem, megmagyarázza ezt. Az antiszemita egyszerűen ellenségnek, ellenséges idegennek tekinti a zsidót, akinek sikereit époly kevéssé tekinti örvendetes eseménynek, amiként nem üdvözli háborúban örömmel az egyik harcoló fél a másiknak rajta aratott győzelmeit. Hogy a zsidóság a magyarságnak nem ellensége, nem élősdije, hanem a közösségre nézve nagy hasznot hajtó alkotó része s így eredményei és sikerei a társadalmi érdekközösség törvényénél fogva a nemzsidó magyarságra is kedvezően hatnak vissza, ezt a tényt nem látják meg vagy letagadják az antiszemiták. Hogy a zsidóság térfoglalása az iparban és kereskedelemben nagyban hozzájárult e gazdasági ágak fellendüléséhez, hogy a zsidó művelés alá került földbirtokok magas színvonalú mezőgazdálkodás és állattenyésztés telep-

helyeivé lettek, hogy a magyar szellemi kultúrában előtörő zsidók falanksza az egész magyar szellemi életet fényesebbé tette, hogy egyszóval a magyarországi zsidóság sikere egyben az egész magyarság sikere is, ezt az antiszemita népámítók, bár ez az ország életének egyik legnyilvánvalóbb valósága, szóra se méltatják. Mintha a zsidóság térfoglalásának ehhez semmi köze sem volna!

Nem akarom természetesen magam se mondani, hogy a zsidóság emelkedése és széleskörű érvényesülése az utolsó hatvan év alatt csupa makulátlan jellem, egy csapat hófehér lelkű földi arkangyal minden kritikáit elnémító megdicsőülése volt. Sok egyéni lelkiismeretlenség és kriminalitás, kizsákmányolás és kíméletlenség szövődött ama erőfeszítések közé, melyeknek a zsidóság emelkedését köszönheti. De vajjon a nemzsidó sikerek mentek-e ettől? A mai társadalmi rend keretében sem az egyéni, sem a csoport-emelkedés nem lehet erkölcsileg tökéletesen salaktalan f olyant l. „Senki sem lehet addig tökéletesen erkölcsös, amíg mindenki nem erkölcsös, senki se lehet addig tökéletesen boldog, amíg mindenki nem boldog”, írja Herbert Spencer. Ez persze nem igazolja azt a boísevista felfogást, hogy minden siker a kapitalista társadalom keretében csaláson alapszik, de int a társadalom tárgyilagos kritikájára s egy olyan igazságos társadalmi berendezkedés megvalósítására, melyben az érdem mindig egybeesik a sikerrel.

Egész más volna a helyzet, ha valakinek sikerült volna bebizonyítania, hogy a zsidók erkölcsileg

alsóbbrendűek, mint a keresztények, hogy a zsidóság, ebben az esetben a magyar zsidóság csupán lelkiismeretlenségének és kíméletlenségének köszönheti sikereit. Ez azonban még senkinek se sikerült. Sőt inkább ennek ellenkezőjének hirdetésére tesz hajlamossá a zsidók erkölcsi életének vizsgálata. E könyv erről szóló s ezzel rokontartalmú fejezetei elég erre vonatkozó adatot és következtetést szolgáltatnak. Mindazt, amit ebből a szempontból általánosságban a zsidóságra vonatkozólag mondtam, illik a magyar zsidóságra is. A magyar zsidóságnak éppen ami korszakra vonatkozó bűnözési statisztikája, melyben nagy sikerű érvényesülése a magyar életben kibontakozott, határozottan kedvezőbb, mint a nemzsidó magyarságé. A nemi erkölcs, a jótékonyság és másféle altruista cselekvések szempontjából is a magyar zsidóság kedvezőbb képet mutat, mint a más felekezetű magyarság. Márpedig, amint már jeleztem, ezek azok az ellenőrizhető, statisztikai adatokkal annyira-amennyire megvilágítható területei az életnek, melyekről egy embercsoport erkölcsi színvonalára következtetni s ezt a színvonalat egy másik csoport erkölcsi színvonalával összehasonlíthatni lehet.

El kell azonban ismerni, hogy olykor naiv és íadatlan lelkekben némi jóhiszeműséggel párosul a meghökkenés a magyar zsidóság térfoglalásával szemben. Az antiszemitizmus fertőzete, mely a nevelésbe behatolva a keresztényekben már a gyermekkorban téves képzeteket ébreszt a zsidóság fe-

lől, felelős a jóhiszemű aggodalmaskodók tévelygéseirért. Széles tömegei a keresztényeknek abban a hitben nőnek fel, hogy a zsidó alsórendűbb és silányabb, mint a keresztény. Kilépve az életbe, az ilyen megtévesztett átlagember nem képes megérteni, hogy miképpen lehet ennek a megátkozott fajnak minden téren akkora sikere. S bár még a legelfogultabb keresztény is, a zsidó egyéneket figyelve meg, azt kénytelen megállapítani, hogy ezek igen sok esetben tehetségüknek, szorgalmuknak, vállalkozási lendületüknek és ötletességüknek klös-zönhetik eredményeiket, még¹ s a zsidóság tömeges felemelkedését épen eme antiszemita alap-érzés folytán nem tudja másként, mint valami meglevő, de ügyesen rejtett erkölcsi romlás feltételezésével megmagyarázni. Ez a magyarázat természetesen sohase nyugszik bebizonyított adatokon, de ott honol a talán jóhiszemű, de elfogult lelkekben, mint egy rendszeres szellemi fertőzés terméke.

Nemzeti jogok, erkölcsi jogcím

A nemzeti érzésnek elfajulása és a nemzeti jogok téves értelmezése is gyakran képtelenné teszi a korlátoltabb egyéneket igazságos állásfoglalásra a zsidóság sikereinek kibontakozásával szemben.

Mihelyt bármiféle közösség, akár egy kezdetleges néptörzs is, valamely helyen letelepedett, még inkább pedig mihelyt kialakult a földfelület valamely területén egy nemzeti állam, rögtön az a hit és meggyőződés képződik e közösség tagjaiban, hogy az a föld, melyet megszálltak vagy meghódí-

tottak, istentől nekik rendelt tulajdon, melyre minden más embercsoporttal szemben elidegeníthetetlen joguk van. Így aztán minden hódító szándékkal közeledő más közösség, dó a békésen boáramló csoportok és egyének föllépését is ez a nemzeti érzés igazságtalan támadásnak, jogtalan terjeszkedésnek fogja fel. Ha be is engednek letelepedni szándékozók, ezeket nem fogadják be a közösség egyenjogú tagjainak hosszú ideig. Hogy gyakran az ilyen jövevényeket a fejedelmek kiváltságokban részesítik s hogy olykor jövevény családok, hol mint dinasztiaiák, hol mint oligarha családok, a régebbi lakosság nyakára ülnek s valóságban ezeknél sokkal több hatalomhoz és befolyáshoz jutnak, az mitse változtat a nemzetek tömegeinél jelzett alapérvésen.

Nálunk is, a naiv köztudatban a honfoglaló magyaroktól való állítólagos származás különösebb jogcímet jelent az itt-éléshez és itt-boldoguláshoz. Családok, melyek azzal hivalkodnak, hogy Árpádig vagy a vezérekig tudják visszavezetni származásukat – amire persze képtelenek! – mint állásokra és társadalmi pozíciókra hivatottá tevő igény-alapot emlegetik ezt az ősiségüket.

Naiv ábrándozással átítatott kollektív önzés ez csupán! Ez a bolygó, melyen élünk kicsiny, lakható és művelhető része még kisebb s mivel az égitestek közti közeledés még nincs megvalósítva, tehát az a földterület, melyen az emberiség boldogulni kényszerül, mindenesetre korlátozott. Az emberiség ellenben egyre szaporodik s életigényeiben

is egyre követelőbbé lesz. Parancsoló érdek tehát hogy mindéin földterület oly egyének és csoportok hatalmában legyen, melyek ezt a munkahelyet a leggyümölcsözőbben használják ki. Nemcsak a szoros értelemben vett földművelésre gondolok, hanem mindenre, ami a föld területén közvetlenül vagy közvetve erre támaszkodva kialakul: tehát iparra, kereskedelemre, közlekedésre, állami berendezkedésre, művészetre és tudományra, röviden az egész kultúrára és civilizációra. Nem egy bizonyos terület birtoklása tesz egy népet vagy egyént ennek – erkölcsi értelemben! – jogos tulajdonosává, hanem a földnek, mint ilyen, legszélesebb értelemben vett munkahelynek a lehető legeredményesebb kihasználása. Hivatkozás az isteni adományozásra, melyet pedig a legtöbb nép szívesen emleget, üres szó ezzel az igazsággal szemben; főleg mivel az „isten” is ebből a szempontból egészen másképen nyilatkozik. Legalább a bibliai isten, mely a keresztények számára is irányadó. Ez kifejezetten azt mondja, hogy a zsidókat zsellérül állította hazájuk földjére. Nem valószínű, hogy ez az isten másként gondolkoznék a többi nép viszonyáról a többi földdel szemben. A zsellér pedig a földnek nem örök tulajdonosa, hanem megbízásos művelője csupán, akit, ha tunyának és tehetségtelennek bizonyul, méltán vált fel szorgalmasabb és találékonyabb.

Ezeknek a gondolatoknak világossága mellett szemlélve egész másként tűnik fel a zsidóság térfoglalása a magyar földön és a magyar társadalom-

ban, mint ahogy az antiszemitizmus beállítja. nem aszerint minősül egy nemzet vagy embercsoport vagy család erkölcsi létjoga egy bizonyos földterület politikai vagy magánjogi birtoklásához, hogy mióta birtokolja azt, hanem hogy mily eredménnyel sáfárkodik ezzel a munkahelyével. *A köznek hasznot hajtó idegenek becsesebb lények, mini lienijelő, élősködő vagy pláne másokat kizsákmányoló őslakó- vagy hódító-sarjak.* Ez volt régebbi századokban a mindenféle sajátos alkalmasságokkal vagy képzettségekkel bíró népeket vagy csoportokat idegen országokból egyenesen behívó telepítéseknek is az értelme. Ilyen célzattal hívták vissza a már kiüldözött zsidókat is több országba.

Természetes azért, hogy a nyelvben, életformákban, szokásokban megnyilatkozó újszerűség, mely a később beszármazó elemeket mesterségesen és károsan elkülöníti a régebbi lakóktól, nagyon is felróható. Az ortodoxsz zsidó idegensége ilyen. Teljesen fölösleges felhánytorgatni tehát azoknak a zsidó elemeknek, melyek avult vallási szokásaikkal elkülönítik magukat, azt, hogy rövid ideje laknak csupán az országban; nem rövid múltjuk az országban, hanem életmódjuk teszi őket idegené. Az ortodoxsz zsidóság azonban nem is érhet el jelentős társadalmi sikereket egyetlen mai civilizációjú társadalomban sem; számszerűleg elszaporodhatnak, bizonyos vagyoni jóléthez is juthat, de nem fejthet ki az egész nemzsidó társadalommal együttműködő tevékenységet. Hiszen szigorúan véve érintkeznie se szabad a nemzsidóval. A magyar

zsidóság nagy sikerei tehát egy kettős intést tartalmaznak; egyrészt a keresztények számára azt hogy az asszimilált zsidóságban sokkal inkább mintaképet és utánzandó példát, mint az üldözés gúny célpontját lássa, másrészt a zsidóság számára azt, hogy csak az asszimiláció útján bontakozhat ki tehetségeit és érheti el a munkásságának és érdemeinek megfelelő társadalmi pozíciókat.

A KERESZTÉNY KÖZÉPOSZTÁLY ÉS A MAGYAR ZSIDÓSÁG.

A keresztény magyarság és a zsidó magyarság legsajátosabb súrlódási területe a középosztály. A zsidóságot az európai országokban körülbelül a középkor második felének kezdete táján eltiltották a földtől, melyet pedig nemcsak egykori ázsiai hazájában, de a szétszórtságban is több helyen művelt. Ugyanez időtől kezdve az ipari foglalkozásokból is kiszorították, az államhivatalok nagy része is bezárult előttük, érthető tehát, hogy egész az asszimilációig nagyobbára kereskedelemmel s azzal rokon tevékenységekkel, az állami adók és vámok bérlésével foglalkoztak. Sohse voltak a zsidók kizárólag kereskedők, de Európában az asszimilációig túlnyomólag azok voltak. A kereskedelem pedig tipikusan középosztály-foglalkozás. Érthető tehát, hogy az asszimilációs mozgalom nyomán támadó beáramlás a keresztény társadalom belsőbb rétegeibe is a kereskedővilág felől történt s hogy az asszimilált zsidók nagyobbbrészt a középosztályban helyezkedtek el. De a zsidók műveltségi viszonyai is természetessé tették ezt. Lefelé, nála alacsonyabb műveltségi fokú rétegek felé a zsidó nem igen asszimilálódik; a keleteurópai népek pa-

rasztsága még a legműveletlenebb ortodoksz zsidó számára sem jelenthet csábító milliőt. A zsidóság áramlásának főága tehát a társadalom felsőbb rétegei, elsősorban a középosztály s aztán a történelmi és szellemi arisztokrácia s általában mindenféle elit felé irányult.

Minden nemzet arisztokráciája dús beözönlésben részesült a zsidóság ember-állományából. Maga a zsidóság sok tekintetben egy arisztokratikus szelekción alapuló csoport lévén egyénei hamar ott-honosan találják magukat és befogadást is nyernek a történelmi arisztokrácia köreiben. Már antropológiai szempontból is, főleg bizonyos testi jellemvonásokat nézve, sok a hasonlóság a zsidóság és az arisztokrácia közt. A nagy orr, az élesen mintázott arc, a keskeny végtagok, a finom testalkat, mindaz, ami különösen a szefárd zsidók testi alkátát jellemzi, egyszersmind a különböző nemzetiségű arisztokraták sajátja is. S mivel sok európai államban, főleg a világháború előtt, meglehetősen biztosított volt az arisztokrácia gazdasági és szociális helyzete, ez nem is nézte oly idegesen a zsidóságnak esetleg az ő köreibe is behatoló érvényesülését, mint a nehezebb létért való harcot vívó kő zéposztály.

Az antiszemitizmus dicstelen harcait főleg ez a réteg vívja. Hogy mennyire nem döntő jelentőségű a rassz-szempontra a zsidóellenesség létrejöttében, ezt ez a nagymérvű osztályhoz-kötöttség is bizonyítja; hisz mi sem szól amellett, hogy az antiszemitizmusra kevésbé hajló parasztság rassz-

szilag közelebb volna a zsidósághoz, mint a polgárság. Mivel azonban a zsidóság naggyobbára kereskedelemmel és vállalkozással foglalkozik, az iparban és a szellemi foglalkozások terén tevékenykedik, mint ügyvéd, orvos, mérnök, művész és magán-, hivatalnok működik, tehát ezek a középosztálybeli foglalkozások azok, melyek leginkább érzik a zsidó konkurencziát s válnak így fogékonyá az antiszemitizmusra. A középkor közepe óta minden európai államban, ahol egyáltalában fellépett ez a kórság, mélyebb gyökereket csak ebben az osztályban eresztett; a parsztság zsidóellenes kitörései rendszeren mesterségesen szított szalma-tüzek voltak.

Államfentartó vagy hivatalnok elem?

A háború előtti keresztény magyar középosztály részben a nemes megyei középbirtokosokból, részben a közhivatalnoki karból állott, amihez nem nagy arányszámban kereskedők, aztán kisiparosok s végül értelmiségi szabadfoglalkozású elemek tartoztak. A hangadó elem a dzsentry volt, mely a közigazgatásban és a központi hivatalokban döntő szerepet játszott.

Egész osztályokat erkölcsi bírálatban részesíteni kockázatos s egyesekkel szemben könnyen igazságtalanságba tévedő kísérlet; mert ha minden társadalmi osztály egyénekből rakódik is össze s ha maga az osztály egészében hibásnak, sőt bűnösnek is látszhatik, bizonyára vannak egyénei, kik önhibájukon kívül osztoznak osztályuk tévelygéseiben. Minden erkölctani célzat nélkül jelzem

tehát, hogy a háború előtti keresztény középosztály, mely pedig egy gazdaságilag és szellemileg emelkedő irányzatú korszakban alkotta a társadalom gerincét, nem teljesítette mindazokat a feladatokat, melyeknek megoldása reá várt. A jobbágyfelszabadítás nyomán gyorsabb ütemben kibontakozó kapitalista gazdasági rend kívánta földművelési, ipari és kereskedői erőfeszítések elől szívesen vonult be a hivatalok kényelmet biztosító fedezékeibe. A kiegyezés után az uralkodó ház egész Magyarország beligazgatását a magyarság kezébe adta; abba a temérdek, persze a szükségesnél sokkal több állásba, mely így megürült vagy újonnan létesült nagyobbára a dzsentry vonult be eladósodott, vagy eladott birtokairól. Tisza Kálmán tizenötéves uralma ennek a bevonulásnak klasszikus korszaka. A magyar keresztény középosztály hivatalnok-elem lett – ez kevésbé hangzatos, de a valóságot hívebben tükröző megjelölés, mint a közkedvelt: államfentartó elem elnevezés.

Az érem két oldala.

Az éremnek egyik oldalára ez van írva: bevonulás a hivatalokba, a másikba: a zsidóság gazdasági és kulturális térfoglalása. Mert az előbbi valóságos helycsinálás volt a másik számára. Természetesen a működési tereknek ez az elosztódása nem volt ilyen szabályos és egészen súrlódásmentes. Egyes zsidók kereskedelmi, ipari vagy a szabadfoglalkozások terén kibontakoztatott tevékenysége konkurrenciát jelenthetett az ugyanilyen tere-

ken működő keresztényekkel szemben s viszont bizonyos, hogy a zsidó, bár az összes törvényes feltételekkel rendelkezett, nehezebben juthatott közhivatali állásba, mint a keresztény. A zsidók különben általánosságban alig panaszojkák fel azt a sérelmet, sőt majdnem természetesnek tártjaik; az antiszemitizmus ellenben azt, hogy a zsidók térfoglaltak olyan pályákon, melyekre a keresztényelv kisebb rajokban és kevesebb lendülettel léptek, nemzeti szerencsétlenséggé deklarálja. Holott az előbbi valóban sérelem; mert hisz az állam törvényei kifejezetten minden megfelelő képesítéssel bíró polgár számára megadják azt a jogot, hogy bármilyen hivatalt elnyerhessen; míg viszont a szabad pályák, ahol a zsidók aránylag túlsúlyba jutottak a tehetségek szabad érvényesülésének terei, tehát egy bizonyos felekezeti túlsúlya itt ép oly kevésbé visszás, mint az, hogy az életben általában a tehetség jobban érvényesül, mint a tehetetlenség. A zsidók széles-frontú bevonulása a legújabbkori magyar középosztály tevékenységi köreibe tehát nem volt holmi alattomos és kíméletlen kisémmizése eme osztály keresztény elemeinek, hanem egyszerűen vállalása oly feladatok elvégzésének β elfoglalása oly területeknek, melyeket ezek vagy egyáltalában nem vagy túllassú tempóban vettek munkába. Ama negyven-ötven év, ami a kiegyezés körüli korszaktól a világháborúig eltelt, Magyarország páratlan felvirágzásának korszaka. Politikailag vulkanikus talajon sarjadt a korrupcióval és párturalmi visszaélésekkel át meg

átszótt virágzás volt ez; a helytelen nemzeti-ségi politika, melynek épen a középosztály volt lehangosabb hirdetője és követelője, tette vulkanikussá a talajt, mely aztán a világháborúban felrobbanva, szét is vetette az országot. De a fellendülés e félszázad folyamán kétségtelenül hatalmas méretekben bontakozott ki s ebben elvitathatatlan érdeme van a zsidóságnak.

Trianon és a magyar középosztály

A háborúvesztés s a trianoni kegyetlenül igazságtalan békeszerződés elsősorban a magyar középosztályt s ennek is főleg keresztény elemeit sújtotta. A parasztság sohse szenved úgy államok összeomlásánál, idegen nyelvű hódítók hatalom-foglalásakor, mint a középosztály: kisebb kulturális igényei, melyeket a féligmeddig civilizált államban szükségszerűleg a nép nyelvén oktató népiskola kielégít, az idegen nyelvű uralom alatt nem szenvednek; legalább is a paraszt nem érzi át tudatosan az ilyen veszteségeket. Igényei a hivatalokra már fejletlen paraszti természeténél fogva is mérsékeltek; földjétsedig, néhány holdnyi birtokát nem igen veszik el tőle. Persze ez csak nagyjában igaz, s nem egy példa bizonyítja, hogy mily szenvedéses lehet a parasztságra nézve is az idegen nyelvű és idegen kultúrájú uralom. Nagyjában azonban mégis Schiller mondása jellemzi sorsukat: „Fremde Eroberer kommen und gehen, wir gehorchen aber wir bleiben stehen.“

Az arisztokráciát nagy vagyona, mely jelentősen megcsonkított formában is eléggé biztos eg-

zisztenciát nyújt számára s nemzetközi kapcsolatai rendszeren átsegítik az olyan uralomváltások veszélyein, melyek csupán nyelvi és nemzeti kurzus-változást jelentenek, de a mélyre ható szociális forradalom tabula rasa-t csináló gesztusaitól mentek.

A középosztály számára azonban egy ilyen kisebb mélységű uralomváltás is, az olyan például, amely Trianonnal szakadt reá a magyar középosztálynak a mai magyar határokon túleső részére, katasztrofálissá válhat. Ekkor, a békekötés nyomán derült ki a magyar középosztály hivatalnok-elemmé korcsosodásának végzetes veszedelmessége. Az újonnan alakult Magyarország területéből részesült államok az immár az ő területüket alkotó részeken maradt s jórészt az új államtól az esküt megtagadó hivatalnoki apparátus nagy részét, mint egy szét-tört gépezet használhatatlan alkatrészeit átdoblak a megszűkült magyar határokon. Az így támadt nagyobbára hivatalnoki elemekből álló menekült-had egzisztencia nélkül, de a középosztályi életstandard s a parancsolási jog igényével került bele a feldúlt magyar társadalomba, melynek keresztény középosztálya s önnek menekült sorsra nem jutott hivatalnoklése is súlyosan szenvedett a hamarosan megindult s a fizetéseket nap-nap után kisebb értékűvé devalváló pénzinfláció hatásaitól. S ez az egész felbomlott hadsereghez hasonló réteg szembe találta magát a zsidósággal, mely mint az államtól s fikszi-fizetésektől kevésbé függő s általában a *gazdasági*

konjunktúrákhoz jobban alkalmazkodni tudó elem aránylag kevésbé szenvedett az ország összeomlásával járó veszteségektől. A katasztrófa-hangulat rossz tanácsadó, főleg ha az antiszemita izgatás fertőzete vegyül belé. A trianoni elkeseredettséggű keresztény középosztály sem apáitól örökölt téves szociális elhelyezkedésében s a maga-támogatta, háborút felidéző s a háborút-erőszakoló politikában s az ennek folyományaként jelentkező összeomlást előidéző békediktátumban, hanem a zsidóságban látta romlásának okait. Az antiszemitizmus mint leveztető csatorna megkezdte dübörgését, a bűnbakkeresés barbár ösztöne megfújta a hallali-kürtöt a zsidóság ellen. Az antiszemita agitáció nemcsak azt hitette el, hogy a proletárdiktatúra a zsidóság bűne s nem, mint kifejtettem, tipikusan magyar eltévelyedés volt, de azt is, hogy magát a háborús összeomlást is a zsidó „októbrista forradalom” idézte elő s nem a német front 1918 augusztusi áttörése, mely az akkori hadi helyzet szerint minden központi frontot térdre kényszerített.

Ennyi hazugság mérge belecsepegtetve egy eltaposott osztály tátongó sebeibe érthető módon termelte ki a „keresztény kurzus” nevezetű irányzat vad antiszemitizmusát. Sokkal magasabb szempontból igyekszem áttekinteni ezt a gyászos és szégyenletes korszakot, semhogy mindazok a zsidó életek, egzisztenciák, becsületek és érzelmek ellen intézett merényletek, melyek e „keresztény” és „nemzeti” kor szakot beszennyezték, másban mint egyszerű megemlékezésben részesülhetnének. Hiszen mindazok a

nagyhangú fogadkozások és tervezgetések, melyek e sötét napokban a zsidósággal való végleges leszámolást, a „belső ellenség” megsemmisítését, a magyarság „ébredését” s a magyar „faj” védelmének megszervezését hirdették, hiú ábrándozásoknak és ámításoknak bizonyultak s egyetlen megatív eredményként egy reakciós uralmi rendszert s a közélet és magánerkölcs háborúszülte megromlásának súlyosodását eredményezte. A csődjük tehát teljes. Valóban ez a keresztény kurzus a kereszténységből nem valósított meg semmit, csak a poklot.

Az arányosítás badarsága – numerus clausus

A gondolkodásbeli és érzelmi züllés e lejtőjének mélypontjaként jelentkezett aztán egy törvény, melynek a törvény szövege szerint ugyan burkolt, a gyakorlati végrehajtás alapján azonban kétségtelen célzata az, hogy a zsidóság kulturális jelentőségét a magyarság kebelében a zsidóság lakosságbeli arányszámának mértékére szállítsa le. Ez a hírhedt 1920: XXV. törvénycikk elrendeli a főiskolai beiratkozásokra vonatkozólag, „hogy az ország területén lakó egyes népfajokhoz és nemzetiségekhez tartozó ifjak arányszáma a hallgatók közt lehetőleg elérje az illető népfaj vagy nemzetiség arányszámát, de legalább kitegye annak kilentizedrészét”. Nem akarom azokat az érveket ismertetni, melyekkel a haladószellemű közvélemény ezt az igazságtalan, a jogegyenlőség és tanszabadság törvényeinkben lefektetett elveit sértő rendelkezést évek óta, eddig azon-

ban eredménytelenül ostromolja. Felemlítek ellenben egy a törvény mellett felvonultatott szempontot, mivel ebből nemcsak magának a törvénynek társadalom- és haladásellenes igazságtalanságát, de az egész zsidókérdés egy igen kedvelt s korlátolt lelkek számára megejtő beállításának visszásságát is meg lehet világítani. Ama alakoskodó magyarázat mellett, mely ezt a törvényt nem is a zsidóság kulturális befolyásának terjedése, hanem általában az értelmiség túlszaporodása ellen emelt intézkedésnek minősíti, mint őszintébb, de épp ilyen mértékben esztelen érv szerepel az is, hogy a zsidók országos arányszámukat meghaladó szereplése a társadalom felsőbb rétegeiben, az ügyvédek, orvosok, mérnökök, írók, művészek, tudósok, vállalkozók, kereskedők, nagybirtokosok s általában a szellemileg vezető s gazdaságilag jelentős foglalkozások terén tulajdonképpen a nemzsidó rétegek elnyomását s a zsidóság előjogos helyzetét jelenti s így a zsidók visszaszorítása mind e tereken az őket megillető s az országos arányszámmal azonos arányra igazságos törekvés s a kereszténység jogos védő-intézkedése. Bármilyen badar ez a gondolat, mégis műveletlen elmékre, igaz, hogy csak egészen múltólag, megejtőleg is hathat. A műveletlen lelkekben mélyen benne gyökerezik nemcsak az emberi egyenjogúságra való igény, ami indokolt is, de az emberi egyenlőség hite is, ami a tényekkel hornlokegyonest ellenkező tévedés. A ma vezető szocializmus, a markszista, de egyáltalában minden olyan demokratikus politika is, mely tisztán csak választási érde-

keket tart szem előtt, közvetve mind szítja, ha nem is hirdeti nyíltan ezt a felfogást. Valójában persze a természetben s így a társadalmi életben sincs egyenlőség; nincs két egyenlő fűszál sem, még kevésbé van két egyenlő emberi egyén. Már pedig a foglalkozások bármiféle: rasszok, felekezetek, nemzetiségek szerint való arányosítása csak akkor volna indokolt, ha az emberi egyének egyforma tehetségűek, szorgalmúak, értelmiségűek és energiájúak és mindenre egyformán alkalmasak volnának s így tisztán véletlen vagy pláne igazságtalan hatású külső körülmények: vagyon, protekció stb. idéznék azt elő, hogy az egyik egyén a társadalom ormára jut, másik pedig lent marad a mélyben. Igaz, az egyének elhelyezkedéséhez hozzájárulnak ilyen tényezők is s ezek ellen, akár zsidó, akár nemzsidó érvényesülését segítik elő a közre nézve káros módon, küzdeni is kell. Nagy általánosságban azonban, bár szociális igazságtalanságok által hatásában megcsonkulva, mégis érvényesül az a szabály, hogy azok jutnak a szellemileg és gazdaságilag jelentősebb pozíciókba, akik tehetségesek és energikusak.

De még ha valaki az előbbi fejezetekben jelzett bolsevista szellemű felfogást vallva, minden egyéni érvényesülést, mely a mai társadalomban bontakozik ki, az igazságtalanság méhében fogantnak minősít is s azt mondja, hogy a mai társadalom elitszelekciója teljesen hibás, még az is tökéletes ballépést követne el, ha ezen holmi felekezeti vagy faji arányosítással igyekezne segíteni. Nem mondom, a rassz-szempontnak lehetne valami sze-

repe a társadalom foglalkozási tagolódásának kialakításában, ha az antropológia eléggé fejlett volna ahhoz, hogy megbízható rassz-diagnózisokat nyújthasson az egyénekről s meg tudná állapítani, hogy milyen rasszúság milyen hivatásra tesz különösen alkalmassá. Ilyen természetű kérdésekre azonban éppen a komoly embertan vagy csak nagyon óvatosan, vagy egészen kitérőleg felel. Egyelőre tehát meg kell elégednünk azzal, hogy az egyéneket, rassz-jellegüktől eltekintve s a jogegyenlőség keretein belül mint tehetségeik és hajlamaik szabad kifejtőit bocsássuk a társadalmi érvényesülés tereire. Az a tisztán statisztikai számok egybevetéséből kialakuló kontingentálási hajlam, mely meghökken azon, hogy a lakosságban csak 6%-nyi a zsidóság, az orvosok közt 48%-nyi, de nem gondolja meg, hogy ennek talán az az oka, hogy a zsidókban általában több a társadalmi emelkedési hajlam, a gyermekek szociális magasztalására hajlamos szülői áldozatkészség, a tanulási vágy s esetleg az orvosi pályára való különös hajlandóság is, mint a nemzsidókban, csak társadalomellenes és igazságtalan törekvésekre vezethet, amilyen a numerus clausus létesítő törvény is.

Mert hiszen az egész társadalomnak, tehát a magyar társadalom esetében a kilencvennégy százaléknyi keresztény magyarságnak is érdeke, hogy az emberállományában jelentkező legértékesebb tehetségek kerüljenek a felsőbb és vezető pozíciókba. Minden tevékenységi kört fogyasztási és termelési szempontból egyaránt kell nézni. Ha tehát a ke-

resztény középosztály egy kis rétegének érdeke is lehet, hogy a főiskolai képzést megkívánó foglalkozásokkal járó jövedelmek az ő származékai számára biztosíttassanak, se az egész középosztálynak, se a magyar társadalom többi keresztény rétegeinek nem érdeke, hogy azok a teljesítmények, melyek e foglalkozásokból áradnak szét, az ügyvédi, az orvosi, a mérnöki munka értékét a tökéletlen szelekció lefokozza. Nem az a keresztény magyarságnak sem az érdeke, hogy keresztény ügyvédek, orvosok és mérnökök elégítsék ki szükségleteit, hanem hogy e tevékenységeket minél hivatottabbak gyakorolják. A szűklátókörű osztályönzést, sőt mivel a keresztény középosztálynak csak bizonyos, gyermekeit főiskolába küldő részéről lévén szó, egy néhány ezer családnyi osztály-csonk szűklátókörű önzését mulólag szolgálhatja egy olyan törvény, mint az 1920:XXV. te., a nemzet egyetemes s így a keresztények óriási tömegeinek érdeke szempontjából azonban ez a törvény csak állandó súlyos kártevés forrása lehet.

A ZSIDÓSÁG ÉS A MAGYARSÁG VILÁGHELYZETE.

Még ha a magyarság egy magányos bolygó egyetlen nemzete volna, még ha maga volna ez emberiség egésze s így nem kellene más nemzetek versengő vagy pláne ellenséges erőivel számolnia, még akkor is dőreség volna harcba szállni és harcban állni a zsidósággal; mert hiszen egy értékes, a kultúra műveiben kipróbált népelem kikapcsolását jelentené ez a társadalmi együttműködés nagy munkájából. A magyarság s főleg a mai magyarság helyzete azonban távolról sem ilyen kedvező. Egy nemzet vagyunk a sok között és se a legnépesebbek, se a legműveltebbek, se a legvagyonosabbak közé nem tartozunk. S, fájdalom, nemcsak a magyarság tömegeiben él a túlzott nacionalizmus, a militarisztikus szellem, a gazdasági elzárkózási hajlam, hanem a többi népekben is. S habár túlzás is az a nemzeti panaszaink leltári darabjai közé tartozó borús állítás, hogy ellenségekkel vagyunk körülvéve, hogy a német, a cseh, a délszláv, a román nemzet mind a maga egészében ellensége a magyarnak, bizonyos, hogy mind e népek kebelében élnek ellenünk irányuló ellenséges erők is. A nemzetek szolidaritására s az egész emberiség integrálódására törő min-

den nemzetben élő törekvés kétségtelenül erős fényezője a történelmi fejlődésnek; de a militarizmust és gazdasági elzárkózást termelő túlzó nacionalizmus és kapitalizmus, a különböző szent önzések szintén élnek és hatnak s keresik a gyengét, akin rajtaüthetnek. Ha tehát nem is szabad a magyarságnak sohase elfelejtkeznie a nemzetközi együttérzés, az európai szolidaritás eszményéről, viszont önámítás az a hit, hogy ennek ápolása megóv azoktól a következményektől, melyeket egy súlyos belső leromlás idézhet fejére. Különösen tragikus eltévedés aztán az, ha egy nemzet folytonos gyengülése közepette a népeket egybekötő érdekek és eszmények ápolásától is tüntetőleg húzódozik. Ez pedig a mai magyarság vagy legalább is az uralkodó magyar politika esete.

Minden jel ellenben arra vall, hogy a környező népek, amelyek jelenleg új államiságuk mézes-heteit élik, a közeljövőben hatalmas lendülettel fognak a kultúra és civilizáció útján előretörni. Az folyik kevesebb eredménnyel, a másik többel, mindegyik a maga gazdasági eszközei, kultúrfoka és nemi jellege szerint, de bizonyos, hogy mindannyi törtélmének egy emelkedő irányú fejlődési szakába jutott. Az az idő mindenesetre elmúlt, amikor a magyarság mint egy kulturális fensík emelkedett ki a szlovák, a román, a délszláv kulturális lapály, sőt mocsárvidék süppedékeiből. Ma is már ezek a politikailag önállósult s jelentős államiságokba tömörült nemzetek a gyors emelkedés imponáló jeleit mutatják. A csehről a világháború előtt is tudtuk,

hogy igen fejlett kultúrnép; a délszlávról és román-ról is hamarosan meg kell majd változtatnunk eddigi kicsinylő véleményünket. S viszont saját kultúrfölényünk folytonos emlegetése nem téveszthet meg egyetlen látószemű magyart sem afelől, hogy a magyarság gazdasági és szellemi színvonala az utóbbi években legalább is a környező nemzetekhez való előbbi viszony szemszögéből nézve jelentősen lehanynatlott. A mai magyarországi politika és az uralkodó közszellemmegmaradása esetében pedig az a veszély fenyeget, hogy néhány évtized alatt ezek a nemzetek kultúrában is a fejünkre nőnek, hogy a magyarság régi, büszke, kulturális fensíki jellegét elveszti s amiként országunk földrajzi, úgy nemzetünk művelődési szempontból egy mély fekvésű lapályként fog jelentkezni.

Olyan tehát a magyarság helyzete, hogyha nem volnának az országban zsidók, be kellene hívni őket. Mert valóban az a gyorsabb tempójú tevékenységi ritmus s az az öröklött kultúrképesség, mely a zsidóság élettani sajátossága, egy elgyengült, de hirtelen megerősödött, győzelmi lendületben élő nemzetek szomszédságában élő nemzet számára valószínűs életmentő gyógyszer. Ha a magyarság a jelzett szigethelyzetben élne, akkor talán maga választhatná meg felemelkedésének, társadalmi kies felépülésének tempóját; átengedhetné ezt a feladatot az alsó osztályokból s főleg a parasztságból; i társadalmi hajcsövesség útján lassan feláramló elemeknek s általában az alsóbb osztályok lassú színvonalemelkedésével együttjáró, az egész nem-

zetre kiható gazdasági és kulturális emelkedésnek. A nemzetek azonban nem várhatnak s főleg nem ebben a háború utáni korszakban, amikor éppen a nagy leszegényedés folytán a munkaritmus Európaszerte tetemesen meggyorsult.

S annál is inkább végzetes volna a magyarságra nézve a zsidóságot tartósan kitzasztó öncsonkítás, mert minden történelmi valószínűség amellet szól, hogy a környező nemzetek várható kulturális emelkedésük folyamán jelentős számú zsidó elemet fognak magokba olvasztani. Már ma is észreveheti a figyelmes szemlélő, hogy a cseh, román, délszláv, gazdasági, politikai és művészeti életben egyre gyakrabban tűnnek fel zsidó nevű vezető egyéniségek; s ezek csak töredékei a román-
ná vagy délszlávvá vált zsidóságnak, melynek nagy része románosított vagy szlávosított névvel tornássza fel magát a román vagy szláv társadalmi épületek magaslataira. Amiként a magyarságnak negyvennyolcelőtti, de még inkább kiegyezés utáni politikai és kulturális fellendülése magához szittá az ez időtájt jelentős részben még jidis-nyelvű, műveltebb rétegeiben németnyelvű és kultúrájú zsidóságot, épúgy fogják az utódállamok vezető nemzetei átrómanosítani, illetve átszlávosítani a területükön élő ortodoksz, sőt a magyarság antiszemita orientációjának állandósulása esetében már magyarrá lett zsidóságot is. Csak a román vagy szerb, vagy horvát középosztálynak és általános kultúrának oly színvonalemelkedése szükséges ehhez, mely asszimiláció-képessé tegye ezeket a le-

felé, kezdetleges kulturális és szociális fejlődési fokok felé asszimilálódni nem hajlamos zsidóság számára. Hogy pedig ez be fog következni, az nem lehet kétséges senki előtt, aki e nemzetek tehetségét és a százados elnyomás alatt el nem apadt kulturálódási ösztönét ismeri. Egy a zsidóságot szabadon érvényesülni engedő magyarság ellenben még mindig jelentős esélyekkel küzdhet azért, hogy kultúrfölényét a környező nemzetek egy részével szemben legalább megtartsa. Nem gögös, más népek elnyomásából táplálkozó fölényt, hanem azt a talán kisebb méretűt, de biztosabb alapút, amelyet a magyarság számára földrajzi helyzete, az ország gazdasági kincsei, népének szorgalma és tehetsége s főleg az itt már kialakult magasabb kulturális színvonal megőrzése és fejlesztése biztosít.

S itt kiszélesedik a zsidókérdés általános politikai, sőt világnézeti problémává. Ha ugyanis az antiszemitizmus nem jelentene egyebet, mint egy számra nézve az egész fehér kultúremberség százmillióihoz viszonyítva nem is túlnagy embercsoport megbélyegzését és üldözését, s így egy esetleg elszigetelhető, másodrangú társadalmi kórság nem éppen életveszélyes terjedését, talán bele lehetne törődni múló elhatalmasodásába. A helyzet azonban más. Az antiszemitizmus majdnem mindig az általános haladásellenességnek nemcsak tünete, de szítója is. Életfelfogásá, sőt világnézetté kiszélesedve, amire pedig hajlama van, a politikai és társadalmi reakciója út-

csinálja és motorikus ereje. Itt-ott felölt ugyan némi demokratikus mázt is, egyes zsidó csoportok viselkedése olykor indokolja is a haladószellem hadbaszállását ellenük, a zsidóság egészének érdeke és belső aspirációi azonban szolidárisak a haladás ügyével s így az antiszemitizmus alapjel legét nézve, lényegében haladásellenes. Nem véletlen tehát, hogy a mai magyarországi antiszemita-hullám fel dagadása a magyar hivatalos politika haladásaellenes kurzusával egybeesik. Sőt, ennek a mai reakciós uralomnak egyik legfőbb támadó és védekező fegyvere, politikai háborús-gáza éppen az antiszemitizmus. Ezért kell a magyar progresszió minden hívének küzdeni ellene. A zsidóságnál sokkal inkább követeli ezt az egész magyarság érdeke.

A magyar nemzet annyi dicső történelmi felbuzdulásban kinemesedett lelki arcán valami belső önmérgezés rút kiütközéséhez hasonló foltként jelentkezik az antiszemitaság bélyege. Nagyobb, hatalmasabb államokra is súlyos erkölcsi és anyagi károsodást vont ez az erkölcsileg lefokozó bélyeg. Az orosz cárizmust évtizedeken át többek között ez is tette minden haladószellemű és emberséges gondolkozású egyén vagy mozgalom megvetésének tárgyává s gigantikus hatalma ellenére a világháborúban is a győzelmes oldal szegyeit s végül is csalódást okozó teherfételévé. Mily döreség tehát a zsidóság megtámadása egy olyan gyenge kis nemzet részéről, mint a magyar?! Hiszen tizenhatmillió zsidó él elszórva a földön, részben a civilizált társadalmak legmagasabb emele

lein. Nagy hatalmak kormányaiban, diplomáciájában és törvényhozótestületeiben, a legtöbb kultúr-állam pénzvilágában és sajtójában vezérkari pozíciókat foglalnak el zsidók vagy zsidó származású egyének. Még ha nem volna az antiszemitizmus a legfőbb erkölcsi törvényekkel szembenálló, az igazságot lábbal tipró, a gazdasági jólétet maga körül elszikkasztó s így a zsidók megkárosításán messze túlható általános társadalmi kártevés, még akkor is esztelenség volna egy nyolc-tízmilliónyi kis, gyenge és mérsékelt műveltségű nemzetet szembeállítani egy nála számban majdnem még egyszer akkora, még szegény és műveletlen rétegekben is, felekezeti legalább némileg szolidáris s művelt és vagyonos csúcslényeiben hallatlan gazdasági és szellemi befolyással rendelkező embercsoporttal. De még ennél is jelentősebb és megszívlelendőbb tény az, hogy szerte a világon nemcsak minden féligmeddig öntudatos zsidó gondol egyéni vérmérséklete szerint, hol kicsinylő megvetéssel, hol megtorlásra kész gyűlölettel egy oly nemzetre, melynek kebelében hit sorsait és sorstársait becsmérlik és elnyomják, hanem az egész fejlettebb erkölcsi érzésű vagy egyszerűen csak emberségesebb érzelmű része a kultúr-emberiségnek is. Az emberség és az emberségesség ellenségévé bélyegződik nemzetünk, ha a világ köztudata előtt tartóban rajta marad az antiszemitizmus folytja. Itt az idő, hogy lemoszuk ezt a gyalázatot, melyet nem is a századok, hanem néhány év gonosz ármítása kent a magyarságra!

GONDOLATVÁZLATOK

A zsidóság se nem faj se nem nemzet, hanem rang.

*

A zsidók legnagyobb hibája, hogy mindent jobban csinálnak, mint a keresztények.

*

Ha mindig csak a zsidókat nézném, talán magam is hajlanám az antiszemitizmusra, de mivel keresztényeket is látok, nem ébred fel bennem ez a hajlam.

*

Az antiszemitáskodó zsidónak mindig azt mondom: ön nem ismeri a keresztényeket.

*

A zsidók az élet minden kérdésére okos választ adnak; csak a zsidókérdéssel szemben nem mutatkoznak zsidóknak.

*

Az a felfogás, hogy a zsidó vallásról csak zsidóhitű ember nyilatkozhatik, époly badarság, mint az, hogy a telivértenyésztéshez nem szólhatnak hozzá, csak a lovak.

Ha egy zsidó buta, akkor butább minden kereszténynél – azért keletkezett ez a vélemény, mert a zsidó temperamentumosabban buta, mint a keresztény.

*

A meg nem értett nagy keresztényik gettója a zsidóság.

*

A legkiválóbb zsidók: Spinoza, Heine, Lassalle otthagyták a zsidóságot, de nem lettek hívő keresztényekké. Nem oldalsó irányba, hanem felfelé tértek ki a zsidóságból – kiemelkedtek belőle.

*

A katolikus a feszületet csókolja, a zsidó az ima-köpeny rojtjait, a felekezet fölötti ember – az embertársát.

*

A zsidó vallás egy kígyóbőr, melyet a zsidóság legfejlettebb része már levetett s csak foszlányokban vonszol maga után.

*

A zsidóság hasonlít egy csodaszép épülethez, melyet a koréje épített korhadt építőállványok elrútítanak; ez a korhadt állványkerítés az ortodokszia.

*

Az ortodoks zsidó olyan, mint a selyemhernyó; rút, de a legfinomabb kultúra selyme lappang mirigyeiben.

*

Az ortodoks zsidóság azokra a főúri kastélyokra emlékeztet, melyekben a villanyvilágítás koiámn is gyertyával világítanak.

*

Az ortodokszsidóság egy eleven kőszénteleg; az asszimiláció ennek a rejtett energiabányának a feltárása.

*

A cionizmus a megvénhedt zsidóságon végrehajtott Voronoff-féle megfiatalítási kísérlet; a majom-mirigy, mellyel ezt végrehajtani igyekeznek, a keresztény nemzetek sovinizmusa.

*

A katolikus vallás épp mennyiségre, a zsidóság minőségre törekvő vallás. Az előbbi egy hadseregtoborzás, az utóbbi egy tisztképző tanfolyam.

*

A katolikus vallás egy lelki latifundium-halmozás (lelki is !); a zsidó egy erkölcsi kertgazdaság (csakhogy kissé elavult mód szerű).

*

A történelmi arisztokrácia egy háború- és erőszakszülte elit, a zsidóság egy békében és szellemi légkörben sarjadt tehetségnép; s ezért igazibb arisztokrácia, mint a történelmi.

*

A harc a zsidóság ellen nem egy vízszintes u ányú küzdelem, mint a nemzetek közti háborúk, ha-

nem egy függőleges tengelyű harc, mint az osztályok harca.

*

Az antiszemitizmus lényegbeli erkölcstelenségét mi se bizonyítja jobban, mint az, hogy leghevesebben a zsidó erények ellen hadakozik.

*

A fajvédelmi mozgalom a keresztény tehetség-telenség irigységforradalma a zsidó életrealitás ellen.

*

Az antiszemiták hasonlítanak azokhoz a munkásokhoz, akik az első gépeket lerombolták attól való félelmükben, hogy ezek elveszik a kenyérüket.

Az ezerévelőtti honfoglalók közt állítólag sok volt a zsidó; a mai országveszejtők közt egész kétségtelenül sok az antiszemita.

*

A keresztény nőnek az a híre, hogy jobb feleség, mint a zsidó nő, s a zsidó férfinak az a híre, hogy jobb férj, mint a keresztény férfi. Ennek talán az az alapja, hogy a keresztény nők átlagban nőiesebbek, mint a zsidó nők s a zsidó férfiak átlagban férfiasabbak, mint a keresztény férfiak.

*

Nincsenek keresztények és nincsenek zsidók, csak egyének vannak – ez a zsidókérdés megoldása.

Előszó

TARTALOMJEGYZÉK.

Miről van szó?	3
Mi a zsidóság?	14
A fajkérdés.....	19
Fogalomzavar. – Rasszelméletek. – Európai rasszok. – A rasszdiagnózis nehézségei. – Rassz és kultúrképesség. – Hol értékesíthetők a rasszelméletek? – Rassz és párválasztás. – Rassz és állam	
A zsidó testiség.....	46
A zsidóság rasszösszetétele. – A zsidóság kevere- dési területe. – Zsidóság és négerség.	
A zsidó lélek.....	58
A délszakiság. – Régi kultúra és civilizáció. – A szellemi élet kultusza. – A zsidóság váro- siassága. – A kereskedői foglalkozás. – Az üldözöttség hatása. – Általános jellemzés. – Zsidó kiválóságok. – Zsidó erkölcsiség. – Zsi- dó kriminalitás. – A zsidóság nemi erkölcei. – Zsidóság és jótékonyosság. – összefoglalás.	
Az ortodokszia.....	86

Az asszimiláció.....	91
Élettani asszimiláció. – Szellemi és társadalmi asszimiláció. – Vallási asszimiláció.	
Zsidóság és politika.....	112
Zsidó világalalom? – A zsidóság szerepe a forradalmakban. – Zsidóság és bolsevizmus. – A magyar bolsevizmus. – A zsidóság és a nemzetköziség.	
A cionizmus.....	182
Herzl fellépése. – A cionizmus vádja az asszimiláció ellen. – Zsidóság és nemzetiség. – Palesztina felépítése.	
Az antiszemitizmus	149
Antiszemita vádak, – Cáfolatok: és helyesbítések. – A haszonlesés vádja. – A testi munka és a zsidóság. – A faji antiszemitizmus. – A keresztény és a zsidó parvenű. – Az antiszemitizmus – levezető csatorna. – Nagy emberek antiszemitizmusa. – Az antiszemitizmus kettős lényege.	
A zsidókérdés megoldása.....	159
A jogi egyenlőség. – Általánosítás helyett az egyént kell megítélni. – A zsidóság fokozatai jelzik a megoldás irányát. – A kiváló zsidók asszimilálódási hajlama. – A kikeresztelkedés. – A kiválasztott nép és a kiválogatódás. – Halljad Izrael!	
Mi a magyarság?.....	200
Nyelv és rassz. – A magyarság rasszösszetétele.	

– A magyarság átalakulása. – Turanizmus vagy európaiság? – A magyar szépségeszmény.	
Zsidóság és magyarság.....	219
A zsidóság a magyarság történelmében. – Zsidó siker és bolsevista antiszemitizmus. – Nemzeti jogok, erkölcsi jogcím.	
A keresztény középosztály és a magyar zsidóság.....	284
Államfentartó vagy hivatalnok elemi – Az érem két oldala. – Trianon és a magyar középosz- tály. – Az arányosítás badarsága – numerus clausus.	
A zsidóság és a magyarság világhelyzete	247
Gondolatvázlatok a zsidó kérdésről	251